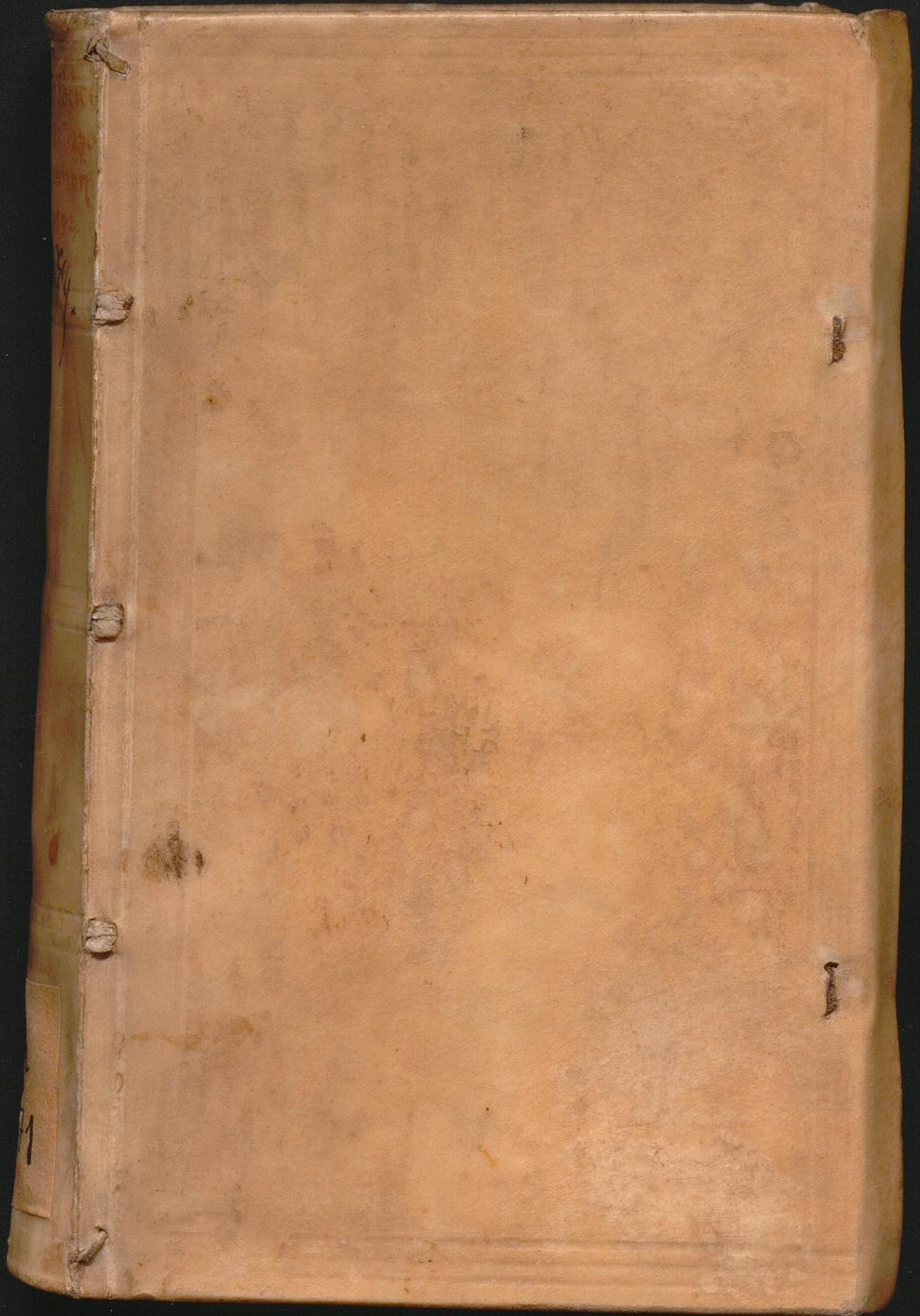

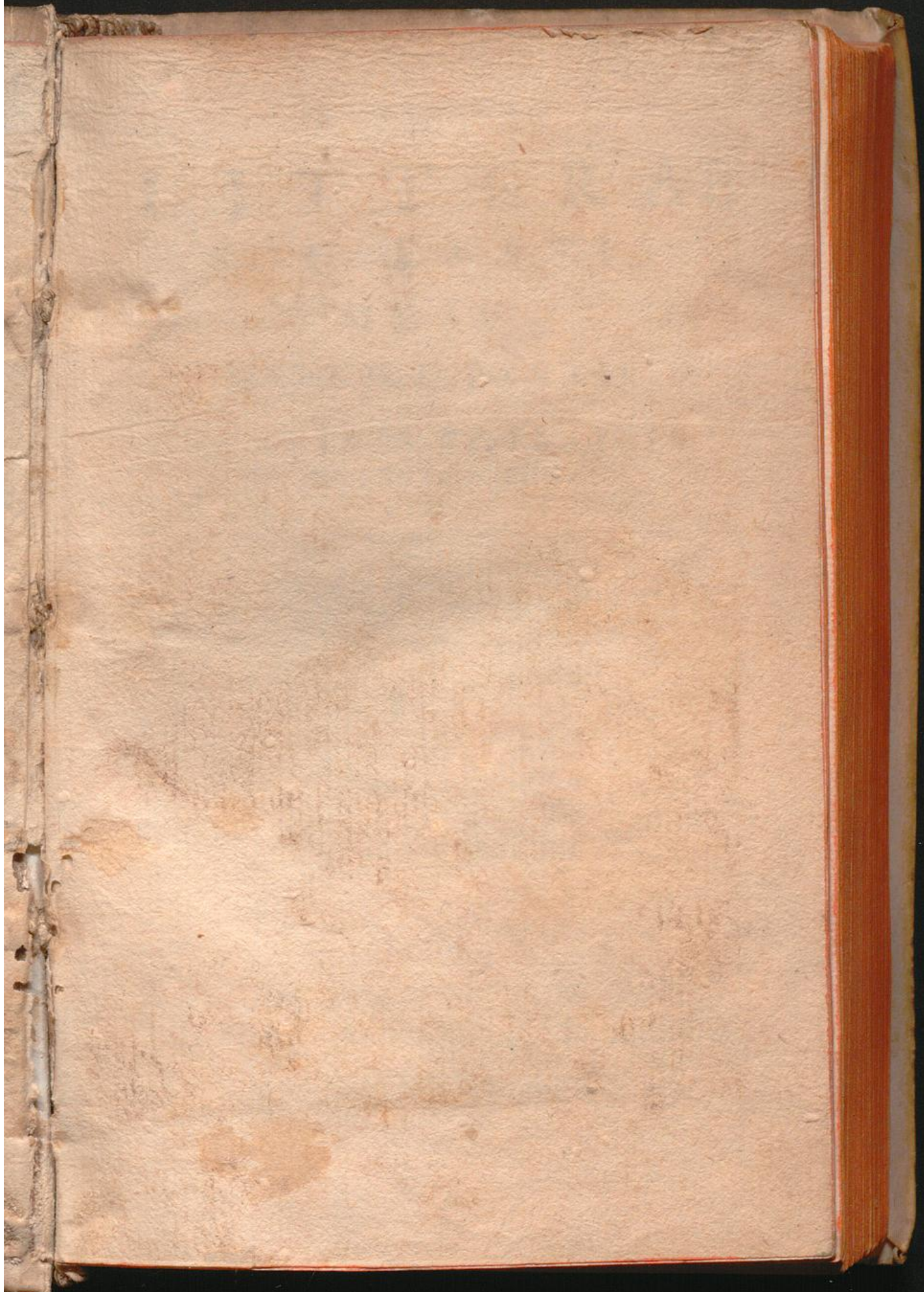
Annuae litterae Societatis Jesu

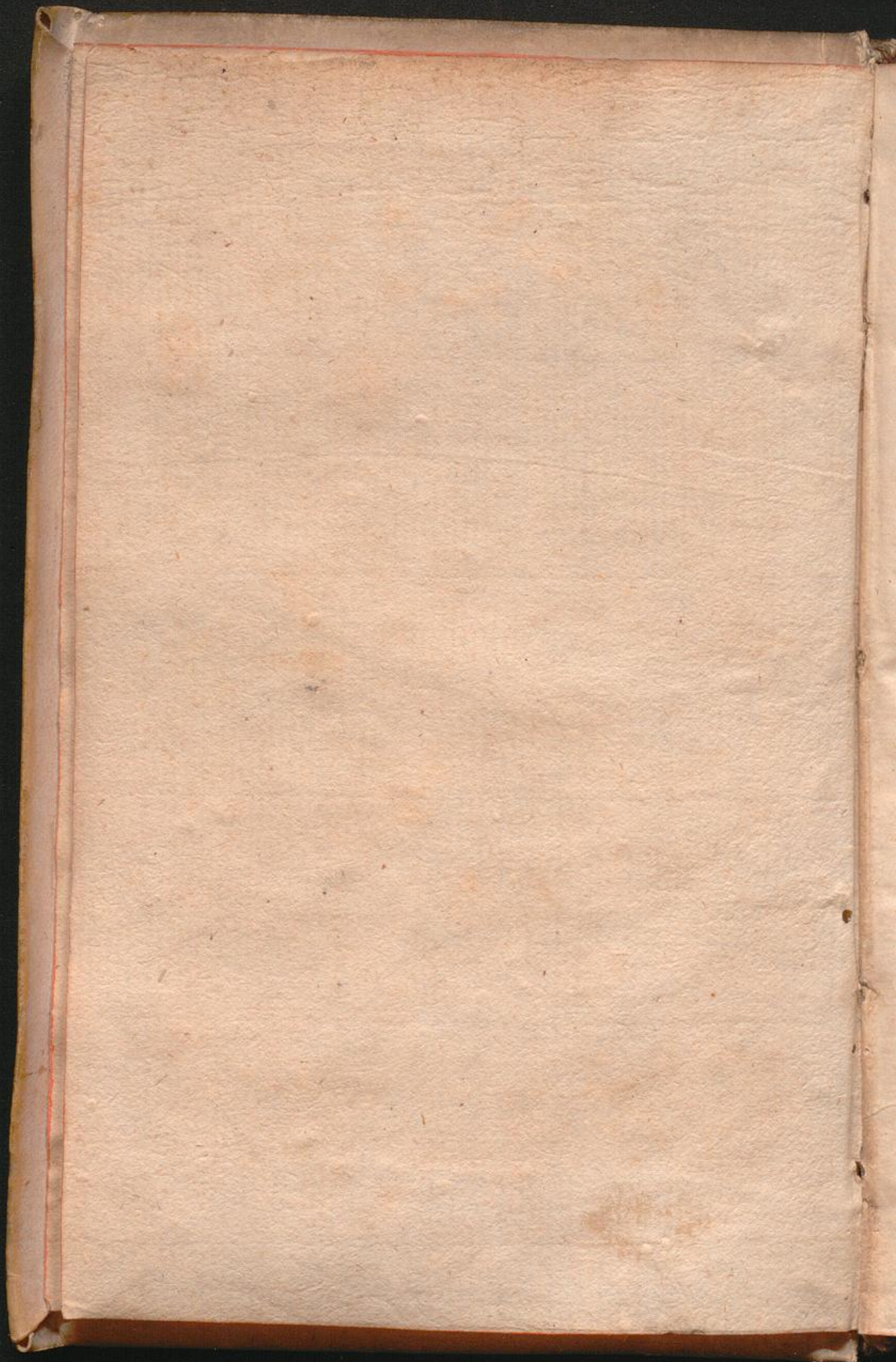
1589

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67086](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67086)

Pl. 5776

ANNVAE
LITTERAE
SOCIETATIS
IESV

ANNI. M. D. LXXIX

AD. PATRES. ET. FRATRES
eiusdem Societatis.

ROMAE,

In Collegio Societatis IESV. M. D. XCI.

Liber Societatis Jesu. Paderbornae 1596

Cum Facultate Superiorum.

L I T T E R A E
S O C I E T A T I S
I E S V

ANNI. M. D. LXXIX.
AD. PATRES. ET. FRATRES
eiusdem Societatis.

R O M A E,
In Collegio Societatis IESV. M. D. XCI.
Censuratae Superiorum.

ANNVAE LITTERAE³
SOCIETATIS IESV

ANNI. M. D. LXXXIX

PATRIBVS. FRATRIBVSQVE

Societatis IESV gratia & pax
Christi Domini.

ES GESTAS ab vniuersis Pro-
uincijs Societatis vertēte anno,
conferre in vnum volumen, vti-
le inuentum, iucundumque, nec
nisi profectum ab ea mente, quæ
mutuo complexu gentium di-
uersarum efficit nexum indiffo-
lubilem animorum. nam & eas dum audimus,
mutuis facibus accendimur, & quæ utilitas fue-
rit in vniuerso corpore singularum partium,
non ignorare delectat. quo magis huc intende-
re debet curam scriptor annalium, vt ne audi-
tores debito fraudentur. Equidem tali in mune-
re non leuem experior difficultatem propter
similitudinem rerum scribendarum: neque ea
mihi fiducia styli, vt sperem fatietatem vitari
varietate verborum. igitur decurri ad reme-
dium breuitatis, quæ celaret inopiam: eo liben-
tius, quod sic quoque seruiio iudicijs Patrum Af-
sistentium, qui cum multa malint explicari pau-

A 2 cis,

cis, quam pauca dilatari multis, simul circum-
 scriptam tradunt materiam, & præscribunt ra-
 tionem scribendi. Fateor sane me obtempe-
 rantem illis, contigisse potius omnia, quam sin-
 gulis satisfacisse: illud tamen affirmo, nihil fe-
 re de industria fuisse omissum. Et video nihilo-
 minus pertimescendam infantia culpam: sed
 illam præstabit, opinor, eorum auctoritas,
 qui meæ conscij imbecillitatis periculum fece-
 runt obedientia. Ceterum executi sumus Pro-
 uincias viginti: demptis, quæ adhuc non per-
 uenerant, Mexicana, & India. Atque, vt ali-
 quid vniuerse dicam, extinxit hic
 annus socios centum viginti
 duos, dedit tercentum tri-
 ginta quattuor.

P R O V I N C I A
R O M A N A .

NUMERATI socij, illis excep-
tis qui sunt in Domo Professo-
rum, quadringenti duodecim. In
Collegio Romano alijsque locis
quæ ad ipsum pertinent, centum
octoginta : in Seminario viginti
tres: in Germanico quattuordecim: in Colle-
gio Pœnitentiariorum, vnus & viginti : in An-
glicano septem: tres in Maronitano: in Proba-
tionis Domo ad Sancti Andreæ viginti quin-
que : si tamen Nouitij excipiantur: in Collegio
Lauretano triginta octo : in Recinetensi quat-
tuordecim: vno amplius in Maceratenfi: in Pe-
rusino, Florentinoque viceni : viginti vnus in
Senensi: vndecim in Tiburtino. Mortui quat-
tuordecim. Aggregati in Societatem vndequa-
draginta.

COLLEGIUM ROMANVM.

MAIORVM Sodalitas, hoc anno, præsertim
extremo, auctior, & illustrior fuit: quan-
do enim Gregorij primum Tertijdecimi, dein-
de Sixti Quinti, Pontificum decretis in eam re-
liquæ aggregantur, ambitur a Sodalitatibus,
quas procurant nostri in toto fere orbe Chri-

ftiano: & iam ex ipsis adsciuit cœtum vnde qua-
 draginta: vt cum ceteræ sint Congregationes
 hominum, hanc recte dixeris Congregatio-
 nem Congregationum. Ita, cum sæpe vrbs Ro-
 ma ex illarum gregibus contrahat iuuenes di-
 uersarum nationum, visendi cupidos noua, vel
 vetera discendi, ab ijs Sodalitas Parthenia a-
 gnoscutur, vti mater communis. Ex hac, & ex
 altera Sodalitate, quæ dicitur Minorum, vt
 alias perscriptum est, Academia coaluit, ea-
 que frequentibus exercitationibus (quinque
 emeriti Philosophiæ in theatro publico placue-
 re) perseuerauit, hoc etiam anno, & honestis stu-
 dijs innotescere, & gloria sciendi. Sed quoniam
 huiusmodi Congregationum officium antiquis-
 simum est pietas, in illam sic intendunt sodal-
 les, vt eos esse primariæ Congregationis non
 tantum videas, sed etiam intelligas. Id adeo
 proxime declaratum est, voluntaria corporis
 diuerberatione, gestatione cilicij, frequenta-
 tione templorum, ceteraque vsurpatione pio-
 rum munerum, a Patre Præfecto impetratis, in
 hoc discrimine Gallicani Regni, numini propi-
 tiando: pars etiam eius se aliqua ostendit, in
 vnius tum ægrotatione, cui e sodalibus bini
 semper partitis vicibus assidebant, tum etiam
 morte, quem suis humeris aliquot extulerunt
 ex eodem cœtu, cum ceteri prosequerentur: in-
 terrogante vrbe causam comitatus, nec postea
 reticente. addidere stimulos Dominicus Blon-

dus Præfectus vrbis (Senatorem appellant) cum celebraret Sodalitium, & Marianus Perbenedictus Cardinalis, qui cum fuisset olim vnus e sodalibus antiquioribus, & pro institutore haberi posset, cooptatus hoc anno a Sixto Quinto in numerum Patrum purpuratorum, Præfectum Sodalitij fungentem gaudio perhumaniter excepit, partem aliquam partæ dignitatis a se deberi Congregationi professus. E minore Sodalitio in Societatem nostram duo admissi: spes alijs pro re ostentata, vt in dilatione rei expetitæ, notior fiat petentium cupiditas, & gratior petitionis effectus. Ceterum in hoc Collegio morbo absumptus est Pater Ioannes Baptista Aelianus, vir omnino pietate, despicientia sui, & in proximos caritate insignis: multarum repertor artium, quibus peccantes arcerentur illecebra, seu pauperes inopia subleuarentur: sic prorsus, vt cum in eosdem dies incidisset mors Farnesij Cardinalis, vulgo diceretur, duo fulcra paupertatis concidisse. Bis a Pio Quarto, tertium a Gregorio Tertio decimo in Aegyptum missus aliasque ad regiones Oriētis, mirum est, quantas vtilitates attulerit religioni labenti, quam multa tulerit dictu graua, perpeflu aspera, non solum in itinere, facto naufragio, sed in terris etiam ipsis, vbi petitus Iudæorum insidijs Turcarumque, minimo minus interijt. Sed hæc commemorata ab alijs, in annalibus, ad quos plura hoc de patre discen-

di cupidos relego. cum demum ad urbem reuertisset, eandem illam rationem obtinentem, & maiora molientem quotidie, supremus dies occupauit.

MISSIONES NONNULLAE.

VNVS E NOSTRIS sacerdotibus, cuius opera iamdiu Alexander Farnesius Cardinalis, in oppidis aliquot obeundis rerum spiritualium causa, uti solebat, cum suspicaretur, id quod euenit, Cardinalem breui ereptum iri e rebus humanis, sex laborum socios Quadragesima secum adduxit: & cum quina oppida binis assignasset, ipse sibi praecipuum seposuisset (erant autem omnia numero sedecim) auctor fuit, ut lustrarentur atque excolerentur populi admirabili cum fructu: conciones omnium frequentes, etiam inter tempestatum, & frigorum aduersa: ergo ne quis dies sexusue cessaret a pio opere, diebus negotiosis, vno seorsum edocente pueros, alter mulierculas puellasque intentas acui, & colo, ad Solem erudiebat: sic ut singula oppida viderentur scholae Christianae doctrinae: maior res aestimatu quam dictu. taceo de auditis confessionibus totius vitae, de compositis simultatibus, odiisque restinctis, de multorum, qui religione obstricti tenebantur, exsoluta conscientia. nonnulla etiam quae pertinebant ad oppidi ornatum, & commoditatem publicam,

publicam, eodem sacerdote monitore, & interprete extitere. fatifcebat vetustate ædes, & vitium fecerat, restituta, ac resecta: dirutus, dirutusque erat pons, nec transiri poterat fluvius oppido subiectus, crescentibus aquis, sine metu periculoque, repositus in solo firmitatis spectata, & novis operibus erectus: non exigua Farnesij Cardinalis impensa.

Post Farnesij obitum Gesualdus Cardinalis & Episcopus Portuensis eundem sacerdotem adhibuit ad suam diœcesim inuisendam: quo expleto munere, idem Pater in quodam oppido haud procul vrbe, dum se frangeret calor, confedit, tanto commodo oppidanorum, qui purgati sunt fere omnes, & instructi, ut pæne plus fructus apparuerit in appendice missionis, quam in missione ipsa: et quod est in veteri proverbio, mantissa opsonia vincerentur.

DOMVS PROBATIONIS, ET COLLEGIUM Pœnitentiariorum.

ADLECTI in nostrum ordinem nonnulli, quorum parentes ita indoluerunt impatienter, ut essent cogēdi: trium, ita lætati sunt, ut obtulerint ultro: vnus maxime, qui & anno superiore cum filiū dedisset natu maximum, reliquos sic instituere pergit, Deo adiuuante, ut eos crescere dicat Societati: nec aliud nisi maturum tempus expectent.

A P O E-

A P O E N I T E N T I A R I I S auditæ confessiones etiam totius vitæ, impertitæ dispensationes variorum votorum, absolutionesque nostrarum reseruatorum Apostolicæ Sedi, pro eorum facultate, pæne innumerales: cum Catholica religione aliqui reconciliati: a pellicum consuetudine alij abstracti: inter virum, & vxorem generis splendore & magnitudine opû æque nobiles pax constabilita, magno bono vtriusque familiæ alioquin ad arma ituræ. Vir quidã illustris, & sacerdotio præditus suburbanam villam aureorum bis millium donauit, cuius vsus & fructus Pœnitentiariorum esset, eorû animis relaxandis, mancipium vero, & nexus ad alterum Collegium pertineret. Ceterum accidit quiddã ad memoriam insignem. Aedes cuiusdam vicinæ nostris, mense Ianuario, cum flaret ventus maximus, prouecta nocte improviso casu flagrare cœperunt: & iam se flamma in tabernam aromatarij, & famentariorum quorundam, vbi materia plurima nutriendo igni, magno impetu conuertebat: quin, & in fœnile imminerebat, nostrorum domui contiguum: quod si corripuisset actum erat de re nostra, quæ agebatur pariete proximo ardente: hoc in incendio, ea cogitatio ingentem curam accendebat patribus, ne sacrosancta Eucharistia, quæ asseruabatur in sacello domestico, vlla ratione contingeretur. Ita cum aliunde nihil esset subsidij, exiere cum aqua,

aqua, alijsque remedijs pesti opprimēdæ. Sed in his, duorum animus magis enituit, qui cum per manuaras scalas conscendissent tectum, qua scalpris illud diruentes, qua ingerentes aquam, auerterūt ignem. Illud vero mirabile, & obseruatum a multis, cum sacram cælestis agni effigiem iecisset sacerdos in flammæ, illam metuentes repente retroactas, mox etiam sopitas: et nos præsentî periculo liberati sumus.

SEM IN A R I V M R O M A N V M.

EX QVO ad conuictorum contubernium in Seminario, non nisi per Vicarium Pontificis (is est nunc Cardinalis Rusticucius) patet aditus, in tantum excreuit ambientium numerus, adhibentiumque interpretes, viros principes, vt Cardinalis, distractissimus licet aliorum onerum mole, non parum se occupatum fore dicat, si huic vni negotio vacaret: magna est etiam opinio discipulorum fructus: ea vero, ne quemquam fallat, nostri adlaborant: aucta porro est exemplo vnius e familia nobilissima, & præcipua Italiae ciuitate, quem cum fretum illud adolescentiæ siue indulgentia moderatorum, siue leuitate animi, eo abripuisset, vt periculum metueretur: vbi regendum susceperet nostri, imminuendo spiritu, & adhibenda arte gubernandi, in eum cursum dire-

direxere, vt cum postea fuerit in sua potestate, eundem prorsus sua sponte tenuerit, sine vilo gubernatore: quod cum miraculo fuit omnibus, qui illum antea norant, tum multis nobilibus incitamento: ita plures ex eadem ciuitate missi, qui liberalibus studijs operentur. Neque socordia, ac desidia bonum otium conteritur: quattuor in aula Romani gymnasij, & conspectu splendidissimo Cardinalium, specimen dedere ingenij, & in sapientia studio progressus. Sodalitium alterum beatissimæ Virginis e conuictoribus iam pridem intermissum, instauratum hoc anno, magna vtilitate adolescentium. Ceterum omnium magnum est studium pietatis: quos scilicet ex vnus facto discetis. Clericus hic erat, & ex Congregatione Parthenia, natura non satis mitis, & facilis irascei, quam tamen emolliret, & comprimeret diligenti cultura: is cum a magistro, data ne occasione, an arrepta, iussus esset, vt per tres dies continuos complicitus in genua interesset scholis, dum explicarentur, idque statim fecisset, postridie ita uicit animum, vt eam pœnam sponte subierit, condiscipulis admirantibus, ipsoque præceptore collaudatum iuuenem, se ipsum se recipere, iubente: idem, cū ab alio quopiam accepisset colaphum in fronte, dolorem premens, & iracundiam, hoc satis habuit dicere: Tu vero maiore plaga tuum animum, quam meum corpus affecisti: adi sodes quamprimum sacer-

sacerdotem, vt te peccati vinculo absoluat.
Hæc bonus adolescens didicerat in schola Christianarum virtutum.

COLLEGIVM ANGLICANVM.

DE ANGLIS nostris prius persequar, deinde de de alumnis. igitur missi e nostris Catholicorum accersitu, in Angliam sacerdotes duo, qui cum difficili nauigatione vsi, vt exscenderent in insulam, expectare non possent tenebras, quod maxime optabant, sed clara luce se commississent homini ignoto, quem offenderat in littore, ac tenerentur incerto metu, eum repererunt non abhorre a Catholica religione: in cuius gremium, vt reciperetur cum vxore, dux eorum, & comes itineris, postridie ad viros quosdam nobiles Catholicos adduxit. at illi bene sperare iussi ab hoc ingressu, diuiserunt prouinciam, vt alter obiret terras versus Austrum, alter versus Septentrionem: ita e nostris totam per insulam, super suam, & aliorum expectationem sex libere vagantur, duo attinentur in carcere: requirunt illi quod perierat, reducunt quod erat abiectum, contracta alligant, corroborant infirma, pingua & fortia custodiunt: hi vero persecutionem patientes propter iustitiam magnam patientiæ laudem habent. Romæ autem decessit Pater Thomas Martialis Anglus a confessionibus alumnorum,

rum, vir humilitatis virtute conspicuus: is dum se ad professionem parat, peractis omnibus experimentis, incidit in febrem, nec alius postea ei morbi, quam vitæ finis fuit. Permissu Patris Prouincialis, vt curaretur melius, translatus erat in Romanum Collegium: obiit die sacro Mariæ Magdalena, quo die vota in Collegio de more renouantur: cum ipse pridie eius diei iussu Reuerendi Patris Generalis sollemni nuncupatione votorum in Professorum numerum fuisset adscriptus. Hæc pauca de nostris. Alumni quadraginta numerantur, non laudanda solum presentibus luce pietatis, sed etiam posteris æmulanda: exarsit nempe ignis ex præscripto meditationum Patris Nostri Ignatij. Sacerdotes nouem absoluto Theologiæ curriculo dimissi, vnus in Galliam in Remensi Collegio Theologiam professurus, in Cantabriam alij, vt inde soluant in Angliam securiore traiectu. e Remensi Collegio in horum locum submissi octo, tres ex Anglia ipsa, multis periculis in itinere perfuncti. Sodalitium Parthenium in quod fere omnes alumni cooptati, efflorescit: hinc ille fructus: vnus se inclusit in Cartusianorum cœnobium, alter impetrauit nostram Societatem: nec desunt, qui idem consilium coquant in animo, vbi tempus appetierit erupturum.

GERMANICVM, ET MARONITANUM Collegia.

COLLEGIUM Germanicum auctum vectigali, propter redditus annuæ pensionis, auxit numerum collegarum: centum iam & quinquaginta numerantur. Huc Maximilianus ab Herst, eximia claritudine generis, ab illustrissimo Principe Cliuensi missus, cum iter intendit, Tridenti moritur, atque honorifice ab Episcopo sepelitur: mandasse dicitur famulo, ut tibiā Sancti Apollinaris, quæ ad Collegium, cætus nomine Canonorum Cliuensium mittebatur, afferret: ea cū allata esset, ingenti lætitia, & gratulatione condita est in ipso Collegij templo, quod a beato Apollinari nomen accepit: additum etiam aliquid ad populi venerationem: etsi communis sermo est, ea templa quorum ad Collegium Germanicum procuratio pertinet, sollempni cærimonia celebrari. Ita cum ad Sancti Apollinaris non raro adeant Cardinales, Pontifex ipse aliquando ad Sancti Stephani in Cælio monte, mox ad Sancti Sabæ cum venisset, gauisus est, & alumnorum omnium pietate, & vtriusque ædis instructu.

Interuenit ramen his rebus lætis, vt sæpe fit, aliquid triste, Patris Caroli Marani e Societate nostra obitus repetinus: qui cum florenti
adhuc

adhuc ætate, & robore corporis, nocte ea, quæ antecedit diem Dominicum proximum a Pascha, cubitum isset, maneque excitatus ab vno e nostris fratribus, & cum eo colloquens de quodam negotio (erat enim minister Collegij) sine vllis euidentibus causis, expirasset, qui ipsum norant, & propterea diligebant, magno eos dolore, ceteros omnes audientes factum, & reputantes imbecillitatem conditionis humanæ, terrore affecit.

VNVS ETIAM e Maronitarum numero octo linguarum cognitione, sed multo magis in Deum pietate, ac religione excellens, post decursa spatia Philosophiæ, Neapoli, quo erat missus firmandæ valetudini, mortuus est: ita admirante eximias illius virtutes Parocho exactæ ætatis, qui aderat morienti, vt affirmarit a se neminem visum, cuius mors magis fuerit inuidenda.

COLLEGIVM LAVRETANVM.

INSTITVTA pridem Dei matris Congregatio, hoc anno confirmata, & aucta: sacrosancta a sodalibus mysteria frequentantur: celebratur dies assumptæ Virginis, qui est proprius Congregationis, præter alios dies, pulcherrimo cultu: eo die habita in Deiparæ laudē Latina oratio plenissima grauitatis. Virorum Principum ex vniuerso pæne orbe Christiano admirabilis

mirabilis concursus: audiuntur a nostris, per-
sæpe ad multam noctem die deficiente. Vir
quidam illustris e nobilissima Italia vrbe mi-
ferandum in modum cum esset a Dæmone agi-
tatus, a scitis peritissimis medicis duobus, huc
confugit ad matrem misericordiæ: accitus ædi-
tuus cum haberetur ludibrio, itur ad nostros:
a Patre Rectore res vni permittitur: seducit is
hominẽ in facellum seorsum a turba: cum exor-
cifatur, diabolus inter multa maledicta, qui-
bus infectatur sacerdotem, idiotam appellat
qui parum sciret, aut nihil: at noster. Ego arbi-
tror me nihil scire, nisi Iesum Christũ, & hunc
Crucifixum: ei me in ipsius Societate conse-
cratum esse gaudeo, & obligatum paupertatis
castitatis & obedientiæ votis. Non hæc verba
visa inferno monstro, sed tela, quibus affige-
retur in mortem. ita exclamauit furens hor-
rendum. fit in adiuratione mentio Patris No-
stri Ignatij, cuius sancta memoria: at incredi-
bile est, qua ira simul, ac dolore stimulatus dæ-
mon exarserit: quanta in Ignatium fuderit
conuicia: vt manifesto appareret in Societa-
tem auctoremque eius Ignatium ipsius odium
inexplebile. Et quamquam Lauretum vrbs est
ambitu angusta, abundat tamen & incolarum
& conuenarum multitudine supra fidem:
hinc carcer, & xenodochium, quæ frequenter
adeuntur a nostris. Ceterum inimicitias com-
positas, æs alienum restitutum, e turpi concu-

B

binatu

binatu ad sacrum coniugium multos perdu-
ctos, confessiones ante acta superioris vitæ
omnis quamplurimas exceptas, collectam ele-
mosynã in vsum pauperum, aliaque id genus,
existimare potest vnusquisque, etiam si a me
taceantur. Sacri Aduentus, & ieiunij diebus, ha-
bitæ a nostris conciones de more in templo, fe-
stis item diebus doctrina Christiana pueris
tradita, præfente interdum atque opus promo-
uente Episcopo. Si quando maior est rustica-
norum copia confiteri cupientium, mittuntur
adolescentuli e scholis ad eos erudiendos: ac-
cessit hoc anno, præter ordinarium & publi-
cum, alter sacerdos qui intra domesticos pa-
rietes explicat nostris qualis sit peccatorum
cognitio, & disceptatio futura. Tres deceffe-
runt e vita: inter hos sacerdos vnus, qui cum
octoginta fere annos expleffet, triginta posue-
rat in hoc Collegio, notabili cum fructu. Huc
spectat, quod duo gubernatores huius vrbis
trium mensium spatio diem suum obierunt:
vterque erat de nobis optime meritus: sed po-
sterioris statim extiterunt beneficia, multis
rebus confectis in Collegio ipsius iussu, quæ ad
ornatum domus mirifice pertinent, & ad com-
moda nostrorum: viuenti illi (namque deceffit
Maceratæ) huic etiam morienti, quæ exigeban-
tur a nobis officia, nulla defuerunt.

MACE-

MACERATENSE COLLEGIUM.

OMNIA Maceratae vetera, & vsitata, sed no-
uo quodam & inusitato modo: vocati
nostri ad moribundos interdium noctuque: di-
scipulorum numerus dimidio maior: schola-
rum spatia prolata. Parthenia Congregatio
aucta. multi peccatis, alij peccatorum pericu-
lis erepti. nobilis meretrix materia olim mul-
torum, & causa flagitiorum, absterfis apud
nostros criminibus, eorum opera in tuto loca-
ta est, Deo consecranda cum alijs in posterum,
quibus pœnitentibus portus est mutatio con-
siliij. Vnus e nostris sacerdotibus, viro cuidam
qui graues inimicitias gerens cum altero, in
eius cædem imminebat, nec admittebat vllas
cohortationes, breui denuntiauit futurum,
vt experiretur iram diuinam, veridico exitu
consecuto. in transitu fluminis pæne submer-
gebatur, nisi pertinacem animum ad meliora
flexisset: ereptus e periculo votum exoluit.
Duo qui agebantur ad supplicium, e quibus al-
ter aiebat animum interire cū corpore, alter
conuictus licet & damnatus, scelera obstina-
tius tegebat, feliciter adiuti: ille in carcere
agnouit stultitiam, hic ipsum ad patibulum se
se aperuit, cum fere indueret laqueum capite
immisso. Vtrumque Deiparæ Sodalitium quo-
tidie propagatur. Maiorum, quod dicitur,

B 2 euiden-

eidentiora dedit indicia pietatis: ex eorum numero vnus non paruum aureorum summam collocandis pupillis, magnumque frumenti numerum pauperibus testamento legauit. puella deinde vna sodalium ære & consilio nuptui tradita: altera amittendæ pudicitia periculo extracta: nec minus ipsi ad alia pia negotia intenti: pulchrum sane spectaculum erat viros cernere primarios nosocomia obeuntes, ægrotis ministrantes, vinctis operam ferentes (sic penitus vt eorum ope sint paucis hebdomadis viginti amplius soluti) collata pecunia in egen-tes aliquot familias victum distribuentes, diuini violandi numinis occasione occurrentes, multorum odia cum pace mutant. Et incidere talis annus, vt haberent Christianæ virtutes spatia exemplorum.

PERVSINVM ET FLORENTI-
num Collegia.

PERSIAE datum drama in distributio-
ne præmiorum, eleganti non minus orna-
tu, quã poetico artificio: placuit ciuitati taliũ
rerum iuxta auidæ, & intelligenti. oratio quam
habuit magister primæ classis in instauratio-
ne studiorum, audita est præter morem a Præfe-
cto & Magistratibus vrbis, omniumque assensu
comprobata. Minor Sodalitas mirum in mo-
dum aucta. ex his duo Societati nostræ, vnus Ca-
pucchi-

puccinorum ordini nomina, dedere: uiri quidam nobiles ita pie, & officiose tractarunt ægrotos, quos commendatos a nostris domi acceperant, vt eorum etiam lectulos religiose oscularentur. Vnus e nostris Perugia missus Tuder, Quadragesima concionatum, quam acceptus fuerit, vel illud indicauit: quod cum postremis diebus incidisset in morbum, a cunctis Sodalitijs supplicatio pro ipsius valetudine indicta est: putabant enim publicis votis eius vitam retinendam, qui se pro salute populi in discrimen adduxisset.

FLORENTIA excursum in pagū proximum gratia Catechismi. sacrae virgines confessione expiatae rogante Cardinale Archiepiscopo. Per eos dies Deo reddidit animam virgo, quæ septuaginta annos in cœnobio vixerat. narrauit sacerdoti (quod non erit absurdum attexere) se, cum assidue male acciperetur a focia, tædio victam, & nesciam tolerandi (non poterat quippe sustinere procacem, nec vitare contubernalem) eo desperationis prouectam fuisse, vt constituerit se in puteum proijcere, quotidiani remedium conuicij voluntario exitu inuenturam: huc ire properanti affuit Christus Dominus, eamque manu repellens, Redi, inquit, ad te mulier parui animi, & recogitans quot ego quantosque cruciatus tua causa pertulerim, sororis tuæ vuculas insuperhabere disce. his dictis redditus animus misellæ: quæ pudore suffu-

sa simul, & gaudio, mutato consilio in cubiculum reuertit. In templo nostro conciones fuere Quadragesima, & sermones habiti in varijs Sodalitijs vrbs toto anno non inutiles. Concionatus præterea vnus in æde principe per dies sacros dominico Aduentui magna approbatione omnium, parique concursu. Serenissima Magni Ducis vxor cum ipso die natali ad vespertinas preces venisset in nostrum templum, sacerdotem rogauit, vt liber ab habenda concione in templo maximo haberet in nostro, Magni etiam Ducis erga nos beneuolentia non vulgaris: ipsius nempe auctoritate venditæ nobis ædes, quæ laxando templo, Collegioque iamdiu desiderabantur. ita Dei benignitate, & priorum dominorum voluntate, iam insulam liberam habemus.

COLLEGIUM SENENSE.

ADVENTV Domini concionator in æde nostra ita gratus fuit populo, vt multorū rogatus a Patre Generali eundem impetrarit ad Quadragesimam, non sine fructu ciuitatis. Concurfus ad eum magnus, & quoniam excludebantur multis angustijs templi, sunt etiam nunc, qui corrogata pecunia cogitent de eo amplificando. Ceterum creuit numerus pœnitentium. Qui a natali Domini vsque ad Circumcisionem communicarunt numerati ter mille

mille quingenti: accessere munera ad sacram
supellectilem complura, & opulenta: vestitus
sacerdotis, conopeum tabernaculi, peristroma
ta ad festum ædis ornatum, alia denique minu-
tiora, in quibus æque admirere vel copiam in
materia, vel artem in copia: præmia distributa
vt anno superiore discipulis, cum plausu, &
pompa: scholæ autem florentissimæ. Vterque
magister propriæ Sodalitati, & Academiæ
præficitur: e maiore vnus in Societatem rece-
ptus. Ingressus noui Archiepiscopi in urbem
multigenis nostrorum versibus discipulorum
celebratus est: quo apparatu ita est delectatus
ipse cum ciuitate vniuersa, vt paucis post die-
bus Academiam Collegiumque inuisere volue-
rit: vbi renouata gratulatio, & affixis carmini-
bus, & recitatis. atque in his ecloga perelegan-
ti: vt humanissimus Præful affirmarit nihil si-
bi in vita accidere potuisse iucundius. Duo
præterea sunt Sodalitia in Collegio: vetus
vnum, Sanctissimi Eucharistiæ sacramenti: al-
terum frequentius, quod ex opificibus constat.
ex priore in nostrum ordinem tres adolescen-
tes admissi. alius se contulit ad familiam Ca-
puccinorum: vnus deinde ex cœtu opificum ad
nostram. ij centum ac viginti numerantur per
inde religione, & sacramentorum vsurpatione
infignes: e quibus cum fratres germani duo ca-
pitali inter se odio dissiderēt, sic vt vnus in vrbe
esset, rusticari alter cogeretur, magno cum pa-

rentis mærore, factum est vt vrbanus aliquando reuifens cœtum, pijs exercitationibus interesset: quibus ita mutari animum sensit, vt fratrem continuo reuocarit: magna in præfenti parentis lætitia, & in futurum spe æternæ reconciliationis. Quadragesima reditum a duobus ad ea oppida, ad quæ ierant anno proximo. e concionibus, confessionibus, pacificationibus, canticis præceptisque Christianæ doctrinæ, ij fructus qui assolent. Sublatus vsus nocturnarum peruigilationum, quo mulieres nuptæ innuptæque puellæ pariter conueniebant, non sine lasciuia: cuius propositi virgunculæ quædam ita se præbuerunt tenaces, vt cum inuitarentur a dominis, adeoque cogerentur, vitam sibi citius ereptum iri magno animo responderint. Eodem cōsilio euentuque reditum Collem (id est oppidi, vt alias audistis, nomen) & intra quindecim dies, quinquaginta de criminibus, vel ab ipsa pueritia confessi: octo decemve pellices exegere: mulier e cæno impuritatis emerfa. Liberata altera ab obsidente dæmone, ostēsu clauī dominici: cum ageretur deinde spiritu desperationis, quod se dictitaret esse inuisā Deo, liberata remedio confessionis.

COLLEGIUM TIBVRTINVM.

HOC PRIMVM anno fructus capere cepimus e Prioratu Sancti Sabæ quem Gregorius Tertiusdecimus Contarello Cardinale

nale interprete Collegio concessit. Sodalitas Dei matris insigniter aucta. Sodales (ij sunt capita vrbis) non suæ tantum student salutem, sed etiam vtilitati proximorum. Carcerem adeunt & valetudinarium vinctis ægrotisque opem ferentes: pauperes adiuuāt corrogata eleemosyna, vel contributa: auctores auertendorum facinorum, & componendorum dissidentium. Ex hac porro Sodalitate admonitu nostrorum selecta est altera, cui nomen a Sancto Getulio. eius proprium officium ac munus est defendere ab inopia honestas familias ad paupertatem redactas. Non exiguam Congregationi, & Societati beneuolentiam promeruit tragœdia Sanctæ Symphorosæ, & filiorum, publice data splendidissimo apparatu: exciuerat eius fama propinqua castella, virosque nobiles, qui in ijs, vt in Autumno, agebant: interfuit, & Palæotus Cardinalis cum illustri comitatu: & delectati omnes argumento actionis: vt nemo fuerit qui non plauserit ingenio poetæ, etiam si lacrimas darent in re ficta. Templum nostrum ornatius apparet in dies. hoc anno in apfida aræ maximæ addita est tabella, beatorum Symphorosæ Getulijque eius viri, & communium liberorum pictura insignis: ornata. præterea facella gemina, vnum, Tiburtum Episcopi, alterum, liberalitate cuiusdam nobilis matronæ. coniugum rixæ sedatæ, pecunia famaue restituta, puellarum pudor qui periclitabatur aperte, confer-

conseruatus, alia e periculo mortis extracta: eiecta concubinæ a multis suasu nostrorum: cacodæmonis fraudes patefactæ, fallaciæ depulsa: a desperatione & a nefandis quibusdam sceleribus abducti nonnulli. per illud anni tempus, quo pronum esse in licentiam & fluere in luxum, Bacchanal appellatur, magnus concursus tum ad sacram synaxim, tum etiam ad publicas preces, piasque commentationes in nostro templo: et secuti sunt vberes fructus cum magna approbatione ciuitatis. Decreta etiam supplicatio horarum quadraginta per eos dies, quibus Anien, prout niues imbresve fatiauerant, superfusus parti vrbis, ingenti damno illam affecit. moletrinæ, ferratrinæ, tra petia disiecta, multa supellex disturbata & exhausta, plures domus euersæ. hæc erant in oculis ciuitatis, & sæuiora metuebatur, cum publicæ preces indictæ, & propositæ reliquiæ sanctæ

Symphorosæ in æde nostra adorandæ, si forte placaretur numen diuinum.

Interea nostri admonebant populum, se subtraherent a

culpa, si subtractam

cuperent Deo ne-

cessitatem vl-

tionis.

PRO-

27

P R O V I N C I A
N E A P O L I T A N A .

ABVIT SOCIOS tercen-
tum triginta. Neapoli in Profes-
forum Domo septuaginta tres:
in Collegio centum: in Domo
Probationis tres & quinquagin-
ta: Nolæ triginta: Cirinolæ de-
cem: septemdecim Barij: Ale-
tij vigintiduos: Catazorij duodeuiginti: Con-
sentiam misit septem. Admisit socios omnino
duodecim: amisit quattuor.

D O M V S P R O F E S S A .

IDEM NOSTRORVM labor in exco-
lendo Domini agro, par fructus: & apparuit
sacrofanctorum celebratione mysteriorum
tum diebus festis, tum ijs maxime, quibus bac-
chatur impunita licentia: ergo triduo ante Ci-
neralia, instituta supplicatio quadragenarum
horarum frequenti concursu: & matutina qui-
dem tempora pascendis animis cælesti cibo,
pomeridiana verbo, consumpta. Ceterum pri-
die Quadragesimæ ad mille communicarunt.
Quadragesima ipsa, vi concionum habitaram
ad populum decem mulierculæ a meretricio
abductæ: alienæ rei restitutiones plurimæ fa-

Etæ,

etæ, similtates viros inter nobiles sublata, odiaque restincta, contractus iniqui rescissi, mille circiter de totius vitæ criminibus rite confessi: viri decem pellices exegere: quamquam & ex his aliqui easdem duxere vxores: puellæ nonnullæ, quarum pudicitia fluctuabat, locatæ in portu: mulieres aliquot cædis periculo liberatæ: adiuti firmatique morientes, illa præcipue hora, quæ de annis omnibus sententiam fert. nec sine aliquo miraculo. Quidam piam vitam egerat diu, quam paulatim intepescens etiam posthabuit, hoc iam deterior, quod non vitijs modo prouehabatur, sed & praua animi contentione: nec reuocabat se ipse, nisi a Deo correctus fuisset: hac ratione: in morbum incidit, grauescente valetudine, qui a sidebant ægroto, admonent confessionis, at ille dissimulabat, seu negligebat: adit ad eum sacerdos vnus e nostris quasi per officium, persuadet vt ex veteri consuetudine confugiat ad auxilium Dei matris, & sanctorum quos patronos olim habuisset. nec frustra: affuit illi ore placidissimo beata Virgo, confessionem præcipiens: idem fuit Ioannis Euangelistæ, & Francisci a Paula admonitum, qui eidem se obtulerunt videndos. narratur visum familiaribus, reuocatur sacerdos, demum æger sanctissime expiatus decedit evita. etsi alijs quoque inuocasse Deiparam vtile fuit. Vir quidam nobilis cum vxoris sterilitatem doleret impatientius,

tius, de nostrorum consilio precibus aggreditur cæli reginam, quas non irritas fuisse, in ipso festo ac sollemni die susceptus filius ostendit. alter certus interficiendi inimici cum sica templum nostrum ingreditur, hic Virginem orans, sensit sibi animum mitigari: neque ante discessit, quam vno e nostris interprete, cædis consilium cum pace mutaret. quod alius similiter fecit vir clarus natalibus, qui per noctem stipatus armatis imminebat occasione obtruncandi hominis, quem oderat. Sed & vnus in carcere dum laqueo sibi spiritum eripere molitur tædio vitæ, opportuno interuentu vnus e nostris deductus ab insania, & ad meliora conuersus. inuisuntur autem & publicæ custodiæ, atque etiam valetudinaria, quibus non solum profumus, quod opem ferimus ipsi, sed quod iam viri feminæque nobiles, ad præstanda huiusmodi officia, incitantur exemplo. Ceterum Salernitana ciuitas & opulenta & nobilis, e Proregis auctoritate, egit cum Patre Nostro Generali de excitando Collegio: et visa iusta causa impetrandi. ita breui hæc Prouincia nouo Collegio augebitur.

COLLEGIUM NEAPOLITANVM.

LAETIOR HIC tandem annus Collegio illuxit: etenim tres ipsos annos laboratum erat morbo interituque multorum: tametsi

metfi nihilominus obierūt duo ſpectatæ virtutis: inter hos Pater Franciſcus Marinus ſtudioſum Præfectus, qui ad hoc ipſum paulo ante venerat e Sicilia: et vita quidem eius propter doctrinam ac pietatem perutilis fuit: ſed ſi longior ſuppeditaſſet, propter ſcriptionem quam ſenectuti ſepositam nunc vt maxime vrgebat, vtilior videbatur futura: tamen vt ſpes eſt, non defuit illi a Deo præmium tam egregiæ voluntatis. Vtraque Sodalitas, vt alias eſt ſcriptum, & virtute creſcit & numero. maiori dulce eſt ac ſollemne exercere in proximos officia caritatis: corrigunt errantes, placant diſidentes, ſubleuant inopia laborantes. hæc inter, ſubmiſtrarunt ſæpe veſtitum nonnullis, qui ad varia cœnobia affectantes viam, aut opem deſperabant a parentibus, aut veniam. aliqui etiam bidui tridive itinere adiuti viatico. ijdem adeunt damnatos ad triremes, eoſque erudiunt Chriſtianis præceptis, & ſermone ſolantur. illud præter cetera memorandum: quod ſingulis hebdomadis duodeni deliguntur, vt in ſex præcipua huius vrbiſ noſocomia bini diſpertiantur, ægrotantium vtili miniſterio: nec paruum æs in ſimilia confertur. Illud mirum. In ea quæ indicauimus opera, verterat fundum capſæ quæſtoris ærarius quæſtor, ne teruncio quidem reliquo facto: interiecto deinde vix ſemihoræ ſpatio, cum in occaſionem huiusmodi opus eſſet præſenti pecunia, & conſuetudine
magis,

magis, quam spe vlla, arcam ipsam excuteret, magna cum lætitia, quanta ab insperato solet, parem omnino reperit numerum aureorum, quot antea de prompsisset argenteos. hoc libentiores sodales in diuino cultu, quo benigniorem erga se experiuntur prouidentiam Dei. Ergo ex ijs aliqui, perlongo suscepto itinere obierunt votiuas peregrinationes: alij in patriam reuersi, instituerunt similia Sodalitia: tres ac viginti ad diuersos religiosorum ordines animum appulerunt, decem ad nostrum, quorum nonnulli candidati iuris ciuilis, maiorem partem Philosophicis exculti. Atque hæc de maiore Sodalitate. non pauciora narrarentur, si cuncta exequi vellem, de altera appellatione magis, & numero, quam fortasse virtutibus, & re ipsa, minore: centum censentur. ex his duo missi in monachorum cœnobia, tres in Societatem recepti. accipite nunc vnus pietatem, & ab vno facto discite omnes. certis vestigijs indagauerat quidam turpe flagitium alterius externi: dein tectis consilijs, vt reduceret errantem in viam, vni tantum rem aperit, viro graui & prudenti, qui admonitor esset: hoc vbi ille subodoratus est, accensus iracundia, perditos homines pretio impellit ad male accipiendum verberibus adolescentem, qui nec referre, nec quemquam apud magistratum accusare voluit, cum posset: magnum videlicet magistrum æmulatus, & pro bono malum accipere,

&

& pro malo bonum reddere, Christianum putabat. Ceterum tum ferijs anniuersarijs, tum opportunis etiam temporibus, missi fratres nostri circum fora compitaque: eiectisque circulatoribus, habitæ conciones ad astantem multitudinem, & permulti ad confitendum adducti. Laboratum etiam apud vinctos in custodijs, & ad triremes, non sine fructu: adiuti confessione, pijs libellis, cibarijs, veste: quibusdam aut pœna mitigata, aut tempus contractum: quin etiam rogatu nostrorum, innocentes exempti, & quibus condemnationis tempus effluerat, liberi dimissi.

DOMVS PROBATIONIS, ET
Collegium Nolanum.

AD RELIQUA probationis genera accessit illa, proximis salutaris Catechesis vicino in suburbio. Ex ijs qui ponunt tertium annum tyrocinijs (sunt autem numero septem, plerique sacerdotes) duorum, per Quadragesimam in totidem oppida missiones fructuosæ fuerunt. nec defuit huic quoque domui piorum hominum liberalitas, siue in sacros vsus, siue in domesticos. sed & hæc & alia singillatim differere non est propositæ breuitatis.

NOLAE QVOQVE, nihil eorum quæ ad animorum salutem geri solent prætermisum est. Præter ciuium morem, sed non contra
utili-

utilitatem, introducta est consuetudo publicæ
 precationis per horas quadraginta: & quod
 mirum magis, illis diebus, quibus proni homi-
 mines in lasciviam, & in luxuriam fluentes. Mos
 tradendæ Christianæ doctrinæ in æde maxima,
 a nostris semel inductus, ab externis clericis
 non intermittitur. Nolanorum erga nos be-
 neuolentia non verbis solum apparuit, sed
 etiam rebus: et si piarum aliquot feminarum
 ac nobilium multo illustrior: hæc si quid sacro-
 rum ornatui deesse intelligunt, non parcunt
 sumptibus: iamque diebus celeberrimis con-
 uestitæ aræ, facientesque sacerdotes, ipsius
 etiam templi parietes ornatu pulcherrimo.
 alia deinceps argumenta liberalitatis, quia
 quotidiana ac minuta, cur memoriæ prodan-
 tur, non satis causæ putamus.

COLLEGIUM CIRINOLANVM
 & Bariense.

CIRINOLANVM COLLEGIUM
 hoc etiam anno auctum officinis rei do-
 mesticæ administrandæ, & gymnasium nume-
 ro discipulorum, qui etiam e longinquis op-
 pidis ad nostros mittuntur: ex ijs nonnulli &
 ex alijs pariter concipiunt vota Societatis.
 Durior annona hiemisque intemperies cor-
 poribus noxia, seges fuit nostris exercendæ ca-
 ritatis in fame morboque laborantes, non exi-

C guo

guo fructu. quamquam suam quoque in hoc munere laudem habent sodales Oratorij, qui stipem quæritantes quotidie, tantam corrobabant, ut in magna hominum fame, etsi in oppido non admodum magno aut opulento, non deesset quod egenis, quod ægrotis, quod publico etiam carceri, affatim distribueres. quod ipsum pietatis officium intermitteri non placuit laxante annona. dominicis nempe diebus bini oppidum circumueunt cogentes pecuniam subsidio mendiculorum: eaque industria, nuditas simul & pudicitia feminarum defensa. iidem sodales cum messis vberior prouenisset, magnum frumenti hordei que numerum precario coegerunt: ex quo redacta pecunia ampliando Monti Pietatis ad multorum inopiam subleuandam.

B A R I I M V L I E R quædam leuitate ingenij, & grauitate malorum, eorum remedium a veneno, quod iam diluerat, poscebat, nisi opportune a nostris admonita timuisset mortem secundam, omnique ope deinde, ut melius uideret, adnixa esset. Mos erat in hac vrbe, ut fere in hoc tractu, peruetustus (quod & superiore anno scripsimus in Cirinolano) ut mulieres, quæ proxime mortuum attingerent, domi se abdentes in squallore & fordibus, per annum integrum prohiberentur egressu: hic mos ut exolesceret, curarunt nostri multarum exemplo familiarum: quæ etiam in luctu, percipiendis sacrosanctis mysterijs venerunt ad templum

plum. Sodalitates & merito augentur & numero. id facile intelligetur e sequentibus. Duo inter nostros, tertius inter Capuccinos admissi: & repeti eadem possent, quæ anno proximo, de rebus communibus: sed propria eluxerunt. At tinebatur quidam diutius in carcere, eo tantum nomine, quod Prætorem non posset absolueri: id cum comperisset vnus e sodalibus, cui incumbit procuratio victorum, debitam pecuniam Prætori offert, quam cum ille stomachans reiecisset, quin & minitaretur vincula, nisi desisteret ab eiusmodi patrocínio. Mihi vero, inquit, nihil gloriosius posset accidere, quam si victos liberare cupiens carcere, pro uinctis includar in carcerem: ad alterum ex eodem cœtu, adiit quidam, duplicis oneris postulans subsidium, paupertatis, & senectæ: nec erubuit offerre florem virginis filiæ, quam secum adduxerat: admirabile factum iuuenis: turpem senem graui oratione obiurgat, filiæ parricidam: adiuvat pauperem pecunia: hac tamen lege, ne post hac vmquam eius pudicitiam putaret venalem habendam. Alius cum vidisset a quodam propter paupertatem duas filias minus honeste collocatas, suscipi tertiam domi suæ a mulieribus iussit in tuto habendam: ne si apud patrem esset, in eodem freto mergeretur. et hæc sane Sodalitas videtur benigne alijs faciendi magistra: hoc ipso anno cum metueretur caritas annonæ, multum frumenti sepositum a sodalibus.

vt ingrauescente illa subueniretur ciuium inopia: quod & opportune factum, magna omnium commendatione, cum qui panem præberent pauperibus, ij fere essent genere ac virtute illustres. etsi eorundem quoque virtus enituit in malorum modesta perpessione. Vnus ex ijs cum in medio foro multis audientibus lacefferetur iurgio, prouolutus in genua, osculatusque pedes laceffentis, obstupescit miraculo omnes, cum, & in procacitate obloquentis agnoscerent ardorem iracundiæ, & in mansuetudine audientis suspicerent pulchritudinem Christianæ pietatis. Agebat alter cum fratre germano vt iniuriam a lapæ acceptæ condonaret inimico, quod cum ille suaderi sibi, & domus tota grauius ferret, tot hominem cōfecere verberibus, vt ad multos dies vibices in ore præferret: cū interea eius vox exaudiretur, Tundite, tundite dum licet, ego Sodalitatis meæ memor, numquam pacem suadere desinam. felicem: cui datum est vt resisteret vsque ad sanguinem aduersus peccatum repugnant.

C A T A C E N S E C O L L E G I V M.

MORTALITATEM expleuit vnus e socijs, rarum obedientiæ modestiæque non nostris solum, sed etiam externis exemplum: suppleuit alterum Deus adolescentem, cuius & constantia in domesticis refutandis, &
ad

ad suam sententiam adducendis prudentia spectata est. auctæ scholæ tum magistrorum diligentia, tum spectaculo dramatis, quod cum datum esset in magno theatro, in multorum animis auxit amorem virtutis, ac nostræ Societatis. et si magna quoque eius opinio in oppidis circumiacentibus, a quibus interdum vocamur. Tridui itinere accitus sacerdos vnus iuerat ad ægrum graui corporis morbo, vt audiret confitentem: mira vis confessionis: purgatus animus culpa, statim corpus infirmitate liberauit. accessit in cumulum lætitiæ, quod vxor eius grauida simulatque cælesti pane refecta est, marem peperit, cum antea numquam virilem sobolem esset enixa. Sed & alio factò in altero oppido inclaruit nomen Societatis. Aegrotus quidam longo itinere misit ad nos Cœnobiarcham Capuccinorum, vt sacerdotem impetraret gratia confessionis: qui missus fuit, vt hominem audiuit, consultus de testamento, tale illi consilium dedit, vt quandoquidem non haberet liberos, fratrem faceret heredem, sed aliquam tamen fecerneret pecuniam, qua aliquot collocari possent virgines pauperculæ aut parentibus orbæ. hic æger, qui dissipato rumore, arbitrabatur datum iri consilium de Collegio adiuuando, repente exclamauit, admiratusque nostrum institutum, ea dixit, quæ referre non est nostræ modestiæ: certe ipsa ciuitas non ignorauit quid esset actum, eoque ma-

gis suspexit, quod discedens sacerdos nihil eorum quæ muneris loco afferebantur, admisit. Valuit etiam ad aliquam existimationem Societatis, Sancti Leonardi templum refectionumque (est hoc quoque beneficium Gregorij Tertijdecimi) quod ante erat ita neglectum, ac vetustate obsitum, vt non tam videretur esse templum, quam fuisse. illud præterea, quod recepta est consuetudo incedentibus per urbem pueris decantandæ Christianæ doctrinæ: quæ stans etiam temporibus in disputatione & dialogo tradita est. pauperes denique in carcere aditi adiutique, vnus præter ceteros, qui equo raptus per urbem, suspensusque patibulo, firmante eius animum sacerdote, & socio quæsi capitis sudorem & collectas in itinere sordes linteolo abstergēte. Vtraque Congregatio suos in spiritu processus habet. ex his multi Capuccinis adscripti. fructus e concionibus non pœnitendi: ille præ ceteris memorandus. Virgo erat iam iuueni desponsa: hæc cum quotidie interesset concioni, quæ habebatur Quadragesima, nullum plorandi finem faciebat: sub finem ieiunij aperit peccata totius vitæ, mox acuta febre decēdit: sed tanta cum significatione religionis, supremis sermonibus suis, & testamento, cum quicquid poterat, legarit in pios vsus, vt eam spes sit euolasse ad sponsum animarum, cuius penitus infixus amor maxime fastidio præsentium erat accensus

census, Sequitur aliud quiddam minime reticendum. Matronæ nobilis famula erat, cuius pudicitia, quod excellenti erat pulchritudine, infidiæ tendebantur a multis. id cum domina moleste ferret, nouacula faciem eius secuit, orisque decorem multis vulneribus confudit, ne forma videlicet esset alienæ libidinis incitamentum. at virgo suam virginum reginæ commendans innocentiam, seruaturam se pudorem perpetuum voto obstrinxit, remque omnem detulit ad nostros: nec multo post, ope Deiparæ, restituta facies in pristinum, & ab omni prorsus deformitate liberata est.

A L E T I N V M C O L L E G I V M,
& Missio Consentina.

A L E T I I H E B R A E V S quidam nostrorum auxilio Catechismo imbutus, & ad baptismum adductus. Sed quæ de hoc Collegio dici possent, maximam partem sibi vindicant quattuor illæ Sodalitates, de quibus alias scriptum. Hoc igitur agamus. E discipulorum Sodalitate, aliqui varijs religiosorum familijs, multi Societati nostræ nomina dedere, et, quod mirum est, libentibus parentibus, interdum etiam ipsis adducentibus: et sunt quidam, qui a se liberos educari prædicant Societati, non sibi. ex hac porro Sodalitate ad nos odochia publica seni quotidie delecti, discunt ægrotis in-

seruire, & animum frangere: quod quidam inter abstergendas lances discutiendæ nauseæ ita præstitit, vt esculentas reliquias inter retri-
 menta culinæ vel ante triduum abiectas, aui-
 de deuorans in ventrem astulerit, gloriosa sui
 victoria. æstate vero, cum in maximis calori-
 bus publicus carcer laboraret penuria aquæ,
 mane ac vespere haustas aquas nostris ædi-
 bus per mediam urbem ad vinctos ferebant.
 Ex horum numero adolescens annorum sede-
 cim inuocato præsidio Mariæ Virginis vicit
 insanam libidinem mulierculæ, quæ ad eius le-
 ctulum obrepserat nocte, vt eriperet pudici-
 tiam. idẽ de viro accepimus ex Sodalitate no-
 bilium, qui cum iter faciens diuertisset in co-
 piosum hospitium publicum, a meretricula
 persæpe sollicitatus ad flagitium, ne illic esset
 cum animæ periculo, migravit in alterum te-
 nuus priore relicto. talia hominum pectora
 formantur in Virginis officina.

A T C O N S E N T I A E cogitatum de
 extruendo Collegio: rogatuque Cardinalis Ar-
 chiepiscopi, missi aliquot e nostris, exceptique
 magno, primum intra lapidem, nobilitatis oc-
 cursu, ingenti deinde lætitia totius ciuitatis. et
 si hic quoque, vt ferme solet initijs, aliquid tur-
 batum est. Sed pacata omnia tertiũ intra men-
 sem, cum concionibus habendis, audiendis con-
 fessionibus, reliquisque Societatis nostræ mune-
 ribus datum esset specimen futuræ utilitatis.

ita

ita nunc, liberalitate ciuium, septem e nostris sustentantur: et in vrbe, vnde magnus speratur animarum fructus, optimæ offeruntur conditiones, neque omnino repudiandæ. Hoc certe tam breui spatio tria Sodalitia instituta sunt quæ Dei matrem sibi patronam adoptarunt: Nobilium, in quo centum: Opificum, in quo quinquaginta: Discipulorum denique, in quo triginta numerantur, hoc profecto admirabilius, quod nondum scholæ a nostris apertæ. mirus omnium pro portione feruor, studiumque astrictioris disciplinæ. in communicando frequentes, in uisendis valetudinarijs, publicisque custodijs, assidui, diligentes in spiritualibus exercitationibus. interearestituta aliquorû bona quæ male retinebantur, illicitæ pactiones distractæ, fenestre malum oppressum, dissidentium mentes ad concordiam reductæ: mulieri denique quæ iam præsumpto veneno obstinauerat mori, persuasum, vt antidoto deficientem iam spiritum alimine mortis reuocaret. Iuuenis, cum bis pugione ab inimico percussus, ad nostras ædes confugisset, curatus primum a nostris obligatis vulneribus, mox, et cum percussore reconciliatus, remissus est domum. Alter sclopo ictus a cædis consilio quam struebat inimico, nostrorum oratione deterritus. Itum in oppida castellaque finitima, tanta cum gratulatione popularium, quam augebat utilitas perspecta, vt Catechismi gratia defere-

rent

rent plerique instantia negotia, & perinde pro-
 festis diebus, quam festis concioni interessent.
 at confitentium audiendorum munus a prima
 luce inceptum, ad vesperam vsque produceba-
 tur, vix modico circa meridiem interiecto spa-
 tio, corpori curando. intelligebant videlicet
 oppidani, idque crebris vsurpabant ser-
 monibus, vbi agitur de summa ani-
 mæ, esse rem omnem familia-
 rem ipsamque adeo salutem
 corporis vltro negli-
 gendam.

43

P R O V I N C I A
S I C I L I E N S I S .

SICILIAM EXCOLVERE
in Professorum Domo Panormitana quadraginta septem: in Collegio Messanensi nonaginta: in Panormitano triginta: in Montis Regalis viginti: in Biononensi viginti tres: quindecim in Drepanitano: vno amplius in Rhegino: in Catanensi viginti vnus: in Calataieronensi viginti: duodeviginti in Syracusano: in Minæensi vndecim: in Domo Probationis Messanæ triginta tres: in Sede Calatanassettensi sex: cuncti omnino trecenti quinquaginta. Obiere sex: venere in Societatem sedecim.

P A N O R M I T A N A P R O F E S -
sorum Domus.

S V M M A A D C O N C I O N E M
venientium frequentia, et concionator ipse ciuitati acceptus: ad quem audiendum cum Prorex semel atque iterum accessisset, sæpiusque audire vellet, sed impediretur fluctibus negotiorum, obtinuit, vt in ipsa regia haberet aliquot conciones: quanto cum fructu, declarant litteræ, quas ad Patrem Generalem
misit

misit eiusdem retinendi. et vero quanta fuerit
erga nos Proregis beneuolentia, vel hoc vnum
ostendet exemplum. retulerat aliquando ad Se-
natum de argento in eleemosynam distribuendo:
alij aliud suadentibus, incidit fortasse men-
tio nostræ paupertatis: & fauebant aliqui: non
nemo tamen e consilio, non esse verendum ne
fame moriatur soror, cui frater esset germanus
ita opulentus: Domum & Collegium intellige-
bat. hic Prorex humanissimus cum honorifice
appellasset Domum, neque sibi inopiam ipsius
ignotam esse, multa que de Societate addidisset
verbis amplissimis, bonam partem eius pecun-
iæ nobis attribuendam censuit. Sed redeo
ad concionatorem. illius oratio plena ardoris
ac spiritus, sine vlla ostentatione artis, eoque
validior ad penetrandum: non deerat facilita-
ri grauitas, neque in grauitate facilitatem de-
siderares: immerferant se homines in profun-
dum gurgitem peccatorum, spe nimia diuinæ
misericordiæ, intonabat fulmina iustitiæ: cri-
minum conscientia, & Dei cogitatione seueri-
tatis, in desperationis tenebras erant adacti,
ostendebat clarissimam clementiæ lucem, vt
ad veniam reuerterentur: frangere contuma-
ces, abiectos erigere, castigare dubitantes: tan-
ta vi dicendi, tantaque copia, vt quæ bona e
Professorum Domo ad animarum salutem pro-
fecta sunt, magnam partem ab illo manarint:
fluebant interea audientibus lacrimæ, & ino-
pum

pum subsidio, qui commendabantur, aurei annuli e digitis, e vestitu palla superior detracta. fructus eo non scribitur, quod ijs in rebus spectatus est, quæ intelligi magis quam audiri debeant. a duobus certe et viginti sacerdotibus satisfieri confluentibus non poterat. nam illa, de ære restituto, fenore posthabito, muliebri fuce interdicto, imminuto numero meretricum, aucto virginum Deo addictarum, adiutis morientibus, rudibus edoctis, placatis discordantibus, ab adulterio concubinatoque extractis, & quæ sunt huius generis communia, fileantur. etsi in his quoque operibus, vnius e nostris sacerdotis periculum officio discussum est. Vir impurus pudicam virginem sollicitabat: res delata ad sacerdotem, quem dicimus: is prudenti oratione & efficaci hominem a flagitio deterret: sed non perinde res accepta, vt debuit: vt ægrotus in medicum, sic intemperas exarsit in admonentem: et pressit iracundiam expromendi tempus expectans: nempe accitum sacerdotem nocte intempesta, specie confiteri cupientis, interficere cogitabat: difficile est plerumque sic tegere arcana, vt non emanent aliquibus indicijs: consilium nostro innotuit: igitur captata an oblata occasione, cum in hominem incidisset, dissimulans scire quod inaudierat: ita se hilaritate oris & comitate verborum insinuauit in suspicacem animum, vt omnem eiecerit offensam. id re ipsa declaratum,

cum

cum vocatus ab eodem grauissime agrotante, excepit confessionem totius vitæ. Catechisi instructi quattuor, qui deinde sacro baptifmate abluti sunt. itum in carcerem, nosocomiũ, regiaſque triremes: hiſque in locis omnibus pro munere noſtræ Societatis latum auxilium multis, conſilium, ſolatum. Nobilium Sodalitas aucta. ſed & opificum inſtituta duplex, proſperis initijs, ſucceſſu ſecundo. ex hiſ vnus petitus ſclopo, cum a medicis iaceret deploratus, non ſolum veniam inimico dedit, vno e noſtris rogante, ſed numquam ſuorum precibus adigi potuit, vt ederet illius nomen, quem ſolus ſciebat: adeo cupiebat ſinceram eſſe pacem, & omnia ſimultatum ſemina reſtincta.

M E S S A N E N S E C O L L E G I V M .

TR E S V I R O R V M cœtus erant ſanctiſſimæ Dei parenti conſecrati, nobilium, Scholaſticorum, opificum. etſi hic poſtremus nec certis deuinctus eſt legibus, neque inſignitus vocabulo Congregationis: at vero Scholaſticorum cœtus crescente multitudine congeminauit: & iam duplex Scholaſticorum Congregatio, maior, minorque: & e minore quidem quattuor in Societatem, e maiore, duo in alias religioſorum familias adſcripti. et quoniam per adoleſcentuli multi per ætatem arcebantur Congregationis ingreſſu, inſtitutum ve
luti

luti Seminariolum, vbi ad pietatem informa-
 tur tenerior ætas, postquam adoleuerit in
 Congregationem transferenda. magna est sin-
 gulorum cœtuum religio. opificum præcipua
 in proximorum vtilitatem confertur industria.
 collecta stipe adiuuant vinctos, & pauperes ve-
 recūdos, ea dexteritate, ac fide, vt parētes pau-
 perum nominentur. Vnus ex eorum numero
 inter nostros acceptus. Puerorum quāta sit ad
 pietatem indoles, hinc facile aduertas. Vnus
 ex ijs cum iuberetur a patre aureum torquem
 collo circumdatum ferre, insigne honoris, mo-
 deste recusabat, ne singulari videlicet ornatu
 a ceteris differet: instanti parenti paruit, sed
 medio quodam temperamento, vt gestaret tor-
 quem quidem ipse, sed opertum sagulo superio-
 re: & vestitus nihil esset inter æquales excel-
 lens. Hæc pauca de Sodalitijs. Ciuitas erga
 nos optime affecta: & consulunt nos interdum
 priuatim publiceque in rebus quæ ad Christia-
 num officium pertinent. Nostro igitur confi-
 lio auxilioque vti in sollemni beatorum Placi-
 di & sociorum martyrum pompa: eius series
 publice litteris mandata est: nos, quod facere
 iubemur, in hoc uolumine pauca quædam at-
 tingemus, in quibus nostrorum labor apparuit.
 etenim siue in foro, vbi collocata sunt Sancto-
 rum corpora, quattuor exposita in arcis omni-
 bus visenda: siue in pyramide centenum pedū
 altitudine ad latificos ignes excitata: siue in
 arcibus

arcubus per certa interualla decem dispositis: siue in portis ipsius vrbs, qua ad littus egredi supplicantium agmina, qua rursum e littore regredi in vrbem debebāt: siue in quattuordecim pegmatis, vbi rerum argumenta a Placido socijsque in Sicilia gestarum: siue denique in templo Sancti Ioannis, vbi repertus inæstimabilis thesaurus: his cunctis in locis, in illis monumentis operosis atque arduis, quæ omnia fere elaboratis versibus, ingeniosis epigrammatis, pulcherrimisque emblematis conuestiebantur, quicquid egregium visum est legentibus, e nostra prodijt officina. Iam vero cum vrbs tota qua agendus erat triumphus, fulgeret aureis sericisque peristromatis, ornaretur tabulis signisque ingentis artificij, totumque iter constratum esset floribus, coronisque, altaribus multis locis, ab vtroque latere dispositis, quæ accensis radiabant luminibus, & odoribus redolebant incensis: nos etiam Collegij templique parietes quanto maximo potuimus cultu adornauimus: etsi affixa carmina maxime conspiciebantur. et in transitu etiam ipsi Sancti salutati sunt perelegātibus versibus. magnū sane totum illud fuit spectaculum, quantum qui oculis non subiecerint, animis concipere vix possunt. Templum autem nostrum deiecto muro veteri, capacius, et quia iam columnatum, augustius etiam factum. & quattuor aduentoribus in nostrum ordinem aggregatis extitit aliquis

quis

quis fructus. Hic etiam explicatur Christiana doctrina, & per speciem interrogandorum puerorum grandiores plerumque edocentur. adiuuantur etiam ex Illyricis, Mauris, Turcisque captiui: e quibus a nostris instructi, sollemni more aliquot baptizati: inter hos vnus quinquagenarius, qui respuerat semper religionem Christianam, Deipara in somnis (ita enim ipse retulit) vt iam poneret contumaciam admonente. redditi ab vno, qui non retinebantur salua conscientia, aurei circiter mille. meretrix ad honestiorem vitam traducta. collectitia pecunia subleuati qui in carcere tenebantur. per Aduentum & Quadragesimam, adita adiutaque vicina oppida a concionatoribus, magno fructu. in his omnibus, atque etiam in vrbe reconciliatæ amicitia multorum. illa cum primis admirabili modo. Vir sine causa suspectabat coniugis adulterium, igitur, in quam nimium credulum exacuerat animum, in eam acuto armatam gladio intendit manum: tenerum corpusculum afficit vulneribus omnino viginti, finem vulnerandi facit tantum satietas, & opinio mortis allatæ: pudica interea mulier fruebatur bono conscientia, & recepto ferro per tot plagas, mortiferam plagam non accipit. defendebat videlicet corpus ab interitu animus integer a culpa. vix creditur caritus, quod videt, tū damians credulitatem suam, iram in detestationem sceleris, & orationem in petitionem veniæ

D

niæ

niæ conuertit: pax igitur inter eos nostrorum
ope firmata.

COLLEGIUM PANORMITANVM.

IN NOVA COLLEGII sede, vbi cæ-
lum amœnius, omnique afflatu noxiø ca-
rens, nostri optima vtuntur valetudine, cum
antea omnis fere annus videret aliquod funus:
eoque magis astringitur domestica disciplina,
& expolitur externa iuuentus: cuius multitudi-
ne & aspectu, Prorex, cum venisset aliquãdo ad
rem diuinam in templum, mirificam percepit
animo voluptatem. inter discipulos porro tan-
ta æmulatio, illa altrix ingeniorum, vt tributa
qualibet schola veluti republica in duas factio-
nes, nihil vtilius videatur potuisse excogitari,
vix credas quanta inter adolescentes. ex hac i-
magine, certamina studiorum, qua efferantur
lætitia, vbi vicerunt, quam pudeat victos: vt se
vtrique rursus, nunc inuidia, nunc admiratione
incitationem accendente, hi ad oblitterandam
infamiam, illi ad amplificandum decus exusci-
tent. inter omnes conspicitur vir quidam ma-
gnæ olim auctoritatis inter Turcas, & in Philo-
sophicis ex Arabica disciplina apprime doctus,
qui nuper regeneratus baptismo, quasi modo
genitus infans, non Christianæ modo pietatis,
sed & doctrinæ lac cõcupiscens, aggressus a pri-
mis elemētis, quæ non erubuit addiscere puero-
rum

rum more, ita quotidie progreditur in nostris scholis, ut semestri spatio videatur e Grammaticis excessurus: et affectat iam nostram Societatem. illum Prorex domi habet honorifice, quotidieque reposcit diligenter rationem studiorum, ut fere subdoceat, admirans assiduitatem profectus, E gymnasio enata Congregatio Pathenia, & pulcherrimis floribus, & vero etiam fructibus ubertatem ostendit. Vnius adolescentis pudicitia hoc modo intellecta. Impura mulier semel eum atque iterum domi frustra tentauerat, tandem inuentum solum ruri, & procul ab omnibus arbitris, iam cluso cubiculo, impudentius laceffebat: hic noster, cum tacitus in vota inuocasset matrem Virginem ac pudicitiae patronam, tantum valuit apud excetram, condicione causae, & efficacitate sermonis, ut cum illa pelliceret ad breue flagitium, hic hortaretur contra ad timorem supplicij aeterni, adduxerit mulierem iam meliora cogitantem ad consilium faciendae confessionis: ita quem parata venerat ut vinceret ipsius malo, ab eo victa magno suo bono discessit.

COLLEGIUM CATANENSE
& Rheginum.

CVM PRIMVM SACRORVM
Antistes, vir nostri ordinis amantissimus,
D 2 mus,

mus, Collegium inuifit, vario carminum genere, & oratione aduentitia exceptus est, atque vt re ipfa fecit suum aduentum honestum nobis, ita etiam sermone ostendit fuisse iucundum sibi. auctor idem fuit, vt in templo maximo susciperetur ab vno e nostris doctrina perutilis, quod sit officium hominis Christiani: nec minus reliquæ profuimus ciuitati: reconciliati aliquot coniuges, & inimici multi: liberatus non nemo a periculo cædis. et mulier ab insidijs diaboli: narrationem paucis perstringam. Laborabat mulier angina, deficiente humano remedio ad diuinum accurrit. templum est in hac vrbe, vbi ara & imago beatæ Annæ, cuius suffragatione audierat quosdam morbo liberatos: cum huc anxia confugisset, effusis precibus ante altare, domum reuertit. opprimit interea tristem stupor an somnus, vifa que audire vocem in ediam suadentis: quam cum Annæ credidisset, per totum biduum nihil sumpsit, & color indicabat partem mortis in corpus receptam: et ingerebatur a suis cibus, sed ipsa (vt sunt plerumque mulieres misere superstitiosæ) Sanctorum videlicet faciens imperata, pertinaciter recusabat. tertio die vox iterum ad aures lapsa, Digitos in guttur inferito: nec mora, inseruit, mox dolore icæta, cum recipere conaretur, non poterat misera, vi maiore aliunde manum impellente: aduertit strepitus, & confusum murmur domesticos, accur-

accurrunt, ægre digitos ex ore, nec nisi inuocato Iesu nomine, extrahunt. illa repente ad nostros: rem narrat: persuasum lacrimanti, vt a diabolicis artibus sibi caueat in posterum: dein præbitum niueum vellus contactis beatæ Agathæ reliquijs, aduersum versutias inferni hostis abunde efficax: demum cum haberet melius, peracta peccatorum confessione discessit. e sodalibus Parthenijs duo in nostrum numerum recepti.

LEONTIVM e nostris profecti duo, diebus Pœnitentiæ dictis, vt haberent concionem ad populum: nec frustra susceptum iter, aut in concionibus positus labor: reuocatæ ad pacem mentes manusque multorum: iracundiæ flamma, quæ alioqui videbatur æterna, restincta: æs alienum dominis redditum: vnus in concione palam, multis audientibus testatus est hæsisse in animo suo spicula concionantis: igitur quam per annos decem habebat pellicem, vxorem duxit. Eadem fere eodem tempore factitata in pago, cui nomen a Sancto Marco: illud præter cetera: mulieres duæ ad honestam vitam reductæ.

IN COLLEGIO RHEGINO ad duas Grammaticæ classes, addita tertia de moribus & officijs Christianis. Qui gymnasium frequentant non minus pietati student, quam doctrinæ. Lis inter quosdam super diuisione patrimonij excitata, de nostrorum consilio compo-

fitæ. Quidam extremo damnatus supplicio, cum, vt sæpe maligna est calamitas, desperans salutem corporis, nihil de animæ esset sollicitus, ad spem cogitationemque meliorem est inductus. Duo læsi ab inimicis peregrissent vltionem, nisi prohibiti essent sacerdotis occurfu.

COLLEGIVM SYRACVSANVM.

HIC ETIAM LIS inter duos primarios, quorum vnus habebat alterum in vinculis, & de scintillis irarum metuebatur incendium, Deo adiuuante, dirempta. alij duo, quæ odia decreuerant cæde mutua, reconciliatione finierunt. Vnus a recte ad spem vitæ melioris adductus. Septem mulierculæ de cæno turpitudinis extractæ. De sodalibus maioris Congregationis, illud in vniuersum dici potest, omnia fere munera pietatis in hac vrbe, vel per illos suscipi, vel non perfici sine illis: ex ijs iuris peritus, studio iuuandi pauperes, controuersarum causarum, medicus ægrotorum corporum, susceperere procurationem: nec minus publicarum custodiarum egestati subuentum: xenodochia adiuta: nec virgines quæ se Deo consecrarunt in cœnobia neglectæ: has vnus cum pro concione edocet diuitias voti- uæ paupertatis, hortaturque vt nihil sibi referuantes de rebus proprijs, in commune omnia

nia conferant, tantum ardoris iniecit animis
audientium, vt in medium omnia comporta-
rent singulæ ad Antistitam, ne acu sibi quidem
in cubiculo relicta.

COLLEGIUM MONTIS REGALIS,
Drepanitanum, & Biuonense.

IN COLLEGIO MONTIS REGA-
LIS communia, nec more communi: ma-
gnus sacramenta vsurpantium numerus, non
paruus eorum qui aperuerunt in confessione
peccata totius vitæ, vt nouam ordiantur: ad
bonam frugem rediere permulti: quæ habe-
batur iniusto titulo pecunia redhibita: reuo-
cata mulieres ad amorem pudicitia: capitale
supplicium æquo animo pertulere nonnulli,
vnus etiam ita libenti, vt diceret cum lætissi-
mo conuiuio non esse mutandum: adiuti mori-
bundi, vnus præcipue quem atrocitas conscien-
tiæ ad desperationem adigebat. vir quidam
fatis honesto loco, vulneris accepti iniuriam
condonauit inimico, moxque ipse peccato-
rum veniam per confessionem cum a Deo ex-
petijisset, frequenter obeundi sacra mysteria
uxori fecit exemplum. quattuor Virgo Mater
e Congregatione peperit diuino cultui, & par-
turit adhuc alios donec formetur in illis Chri-
stus.

AT IN DREPANITANO vir a con-

D 4 cubina

cubina auulsus de religiosa vita ineunda cogitar. sedata odia implacabilia. vir nobilis cui nuper inflicum erat vulnus ab altero, calentibus adhuc odiis cum vulnere, rogatu nostri sacerdotis, & odium deponere se dixit, & accepti vulneris remisit offensam.

IN BIVONENSI additus stimulus vtrique Sodalitati, quæ iam est cum Romana coniuncta: ex his duo ad Societatem admissi, alij dum admittantur expectant. at opificum cœtus in vtilitates pauperum omnino admirabilis, concionum in æde maxima habitarum permagnus fructus. restitutum æs, multi totius vitæ peccata confessi, redintegratæ non nullorum amicitia, præsertim duorum, quos ficti sermones temere distraxerant. In vicinis etiam oppidis nostrorum desudavit industria: et pax viros inter duos clarissimos multarum sequestra calamitatum constituta.

COLLEGIVM CALATAIERONENSE. Domus Probationis Messanensis, & Collegium Minæense.

CALATAIERONAE præter restitutiones æris alieni aliquot factas, honestarum mulierum subleuatam inopiam (quam in rem liberalitas ciuitatis non parum incubuit) complures non ex vrbe solum, sed e remotis etiam regionibus, longinquo suscepto itinere

nere, de vniuersæ vitæ criminibus auditi. Gym-
nasij disciplinam si inspicias, non multum de-
sideres formam perfectæ Academiæ. Senatus
populique magna erga nos beneuolentia: in
bibliothecæ instrumenta attributi de ærario
publice aurei trecenti: ducentos ad ornatum
templi ciues ipsi contulerunt. audite nunc
quod magis admiremini. Homicida mulieres
quasdam fratre priuauerat, cum effertur funus
magna pompa, multaque frequentia ducen-
tium exequias, ibi tum soror natu maxima (ce-
lebrat hæc nostrum templum) clara voce vt
exaudiri posset ab omnibus. Testor, inquit,
Deum, omnesque animas in cæli templa rece-
ptas, ignoscere me ex animo interfectori ipsi,
atque alijs omnibus, qui huiusce cædis socij, par-
ticipes, conscij, suasores, probatoresve fuere.
hancque ipsam vocem, die proximo dominico,
cum reliquis sororibus, percepto in æde nostra
reconciliationis sacramêto firmavit. huic non
valde absimile quod nobilium feminarum de
nostris benemerentium familia, orbata patre,
contra morem lugentium, postridie ad rem di-
uinam, triduo post ad Eucharistiam, totaque
Quadragesima quotidie ad sacram concionem
accessit: vt spes sit, iniectam fuisse securim in-
ueteratæ consuetudini, vt ne mulieres, nisi in-
teriecto spatio multorum mensium, vbi scilicet
crudum dolorem tempore decoxerint, post
suorum funera, in publico conspiciantur. Puer
quidam

quidam per singulas noctes auferbatur e latere patris, raptusque per gradus ad limen ianuarum parentem eiulatu excitabat: & multa quidem fiebant, dicebanturque maleficio auertendo: sed tamen ad solitam prædam nocturnus latro aduentabat: ad nostros postremo itum est, qui cum sacratâ in cera effigiem agni cælestis, orbiculosque piaculares ad pueri collum adalligassent, & vexatione illum, & patrem solitudine liberarunt.

MESSANAE IN DOMO PROBATIONIS, vitæ cursum expleuit Pater Antonius Maria Parentucellius Rector, magna vir doctrina, religione, prudentia: qui & Romæ Philosophiam docuit, & in Sicilia ad regendum hanc domum admotus, etsi utrobique afflictâ valetudine, re ipsa docuit, quod e sacris litteris accepimus, infirmitate perfici Dei virtutem, & in corporis imbecillitate fieri animum valentiorum. mortuus est quidem ipse, sed eius vitam nostrorum erga illum amor, mortem celebrem, dolor fecit etiam externorum. Aliquorum, quibus aucta Societas hoc anno, spectata virtus & constantia: inter hos vnus, qui liberorum vetustissimus erat viro nobili & opulento: alterius, qui ut domum desereret ac suos, sexaginta millia passuum pedibus confecit, magno periculo. Ceterum tyrones diebus festis exponunt pueris Christianæ fidei rudimenta, victosque reficiunt conquisita eleemosyna. nostra vicissim
inopia

inopia priuatim & publice leuata. Miffi sacerdotes tres ex ijs qui explent tertium probationis annum in varia oppida, non exiguos laborum fructus retulerunt.

MINAENSE COLLEGIVM est sane fundatum, inchoatumque hoc anno: sed, siue reditus spectes, a fundatore Thoma Guerriero, eiusque opera a viro nobili, qui nuper est mortuus, & a ciuitate ipsa, non erit tenue: siue posteros fructus ab hisce initijs, ita vtile ac frugiferum, vt nostrorum opera sit egregie collocanda. aperta scholæ mense Nouembri, præuia oratione magistri superioris classis, magna frequentia ciuium & gratulatione: quam auxerunt noui discipuli recitantes carmina pulcherrimo apparatu. Extortus precibus, & auditus concionator per Quadragesimam, ac per totum annum festis diebus, mirifica attentione, & consecuta utilitas magna: impudicitia repressa: iniuriæ remissæ: fenebre lucrum coercitum: absoluti noxarum, quas vel a pueritia contraxerant, amplius centum quinquaginta: in vicinis etiam pagis non minus strenue

quam vtiliter laboratum. magnam

omnino promittit utilitatem

Minæense solum, si tam læ-

tis rerum initijs euen-

ta responde-

rint.

PRO-

P R O V I N C I A
M E D I O L A N E N S I S .

GVNT IN MEDIOLANEN
SI Prouincia vndecim supra
ducentos. in Domo Sancti Fi-
delis triginta sex: in Collegio
Brerano septem & sexaginta:
in Genuensi triginta: in Tau-
rinensi triginta tres: tredecim in Comensi: in
Vercellensi vndecim: in domo Probationis
Aronensi viginti vnus. Supremum diem exple-
nere sex. Tredecim in Societatem adscripti.

DOMVS SANCTI FIDELIS,
& Collegium Breranum.

EMULTIS, QVORVM concordia
fuimus auctores, duo erant viri illustres, e
quibus vnus alterius opera in carcerem con-
iectus, furenter irascebatur: et iaciebantur mi-
nae praenuntiae caedis: sed vnus e nostris ora-
tione, cum hic in eum animo placatus esset, a
quo se putabat violatum, reconciliatus vter-
que alteri, irarum certamina pace mutarunt.
praecisa etiam causa simultatis inter duos ger-
manos fratres, quorum non sine offensa totius
ciuitatis alter alterius grauabatur aspectum.
edoctus muliebris sexus de diaboli fraude, cui
propter imbecillitatem est magis expositus.

Erit

Erit operæpretium paucula attingere. Vna
 Christum parere, eumque in sinu videbatur si-
 bi habere pueriliter blandientem: plus laboris
 positum in altera dedocenda. hæc vita factis-
 que profitebatur æmulam se esse beati Franci-
 sci sanctitatis: & apparebat illi eius imago,
 qualem depictam aspiciamus, Christi vulne-
 rum præferens vestigia: dictitabat se a Deo
 mitti, vt illam regeret consilio, & institueret
 præceptis: igitur quasi rector mulieri datus,
 immanem animum subdola modestia tegens,
 cum ea se flagris acerrime diuerberans, adum-
 bratamque Eucharistiam persæpe porrigens,
 mira arte oculis atque animo miseræ præsti-
 giator illudebat: hortabatur ne in posterum do-
 mo egrederetur ad templum, quod in cubiculo
 maiore silentio, remotoque ab arbitris loco,
 omnia sibi commodius ministraret. vix sane
 credas quam difficile inflatæ animus mulieris
 ab illo gurgite blandæ opinionis emerferit.
 alia denique fuit, quæ siue viri tædio, cum quo
 erat, siue matrimonij, liberationem molestia-
 rum veneno parabat: quod tamen (vt sunt femi-
 næ natura loquaces) alteri aperuit: illa, cum
 dissuadere non posset, vni e nostris sacerdoti-
 bus: hic accedens ad amentem animi, vt infan-
 dum consilium abijceret, ægre extorsit: firma-
 ti etiam opera nostrorum, qui rapiebantur ad
 necem: atque in his iuuenis, tanta pietate &
 constantia, vt in illa tantum cogitatione, quod

ita

ita Deus ad eius salutem constituisset, forti
 animo graderetur ad mortem. Ceterum viri
 aliquot mulieresque abdidere se in cœnobia,
 quo religiosius Deum venerentur, ardore vi-
 delicet vel e frequentatione mysteriorum, vel
 e concionibus concepto. nec desunt qui post
 exercitationes sacras, & expiationem omnium
 criminum idem meditantur, curamque om-
 nem mirigatis terrenis affectibus ad diuina
 conuertunt. e monasterijs quæ promouentur
 nostris cohortationibus, adductum est vnum
 ad amplectenda decreta Archiepiscopi, quæ
 antea difficile ferebat: eam rem ipse Archiepi-
 scopus vni e nostris magnopere mandarat.
 Hæc propter ac talia, magna erga nos ciuium
 beneuolentia: & frequenter perspicitur, cum ab
 ipsis, siue consulimur in rebus suis, siue adiua-
 mur in nostris. igitur subleuata Domus inopia,
 auctaque templi supellex. at nos labore nostro
 illorum beneficentiæ respondemus. Ad gym-
 nasium ventitantium, eorum præcipue qui in-
 formantur ad humanitatem, quanta non alias
 multitudo. gnarum id principibus ciuitatis,
 quibus etiam placitum, vt laxiores sedes &
 commodiores, ære publico extruantur, pluri-
 bus accipiendis. Itur de more a Patribus die-
 bus festis ad iuuandos vincetos, eosque qui insti-
 tuuntur rudimentis Christianæ doctrinæ. ab
 ijsdem conciones habitæ per fora & compita,
 in Bacchanalibus vtilissimæ.

COLLEGIVM GENVENSE.

VIGINTI AMPLIVS pijs commen-
tationibus vtiliter exculti: mutatio enim
facta permagna morum ac vitæ. ex his quæ-
dam (honus fit vestris auribus) cum modo po-
nemus. mulier Deo dicata, quæ per summas
delicias, in mensa, liguriendo, & pitiffando,
hoc asperum esse culpans, illud lenius, omnia
fastidiose probabat, ita animum vicit, vt non
solum quæcumque afferuntur capiat sine vilo
delectu, sed etiam grauedinosæ aniculæ pitui-
tosum humorem ac redundantem auide vora-
uerit, & deinde diutius in ore voluerit, demis-
sumque in guttur iterum retraxerit, idque sæ-
pius factitarit, vt hac ratione vlcisceretur lau-
titiam superiorem. idem et facere parabat al-
tera, nisi in tempore vetita fuisset: & vero fecit
adolescens, cum assideret mulierculæ ægrotan-
ti. initurus alter apparatus conuiuium pro-
pinquorum, quibus vocantibus deesse non po-
tuerat, scabro parieti linguam affricuit, vt re-
centis doloris sensus obtunderet gustum epu-
larum. ex ijs qui cum illusi essent a dæmone no-
strorum opera resipuere, non erit alienum,
quid vni acciderit, breuiter perstringere. Iuue-
nis Sodalitatem, cuius regimini præfunt nostri,
aliquamdiu celebrauerat, sacrorum frequenta-
tioni imminens & attentus: is deinde, cum ex
impru-

imprudenti oculorum coniectu diligere cœpisset mulierem, paulatim remittere del feruore spiritus, & e modico vapore, fomento exæstans desiderij, ita effuse in illam exarsit, vt occupatus in alio amore diuinum excluderet impatientem confortij: et mittebantur vltro citroque munera, & furtiuæ litteræ per interpretes accipiebantur. trimestre hoc spatium fuit: post quod graui corporis morbo æger decubuit. tormina erant peracerba, erodente se ipsum stomacho, & supplicia sibi gignente: mirum sane quam immundas sordes & varias ante ora assidentiũ euomuerit: muliebres crines, ouium villos, linum, bombycem, crinales acus & futorias, vnguium segmina, ossium fragmina & ferramentorum non paruo numero, vnâ cum sanguine: vt quæreres locum vbi colluies delituerit, & mirarere interclusum spiritum non fuisse. ad eum accitus vnus e nostris, hortatur hominem adhuc vomere non cessantem, ne illigari se amplius patiatur amore pestiferotum vt exhiberet, si qua essent, ab amica munuscula, quærît deinde numquæ essent ab ea litteræ: acceptas ille ferebatur, sed deinde lacertas addebat: cum fidem non faceret, admonet noster familiares, vt diligenter exquirant arculam, in quam abdere solebat res carissimas, et quicquid est amatorium tollant: cum hoc dicto discessit. ea res cum agrote occultæ sono vocis innotuisset, arculæ clauem horrendis clamori-

mori-

moribus postulat sibi dari, & acceptam conie-
 ctamque in os, eadem voce admonente, statim
 vorasset, nisi prohibitus esset astantium occur-
 su. igitur puluino supponit: ipse emotæ fere-
 mentis oculorum vsum tantisper amittit: in-
 stat mater, vt doctus malo, sacerdotis impe-
 rium facebat, reddat clauem capsulæ aperiendæ:
 eam cum manu quærens non inueniret, furto
 ablatam credidit: hoc magis vociferari, &
 furore accendi: nec tamen reperta in toto le-
 ctulo diligenter excusso: vi tandem ferroque
 arcula cum esset referata, binæ litteræ Vene-
 ris inuentæ, & Vulcano traditæ sunt. nec mora:
 restitutus iuueni sensus videndi, & diu multum-
 que clavis frustra quæsitæ, apparuit ante ocu-
 los mirantis exposita: melius interim ipse ha-
 bere & animo & corpore, & quicquid amentia
 deliquit, pœnitentia corrigere: et nunc sanus
 factus a Domino, admonitu ipsius, adhibita om-
 ni ratione peccare refugit, ne deterius sibi ali-
 quid contingat. Niciam (quæ vrbs est in ditio-
 ne Ducis Sabaudia) rogatu Honorati Martel-
 li Niciensis Episcopi designati, ad quadraginta
 dies verni ieiunij missus concionator: eum cum
 adolescentiorem primo aspectu existimasset
 Episcopus, non contentus pluribus interroga-
 tionibus explorasse, per alios etiam voluit pe-
 riculum facere de ipsius doctrina: igitur doctif-
 simum quemque adhibet prandio: hic cum mul-
 to varioque sermone tentatus esset noster a

E

prandio

prandio ad Solis vsque occasum, atque exple-
 set animos omnium, repeti idem placuit die se-
 quenti eodem euentu. vnus etiam restabat scru-
 pulus, ne ad cathedram esset aptior, quam ad
 suggestum: verum hunc quoque euellit non tur-
 gida eius oratio, & facta quodam modo, sed na-
 turali quadam pulchritudine, & efficax, quæ
 mallet bonos audientes facere, quam magnum
 videri dicentem. et effecit quod voluit: in mul-
 torum odio, fenore, luxuque tollendo, prauas
 artes malasque libidines ab vrbe prohibendo.
 ac primum reuocata arctior obseruatio maio-
 ris ieiunij, quæ dissimulatione dudum, aut con-
 temptu, fere erat abolita: introductus vsus sa-
 cramentorum frequentior: pax inter quinqu-
 ginta paria restituta, hoc vtilius ciuitati, quo
 inter nobiliores ciues bella metuebantur. præ-
 ter conciones publicas, sermones habiti priua-
 tim ad piorum Sodalitia, nouumque institutum
 nobilium feminarum, itaque insitus amor vir-
 tutis in pectoribus sodalium, vt spes sit futuræ
 perpetuitatis. quamquam bona hæc ne incuria
 deformatur, aut corruant vetustate, suscepta
 consuetudo singulis diebus vespere ad certum
 pulsus aris campani explorandi latebras con-
 scientiæ, & diurna facta ad Christianæ religio-
 nis rationem exquirendi: quod a singulis fami-
 lijs tanto fit ardore animi ac studio, vt simul at-
 que increpuit, vel e mensa, ad orandum confur-
 gant. Grata hæc omnia communiter: auxit vo-
 luntatem

luntatem ciuium, quod cum rumor esset a nostris concionatoribus captari munera, ea nos-
ter sponte oblata, tantum abest vt quæsita, li-
bera oratione recusauit.

TAVRINENSE COLLEGIVM.

SACERDOTES DVO finem vitæ fece-
re. vnus ex his Pater Ignatius Parochetus,
vir natus ad hæreticos peruincendos: longa ei
& difficilis fuit ægritudo: in qua nihil tam ho-
minem male habuit, quam quod in afflicto cor-
pore extollere spiritum non posset, vt solebat
olim, ad rerum cælestium contemplationem.
excurrimus autem ex hac vrbe frequenter ad
pagos subiectos: nec sane nihil proficimus. tres
ad fidem Catholicam traducti. & quoniam vsu
compertum est ab Alpibus Cotijs æstiuo tem-
pore descendere homines, qui suam locantes
operam inter Catholicos ad demetenda fru-
menta, seminent zizania, curatum est in po-
sterum, vt huiusmodi pestes arceantur. Vir nobi-
lis innutritus hæreticis, cū Deum negaret præ-
sidere rebus humanis, a dæmone correptus, adi-
gebatur sæpe vt se vel in puteum projiciens, vel
in fluuium, animam projiceret: et affirmabat
furore percitus esse se iam dudum infernis flam-
mis addictum: persuasit eius gentilibus atque
agnatis vnus e nostris, vt quoniam loquebatur
deliramenta, purgarent atram eius bilem, qua

agitabatur, redditusque est menti vitæque meliori. Doctrinæ Christianæ vsus in multis oppidis restitutus. in vno propemodū voce cælesti. inciderunt nostri, cum eo venissent, in frequentem populum, & supplicationi paratum, pluuia videlicet, qua iamdiu caruerant, euocandæ: ad eum habuere concionem ex tempore, ac polliciti sunt Deum fore placatum, si ipsi redirent ad addiscenda præcepta Christianæ legis: nec vanum fuisse promissum, eorum agris irrigandis, effusus de cælo imber nocte proxima declarauit: cum vicina circum loca vix leui rore fuissent aspersa. In vrbe vero, quidam deploratus a medicis, de nostrorum consilio peracta generali cōfessione, cœpit melius habere, & post triduum sanus surrexit: et quoniam intellexit animi morbos redundare in corpus, statuit, fretus diuino munere, mentem a pestifera qualibet macula, quoad facere possit, puram integramque seruare. Sex virginibus consultum, quarum pudicitia inopia periclitabatur. Quinque aliæ in cœnobium ingressæ. tres adolescentes Franciscanorum ordini, tres nostro, adscripti. nec defunt qui suam Deo castitatem, vel perpetuo, vel ex arbitrio sacerdotis, voto obstrinxerunt. Octo mulieres matrimonio vincitæ, quæ meretricium meditabantur. In carcere publico Dux serenissimus rogatus a nostris sacellum extruxit rei quotidie diuinæ faciendæ: spemque affert fore, vt redditus annui assignentur

gnentur sacerdoti, qui victorum procurationi incumbat. In templo nostro excitata est moles Eucharistiæ afferuandæ, cum signis inauratis, & tabula præclare picta, opere magnifico, impensa aureorum duum millium. eam ciuitas mirando non fatiatur. Reddam nunc exempla nonnulla, propter admirabilitatem digna quæ libenter audiantur. Iuuenis quidam ex eorum genere qui arte & manu vitam propagant, relicta patria, diu fuerat in hac vrbe: subiit postea cogitatio patris, redit in patriam cum pecuniola, quam collegerat. Quantum spes hominum fallit? et hanc in itinere amisit furto: & illum offendit ereptum morte. non tulit dolorem iuuenis, in furorem vertitur: veluti captus animi diabolum inuocare, ei dedere se, nec alium dominum velle. nec frustra se ille passus est inuocari: addidit se comitem misero, eius, quacumque ingrederetur, persequens vestigia: nisi quod, vbi plures essent, nemini se dabat videndum. quod si interdum pons transeundus, aut mons præruptus, suadebat vt se illa præcipitem daret, amœna inferius vireta, & vernantia floribus prata ostentans: et semel quidem proiecit se ille e ponte Calerij montis in Padum, vnde ægre extractus multorum accursu, ex eo tempore periculum in consilium vertit: timere cœpit insidias dæmonis, & ad beatissimæ Virginis patrocinium confugere. Sed cum rursus esset iter facturus, arreptus a

dæmone per tria passum millia asportatus est in siluam vastæ solitudinis: obtulit se statim matrona eximiæ pulchritudinis in veste cœrulea, quæ cum pro imperio arcuisset diabolum, manu prehensum iuuenem duxit in facellum dicatum Mariæ Virgini, ab eo loco non procul: vbi, quotiescumque illac transfiret, fundere solebat preces iuuenis, vt se Deiparæ commendaret. hic conuersa ad iuuenem præ admiratione & metu vix compotem sui, quod sese inferno hosti dedisset, increpat vehementer, confessionem imperat, proque admisso scelere, pœnitentiam septem annorum: id si faciat, ei semper placatam se ac propitiam futuram. redit Taurinum, quæ sibi acciderant animo cogitante, statimque ex officina ad nostros: confessionem exorsurum tantus pavor tremorque omnium membrorum cepit, vt confuso ore, anhelospectore, arctatis faucibus, sudore perfuso per totum corpus, diu hiscere non posset. confirmabat hominem sacerdos (etsi ipse quoque non omnino expers timoris) signum Crucis digito pingens in fronte: & res agebatur multis spectantibus. tum miser ille se ex eius conspectu proripere moliens, retentus primum, dein abductus in secretum, postremo solutus animo, ac liber dimissus est. quod cum per septem dies continuos fecisset, præsentis Virginitis tutela elatus ad iustam fiduciam sui, ita contempnit diabolum, vt ab eo deinceps, nec occulta fuerit
tenta-

tentatione vlla, nec obiecta, mercatoris eum
 ad sibi inferuendum mercede inuitantis, spe-
 cie deceptus. & nunc profectus est Taurino, ser-
 uitum aliquo septennium in templo beatæ Vir-
 gini consecrato. Ergo hoc primum ad augen-
 dam venerationem Dei matris. sequitur vnum
 atque alterum, quo augeatur veneratio beatorum
 martyrum Thebæorum huius vrbis tute-
 larium, quorum reliquiæ in æde nostra. Iuuenis
 quidam nobilis cum in Belgio captus esset ab
 hæreticis, scripsit ea de re ad patrem iam æta-
 te confectum: is dolore prostratus & mæro-
 re, humanis deficientibus auxilijs, ad diui-
 na confugit: pro libertate filij in templo no-
 stro vota suscipit, eum sanctis martyribus
 commendat. preces Deo acceptæ. re enim ipsa
 compertum est, eodem die filium e carcere li-
 beratum. In eodem templo licuit mulieri præ-
 sentes cognoscere animos cælestium. hæc cum
 bis antea fuisset morti proxima ex collisione
 abiecti partus, iamque instante tertio idem
 timeret, tertio decimo Calendas Februarias,
 quo die sanctorum martyrum anniuersaria ce-
 lebrantur, cum se in templo nostro, eorum im-
 plorans auxilium, confessionis munisset & Eu-
 charistiæ sacramentis, domum reuersa, eodem
 die virilis sexus stirpem edidit perleui dolore.
 Narrabo iam aliud, in quo etiam vim diuini nu-
 minis agnoscas. Adolescentes duo pari nobi-
 litate & studio insignes, cum ex mutua beneuo-

lentia, vt fit sæpe inter amicos, prolapsi essent
 in immoderationem verborum, deinde etiam
 in pugnam, styli acie ferrei alter alterius cor-
 pus hausit repetito quinquies ictu: hic deinde
 cum domum relatus medicos accersisset, ac sa-
 cerdotem: illis corpori fomenta adhibentibus,
 animum curabat sacerdos audienda confes-
 sione: sed abeuntibus illis, quod nulla spes sub-
 esset valetudinis, ne stilla quidem sanguinis e
 punctationibus manante, noster ægroto assidens
 totam noctem ducebat insomnem. mane re-
 deunt medici, iuuenem reperiunt alleuato cor-
 pore melius habentem. is poscit sacratissi-
 mum Christi corpus, quo recreatus exclamat,
 conseruisse se beneficio sacramentorum. mox
 chartam poscens cum calamo, scribit ad eum
 a quo fuerat percussus, veniam se illi ex animo
 dare, immo vero gratias agere, quod magno
 beneficio fuisset affectus. et uero illud benefi-
 cium semper appellauit, æquitatem Christiani
 animi cunctis admirantibus, qui ad eum venie-
 bant. Cum primum domo extulit pedem, fra-
 trem eius conuenit a quo fuerat vulneratus, ac
 perbenigne eum salutans, gratias fratri apud
 illum agit, quin etiam, vt potuit equum con-
 scendere, eum ipsum adit: is propinquanti ob-
 uiam factus (conuenerant enim certum in lo-
 cum, ex condicto, vno e nostris omnem rem
 peragente) ex equo desilit, & sese ad illius pe-
 des qui iam descenderat, abijciens, obnixe ve-
 niam

niam

niam petit: neque ipse sustinuit, abiectum leuat, verbisque magnum præ se amorem ferentibus complexu atque osculo amicitiam firmat: & certavit vterque lacrimis, & officijs Christianæ humanitatis. Ceterum, vt hic percubuit susceptum bellum a Duce serenissimo contra Geneuenses, quotidie vespertinæ preces, & litanæ recitatæ, perbreui sermone ad populum habito. Dux ipse quattuor e nostris secum habere voluit: ipsiusque, & fratris eius, aulicorum omnium, & militum plurimorum audita confessio. instructum eorum opera nosocomium ad pauperes ægrosque subleuandos. saucij curati. mortui Christiano ritu sepulti. ante pugnam instructi milites, in pugna excitati, a pugna refectioni. multorum similitudines sepultæ, rixæque cõpositæ. Quibus in locis profanata essent templa, ijs in locis tabulata instructa sacro faciundo, vt toto ab exercitu conspicui posset. libri quamplurimi non sanæ doctrinæ exusti. hac in expeditione, vir quidam amplissimus, neque ordinis nostri valde amicus, ita captus est nostrorum obsequio, vt quæ ad rem Catholicam pertinent, ad eorum arbitrium retulerit in sua ditioe, prooptetque institui Collegium, ac Seminarium, vbi quattuor & viginti iuuenes alantur.

C O L L E G I V M C O M E N S E .

EXERCITATIONIBVS Patris Igna-
tij multorum mentes excultæ: fratres fra-
tribus, parentes filijs, mariti vxoribus, alijs de-
nique alijs nostrorum opera reconciliati. Mu-
lier quædam enutrita a parentibus in hæresi,
Catholicarum puellarum virtute animaduer-
sa, ad Catholicos profugere decreuerat: nec pa-
trem fefellit: inclusam domi habet quasi in car-
cere, pane & aqua sustentat, interdum etiam af-
ficit verberibus, vt desciscat a sententia. ve-
rum elapsa tandem e custodia, a nostris instru-
cta, & apud nobilem matronam honeste collo-
cata est. exædificatum est Sanctuarium augustif-
simo Christi corpori custodiendo, templi opus,
& egregia circum signa, summo artificio, si-
mulque tabula ingens pulcherrime picta: om-
nia ad augendum ornatum ædis, & cultum. Ie-
iunio quadragenarium dierum, per ternos dies
singulis hebdomadis, illustrissimus governa-
tor huius vrbs cum vniuersa nobilitate conue-
niens in nostrum templum vesperi, psalmum
quingagesimum ab externis cantoribus cum
insigni modulatione, cani iubebat ante simu-
lacrum Christi Domini in cruce expirantis.
pulchrum omnino spectaculum, siue vim con-
siderares accensarum facum, lychnorumque
dependentium, siue celebritatem apparatus,
siue

siue populi religionem, ac frequentiam. post
 precationem habebatur sermo de Domini cru-
 ciatibus: tum demum, cum bene sacerdos di-
 xisset omnibus elata sacra pyxide cum Christi
 corpore, quæ consuetudo est in hac vrbe sol-
 lemnis, discedere licebat. Felicianus Ninguar-
 da e beati Dominici disciplina, Comensis Epi-
 scopus, vir illo ordine, graduque dignissimus,
 vt ingressus est in Episcopatus possessionem,
 nostrum Collegium adire, atque apud nos ci-
 bum capere voluit. eius aduentus magnifice
 celebratus est. paries exterior templi, atrium
 ipsum satis amplum, & Collegium interius con-
 uestiebantur vario genere carminum, emble-
 matum, lemmatum, & argumentorum: quibus
 non eruditi solum animi, sed etiam oculi pa-
 scerentur. breuis & elegans habita est in in-
 gressu oratio. rem diuinam fecit Episcopus in
 templo, nostrisque collegis ac discipulis præ-
 buit panem, qui e cælo descendit: dein ipse, ali-
 que viri nobiles pransi nobiscum, nec tam dele-
 ctati epulis, quam varietate linguarum, quas
 audierunt inter prandendum: hæc fuere nouem:
 quod sane quam mirum fuit in eo Collegio, vbi
 tantum e nostris tredecim numerantur. Ipse
 autem a prandio conuersus ad sacrum Quæsi-
 torem, ad Dominicanos aliquot, aliosque vi-
 ros, capita ciuitatis, qui aderant, Societati no-
 stræ præclarum iudicij sui testimonium dedit,
 in ijs præcipue rebus quæ in Germania fierent
 circa

circa religionem Catholicam . cum demum
 adisset scholas , exceptus est eodem honore
 orationis & versuum . ac ne multis , festus dies
 ac lætus Episcopo ac ciuitati fuit . Pagus est
 quidam frequens admodum & celebrer , ab vr-
 be non procul , Vgiate nomine , qui Mediola-
 nensem ditionem ab Heluetijs prope dister-
 minat . hic concionatus vnus e nostris Quadra-
 gesima , festis diebus , vberrimo fructu : habita
 schola doctrinæ Christianæ sub vesperam , con-
 cursu admirabili : initia nostræ fidei , & ratio-
 nem precandi , qui nesciebant edocti . in hunc
 porro pagum , alliciente opportunitate loci ,
 confluunt multi , quibus propter facinora pa-
 tria est interdicta : ad hos sæpe habita con-
 cio : nec nihil effectum . inter hos erat vir
 quidam famosus & contumax , cui cum prædi-
 ceret sacerdos violentam mortem , atque a-
 trocem , proinde expiaret animum sacramen-
 to confessionis : persuasit quod cupiebat . sed
 cum idem mobilitate humani ingenij redijffet
 ad pristinam vitam , confossus miserrime præ-
 dictionem sacerdotis impleuit .

D O M V S P R O B A T I O N I S

Aronensis .

I N T E R E O S , Q V I hoc anno in Socie-
 tatem aggregati , duo fuerunt , in quibus ve-
 rum esse reperias , quod dictum est a Domino ,

vt e

ut e duobus cubantibus in eodem lecto, assuma-
 tur vnus, alter relinquatur: id, vti se habuit,
 quam breuissime expediam. Adolefcens vnus,
 in remotis regionibus, per tres ipsos annos co-
 xerat consiliū Societatis, demum in Italiam, cō-
 cepta spe non dubij ingressus in Mediolanen-
 sem Prouinciam, statuit proficisci. amicū exo-
 rat primum, vt iter cum itinere, deinde etiam
 vt consilium cum consilio coniungat. verum
 hic non ita vehementer se ad religionem sen-
 tiebat impelli: itaque in ipso probationis limi-
 ne de reditu in patriam cogitat, et rem socio
 aperit: hortatur ille, vt in tantis tenebris oret
 Deum, præferat menti facem, ne erret: sed ca-
 ligo obiecta a dæmone officiebat diuino lumi-
 ni: et vana spes adiuuandi parentes ac prox-
 mos, et, si forte, delectis aliquot socijs eiusdem
 propositi, nouam quasi disciplinam instituendi
 salutarem multis, obcæcabat consilia. vbi stetit
 discedere, adit Rectorem: pastor ouiculæ ti-
 mens, si extra septa pedem efferret, modicam
 suadet moram, obtendens anni intemperiem,
 & viarum difficultatem: expectet interea deli-
 berationis maturitatem, & scrutetur volunta-
 tem Dei per exercitia spiritualia. scitis plerū-
 que fieri in eiusmodi æstu, vt vbi pars labet,
 summa turbetur. vbi ad electionē ventum est,
 consilium discedendi sedit: animaduertit no-
 ster non æquam fuisse disceptationem, vbi cupi-
 ditas, imponēte diabolo, præponderasset, cōsul-
 tationem

tationem magis integram orat, vt ponderentur diligentius momenta rationum. igitur cum hæc secum agitaret varius incertusque animi quadam nocte, nec somnum oculis caperet, vocem audit, Sequere fili liberatorem tuum. tum ille nihil hæsitans, an quod timorem dimouerat cupiditas interrogandi, Vtra via? quæsiit. & responsum accepit, altera. nec dubium quin præstiberet religionem. Huc inclinantem malus aggreditur dæmon, & inuolâs in os iacētis, & guttur. Quid, agis, inquit, desertor? ficcine me contemnendū putas? itaque ne te arbitrere nihil egisse, ego vi apprehensum sic traham, vt vel inuitus me sequare. obstitit ille, & obluctatus est improbæ suadela, compressis licet faucibus, donec excitator de more lumen inferret. surgit confestim, conuenit Rectorem, rem narrat: quærit quæ nam sit via altera, vt liberatorem sequatur. audit id quod erat, & constituit amplecti Societatem. O incomprehensa Dei iudicia, & viæ inuestigatu difficiles: ea hora qua hic confirmabatur, labascere alter incepit, nec tam fugam quærere, quam queri de mora obiecta: neque id clam socio: cum instaret dies profectionis, acrioribus stimulis dæmon alterum extrudere, annosum patrem offerre, venerandum canicie, & illuue miserandum: mærentem matrem anum, sparso crine, & scissis vestibus, vbera, quibus puerum infantem nutriuerat, ostendētem. Hos tu patiere tui desiderio cōfici,

&

& carentes ductore animarum ad inferos delabi? si hos negligis, quomodo amabis alienos? si proximorum salutem expetis, a tuis incipe. homines non sibi nascuntur, sed eorum ortus partem, primum parentes, cognati, patria vindicant, & amici: vbi his vtilitati fueris, deinde ad exteros, & ignotos, si libuerit, te confer: hic est ordo caritatis: redi cum socio, cui iam melior mens, vnde discessisti: eosque primum adiuua, quibus plurimum debes, alloquio, & exemplo. nunc tu quidem spe & iuuenta properus, magna quam sana concupiscis. stultum est incerta certis, futura presentibus anteferre. Consiliū specie quam re vtilius. et flexerat tenerum adolescentem: ni Christus fluctuantem miseratus, & facilem capi, imagine, qua erat cum annum ageret duodecimum, ei se offerret, blādoque vultu absterfis omnibus molestijs, firmaret animum, vt mallet cum eo morte iungi, quam distrahi vita. Ceterum, in frangendis cupiditatibus, castigando corpore, in lacera atque attrita veste eundo ad publicas nundinas præter hominum oculos, qui non ignari nostræ consuetudinis, quasi faciendi periculi, irridere illos, atque increpare vocibus consueuerunt, corroganda eleemosyna ad subleuandam pauperum inopiam, diebus festis circumeundo pagos, & media etiam hieme, via licet difficili, atque interdum inexplicabili, instituendis rudibus ad doctrinam Christianam, ardor tyronum
qui

qui debet. Adiunctus autem huic domui sacerdos, qui oppidanos audiat confitentes, adiuuetque, cum ab illis vocatur, vicinos ad moriendum . fructum vel e numero eorum coniectes qui diebus festis confitentur in nostro templo, & cælesti pane reficiuntur . Accidit etiam hic quiddam admirabile, quo Deus voluit admonitos parentes, ne prouecti intemperantia linguæ mala filijs imprecentur . Mulier quædam naturalem leuitatem ira concitante, cum infantem puerum sacro igni deuouisset, exaudita est celerius, quam volebat : eodem enim morbo paulo post filius misere absumptus, quamquam sero, admonuit genitricem verbi imprudenter lapsi: et ipsa sua orbitate, quicunque hoc erant audituri, vt ne commoti iracundia, diris execrationibus prosequatur liberos, quæ vbi semel exciderunt, reuocari non possunt. Et agnouit quidem mulier admissum crimen, diluitque illud confessione, & lacrimis, in nostro templo: sed non propterea filium, cui videtur auctor mortis fuisse, a mortuis excitauit . ita et laudanda fuit post factum pœnitentia, & a principio causa vituperanda .

VERCELLENSE COLLEGIVM.

VIX ANNVS EFFLUXIT, cum aperuimus scholas duas, et discipulorum numerus est maior opinione: quibusdam licet

M E D I O L A N E N S I S. Si
licet aperte calumniantibus, clam multis car-
pentibus nostram docendi rationem. Sed nec
obfuit nobis eorum sermo, & quæ ab illis iacta-
bantur de nostra disciplina, refutata sunt a di-
scipulorum profectu: confitentur parentes iam
sibi esse filios eruditiores, modestiores, & ma-
gis dicto audientes, quam antea fuissent. Pullu-
lauit e scholis congregatio Parthenia, in quam
non nisi natu maiores, diuque approbati infe-
runtur. hi omnes quotidiana perscrutatione
intimos animi recessus introspicere edocti,
retroactam vitam confessione detexerunt:
itaque progrediuntur in pietate ac doctrina,
vt gratulentur nobis parentes, beatæque Vir-
gini gratias agant. Nouus sacrorum Antistes
cum ipso die, qui sacer est Sancto Eusebio mar-
tyri primo Episcopo huius vrbis, Episcopatum
iniret, magna que clericorum & ciuium pom-
pa duceretur ad maximum templum, exor-
nauimus externam faciem nostri, qua erat
transeundum, pereleganti varietate poema-
tum: quæ ciuium aduenarumque (ad diem
enim sollempnem confluxerant frequentes) non
vulgarium modo, qui numerare, sed multo ma-
gis eruditorum, qui ponderare versus solent,
ad se oculos atque ora verterunt: postridie cum
ad ædem nostram venisset Episcopus auditu-
rus sacrum, a tribus pueris, qui orationem
aduentitiam habuerunt, & recitarunt carmi-
na, consalutatus est insigni gratulatione ciui-
tatis.

F tatis.

tatis. Porro ad scholas accessit contubernium
 conuictorum nobilium, cuiusdam probi viri &
 familiaris nostri opera: e quibus partem ad nos
 ventitant, partem vt idonei fiant ad nostras
 scholas, a magistro domestico exercentur.
 Confitentium numerus excreuit hoc anno. ex
 ijs accidit quiddam vni iuueni, quod, propter
 speciem facti, hisce annalibus fuit inferendum.
 Infaniebat hic amore alexæ & ludi, quodam die
 vespere, cum haberet domi collusores, orta est,
 vt sæpe fit, inter eos contentio: cum hic peie-
 rans audacius. veluti liti finiendæ, Ne viam,
 inquit, inuadat in me malus dæmon, ni hoc ita
 se habet. visus iecisse fulmen: eodem vestigio
 temporis totum cubiculum intremuit, & tæ-
 tra umbra, ante oculos videntum oberrans
 circum parietes, apparuit: metu ille exanima-
 tus in terram cadit: vbi primum ad se redijt,
 multo magis pavidus, & vecors conscientia,
 veniam a Deo eiusque matre suppliciter petit,
 votoque se obstringit curandi sacri in proximi-
 mum diem beati Nicolai Tolentinatis, pede-
 strisque itineris religionis causa ad Varalli
 montem suscipiendi. nihilo secius fuliginosa
 volitat effigies circum cubiculum, & lucernam
 conatur extinguere. Iesum ille & Mariam in au-
 xilium vocare: at socij terribili spectro Crucem
 ligneam, quacumque ferretur, opponere: ab ho-
 ra altera noctis ad diluculum vsque formidolo-
 sa duravit pugna: ita aleatores renouantes su-
 binde

binde, oleo infuso, ne deficeret, lumen, æquarunt nocti, in lucemque tulerunt, non ludum, sed timorem. tum vero audito matutino signo Angelicæ salutationis, nocturnum monstrum, quod caua sub imagine omnes terruerat, inimico offensum sono, obscurum procul nebulis in suas tenebras recessit, consternatorum magis oculos, quam animos relinquens. ad nos illico iuuenis exanguis, & attonitus, nec satis securus visus sibi, non ante miseram mentem metu, quam peccatorum vinculis absoluit. Non infirmi ordinis in hac vrbe vir & vxor, perpetuo septem annorum litigio matrimonium infamauerant: cum auerso vterque animo congressum alterius conspectumque vitaret: quod si forte occurrerent, vt fiebat sæpe, nempe in eadem domo, non mutuis se modo conuicijs, sed & pugnis etiam petebant, & calcibus. sonabat interim vicinia horum altercationibus: nec vllus erat iurgij finis. & recõciliare conati sunt eos, parentes, virique multi, auctoritate & gratia nobiles: sed grauiora erant mala intestina, quam remedia externa. denique aduocatus vnus e nostris, orationem ad conuertendos homines Deo suggerente, ita penetrauit in illorum animos, vt non solum placarit in præsens, sed, alte licet insitas atque inueteratas, omnes iracundiæ fibras euellerit: veniã petenti vxori maritus libentissime concessit. et nunc viuunt inter se non tacita concordia, quæ plerumque

est instar odiorum, sed tanto voluntatum v-
 cumque consensu, vt vna anima duorum cor-
 pora regi videantur. Nostrorum etiam deam-
 bulationes extra urbem, recreandis interdum
 animis, non inutiles fuere. pastores videlicet,
 bubulci, opiliones, rustici paganique multi Ca-
 techismo instituti, & ad peccatorum confes-
 sionem adducti. eadem cura collata in ope-
 ras, quas toto fere anno domi habuimus, ad
 necessaria negotia conductas. Sed & sacerdos
 quidam profectus in nobile quoddam oppi-
 dum, cum primariæ ædis Præposito homine val-
 de pio & Societatis nostræ peramante, cum
 paucos ibi dies substitisset, tradenda doctrina
 Christiana, concionibus habendis, excipiendis
 confessionibus, operam nauauit. Alter cum so-
 cio etiam sacerdote, qui Arona venerat, Noua-
 riam missus Quadragesima ad Episcopum, quat-
 tuor cœnobia virginum ad arctiorem discipli-
 nam erudijt: earum confessiones, plerasque ge-
 nerales accepit: quod & fecit in summo tēplo,
 & aliquot parœcijs. doctrina Christiana e sug-
 gestu ciuibus explicata: multæque inter eos se-
 data discordiæ. Eodem redijt sacerdos alter
 Aduentu Domini, rogante Episcopo, & in re-
 bus similibus elaborauit pari euentu: ille idem
 Antistes nostri ordinis studiosissimus, auctor
 fuit, vt sacerdotes duo quamdam obirent par-
 tem ipsius diœceseos, magna vtilitate oppido-
 rum, quæ ab illis lustrata. ergo parochi confes-
 si, &

si, & plerique de totius vitæ criminibus, omnesque ad suum officium recte faciendum instructi. docendis rudimentis fidei scholæ institutæ. auditi duceni per singulas hebdomadas, cum confiterentur: hacque ratione, tacite plures reconciliati, quam si palam in conspectu multorum de inimicitijs componendis fuisset actum. malunt enim natura homines interdum videri sua sponte remittere iniuriam, quam si ab alijs rogètur. homicidæ multi, adulteri, sicarij, facinorosi, ad pœnitentiam adducti: febres contractus vt tollerentur, tabellionum conuentus habitus, in eoque, concessis contractibus & pactionibus rite atque ordine condendis, leges præscriptæ. Hæc scio visum iri parua, & leuia nonnullis, sed non videbuntur cogitantibus,

ni hoc tempore esset occursum, in quantam immanitatem excreuissent.

nostrorum deinde est,

diligentia vti in obsequendo, & verecun-

dia in prædicando:

vt eorum labor sit extra inuidiam,

nec extra utilitatem proximo-

rum.

PROVINCIA
VENETA.

IN HAC PROVINCIA so-
cij fuere quattuordecim supra
trecentos. in Domo Professa Ve-
netijs vnus & quadraginta : in
Collegio Patauino quinquagin-
ta septem: in Brixienti triginta quinque: trigin-
ta & vnus in Bononiensi: in Ferrariensi viginti
tres: decem & octo in Veronensi: in Parmensi
quattuordecim: in Mantuano & Foroliuensi
ternideni: in Mutinensi vndecim: in Domo
Probationis Nouellariensi triginta quattuor:
in Creta insula septem. Morte intercepti octo:
Tredecim accepti in Societatem.

VENETA PROFESSORVM
Domus.

MORTVVS EST Iacobus Antonius
Segala Coadiutor formatus, cui diutur-
na laborum perpessio, & admirationem reli-
giosæ virtutis, & fidem cælestis gloriæ fecit.
concionatus vnus e nostris in parœcia nobili,
cum pari cupiditate animarum, & lucro. idem
est factum, effectumque in templo nostro, Qua-
dragesima, & Aduentu Domini. ipsum autem
templum proxime consecratum est mense Iu-
lio a

lio, a Francisco Barbaro electo Patriarcha Aquileiensi, & patricio Veneto, summa ipsius voluntate, ac populi lætitia: auctumque sacris vestibus intertexto auro, ornatumque magnifice, præcelsum Eucharistiæ pegma, carbasino velo magni pretij inumbrante. Quadragesima etiam, celebri in templo nosocomij publici, exposita quotidie capita nonnulla ex historia Christi Domini patientis, & aspersum aliquid vtiliter, incitandis animis ad odium peccati. has ob res, in multorū animis, extinctis vitijs, accensa virtus, confopitæ inimicitia, damno- sa lucra redhibita, mulierum aliquot famæ curæque subuentum. Sacrae Deo virgines sermonibus adiutæ, & auditæ confitentes. aditi vincti in carcerem, damnatique ad patibulum deducti, magno perinde ipsorum bono, quam numerosissimæ vrbis exemplo. Illud vero huius reipublicæ erga nos benevolentiam indicauit, & perpetuum iustitiæ tenorem, quod et Collegio Patauino, aduersus nobilem Venetum, et Veronensi, aduersus Fiscum, causam adiudicauit.

COLLEGIVM PATAVINVM.

PHILOSOPHIAE additum alterum curriculum, Theologiæ, explicatio linguæ Hebrææ, & schola de officijs ac moribus Christianis. Et quamquã Academia publica Patauina

F 4 propter

propter doctorum auctoritatem, & vrbis, abundat multis adolescentibus ex toto orbe Christiano, tamen nostrum gymnasium vacuum non relinquitur: ad Theologiam ventitant auditores externi non pauciores quinquaginta: ad alias classes quadringenti: inter hos nobiles Veneti septuaginta: &, fremente Satana, aliquid erat motuum excitatum: egerant enim aliqui cum Senatu populoque Veneto de nostris scholis interdicens: sed Dei clementia, & prudentia ciuium sedata res est, cum maiore ordinis nostri commendatione. per eosdem fere dies, cum iuuenes aliquot procaeces, turbarum non nihil in nostro gymnasio dedissent, Prætor Venetus, ne glisceret malum impunitum, essetque omnibus magister officij metus, vetuit turbatores domo discedere: quam ob causam commota tota Accademia: nec prius destitit a cōsilio, quam a nostris exoratus est, vt ignosceret lapsis. ex eo, amantiore vtimur iuuentute: e qua etiam nonnulli apud nos conscientia maculas pœnitentia sacramento eluerunt. neque enim solum in erudienda iuuentute elaborant nostri, sed multo magis in eadem, & ciuitate vniuersa, quantum quidem possunt, ad pietatem excitanda. Duo in summo templo conciones ad populum habuerunt: alter ieiunio ante Pascha, alter ante Domini diem natalem. in nostro etiam templo explicari cœptus liber Geneseos, & esca
multi-

multiplicis doctrinæ adhæsit hamus Christianæ virtutis in pectoribus multorum. Congregatio vtraque Parthenia augetur. nostri autem non modo ipsi in sex templis huius vrbis exponunt Christianæ religionis rudimenta, sed & fuere auctores conflandi Sodalitij e viris nobilibus, tam vtili studio promouendo. exercitia spiritualia, præterquam quod multis adolescentibus, tradita etiam non nullis ex præcipuis ordinibus religiosorum, eorumque nouitiorum magistris: ea dexteritate, vt eo maior emerferit utilitas, quo liberioribus ipsi animis, nemine e nostris inuitante, se informandos obtulere. Quidam ex ære alieno ad desperationem adactus, cum laqueo vitam finire cogitasset, ægre a domesticis retardatus, nostrorum postea oratione resipuit, & paucis post mensibus, criminibus rite expiatis decessit. nec defuere primariorum Academiae doctorum erga nos testimonia voluntatis. Iacobus Zabarella, tum subtilitate, tum etiam doctrina Philosophus in primis excellens, quod ipsius scripta declarant, inter nostrorum manus expiravit: is in eo volumine, quod edidit paulo ante mortem, honorificis verbis nostram Societatem appellat. Eodem modo Hieronymus Capiuacchius medicus primi nominis, decedens, locum sibi sepulturæ in nostra æde delegit, legatis aureis mille altari maximo excitando, in æde noua quæ extruitur: eius exemplum paulo post

post secutus ipsius frater, quadringentos reliquit ad eam pauimentandam: ad ædificationem denique promouendam, alius, qui erat sacerdos, aureos sexcentos,

C O L L E G I V M B R I X I E N S E.

LAURENTIUS Bononius Rethoricæ magister designatus, obiit diē extremum: ceteri, tum quotidiano opere, tum exercitationibus spiritualibus, per eos dies quibus prolata scholæ, in studium religiosæ perfectionis incubuerunt. eius rei, vel hoc vnum argumentum, quod vnus e fratribus rei domesticæ administer, cum iter faceret solus, ac præter patriam transfret, vbi parentes multis ante annis non visi, voluptatem, quam ex eorum aspectu complexuque cepisset, post habuit cupiditati Dei placendi. in templo principe, diebus maioris ieiunij, euangelia explicauit populo vnus e nostris: qui & ineunte postrema hebdomada, qua instituitur comprecatio, de more, ad horas quadraginta, quadragies mutatis vicibus, toties ad recentes verba fecit accommodata temporis, non sine admiratione non intermissæ vigiliæ, & succedentis laboris. in eodem templo alter Ecclesiasten egit mense Decembri, magno audientium fructu. magnus fuit numerus confitentium. Initia legis Christianæ, & in templo nostro exposita, & in nonnullis

nullis alijs templis. Sodalitas Christianæ doctrinæ constat hominibus fere quadringentis, e quibus nobiles bene multi, aliquot etiam e primoribus vr̄bis. horum omnium officium munusque in rudiorum cultu est occupatum, non in vrb̄anis modo scholis, sed & in villis oppidisque subiectis: quo pergere interdum solent, nulla, nec molestia itineris, nec difficultate temporum, deterriti, spatio milliarium, etiam quinquaginta. Huius Sodalitatis moderator, secundum Episcopum, est vnus e nostris, eaque res sodalium rationibus conducere videtur. Accersimur ad damnatos capitis, subsidio simul solatioque multorum: e quibus vnus cum totam per vrbem carruca vectus candentibus vngulis excarnificaretur, in singulis ferme compitis affluentem multitudinem admonerat, vt recte vitam instituerent, vitarentque improborum consuetudinem: & alienis malis utili exemplo docerentur. alter non solum animum aduersum suprema firmarat, sed ita erat promptus in spem alterius vitæ, vt, assiduis cum Christo colloquijs, exultantis speciẽ præferret. res tulit aliquando, vt cum duo conscij & participes fuissent eiusdẽ sceleris, vnus, qui natura corporis, an metu supplicij, vim tormentorum pertulerat, irasceret alteri, tamquam auctori mortis, & infamiæ, qui conscientia victus, seu dolore, maleficio indicarat: sed nostrorum tandem oratione inflexus est, vt et
veniam

veniam illi daret, & communem pœnam æquif
 fimo animo sustineret. Duo e nostris ingressi
 nosocomium, ægrotorum animis, corporibus-
 que curandis, inciderunt in vnum, qui laben-
 tem iam spiritum statuerat reddere sine sacra-
 mento confessionis: et visa res digna est, quæ
 non haberetur neglectui. igitur altero ad alios
 se conferente, relictus alter, ita hortari, orare,
 impellere hominem cœpit, vt vicerit pertina-
 ciam; aduocatur sacerdos, auditur confessio,
 æger postridie sacram synaxim sumit, simul-
 que recipit valetudinem. et miratus est idem
 noster paucis post diebus reuertens ad valetu-
 dinarium, cum vegetum atque alacrem offen-
 dit, quem mortuum existimabat: gratias ille
 egit, & facti causam lætanti aperuit, cum infi-
 gni numinis commendatione. Congregatio
 maior beatæ Virginis, aucta numero sodalium
 in incepto feliciter progreditur. gymnasium
 quattuor classibus distinguitur: in quibus ado-
 lescentes plerique omnes nobiles politioribus
 litteris erudiuntur ad ducētos quinquaginta:
 neque enim plures gymnasium capit: raræ om-
 nes indolis, & excellentis pietatis. ex ijs dele-
 cti quinquaginta, flos iuventutis, Sodalitio mi-
 nori beatæ Virginis inscripti. Mense Augusto,
 ferijs Sancti Laurentij, in templo maximo re-
 citatus dialogus a nostris discipulis de rebus
 ad Christianam doctrinā pertinentibus, in ma-
 xima populi corona: præuia disputatione quæ
 inter

inter septem habita est. occasionem dedit sollemnis puerorū de doctrina Christiana concertatio ex instituto eius Congregationis, de qua diximus supra: victores a duobus Præfidibus, Episcopi nomine, argentea cruce non leuissimi ponderis ad collum appensa, equestri dignitate vocabuloque insigniti sunt. habuit ea res excogitata a nostris mirificam omnium approbationem. Super solitam liberalitatem ciuium, Angelus Paradisus, cuius opera primum in hanc urbem Societas inuecta est, moriens trecentos aureos Collegio nostro reliquit: hac ratione leuatum æs alienum, quo premimur. ad fabricam etiam Collegij non nulla accessio facta. auctumque sacrarium supellectili non exigui pretij.

COLLEGIUM BONONIENSE.

HIC ETIAM frater vnus deceſſit. Quidam e nostris mandatu illustrissimi Cardinalis Palæoti, bis hebdomada in templo maximo exponit officia hominis Christiani: cumque semel quot mensibus, tum in oppidis huius diœceseos, tum in vrbe ipsa, qui habent procurationem animarum, proponant species aliquot facti communiter excutiendas, urbano conuentui idem præſidet Pater, disceptator & arbiter: oppidanorum, consilio moderatur: nec desunt deinde e nostris qui matutinis
pome-

pomeridianisque sermonibus elaborent in populo erudiendo . Ex ijs, qui celebrant gymnasium, tres Societatem impetrarunt: alij nonnulli varia religionum cœnobia ingressi . multiplicitati inter se , qui implacabiles inimicitias gerebant, multa suis dominis restituta . hæretici aliquot ad fidem, nostrorum impulsu, reuerterunt . ad exoluenda peccatorum vincla pijs colloquutionibus excitati complures, ex ijs, quæ in hoc genere accidere memoratu digna, seponam breuiter vnum, atque alterum . Quidam adijt vnum nostris sacerdotem, eique extra confessionem, aperit flexo ore in mæstitiã, sibi, per duos iam menses, quamuis rei sacræ sæpe interfuerit, numquam visam sacrosanctam Hostiam , aut calicem salutarem : persuadet homini sacerdos peccatorum confessionem: cum audiret sacrum postridie, discussam sensit illã caliginem , quæ præstinguebat aciem oculorum . Alter sacerdotio præditus magna vir probitate, ac spectata virtute, sub mortem mali instinctu dæmonis desperabat animæ salutem, illud subinde repetens: Igni sempiterno addictus sum: fecit mea negligentia, vt nullum fructũ e Christi sanguine percipere possim. itaque alte hanc cogitationem in pectus suum demiserat, vt neque a domesticis, neque a religiosi aliquot hominibus extrahi posset. placuit diuinæ bonitati, vt vnus e nostris alloquio redderetur animo tranquillitas, & mens ægroto:

cuius

cuius alia deinceps fuit oratio: nam et magnā spem concepit diuinæ misericordiæ, & durante tractu & lentitudine mortis, venia a circumstantibus petita, ingenti cum gaudio decessit. Patris Visitatoris aduentu magna in nostris facta accessio ad pietatem. Quod ad rem externam attinet, Collegium, Dei beneficio, auctum: et pars eius anterior propemodum absoluta: addita aliquot cubicula: ad annuū præterea vectigal, siue propter emptam domum, siue propter cuiusdam e nostris hereditatem, aureorum ducenum quinquagenum redditus accessit.

COLLEGIUM VERONENSE.

NEQVE HOC COLLEGIUM funeris expers fuit, Obijt Pater Paulus Vizanius, de Germania benemeritus: qui cū huc e Collegio Patauino ad balneas venisset, vim morbi sustinere non potuit. Multis locis in hac vrbe semen sparsum diuini verbi: et fuit aliqua mensis. in summo templo mane vesperique, diebus legitimis: ter præterea singulis hebdomadis in sacello Episcopij: ad quattuor deinde cœnobia virginum, e quibus duo confessione expiata, habitæ conciones. in publico etiam gymnasio Episcopij explicatæ controuersæ, quæ ad conscientiam pertinent. Discipulorum Sodalitas, virorum item altera pietate prestantium,

ad

ad Romanam adiunctæ. Doctrinæ Christianæ
 promouendæ, cuius procuratio nostris incum-
 bit, institutæ Sodalitates duæ: puerorum vna
 quadraginta: altera adolescentium triginta
 quinque: horum plerique sacramenta in tem-
 plo nostro frequētant. prospectum pariter huic
 operi, tum per religiosos sacerdotes, tum per
 alios pios viros, qui in nostris Sodalitatibus nu-
 merantur. confefsiones repetitæ a pueritia cir-
 citer ducentæ: ea fuit occasio vt restitueretur
 pecunia, cuius summa ad centenos, ducenos,
 quadringenos aureos ascendit. Complures e
 nostris discipulis, ex ijs præcipue, quos sibi
 Deipara segregauit, ad varios religiosorum
 ordines se recepere. ægrotis, ac custodijs publi-
 cis frequens opera data est. Templi nostri cœ-
 pta superiore anno ædificatio, vsque adeo pro-
 cefsit, vt tota superior pars, vbi sacellum maxi-
 mum, & sacrarium, perfecta ferme sit. Tem-
 plum est a nostro Collegio valde remotum, cui
 magna pars vrbs subijcitur: ipsi præsidet Mar-
 cus Cornelius nobilis Venetus, cuius perma-
 gna erga nos beneuolentia: is vbi primum effe-
 ctus Abbas suscepit regimen templi, ad eam vi-
 neam verno tempore excolendam quemdam e
 nostris impetrauit, qui cum binis quotidie ser-
 monibus ad amorem Dei excitasset populum,
 cetero etiam anno in eodem labore perseue-
 raui: antemeridiano tempore euangelia,
 pomeridiano decalogum explicabat. ratio-
 nem

nem afferens, qua se quisque excuteret in singulis præceptis. ex ea re effectum, vt plerique auditores instituerint confessionem generalem, ascuerintque consuetudinem sæpius confitendi. Igitur quarta Dominica Quadragesimæ, Abbas ipse cælesti epulo verboque populum excepit. diebus aliquot ante Pascha, præparandis animis ad sollemnem synaxim, instituta comprecatio horarum quadraginta, magno templi apparatu, & ciuium conuentu. qualibet hora adhibebatur disputatio de Christi Domini cruciatibus: Abbas duodecies perorauit, horis viginti in precibus fuit: reliquo tēpore sacerdos noster, & externi sacerdotes aliquot, eadem de re habendis sermonibus, multorum animos ad lacrimas impulerunt. Instauratæ deinde eadē preces, peccatorum veniæ consequendæ, mense Iulio, die Sancti Iacobi, & altero deinceps beatæ Annæ, ædis ornatu, & hominum concursu non minore. libellus de mysterijs Dei matris ex composito editus fuerat: & de ijs verba facta horis singulis ad populum frequentem. his incitamenti adducti multi ad sacramenta sæpius vsurpanda. proinde curatum, vt essent qui ministrarent. restitutus mos prohibendi aditu templi, qui Paschate non communicassent: eaque de re noster sacerdos publice disseruit. ita e ducentis qui abstinerant, centum & quinquaginta benigne admoniti resipuere: re-

G

liqui

liqui a piorum cœtu faceffere iussi: pauci per uaces, ad alia loca migrarunt. Ceterum pars illa vr̄bis a deo expurgata est, vt cum mulierculæ cuidam domicilium quæreretur, nullum sit inuentum: ac quæritanti responsum, ea in regione, quæ iam in melius mutasset viuendi rationem, neminem locaturum domum quantumcumque pretio, si peccati periculum metueretur. studuit præterea noster idem, vt ne ijs, qui ob inopiam, festis diebus sub Auroram tatum, ad sacrum accedere poterant, verbum Dei deesset. Hæreticus quidam, cum ex Alpibus Rheticis in hanc vr̄bem venisset, diuino, vt res ipsa docuit, impulsu, illam ipsam ædem, de qua modo loquimur, ingressus, Catholicum se velle esse professus est: igitur receptus ipse cum familia, in fideque instructus, Ecclesiæ reconciliatus est.

COLLEGIUM PARMENSE.

ET HIC, VNVS amissus morte. tres admissi, eius vicem expleuere: alij præterea, de nostrorum consilio, alia religiosorum castra secuti sunt. Concionatus est vnus e nostris in æde vr̄bis maxima, per quadraginta illos dies, qui sunt pœnitentiæ dicti, frequenti cœtu, & satis vberi auditorum fructu. Doctrinæ Christianæ scholæ duæ nuper institutæ: vtile inuentum: nec nihil profuit excitandis puerorum

rorum ingenijs, ac studijs parentum, magnifica
disputatio & dialogus in nostro templo. Turca,
iussu serenissimi Principis a nostris ad fidem
instructus, ablutus est: is nunc exercet Christia-
nam pietatem, ut præluceat omnibus exemplo.
Itum ad carcerem publicum, audiendi vinctos,
& sacra faciendi: neque ipsi solum ad ergastu-
lum, sed damnati etiam ad supplicium, æquo a-
nimo perferendum adducti. redintegrata pax
inter multos, ternos inter præcipue, quorum
odia ingens perturbatio rerum sequebatur.
adiuti morientes. Qui missus est a summo Pon-
tifice ad Parmensem Ecclesiam regendam no-
mine Vicarij Apostolici, nostra opera utitur af-
fidue, ipseque suam erga nos benevolentiam
ostendit: venit ad nostrum templum frequens,
ubi & rem diuinam facit, & sanctissimum Chri-
sti corpus populo præbet. In funere Alexandri
Farnesij Cardinalis, delectus a principe vnus e
nostris, debitis laudibus profecutus est mor-
tem viri amplissimi, magno cum solatio au-
diētium, & ipsius oratoris commendatione, cui
gratiæ a Principe et a proceribus actæ. Cete-
rum ex hac oratione, & ex altera, quam præce-
ptor noster habuit in templo, magna corona
principum & nobilium virorum, qui vltro nec
inuitati cōfluebant, mirum, quantum nostrarū
scholarum existimatio, & fama creuit. florent
autem scholæ nunc, ut maxime, tum frequentia
discipulorum, tum etiam nobilitate & ingenio.

Idem est status Congregationis Partheniæ, qui prior, sed maior fructus. Templum nostrum qua vetustate consumptum, refarcitum: qua inchoatum erat, ferme perfectum est. in dextera parte, sacellum beati Rocchi: quod est Deiparæ sacrum, illi ex altera parte respondet. ara maxima in commodiorem locum trāsata est, circumque illusa auro, & varijs imaginibus egregie pictis exornata. Sacra demum supellex veste permulta, & argentea pyxide, aucta.

COLLEGIUM PLACENTINUM,

IN AEDE NOSTRA conciones iam haberi cœptæ magno nobilium virorum, ac feminarum concursu. in æde etiam maximā vnum e nostris Quadragesima concionantem, & frequentia hominum, & laus concionum, ac fructus, præter ceteros celebrauit. Plurimæ confessiones de totius viræ criminibus auditiæ. viuida multorum odia sepulta. discipulorum numerus quam alijs annis maior, & gymnasij existimatio: sic nempe, vt primores ciuitatis, si locum in eo filijs obtinuerunt, singulari se beneficio affectos arbitrentur. in instauratione studiorum oratio habita, eo magis ex sententia celsit, quod serenissimi Principes Ranutius & Odoardus præsentis fuere. Ciuitas tenuitatem nostram libenter sustentat: cum ad consilium publicum de
 templi

templi ædificatione relatum esset, aurei ducenti ad ferreas compages sustinendo fornici summa omnium voluntate decreti sunt. sæpe etiam ornatus sacrificialis offertur. emptum prædium suburbanum, quod tum frugiferum est ipsum, tum etiam opportunum animorum relaxationi. et habebamus quidem iam inde ab Duce Octauio Farnesio fundatore aliquam iuris præscriptionem, sed opponebatur scopulus, quem tandem hoc anno principum aliquot virorum erga nos beneuolentia, & auctoritate superauius: vt facile appareat, quantas pro accepto beneficio bonorum auctori gratias agere, & habere debeamus.

COLLEGIVM FERRARIENSE & Mantuanum.

IN FERRARIENSI discipuli magna spe bonaque indole duo recepti. Duo ex inveterato concubinato extracti. Vir & vxor qui quattuordecim iam annos separati parum pudice vixerant, vetus odium & peccata deposuere.

MANTVAE hæc in summma geruntur. In nosocomijs & carcere, confessiones exceptæ, erectique rei capitales, vt in subeunda pœna gererent animos laude dignos. Germani qui sunt ad custodiam corporis Duci serenissimo, apud vnum e nostris consciëntiæ maculas eluunt.

Qui nos adeunt gratia poenitentiae, per multi sunt, ac plerique nobiles: totius vitae crimina a nonnullis patefacta: e compluribus, atque in his, a mulieribus praemortui pudoris, vita turpis cum honesta mutata. homicidiorum consilia repressa: aes alienum non levis ponderis restitutum a multis. Ceterum Bacchanalibus supplicatio quadraginta horarum in aede nostra indicta, et, quod mirum, illis diebus superfluente multitudine. Serenissima quidem Leonora Austriaca Ducis mater, quae in pristina sua erga Societatem nostram benivolentia perseverat, in ea comprecatione perassidua fuit: etsi par eius humanitas ad omnia pia loca se porrigit. Templi aedificatio eo perducta est, ut speremus, Deo volente, nos intra annum eo vfuros. hoc quidem anno, partim a matre Ducis, partim ab ipso Duce, illa hortante, tria aureorum millia attributa.

COLLEGIVM FOROLIVIENSE
& Mutinense.

MIGRAVIT VNVS sacerdos magna laude silentij, & paupertatis ornatus: moribundus, de virtutibus, de obedientia praecipue differebat, canebatque pias aliquot cantiones, et quasi praesentem haberet caelestium chororum, eos ut cantarent vicissim, & responderet inuitabat: migrationem hic suam praescisse, & pradi-

prædixisse quodam modo videtur: affuerat mulieri, quæ credebatur animam efflatura, deinde in reditu, hæc dicit socio. Hæc quidem mulier hoc morbo non morietur, mihi paucis post diebus in Domino est moriendum. vtramque prædictionem euentus approbavit. Subijciam nunc aliquid non indignum. Mulier quædam erat curis exercita, a quibus nullam reperiēbat, nec interdium, nec noctu quietem: adiit ad hunc de quo dicimus, sacerdotem, causa confessionis: leuari cœpta est: eo mortuo, eadē curæ recrudere. excitavit ipsa cogitationem ad memoriā defuncti, eiusque patrocínio se cōmendavit, quem iam confidebat in cælo esse: res mira, abscessit extemplo omnis molestia, quæ animum exedebat. Vnus ad domestica ministeria in Societatē adscriptus. multi omnem vitam confessione aperuere. non defuit nostrorū opera agentibus animā, illis præcipue, qui ab exactore ducebantur ad necem. Dux Bransuicensis, lectissima femina, cum e nuptijs magni Ducis Hetrurixæ rediens, sacrosanctā Deiparæ domum, quæ Laureti religiosissime colitur, inuisisset, in hanc urbem flexit, honorificeque ab Antistite, totaque ciuitate excepta est: venit in nostrum templum, vbi eius impensa sacellum maximum extruitur: et magnopere lætata est, quod illud viderit pæne absolutum. temporarium altare eodie ereximus, ornauiusque: vbi collocatum simulacrum beatissimæ Virginis, quod olim ip

sa miserat dono. etsi eodem die eius liberalitas etiam illuxit, non solum quod trecentos aureos reliquit, sed multo magis, quod donauit capsulam plenam reliquijs Sanctorum, serico argentoque intertextam: coram Episcopo, Prætorè vrbis, cunctisque magistratibus testata, eas reliquias abstulisse a ditione sua, ne in hæreticorū manus peruenirent: voluit eius rei extare testimonium suo chirographo, cui etiā aliquot viri primarij ipsius rogatu subscribere. Sodalitas Parthenia cum Romana coniuncta. ex ea, duo præcipue, singulis ferme diebus, tum suis facultatibus, tum quæsitæ etiam ostiatim eleemosyna paupertatem sustentant. Oratorium superioribus annis in Collegio nostro inchoatum in dies efflorescit: vno quidem die dederunt nomina viri e prima fere nobilitate, instar quinquaginta: omnes semel hebdomada certo die conueniunt. Aliquod etiam opis deriuatum in loca suburbana. Quadragesima diebus festis ab vno e nostris conciones habitæ in pago propinquo. itum interdum in oppidum, edocendi rudes elementa Christiana, cum approbatione omnium, fructuque multorum.

M V T I N A E, Q V O liberius nostri in proximorum salutem incumbant, multis iniecit Deus hanc mentem, vt eorum tenuitatem beneficijs & liberalitate prosequantur. igitur munera Societatis alacriter obita. Confessiones,

nes, atque in ijs plurimæ totius vitæ, cum fructu extirere. adiuti ægri, aditque qui in carcere attinebantur. per vim & fraudem ablata res, fama que, restitutæ. Simultates, quæ honestos inter viros inueterauerant, compositæ: fuere etiam curæ cœnobîa sacrarum virginum. Ceterum, eorû numerus qui rudimenta fidei pueros docent, ac frequenter communicant, in dies augetur.

DOMVS PROBATIONIS
Nouellarîæ.

MINAX ANNVS & turbidus fuit in hoc tractu, subito horrore belli, quod strepitu horribilius quam ictu detonuit: et ingruit nimbus militum, in speciem ac terrorem omnia diripiens, et vastans: sed transijt nostros agellos, quæ plurimorum ciuium segetem grâdo percussit: vt eos appareret esse alumnos pacis, atque administros, qui in communi strage erant intacti. et certe in eam pacificationem nos interposuimus, fuimusque interdum auctores, vt abacta præda restitueretur. cum tamen interea, castigatione corporis, et numquam interruptis precibus (vt esset dies noctesque, seruat inter nostros vicibus, qui ante Eucharistiam supplex procumberet) instaremus numini placando. in digressu exercitus Deo grates actæ,

actæ, qui Societatem in hac ora posuisset. ipsis vero Comitibus Alphonso & Camillo, non tantum ad amorem in nos, verum etiam ad beneficia cumulus accessit. nam super commune donum frumenti modiorum viginti quinque, Camillus domum nostram noua ædificatione laxare instituit: et quamquam tam impeditis temporibus multa interpellarunt incrementum operis, tamen ita processit, vt sesquialtera pars sit ad fastigium perducta. Alphonfus autem commoditati nostrorum facere constituerat domum, loco amœno ac salubri, in quodam oppido, sexto ab hinc lapide: & iam duce nos aureos vectigales attribuerat, et inchoauerat templum: sed mors intercessit: de qua breuiter dicendum. Quattuor menses graui morbo ac difficili laborauit, vlceroso corpore, magno animo dolorem ferens, & aspectum suorum: vxori spem vitæ afferenti, an simulantem: An tu, inquit, si me amares, diutius confici velles in hoc sepulcro? confessionem generalem, etsi fecerat ante alias, repetijt, tanto cû sensu, vt præ fletu vix intelligi posset. sexies toto tempore ægrotationis cælesti cibo se refecit: hoc mirum, quotiescumque eum recepisset, reuocato quasi a limine mortis redibat spiritui vigor: id extremo maxime patuit: cum enim alto mergeretur somno, atque excitari non posset, inclamante sacerdote, et admonente proximæ migrationis, collectis viribus animum

mum

num recepit: mox accepto viatico, ita in melius ire visa ipsius valetudo, vt spes noua salutis affulserit: sed postridie grauiore sopore correptus, experrectusque ad sacram inunctionem, supremis sacramentis munitus, cum animo atque oratione confisteret, sancte decessit ac pie, vt non vitam relinquere, sed mortalitatem videretur. neque illud caruit admiratione, protractam ab eo vitam, contra medicorum sententiam, ad lucem vsque beato Francisco sacram: vt quem patronum sibi viuens delegerat, ostenderet se in eius patrocinio animam efflare: magnum solatium mortis: cui peruulgata, statim in his terris, multi, atque in his, Regientis Episcopus inuidisse se potius, quam illacrimasse scripserunt. eius certe vxor, virilis animi femina, se domumque totam ab infirmo desiderio, & muliebribus lamentis ad imitationem viri contulit, contemplationemque eius virtutum, quas neque lugeri neque plangi fas esse arbitratur: vtiturque ipsa, quod et facit Comes Mirandulana, & Antistes Regij, multis in rebus, ope consilioque nostrorum. Ceterum hæc domus plena est adolescentium magnæ spei: ex his duo sponte a parētibus oblatis: vnus autem a patre, cui erat vnicus, incubus domi, se per fenestram demisit, magno periculo: ad nos cum aduolasset, misit ad animi atrocem, & peruicacem ira, epistolam plenam prudentiæ, qua accepta, quieuit commotus animus,

animus, & in locum iræ successit gratulatio.

M I S S I O C R E T E N S I S.

IACTATI PERICVLIS, qualia plerumque affert nauigatio, decimotertio Calendas Septembres nostri in Cretam, ad urbem Candidam applicuere: excepti sunt ingenti lætitia omnium, eorum præcipue, qui nomine Venetorum reipublicæ, regimini præsunt: per hos, obtentus locus ædificando Collegio. Rhetimæ Episcopus, cuius opera, ductuque huc uenimus, ære suo, quoad potest, & auctoritate adiuuat ædificationem, totoque animo de nobis, & de nostris commodis cogitat: exemploque fuit uiris primarijs, ut nos benefice complectantur. Diuersati sunt socij ad aliquot dies, dum instruitur domus et templum, apud Franciscanos, loco ab illis remoto, ac libero: hic cum essent, aduentantibus multis, inter quos & filij erant uirorum nobilium, exposuere Catechismum, adiere ægrotos in valetudinario, audire Latinos milites, qui in his locis excubant ad subita belli, cum peccata confessione aperirent: exercitationes spirituales tradidere nonnullis. excitauit hæc fama omnes fere Episcopus insulæ, qui et cupiunt a nobis Collegia in suis urbibus collocari: hoc Canea ciuitas postulat, hoc Rhetima, loco satis commodo & templo oblatis. Rhetimæ autem Quadragesima

ma

ma concionatus vnus magno applausu omnium æque ac fructu. id adeo acceptum ex epistola, quam ipse dedit, cuius fere hæc verba. Veni Rhetimam, mente ab omnibus, ac fronte benigna acceptus. eodem die ad me adiere primores vrbis, in quibus magna pietatis & benevolentia erga Societatem argumenta perspexi. Singulis diebus festis, & ter præterea quot hebdomadis, sermones ad populum habui: de Iubileo, quod promulgauit Episcopus, concurrentibus etiam Græcis, separatim disferui. & audiui multorum, atque in his aliquorum generales, confessions. dissidentes placati, pacatique non pauci. concubinæ excussæ. egi in concione aduersus peruersam huius regionis consuetudinem, vt mulieres, sua ne, an maritorum culpa, diebus festis non intersint sacris mysterijs: & iam videas nobiles matronas ad templum frequentes: aptatur peculiare illis facellum, vbi non tutæ solum, sed etiam securæ esse possint. hæc nisi adhibeatur cautio, vsus ipse docuit rem futuram in magno discrimine. in discessu conueni publicos magistratus, qui amplissimis verbis ostenderunt nostrum officiũ sibi gratum, Latinisque militibus salutare. Hæc pauca ex ipsius epistola. Ceterum in hac missione duo fratres obiire. totidem submissi Iulio Mense, & sacerdos præterea vnus, Græcæ peritus linguæ, quo pluribus munimentis expeditio insinat.

P R O-

P R O V I N C I A
P O L O N I A .

ERSATI SVNT in hac Prouincia Socij trecenti triginta quinque . in Collegio Bransbergensi triginta: in Pultouiensi viginti duo : sexaginta duo in Vilnensi : in Posnaniensi duo & triginta: in Iaroslaiensi triginta quinque : in Lublinensi viginti vnus: in Polociensi duodecim: Rigæ, vt in exilio, sex: in Calisiiensi vnde viginti : in Niesuisiensi sedecim: quattuordecim in Derpatensi : Cracouiæ, in Domo Sanctæ Barbaræ totidem : in Nouitiatu ad Sanctum Stephanum, modo quinquaginta, modo quadraginta: octo præterea Moldauiam incoluere, & Sueciam: duo cum Patre Prouinciali circumiere Prouinciam: tres in aula regia fuere: in Gedanensi & Voliniensi missionibus bini. Recepti decē : Desiderati quindecim.

COLLEGIVM BRANSBERGENSE.

CONCIONES IN AED E nostra, & in altero vrbis templo, fere continuæ . Itū frequenter in loca finitima , et vero etiam longius excursus . in ea peragratione itinerum, & lustratione terrarum, vnus e nostris sacerdos

dos virgines ad octoginta, in duobus cœnobijs præparatas ante pijs meditationibus, omnium annorum confessione expiauit. alter, ex Oliua (nomen est Monasterij in Pomerania) nouum Abbatem, religiosi admodum moribus, sibi a Cuiuiensi Episcopo, qui eum delegerat, cōmendatum ad nos adduxit: mox diuinis commentationibus excultum remisit, magna spe futuræ vtilitatis: cum eidem monasterio subijciantur alia duo, & pagi circiter octoginta. idem grauem controuersiam de Canonicatu Varmiensi, inter Collegium Canonorum, & viros nobiles, accersitus via milliarium sexaginta, Dei beneficio, diremit. Scholæ in doctrina & pietate proficiunt: mirus feruor accessit, cum intellectum est per Reuerendum Patrem Generalem, factam esse potestatem, vt Congregationes Partheniæ, haud ita pridē conditæ aggregentur cum principe Romana: ita, cum olim vnus tantum esset iuuenum cœtus e nostris discipulis, peculiari studio beatā Virginem venerantium, neque vltra quadraginta, nunc quinque sunt, & in eorum nonnullis, sexageni censentur. acuit omnes æmulationis virtutis: nimirum ex hoc coniecturam facies de vniuersis. vnus e conuictoribus, cum euocatus pernoctaret domi, per scortum a famulo perductum, tentata pudicitia, sed tentata tantum: flagitij enim occasio infra Dei timorem fuit. igitur quærentibus primo regnum
Dei

Dei, res etiam externæ adiectæ: pro conductâ enim domo, qua conuictores utebantur, eaque angusta, vt non caperet amplius septuaginta: ad annos septuaginta data est gratis vtenda altera, commodior, ducentorum capax. Typographia præterea, Collegio, in commodum perinde, vt in ornamentum accessit.

COLLEGIUM PVLTOVIENSE.

POST SUPERIORIS anni pestilentiam secuta est salubritas cæli, & utilitas animorum. mirus concursus ad templum causa sacramentorum. triginta a criminibus totius vitæ, nouem ab hæresi, vnus a schismate absoluti. ex his mulier vna, quæ cum viro Catholico erat, nocturnis visis admonita. Persuasum duobus, vt quas concubinas habuerant, vxores habere mallent. adolescentis nobilis, qui falso infimulabatur furti, famæ, reique subuentum. Sodalitium studiosorum nobilium augetur. dedere speciem pietatis, cû decreta supplicatione quadraginta horarum, propter tumultum regni, non leue supplicium de se singuli publice sumpsere voluntaria corporis diuerberatione. antiqua consuetudo abluendi pedes pauperibus, & instruendi conuiuium, non intermittitur. Alteri item Sodalitio quod constat e ciuibus, præest vnus e nostris: illius caritas sæpe spectatur anno, cum prandium parat egenis

egenis omnibus, qui in hac vrbe versantur. ceteras vtriusque Sodalitij laudes non persequimur, quia, vt Deo placeant, qui faciunt plurimum, minimum de se ipsi loquuntur. amicorum solita humanitas. vnus iam pridem infensus nobis, liberalem eleemosynam misit, fidem mutatae voluntatis. De excursionibus ponam hoc tantum. Vir nobilis ad sollemnes dies Paschæ in pagum quemdam euocauit vnum e nostris: templum illius pagi ab hæreticis tenebatur: igitur domi suæ extruxit subitum sacellū: quo, ad diuina sacrificia, sanctaque sumenda mysteria, a paganis omnibus veniebatur, relicto Ministro hæretico, quasi gallo ruspante in sterquilinio suo.

VILNENSE COLLEGIVM.

A N N V S P R I M A S V I parte latior. media anceps, extrema luctuosus fuit. Patres videlicet dilapsi superiore anno metu pestilentiae, reuerterant Februario: et fuere per sextum. deinde mensem induciæ. rursus principio Augusti, valescente peste, Collegio & vrbe cedere coacti sunt. ita populosam urbem iuandi cura, tam infestis temporibus, deuoluta ad paucos, qui in Collegio remanserant, tanto in illis extitit illustrior, quanto a solita ceterorum ope atque auxilio remotior fuit. extincti e nostrorum numero duodecim, totidem in eo-

H rum

rum locum a Deo suffecti. Nunc vt explicatius cuncta ponantur, altero quasi sumpto initio, de integro ordiamur. Disciplinarum studia non eum quem superioribus annis consueuerant, cursum tenere. iuuentus enim quæ defluerat timore contagij, primo contanter redire, quod rumor esset, neque ille falsus, nondum esse urbem omnis periculi expertem. sed & aliqui fidentiores, cum iterum grassaretur lues repentino, fuga salutem quæsierunt. Ver scholas aperuit: primo die trecēti, post modum etiam sexcenti numerati: dubio procul plures futuri, nisi pestilentia intercessisset. At, Deum immortalē, quam ægre a nobis multi diuellebantur, quam clarus aliquorum fletus, quam altum aliorum, ipsoque grauius fletu, in mærore silentium? hæc inter, non mittebantur quæstus, quos dolor suggerebat. eorum præcipue voces exaudiebantur, qui e parentibus hæreticis nati, contraque eorum voluntatem Ecclesiæ reconciliati, peius exilio patrium solum metuebant. neque horum desunt insignia probitatis, & raræ cuiusdam virtutis argumenta. ex his pauca subiiciam, gratia exempli. Vnus cum ab hæretico patre traditus esset Ministro amulo inuentorum Caluini, corrupendus, ab utroque profugit, a nostrisque, vt vel inter pauperes studiosos sibi esse liceret, etiã si ostiatim victus esset emendicandus, efficaci prece cõtendit. Alter, parentes cuiusdam puellæ, cuius ab se pro-

cacita-

cacitatem magno animo abegerat, admonuit, ut illius pudicitia diligentius consulerent. pueri tres splendidis orti natalibus, a matre schismatica, nullis, nec minis, nec verberibus, adigi potuerunt, ut Ministri hæretici concionibus interessent. Duo adolescentes æque nobiles, e quibus alter utroque parente hæretico natus, pia quadam contentione certarunt, vter eorum cuidam adsuspendium ducendo insigne Crucis præferret: litem diremit vnus e nostris, ut ferrent alternis. ergo in non maleuolas animas intrat sapientia: idque perspectum sæpe, tum maxime eo tempore, quo Sigismundus tertius Poloniae rex, die & vrbe frequenti, est primum Vilnam ingressus. celebrarunt hanc lætitiã versibus innumeris, tam vberè materia ingenium excitante. tres autem gratulationes regiae maiestati factæ: ad arcum triumphalem, quem propter templum ingenti artificio erexerant propria impensa: ad aulam regiam: ad Collegium nostrum, quod rex ipse inuisere voluit. res autem in Collegio hoc modo gesta est. Omnium nomine ab vno e nostris gratulabundo exceptus: rex ad eum per virum magnæ auctoritatis humanissime respondit. deinde ad scholas deductus interfuit dramati, quod dederunt adolescentes incredibili venustate, ut spectatoribus vbertim lacrimæ manarent. et certe actionem omnibus, & regi placuisse, ipsi etiam hæretici ostenderunt. e quibus

vnus, audientibus ceteris, tam præclaram
 rationem instituendæ iuuentutis Patri Pro-
 uinciali gratulatus, orauit eundem, vt per-
 sisteretur in incepto. Verum a rebus domesti-
 cis veniamus ad externas. Doctrina Christia-
 na rudi plebi in præcipuis templis, compitif-
 que frequētibus, tradita: conciones habitæ plu-
 ribus locis. ægrotis in valetudinario, vinctif-
 que in carcere, egestate, morbo, alieno ære, a-
 liaue calamitate oppressis, oratione operaque
 subuentum est. Sed hæc communia, & vsitata:
 illa magis propria. additi religioni Catholicæ
 Scythæ duo, hæretici vndequadraginta, schif-
 matici quinquaginta tres. Vir quidam magni
 nominis, etſi aliquot ante annis ab hæresi se
 receperat, tamē ad perceptionem Eucharistiæ
 non ita facile adducebatur: sed tandem vnus e-
 nostris suaserit auidissime illud sumpsit, a quo
 nescio: qua ratione improvidus abſtinebat.
 adolescens multa claritudine generis, cum ex
 praua hæreticorum consuetudine, & viuendi
 licentia, nutaret, ne rueret, erectus. multi simi-
 liter in fide firmati. quattuor e diuturnis lu-
 strorum tenebris emerſi. mulieres aliquot e
 cæno turpitudinum retractæ. vir vnus a mor-
 tis cupidine ad honestatem vitæ traductus. re-
 uocatus vnus ab agitando fenore, et reddidit
 pecuniam, quam in vsuras extenderat. multo-
 rum pudicitia defensa, partim etiam cōserua-
 ta, & in tuto constituta. Sed maxime perspe-
 cta

Et nostrorum industria in summa multorum inopia & fame. Sterilitas annorum superiorum, præsertim proximi, eam caritatem annonæ fecerat, ut ex tota prope Lituania, rusticani homines & agricolæ, desolatis oppidis agrisque desertis, quanta non alias multitudo, Vilnam confluerint. accedebant ij, qui propter pestilentia prioris incommoda, rerum omnium egeni, quo se liberosque tolerarent, nihil habebant. homines deinde tenues, & manuum mercede inopiam leuantes, quæ maxima turba est, relicto sellæ atque operis & quæstus quotidiani loco, obsidere diuitum domos, pulsare fores, obseruare egressus, vocibus & querelis cælum atque homines incendere, ad aliorum confugere misericordiam, ea videlicet nisi vtantur miserrime perituri. ibant cateruatim senes egestate enecti, orbata viris mulieres, deformata macie ac pallore, consumptis lacrimis assiduo fletu, seu potius pudore, ac dolore nimio silentes, cum pueris quiritantibus, quos ægre trahebant. famelica deinceps omnis natio, viuentia mortalium cadauera, implebant omnia itinera et templa: tali spectaculo ad miserationem ciuitas enicta nostrorum hortatu, cum xeno dochia supereffluenti multitudini non essent satis, in vastam quamdam domum atque amplam reliquos cogit (assignatis, qui eam rem sedulo ac diligenter procurarent) sumptu publico alendos: multi dein-

de super quotidianam liberalitatem, non par-
 uam contulere pecuniam propagandæ pluri-
 morum vitæ, qui mendicare necessitate co-
 acti, verecundia prohibebantur. ita, cum pate-
 rent procerum arcæ, & tecta, & annona prou-
 de dispensaretur, non nihil ad eam rem nostro-
 rum cura conferente, dixisses ciuitatem perma-
 gnam minimæ domus diligentia contineri. Ce-
 terum, vt ex antegressis morbis remedia, ex
 aduersis rebus bona instituta reperta sunt, hæc
 quoque temporum difficultas, optimæ consue-
 tudini adsciscendæ nostrorum admonitu ini-
 tium dedit. Excitarunt Vilnenses in templo no-
 stro Sodalitium Misericordiæ, Montemque Pie-
 tatis: quod vtriusque sit munus, vel nomen ip-
 sum declarat: illinc egrediuntur opem laturi
 egentibus: huc subleuandi confugiunt ære alie-
 no oppressi. ipso statim initio, concurrentibus
 certatim plurimis ad tam insigne opus, cum
 pro suis quisque facultatibus aliquid pecuniæ
 pollicerentur, vir clarissimus florenos obtulit
 mille: & magna spe res inchoata a non paruo
 auri numero collecto. Nec vero laboratum so-
 lum in vrbe feliciter: itum etiam foras æque
 prospero euentu. Cauna oppidum est magnitu-
 dine opum, & claritudine incolarum, ante alia
 omnia Lituaniæ, vbi a Vilna discesseris, quod
 etiam alias est dictum, memorabile: eius ciues,
 pro vetere sua erga nos obseruantia, a Præpo-
 sito Prouinciæ vnum e nostris, bona permulta
 ab eo

ab eo sperantes, impetrarunt. Ac, ne longum faciam, vicisse visus sacerdos suis officijs illorum expectationem. a schismate quattuor, ab hæresi mulier vna nota & nobilis, ad Ecclesiam redire. multi confirmati in fide: soluti complures criminum nexu. et quoniam inibi non pauci hæretici, ne eorum matrimonia, baptis- mata, funera honestarent Catholici sua præsen- tia, quod sibi antea religioni non ducebant, pas- sim deterriti. vis hominum ad concionem af- fluentium continenter magna: semel edicta sup- plicatione causa valetudinis, in tantum excre- uit, vt cum omnes non caperet templum capa- cissimum, in puro campo fuerint verba facien- da. fuit bimestris sacerdotis commoratio val- de utilis oppidanis, & discessus molestus. At enim, dum domi forisque res fluunt ex animi sententia, vt extincta parum fideliter incendia maiore flamma reuiuiscunt, ita etiam pestis, quæ nuper remiserat, mense Iulio incanduit, cum feruore anni. igitur socij, relictis qui ser- uarent domi sex fratribus, & Patribus tribus (e quibus vnus antequam reliqui discederent peste hausta, statim vitam finiuit) itemque sa- cerdotibus quattuor, qui essent subsidio ciui- bus, & solatio, mutare urbem coacti, in subur- banum prædium se receperunt. hic cum es- sent, colonos nostros excitare ad pietatem, ad finitimos ire, cum vocarentur: etsi hoc non factum diu: vicinus enim pagus correptus pe-

H 4 stilentia

stilentia prohibuit egressu: et mirum fuit serua-
 tos omnes incolumes, cum laborantibus colo-
 nis non deessent, et inter eos versarentur ple-
 rumque infecti morbo. At quid factum per eos,
 qui remanserunt in vrbe, distincte perscribi
 non potest, cum et qui præerant, sint morte ab-
 sumpti, et qui superfuere, spectaculo morien-
 tium attoniti, & periculo mortis, non notan-
 dis rebus, sed gerendis operam darent. In vniuer-
 sum hæc pauca recordantur. Confitentium nu-
 merus, & communicantium, post hominum
 memoriam, in illa vrbe maximus: excitabat
 nempe quamplurimos suæ salutis indormien-
 tes imminentis exitij metus: quin & flagitiosi
 homines, & durati ad facinora, ad urbem se
 conferebant, vt mortem anteuenirent pecca-
 torum confessione. Sic hæretici multi, schisma-
 ticique fanati, infames feminae pudicitiam
 edoctæ, inter has lena quædam vitij olim male
 suada, peruertendarum mulierum studium cū
 earundem conuertendarum ad Deum contem-
 ptione mutauit: si quæ erant affirmatiores in
 flagitio, nostris indicabat: neque enim ipsi so-
 lum ferebant opem vocantibus, aut venienti-
 bus sua sponte, offerebant se vltro, quærebant,
 quibus beneficerent. ita eueniebat sæpe medi-
 cis animorum, vt cum incepissent nescientibus
 adhibere curationem, imponentes vomicæ spō-
 giam scalpello inducto, ab sanescentibus dein-
 de orarentur, vt in curando persisterent, & a
 perfa-

significat

H

perfa-

perfanatis postremo gratiæ agerentur. nec fie-
bat raro, vt reddita animo sanitas, in corpus
etiam redundaret. quattuor erant, vt dixi, in
totidem partes sibi urbem descripserant: in
suam quisque regionem ibat, albescente cælo,
sacro peracto, nec nisi inumbrante vespera,
pleni laborum & bonorum operum, sub eadem
tecta reuertebantur. nec carebat admiratio-
ne, totum diem versantibus inter ægros, atque
ipsa etiam inter cadauera, nihil mali adhæsisse:
adnotabant hoc ciues, & prædicabant. Esse
opem qui alijs ferant sua salute neglecta: esse,
qui nullis nec incommodis nec periculis par-
cant, vt profint etiam ignotis, eo tempore
quò vel a proximis deseruntur: nec vllum re-
petant ex eo opere pretium, aut gratiam. Hoc
inter se multi. et Deus etiam ipse aderat præ-
sens conatibus suorum. reperiuntur nonnulli,
qui se eorum tactu, vel impositis manibus, lu-
stralisue aquæ aspersione, indubitata mor-
tem depulisse testentur. sed & accidit quiddã,
quod excusit multis negligentiam confessio-
nis differendæ. Mulier rogata a sorore, & a sa-
cerdote nostro, vt ne differret pœnitentiam,
paruifaciebat preces vtriusque, cui, noster, Dei
afflatus spiritu, an sperans se aliquid minis
profecturum, Triduo morieris: cum hoc dicto
discessit: prædictio habuit euentum. tertio die
corripitur pestilentia, admonitu sororis sacer-
dotem iubet accersiri: sed cum iam ipse esset

pro

pro foribus, illa concessit e vita. fuit vnius exemplum correctio multorum. Et quoniam annonæ difficultas, sæuitia pestis intercluso omni com meatu, est magis incensa, vt multi etiam fame morerētur, huic quoque malo subuenerunt nostri, magna pecunia collecta ab opulentioribus, qui vrbe excefferant. Quantum valet splendor religiosæ pietatis. multi qui deerrabant in hæresi, redierunt in viam: ipsi met aduersarij, indigne licet ferrent sibi prædam eripi, videntes bona opera, non poterant non laudare auctorem Deum: & bene vt nostris esset, ore precabantur. accedebat, quod res quoque domestica multorum, defensa est nostrorum auxilio. cum enim multæ diuitum domus vacue factæ essent discessu dominorum, ope consilioque prouiderunt, ne si in eas latrones irrumperent, plenas manus efferrent. nec minus auctores fuere, & adiutores extinguendi ignis, qui casu ne, an dolo, in quasdam domos adhæserat, magno periculo vrbis. hæc propter atque alia, non solum propter religionem, ciues, nostris sacerdotibus, quacumque pedem ferrent, faustis acclamationibus eos prosequentes, cognomen indiderant paternæ venerationis. at nostri tanto moderatiores, cū surgeret subinde noua laborum facies, magis operi instabant, illud vnum orantes Deum, vt si quidem sibi moriendum erat, vltimi morerentur, quo plures cælo inferrent. neque irritæ preces:

preces: cum enim vis morbi in dies ingraue-
scens cepisset vires, quantas maximas posset,
& exatiata mors nedum defatigata videretur
mortales metendo, e quattuor illis sacerdoti-
bus, qui urbem obibant, duo, rerum usu, ætate,
ac robore præstantes, comprehensi pestifera
lue, animam exhalarunt: vt inter vtrumque
vix biduum interesset. at reliqui duo, etsi æta-
te imbecilliores, ac viribus, & amissis veluti
magistris magno spoliati præsidio, non tarda-
ti priorum casu, nec territi, inuidentes magis
felicitati, acriores ad laborem rediere: vt qui
præcesserant, per eandem semitam eosdem
sequerentur, at vulgus vtroque funere elato,
orbitatis luctu ietū, lacrimis & conclamationi-
bus dolorem testabantur, tanto certamine
animorum, vt fidem excedat. orare proinde
eos qui superarant, Catholici, ne se ipsi am-
plius proijcerent, sed parcerent vitæ, a qua pē-
deret incolumitas et vita multorū. satis super-
que operæ datum ægrotis: nunc aliquid bene
valentibus tribuendum. neque vero in publico
periculo quærendam esse gloriam priuatam:
domi se continerent, vt in templo consulenti-
bus præsto essent: nec deerant, qui morte sua
redimi vitam illorum, aut demi sibi annos ali-
quot, cuperent, qui ijs attribuerentur, igitur
vt res peramanter petita, ita obtemperanter
concessa est. reuenerent in Collegiū nostri: quod
si quis ad præstitutum tempus non faceret in
templo

templo copiam sui, ilicet desiderantium gemitus, & clarior etiam fletus, quasi morbo oppressus esset. circumfistere etiam ianuam matronæ nobilissimæ cum viris & liberis, aditum orantes: hinc illa, cum cognouissent totam pæne familiam morte extinctam, non intromissarum querela. Seruari nos per vestra funera, vivere vestra morte, & nullum existere a nobis officij genus, nec quemquam supremis vestris interesse? Accidit aliquando, vt vnus e sacerdotibus, qui solus erat superstes, cum daret aures confitentibus, in templo, graui aliquo afflatus odore, e subsellio concideret moribundus. aduertit ille casus multorum oculos, & accurrere trepidæ mulieres, virique, excitato clamore, qualis solet in improuisa morte: circumfistere omnes sacerdotem vix compotem mentis, ac similem expiranti. vellicant corpus, aquam aspergunt, inclamant nominatim: at nostro nec vox, nec sensus: hæc inter, sacerdos quidam externus, innixus genibus ante imaginem Virginis, in cuius facello hæc acciderant, votum cõcipit peregrinationis Cestochouensis, si pater reuiuisceret: vix preces ediderat, cum sublatis parumper oculis sacerdos noster ad se redire, deinde animus, mox etiam corpus, vigorẽ suum recuperare cœpit, communi gratulatione & lætitia: non aliter ac si restituta vni anima, omnium corpora seruata essent.

COLLEGIUM POSNANIENSE.

ET S I, APRILI ineunte, metu pestis
ciuitas trepidauit, et aliquorum clausis
domibus, nostri quoque de claudendis scholis
cogitabant, tamen erexit animos diuina beni-
gnitas, assiduis precibus exorata: qua fa-
ctum est, vt non paucos auditores continenter
habuerimus, et vnus morte pestilentia defun-
geretur: quamquam alter etiam phthisi extin-
ctus. e missionibus crebris notabiles fructus.
Sacrorum Antistites duo auditi, & ad synodū
instructi. Iam partem domi, partem foris, re-
conciliati Ecclesiæ amplius sexcenti, in quibus
multi nobiles, & non nemo ex proceribus re-
gni: quinque templa trigessimū sextum an-
num ab hæreticis occupata, Catholicæ religio-
ni restituta. Sacræ virgines in duobus cœno-
bijs ita ad pietatem eruditæ, vt ex his magi-
stræ aliquot ad alia informanda, quasi in colo-
nias, rogatu Præsidentum mittantur. Bis hæreti-
ci prouocarunt nostros ad disputationē, sed in
speciem tantum: cum enim vrgerentur, ante di-
scrimen feroces, in periculo pauidi, aliud vi-
delicet agentes, amiserunt simulationem do-
ctrinæ. Semel tamen magister vnus hæretico-
rum, venire in dimicationem, & cedere coa-
ctus est. Sic & alias disputatum cum Anabapti-
stis, vt nobiles iuuenes duo per baptismi ianuā
in

in Christi Ecclesiam intrarent. nobiles Prutheni duo, viginti miliarium itinere, ad nos venerunt gratia confessionis. Exercitationibus sacris expoliti sacerdotes quinque, & cœnobitæ nonnulli. a turpitudine vitæ multi reuocati. Ceterum, oblata a ciuibus pecunia, nouæque possessione villæ superiore anno donatæ, ad ædificium & vectigal Collegij nonnihil accessit.

COLLEGIVM IAROSLAVIENSE.

TENTATA NONNVLLORVM valetudo: nam præterquam quod pestilentia in urbem ingruente, discedere e Collegio, & in pago quodam, tres ipsos menses minus commode habitare subacti sumus, graui tempore pomiferi anni, ægrotarunt plerique: vnus tamen Pater Martinus Viafdius vim morbi non effugit: is fuerat publicus in Academia Cracouensi Professor, magister multorum discipulorum, quanto maioris nominis apud externos, tanto apud nos clarior exemplo verissimæ submissionis. eius vicem pensare cupiunt aliquot adulescentes, quos Deus vocauit, sed iubentur expectare, quo desideria dilata, fiant firmiora. cõmentationibus spiritualibus exerciti sex viri non ignobiles, pari eorum voluptate & fructu. Confessiones, vt eodem numero etiam subur-
banas

banas complectar, exceptæ trecentæ triginta & vna. ad Catholicam religionem ab hæresi quindecim, a Rutheno schismate octodecim rediere. Tartarus vnus Christianæ militiæ adscriptus. tres adolescentes ex eadem gente ad Seminarium Pontificium missi. Sed & quibusdam rebus approbatum est, adesse Deum ærumnosis hominibus, & ferre implorantibus opem. Retinebatur quidam in vinculis, & pro malefactis iudicium timebat: destitutus humano omni auxilio, ad diuinum confugit, vota nuncupat pro libertate, nullisque euidentiis causis, repente apertis foribus, vinculisque diruptis, suscepto itinere ad beatam Virginem Cestochouiensem, exoluit. Alter vir nobilis, cum a Tartaris, qui Podaliam, ceterasque Rursiæ partes, vastando percurrebant, captiuus teneretur, voto facto confessionis, per rusticos quosdam qui e vicino pago irruptionem fecerunt in Tartaros, cum alijs quadraginta, mirabiliter ereptus est. vtrumque factum coniunxi, quo augeatur religio votorum. alia in dissimili genere, æque memoranda. Quidam priora scelera perosus, quo testatâ faceret pœnitentiã, suam, domi primû, a sex familiaribus, deinde in templo, nudato corpore vmbilico tenus, se virgis cædendum curauit. et inuenta est mulier, quæ condidit se in aquam gelidam, dum incitatum falleret furorem iuuenis vestigia persequentis. Per concionatorem nostrum introducta est consuetudo

ad

ad meridianum campanæ sonum Deiparam salutandi: quod hactenus solum in Collegio nostro seruatum erat. ad idem exemplum excitata loca omnia, in quibus contigit vt nostri versarentur. nec minus effectum illud etiam ope & auxilio Leopoliensis & Premisliensis Antistitum, idque voce præconis publice edictum, ne amplius diebus nundinarum res venales in cœmeterio exponerentur. Iam vt de scholis aliquid dicamus: mittuntur ad nos hæreticorû filij, atque schismaticorum, qui ad Catholicam pietatem facile conuertuntur. magistri quoque frequentioribus declamationibus & actionibus publicis promouent studia litterarum. plurimi e nostris auditoribus, die sacro Parasceues, ciues etiam, homines nobiles, & sacerdotes nonnulli, quadrifariam diuiso agmine, incedentes, plerique nudatis pedibus, sese acriter flagellis diuerberarunt. Magna autem est in hisce locis existimatio Societatis, vt varijs ex pagis, atque oppidis longe remotis, accurrant, nostrorum opera cum Deo reconciliandi. Neque enim cuiquam videtur longum iter, quo acquiritur tranquillitas conscientie,

COLLEGIUM LVBLINENSE,

SCHOLASTICORVM numerus, vt hac difficultate temporum, non exiguus: trecenti fuere: eorum multi hoc biennio peri-

ti

ti litterarum Græcarum fore videntur, ingenij celeritate mirabili, & progressione discendi. etsi in alijs quoque muneribus Societatis opera egregia posita. Sacerdotes missi interdum ad diuersa loca, rediere cum fructu. Cum rex Lublinum secundo venisset, exceptusque fuisset orationibus, & carminibus, a iuuentute, quam erudimus, nomine Collegij, in peruigilio Pentecostes pomeridianis horis, graue excitatum est incendium, a templo nostro non procul, & deustis aliquot domibus, quæ erant interiectæ, anteeunte remedia velocitate mali, & diculam quoque nostram, & quæ in ea erant intus omnia, absumpsit: corripuit etiam supremum tabulatum domus, duobus inferioribus ægre relictis. multorum nobilium hinc mota misericordia est, tantumque pecuniæ breui collatum, vt restituta sint omnia Calendis Nouëbribus, & sacra supellex aucta. interea, eos qui ad scholas, & qui ad concionem ventitabant, retinuimus sub testudine domus, vbi & positis binis altaribus sacra celebrabantur: et fuit operæpretium. aliquot feminæ quarum fama notabatur, ad frugem conuersæ. Copa venditans medicatam potionem, cuius hauustu alebatur fitis, magna multorum infamia, & risque iactura, ab illicita merce ad sobrietatis studium adducta. hæretici, circiter octodecim mentem mutarunt. At vnus qui ad atrocissimum ducebatur supplicium, vt viuo videntique scinderetur pectus ferro, & vi-

I

scera

scera deriperentur, firmatus ab vno e nostris, pœnam ita horribilem, tam magno animo tulit, vt non vocem modo, sed etiam gemitus habuerit in potestate.

COLLEGIVM RIGENSE.

QVANTVM POTEST semel populi incitatus furor, nisi principio coerceatur: capit tempore incrementa, & more inueterati vlceris, ferrum poscit. nec ab re dictum est, tardiora esse remedia, quam mala. Rigensium erga Societatem odia, nec iniquitate causæ, nec oratione Legatorum, quibus hoc ipsum commissum erat in Comitijs regni, neque ipsius auctoritate Regis, & præsentia iubentis, placari possunt: nolunt nos recipere, neque nostra nobis restituere, etiam quinquaginta millium aureorum Hungaricorum multa indicta: seu Ministrorum perfidia, seu quod proprium humani ingenij est odisse, quem læseris. in hoc tamen exilio, e tam sterili agro aliquid fructuum extulit, secundo numine, nostrorum labor. etsi sacerdos vnus, sub fasce animam dedit: tantus erat proximorum amor, & Christo subinde plures generandi gloria. Is fuit Pater Ioannes Vincerus, suo dignus cognomine: neque enim labore vlllo, aut corpus eius fatigari, aut vinci animus potuit: sextū iam annum, etsi ætate admodum prouecta, inter Lotauos, sic agebat, vt singulis

gulis diebus festis, singula eorum templa in orbem obiens, sacramenta ministraret. nunc cum esset in Nouamola, secundo lapide ab vrbe Rigga, ac die Dominico rem diuinam fecisset, magno Lotauorum, Germanorumque concursu, deinde etiam apud Germanum quemdam infantem puerum baptizasset, initio prandij, stupore totius corporis correptus, mox etiam intra quartamdecimam horam, magno cum dolore omnium, extinctus est. nec tamen Lotaui omnino deserti, nunc illos, altero quodam nostro sacerdote sene, nunc vno puero perito linguæ adeunte. pueri enim in monasterio, a quodam e nostris pauperibus erudiuntur. nos autem adhuc expectantes, quid decreturi sint Rigenses de nobis accipiendis, ad proximum Pascha, in arce ne, an in vrbe sint scholæ aperiendæ, pauperesque sustentandi, consilium ex euentu capiemus. nunc quidem in monasterio, vidua quædam Liuonica, familia magis, quam facultate nobilis, alitur cum quattuor liberis. Verum in arce, quamquam omnes abhorreant a recta fide, ex præscripto Patris Prouincialis institutum est, vt ter quotidie pulsus campani æris distinguat horas angelicæ salutationis. quin & pax composita inter nonnullos, & ipso interdum rogante Præfecto arcis: reconciliatæ præterea familiæ duæ, quæ in mutua odia discesserant. Conciones, tum in arce, tum extra arcem in vicinis locis, Polonice & Lotauice ha-

bentur: quod si Germani adsunt, interijciuntur quædam Germanica: etsi iam Germani plerique Lotauicam callent. non raro etiam in monasterio (neglecta videlicet sanctione Rigenfium, ne intra urbem Catholicis ritibus utamur, quam iniustam irritamque esse declarauit regia maiestas) facimus rem diuinam, consecratas Deo virgines, earumque familiam Christi corpore reficientes. Sed nunc de Lotauis proprie agamus. Cum in Liuonia laberetur fides Catholica, ita qui imperitabant alijs, nulla erat cura subiectorum, ut vix esset, vnde fidei elementa condiscerent: nec propterea mirum, si in eis nunc nihil fere inuenias præter baptismum, quo Christianos agnoscas, magnam partem, nuptias celebrant innuptas, more ethnicorum. Catechismus vel neglectus, vel obliuione iacet. qui remotiores ab vrbe, pauci sciunt orationem Dominicam: quam ob rem hoc negotium est vnius sacerdotis, ut spatium milliarium viginti circumbeat pagos, paganos conuocet & rusticos, præbeatque omnibus Ecclesiastica sacramenta, pœnitentiæ, Eucharistiæ, matrimonij: etsi Eucharistiam, extremamque vñtionem, magnum opus ac difficile plerisque persuadere: nempe qui numquam in tota vita communicarunt. audiunt tamen aude Christianam doctrinam, & Catholicos ritus antiquos: vbi cumque in itinere nostros pernoctare cognouerint, eo turmatim aduolant, petentes

ceteros pro se quisque tutelares Apostolos, & sallem cui nostri benedixerint, atque huius generis alia nonnulla: ea occasione adducuntur ad coningendas preces, & ad conciones audiendas. Diuersis in locis nonnulli, qui veneficijs videbantur oppressi morbo, aut excantatis pecoribus, frugibusve magnum malum accipiebant, sacrorum vi exorcismorum diuino beneficio liberati. quattuor Lotauorum Sodalitia, quæ a bono satis principio, eo vsque degenerauerant, vt solum causa computationum instituta viderentur, nostrorum industria in pristinum restituta. Ceterum in Paschate e militibus præfidiarijs confessi de criminibus quingenti triginta, & de totius quidem vitæ, circiter triginta: nobilis Calvinista ad Ecclesiam redijt, vnus confirmatus in Catholica religione: atque hi omnes communicarunt. e schismate vero se receperunt amplius viginti: a dissolutione ad leges matrimonij se reuocarunt Poloni circiter viginti, Lotauum supra quinquaginta. E Lotauis Polonisque (neque enim potuit separatim iniri numerus) quinquaginta septem, cum vxoribus rite atque ordine copulati: Lotauum se aperuerunt in ferijs Paschalibus quadringenti sexaginta sex. Dominicis deinde singulis, toto anno duceni deni, Germani triceni. tincti aqua lustrali centum quinquaginta duo. deducti de prauis opinionibus quinque. ægrotis & moribundis au-

xilium est latum viginti tribus. Pauperis est numerare, dicet aliquis: video, & fateor: verum hæc paucitas non arguit operarum inertiam, sed operis difficultatem.

COLLEGIUM CALISSIENSE.

PESTILENTIA, QUAE incefferat extremis tribus mensibus prioris anni, de sæuijt ad medium vsque Februarium, magna mortalium strage. toto hoc tempore sacerdotes duo, focij quattuor in Collegio perstitere: et quamquam in templo, forisque, edocendis, audiendis, adiuuandis, ægrotare timentibus, ægrisue, eorum opera nemini defuit (quæ Deo habenda est gratia) manserunt omnes illæsi. hac nostrorum caritate, multum populi creuit erga nos beneuolentia. Ceterum, cum remittente peste, redijssent focij, ciuesque qui discesserant, ineunte ieiunio quadraginta dierum, data est opera, vt modis omnibus omnium animi ad pietatem incenderentur. ita & euangelium quotidie explicabatur, & Davidis aliquot psalmi, binis in hebdomada diebus, incredibili frequentia. in exitu deinde Aprilis instaurata studia litterarum, nihil imminuto numero aduentantium: quadringenti amplius fuere. magna omniũ pietas: elucet eorum maxime, quos Parthenij Sodalitij splendor illustrat. siue in excolendo animo, siue in castigando corpore

mullix

acer

acerbissimis flagris, quod semel atque iterum,
in publica supplicatione cum fecissent, omnium
ad se civium oculos, atque ora verterunt. hæc bre-
uiter percurro, ad vltiora animo festinante:
ereptus error deprauatæ religionis hominibus
viginti . multi a peccatorum gurgite extracti .
simultates repressæ . Iuuenem, quem execratio
parētum ad furorem adegerat, nostrorum ope-
ra, Dei beneficio, ad sanitatem reduxit . alia si-
milia. hoc egreditur ordinem , quod narravit
quædã mulier sibi contigisse. Visa est sibi, a qui-
busdam insidentibus equos nigerrimos, rapi ad
inferos, sic, vt sex integros dies domo abesset:
septimo, luci, domique restituta est: hic vero
cum stetisset, vultu ob metum defixo, atque im-
pos mentis , subleuauit trepidam & attonitam
aspectus mulieris pulcherrimæ , quæ se beatam
Barbarã , magno in honore ab eius matre sem-
per habitam , esse affirmabat . ea , inferorum
quos modo conspexisset , vnde numquam po-
stea educeretur , timore iniecto , spem salutis
viamque ostendit: neque illa aspernata est mo-
nentem. Liberalitas Archiepiscopi fundatoris
nostri in dies augetur: sumptum suppeditauit
in ædificium: bonam partem librorum e biblio-
theca sua detractam, Collegio, scyphum etiam
argenteum magno pondere elegantique artifi-
cio, sacrario donauit . Idem in synodo, quam
conuocarat , Rectorem Collegij adesse, & sen-
tentiam suam, dicere voluit. in ea Synodo iacta

sunt femina clericorum Seminarij: & iam nunc ipse Antistes decem adolescentes proprio ære sustentat. Sed & matronarum quarundam, & virginum pietas extitit in sacro instrumento augendo. prætermitto earum dona per censere nominatim, ne quid ambitioni dedisse iudicemur.

COLLEGIUM NIESVISIENSE.

HIC ETIAM reuocati multi ad fidem, compressæ libidines, subleuata inopia, & quæ in prauum deflexerant, in pristinum restituta. Inter triginta, qui ab hæresi, schismateue desciuere, fuit nobilis femina, quæ cum venenum Caluini bibisset cum lacte, non sine miraculo, paucis horis ante obitum, duce vno e nostris, quem iusserat vocari, se ad Catholica mysteria conuertit. Excursum & in oppida vicina non sine fructu. Initum a duobus, publicum certamen cum magistris vanitatis, de iniquitate schismatis: quod & apud Vladicam & Popos (nota ea iam pridem vobis nomina) conuictum. sed, vt difficile est quemquam hominum subito fingi, aut cuiusquam vitam repente mutari, vel conuerti naturam, deliberatio capiendi consilij reiecta est ad conciliabulum breui cogendum Vilnæ, vbi & Hieremias Patriarcha Byzantijs, qui per eos dies e Turcia venerat, dicebatur affuturus. Racouium oppidum est Lituaniæ,

tuaniæ, cuius incolæ vigesimum fere iam annū sollicitati ab hæreticorum Ministris, vt mutarent fidem, numquã adduci potuerunt. nūc eorum dominus per nostros ad Catholicam religionem conuersus, sacram ædem in eo oppido ædificandam cum amplis redditibus curat. eius exemplum secuti septem a schismate, ab hæresi quattuor, ab improba peccandi consuetudine, duodeseptuaginta se reuocarunt. in illorum numero eius mater, clarissima mulier, Palatina Voliniæ: quæ cum vigesimum iam annum peruersa dogmata foueret, eorumque professores domi aleret, sexto ab hinc anno, eo videlicet, quo filiã fundatori nostro Duci illustrissimo collocauit, Caluini fraudem metuens, subdiffidere, deinde auditis visisque, quæ Racouij contigerant, & dolo planius cognito, desperare cœpit. igitur Niesuisium venit, & hæctenus deceptam se ingemiscens imagine emendatæ religionis, superius erratum pœnitentia redemit. accidit ea res fundatori nostro, vxorique, nihil tale opinantibus gratissima. iucundumque fuit spectaculum, cum ipso die Pentecostes, quo se reconciliaret, & octauo post, quo grates ageret Deo, genero, filiaque latera cingentibus ad cæleste conuiuium accessit. magnum beneficium: sed maius apparuit, cum sexto mense, ita pie, ac religiose emoritur iam Catholica femina (quæ & supremo testamento ædificari tēplum in suo oppido voluit, cum designa-

signa-

signatione perpetui sacerdotis) vt spes sit, perpurgatam animam labe criminum in cælū euolasse. Sacerdos noster, absidens viro nobilissimo, nuper a se conuerso, qui grauissime ægrotabat, dum eum in supremis firmat, peste hausta mortem coniunxit. Ceterum fundator noster, quo solutiore animo insistamus diuino operi, auget nostram rem domesticam: bis millenorum vectigal florenorum hoc anno cōstituit: iecit fundamenta templi, idemque in Comitijis publicis, regio decreto, Senatusque consulto, rata & probata esse voluit, quæ bona Collegio donasset: vtique, quo ad immunitatem & vacationem onerum pertinet, ea conditione essent, qua Ecclesiastica, quæ optima. Socios denique, qui Vilna discesserant, metu pestilentia, domum suam inuitauit, & cum maluissent esse in Collegio, sua impensa liberaliter habuit, ac perbenigne tractauit.

P O L O C E N S E C O L L E G I V M.

CONFIRMATI CATHOLICI recens conuersi, non ipso solum sacramento, quo eos muniit tres dies continenter Metonensis Episcopus, e Dominicana familia, cum ad nos Polociam venit, sed etiam debilitatione hæreticorum. quippe leuia decidunt, & fucata noscuntur. Conuenerat frequens nobilitas, causa iudiciorum, visum nostris experiri

riri equos dedocere possint, imperitia nebulonum, quibus plerique inducerentur, detecta. in certamen prouocant Zuinglianorum pseudoecclesiasten, propositis thesibus, de sacrosancto Eucharistiæ sacramento: dies dicitur disputationis. Zuinglianus interim, loco positionum, quas super eadem re erat contra oblaturus, per puerum mittit exemplar, quasi epistolæ ex inferiorum regia ad Catholicos missæ. eam in peruetustis Catholicorum codicibus a se repertam simulabat, puerili mendacio, &, nemo licet refelleret, auctorem redarguente. sed ostensa palam Auernalis pagina, & perlecta, deridiculo omnibus, ipsis vero hæreticis, etiam pudori fuit. statò die, nobilitas plurima ad nostrum gymnasium, illum campum disputationis, cupidine audiendi: aduersarius non comparebat. cum expectatio iam longior videretur, mittuntur a nostris viri nobiles, qui accersant hominem, & honorifice deducant: at ille redditis absentiaë causis admodum vagis, nostrorum congressum non tam excusauit, quam effugit. hanc propter Zuinglianorum ignominiam, Ariani tristitia ac rubore pleni, vt in simili nobis contradicendi voluntate ostenderent facultatem maiorem, tres e vicinis locis conquirunt Ministros, qui præ ceteris scire plurimum viderentur, atque in his faciem illam, & turbinem Lituaniæ, Simonem Budnæum, præcipiti perinde senectute, vt amentia: hos, cogni-

to

to eorum aduentu , nostri repente adeunt , & præfinitur dies dissertationis , de diuinitate filij Dei. accurrit maior nobiliū multitudo: instituitur disceptatio: cum proferrent nostri testimonia ex vtroque testamento, aduersarij cōticuerunt , cunctis admirantibus: nec dubium erat , quin silentiū esset argumentum ignorantia: hic vir quidam nobilis, qui eorum stultitiæ semper fauit, veritus videlicet, id quod erat, ne admiratio nihil respondentium verteretur in contemptum . Mirari desinite, ignota prorsus istis , & inaudita afferuntur : & perculsi rerum nouitate tacere maluerunt. dein, quasi arbiter quæstionis , Alio die, inquit . igitur tū quidem discessum est . postero die reditur ad pugnam, in qua præter leuem quamdam velitationem, & turpem fugam aduersariorum, quæ nec videretur habere speciem pugnae , nihil est actum. ita quanto magis Ariani occultare imperitiã, & abdere nitebantur, manifestius imperiti apparuere. mirum dictu quantum ea res erexerit Catholicos , abiecerit hæreticos fluctuantes. Itum etiam ad virum Catholicum amplissima familia, cuius vxorem paucis ante annis ab hæresi conuersam, veneficia adduxerant in vitæ discrimen : et voluit eam Deus, nostrorum vsus ministerio, piacularibus sacris, precibusque Ecclesiasticis ab omni veneficio liberare : paulo post comprehensis auctoribus veneficij, reque omni patefacta, habuit tam magnam laudem illustre

lustre factum, vt vel ipsi hæretici Catholicarum precationum virtutem admirarentur. Ceterum e Collegio, non defuere in urbem sollemnia officia Societatis: Sed in hoc quoque, quod & in alijs, faciendum est, præscriptæ studio breuitatis, vt proprijs perstrictis, communia prætereantur.

COLLEGIUM DERPATENSE.

A N N V S S A L V B E R: sed in magnitudine meſſis, paucitas operarum periculo propior fuit: vt vnum ter in die diuerſis linguis oportuerit concionari. e Seminario, sacerdotes duo facti sunt, Hestonibus adiumento. Crescit gymnasium & Sodalitium Virginis, auctis præcipue viribus animisque, ex fœdere Romano. Excursiones ad finitimas arces oppida, pagos, factæ. ad vectigales item nostros, diebus festis, eo fructu, quem ex hominibus, quos trigesimum iam annum diuinarum rerum ceperat obliuio, colligi oportuit. reuocatus confessionis, communionis, sollemnisque matrimonij vsus, superstitiones quæ inueterauerant, abolitæ. Nec minus laboratum in vrbe, vbi non multis audientibus semel Germanice, paulo pluribus bis Polonice, bis etiam Hestonice in magna frequentia, diebus feriatis, concionamur. Excitantur plerique, tum hebdomadarijs supplicationibus, ob necessitudines

tudines regni, tum anniuersarijs maxime, siue quæ in nocte Parasceues, siue quæ die sacro Eucharistiæ, & octauo post recurrente, insigni cærimonia celebrantur. exornantur templa, instruuntur viæ, & consternuntur rosis, altaria disponuntur, symphonix auditur cantus, & tubarum sonus, terrifico interim tormentorum fragore, lætitiâ populi, & sacrorum venerationem augente. promouetur his rebus religio Catholica, & perinde etiã studio virorum principum, sed præcipue Regis, qui edicto publico cauit, vt Lutherani ministri in Liuonia concionibus abstineant, annique obseruatio ad præscriptum noui Calendarij dirigatur. Ceterum vt res externæ melius processere, sic etiam non magno sumptu instauratio Collegij: vt abiecerimus consilium, in præsens, nouum extruendi, superstructo potius ambulacro vtriusque domicilia coniungere cogitemus.

S A N C T A E B A R B A R A E

Domus Cracouiensis.

SPARSIM MVLTÀ ponentur. ab hæresi conualuere nonaginta duo, a Schismate decem: vacillantes in religione sex feminae constabilitæ. virgines duæ, inuito patre Anabaptista, post diuturnam probationem ad baptismum admittæ: quod etiam cum fecisset hæretici vxor, insignem de affinibus, ipsoque diabolo,

bolo, multis machinis ipsius constantiam oppugnantibus, egit triumphum. duæ item feminae pauperulae, perflante spiritu hæreticorum, iam proximæ fidei naufragio, in tutum perductæ. Moscha mulier schisma deseruit. Quatuor abiecere mentem religiosæ vitæ relinquendæ. Mulier Deo sacra ad cœnobium quod deseruerat regressa. Duodecim e turpi corporis quæstu, quinque e pellicatu abstractæ. aliquot ab illudente dæmone liberatæ. Duo a fenerandi consuetudine prohibiti. Persuasum tribus, vt decimas persoluerent. a spiritu desperationis quinque erepti. odia nonnullorum extincta. aditus carcer, & loca publica ægroantium. adiuti morientes in lectulo, atque in patibulo. Libri damnatæ superstitionis exusti. Generales confessions centum exceptæ. Vidua quædam, sapienter refutatis decem petentibus coniugium, vndecimum fortiter repulit, qui grassabatur ad flagitium. maiore animo nobilis mulier, impudico iuueni, cum restitisset primum seueritate verborum, dein ferrum eripuit, quo ille districto, nisi assensum extorqueret, minitabatur mortem: demum statim clamore sublato, vulnereque inflictio, excitata numerosa familia, rubori simul ac dolori fuit. At turpis quædam femina, vt lucellum aliquod faceret, ter baptizata, resipuit: & alia Iudaismo propior, quam Euāgelio, ad meliorem mentem reducta. Vna denique, quæ infano amore

amore futuram se in amici potestate, spon-
derat chirographo, quod bis sanguine scripse-
rat, salutaribus consilijs instructa. Rex fere-
nissimus bis nostrum templum adiit, domum-
que adiuuat: quod & præstitum sæpe ab alijs,
elemosyna liberali.

D O M V S P R O B A T I O N I S.

FINE ANNI superioris, peste ingraue-
scente, in pagum nostrum secessimus di-
stantem miliaribus triginta: hic etsi omnia
circum essent intuta, fuimus omnes intacti. nec
tamen commoratio sine fructu, vicinis conflu-
entibus, ex hæreticis etiam locis: etsi itum
quoque a nostris in vicos propinquos. Sed &
postea in vrbe non nihil profectum. triginta
quattuor redditi Catholicæ religioni: in his
Ariani aliquot, adolescentes egregiæ nobilita-
tis, non inutili exemplo. monachus præterea
bis defertor, Ecclesiæ atque ordini reconcilia-
tus. hæretici duo propter grauitatem crimi-
num inflammandi, alius item diuerso tempore
multandus capite, a nostris aditi, adductique
ad confessionem, & eiurationem hæreseos, con-
stanti animo suppliciū pertulere. alius in vale-
tudinario hæreticus, grauissime corporis mor-
bor ager, eo ipso tempore quo eiecit hæresim,
recepit sanitatem. In tumultu Turcarum ir-
ruentium, bis instituta preces per horas qua-
drage-

dragenas in nostro templo, magna hominum pietate & frequentia, denæque a nostris habitæ conciones: et experti sumus erga nos argumenta prouidentia diuinæ. Cum milites circa Cracouiam, omnes pagos, præcipue Ecclesiasticorum depopularentur, a nostris manus abstinuerunt. Domus præterea aucta templo insigni, cui nomen a sancto Stephano: ipsaque, quæ anno proximo ædificari cæpta, hoc anno ad fastigium perducta. Sed ad Nouitiorum illustriora aliquot exempla veniamus. Transfuga, eodem die quo discesserat, cum vix abesset, Cracouia duobus millibus passuum, incidit in hominem furiosum, a quo pæne discerptus est: redijt deinde ad urbem exanimis, eamque rem narravit vni e nostris familiaribus, non sine prædicatione diuinæ vltionis. alter, sua ne voluntate, an culpa, dimissus, non ita multo post furti accusatus, conuictusque, dedisset publice pœnam virgis cæsus, nisi habita esset ratio nostræ Societatis, cuius constabat eum Nouitium fuisse. At tertius, vbi iugum fregit, ita prorupit in omnem libidinē, vt ceteris impuris hominibus esset antesignanus. Alius præterea, cum delicatus nimium, et fugitans laboris, nec verbo admonētum excitaretur, nec sociorum incitaretur exemplo, ignauus veluti fucus, non potuit non arceri a sedulo examine, ne dulcere opus corrumpere: is deinde ita laborauit rerum omnium inopia, vt effigies quædam es-

K

set

set, immo umbra hominis, fame, illuue, squalore enecti. Miser, qui appenderet argentum non in panibus, & laborem suum non in saturitate. non sic alius quidam, qui octo post annos, quam deseruit, ad Societatem reuertit: narrauit is se toto eo tempore numquam fuisse vacuum trepidationis ac metus, semper obstrepente conscientia: quin & diebus sacris Mariæ virgini aduersis rebus conflictatum esse, semel etiam atque iterum propius a morte abfuisse. horum exemplo reliqui cautiores, cū timore ac tremore suam salutem operantur. Quidam sacerdos similiter Nouitius, peregrinatus ad Deiparæ templū Cestochouiense (abest Cracouia passibus septuaginta millibus) in reditū audiuit quodam in oppido Ministrū Calvinistam animam efflasse, populares ipsos ad Catholicam fidem propensiores esse: nihil prolatandum ratus, adit Senatum, impetrat fieri sibi postero die (is erat peruigilium beatorum Petri & Pauli) ad populum dicendi potestatem. mane cum socio recta ad templum. obseratum erat vestibulum: & agnouit dolum: socius, eius iussu, murum transilit: sed aperto vestibulo, alia obijciebatur mora, templo clauso. tum commodum visum pulsari campanas: omnis ætas ac sexus accurrit, & reseratur templum. Tum sacerdos, silentio facto, circumspiciens templum, quæ sit illius facies, quærit, qualis cultus, vnde tanta deformitas. flectit
deinde,

deinde, vt dicat, ipse quis sit, vnde veniat, quo proficiscatur, quod institutum Societatis: hortatur omnes obsecratque, vt fugiant hæresim animarum venenum, neve audiant auctores & duces nouarum opinionum, apud quos nihil est integri moris, aut prisca. Retinete vos antiquam religionem, & Catholicam fidem magno animo capessite, extra quam nulla animæ salus: quæ si absit, frustra sunt homini alia omnia. Hæc & talia dum dicit magna contentione animi, & ingenij, irrumpit factiosus ciuis ac pestilens, simulque magna vi verborum perterrefacere dicentem, & concionem disturbare conatur. Quis, malum, inquit, huic concionandi facultatem dedit? quis templum aperuit? etiamne ab homine demente vos infatuari, gens leuissima, sinetis? eijcite extemplo istum mihi, expellite, extrudite, nisi malitis aliud, quam minas, sonare. At noster, conuersa oratione, in eum ipsum grauitate inuehi, emissarium diaboli increpare, corruptorem, & corruptum, facem & furiam verissimæ religionis, fumantem stipitem odore tæterrimo, & æternis ignibus addictum. Quanta est vis veritatis: proiecti licet pudoris esset ille, non sustinuit grauitatem obiurgationis, fremens, frendensque & quasi furens contumelia, exiuit e templo. at populus nostrum ad finem vsque attentis auribus, & libentissimis animis audiuit, iucundissima approbatione. cum perorasset, circum

cum multi se effundunt, errorem agnoscunt, inductos se ab hæreticis fatentur, & pollicentur, dummodo legitimum sacerdotem habeant, Catholicos fore. et videntur iam semina iacta illorum conuersionis.

MISSIO SECIGNIEVIENSIS.

SECIGNIEVIUM villa est Præfecti Schidlouiensis, nostro pago contermina. huc misso sacerdote vno e nostris, celebratum templum, in quo antea rari apparebant: numerati, qui communicarunt, octingenti: cum antea, vbi plurimi, vix essent trecenti: atque ex illis, vt conijci potest, centum circiter, e vicinis pagis hæreticorum, neglecto dominorum interdicto. hæresim detestati duo. filius, fratris, ne, an sororis, Præfecti, peracta confessione voto se Societatis obstrinxit. Virgines præterea duæ perpetuam castitatem Deo vouerunt. Cum in concione reprehenderentur, qui ad sacrosanctam Eucharistiam non vererentur accedere, non depositis inimicitijs, eo die quinque a communione abstinerunt: ad quam, reconciliatione facta cum proximis, postridie venerant et alij ita pertinaci iracundia, vt dictarent malle se ad inferos detrudi, quam pacificari: sed horum quoque feritatem emollijt Deus nostrorum oratione. in doctrina Christiana præcipue laboratum, fructu non pœnitendo. Capita reliquorum locorum Prouinciæ Polonæ desiderantur.

PRO-

P R O V I N C I A
A V S T R I A .

SEPTEM DOMICILIIS, in quibus socij ducēti sexaginta quatuor, Prouincia Austria continetur. In Viennensi quinquaginta octo: in Pragensi triginta sex: in Olomucēsi trigintaquattuor: quinquaginta sex in Græciensi: in Domo Probationis septemdecim, Nouitij duodetriginta: in Crumlouienſi viginti vnus: in Hungaria duodecim, duobus locis. In locum duorum functorum vita, suffecti viginti tres.

COLLEGIVM VIENNENSE.

IN TEMPLO NOSTRO, sub Anastasim Domini, peccata deposuerunt confessione, hominum tria millia sexcenti viginti sex: accessere ad sacram synaxim duomillia septingenti: vndecim ad vnam speciem reducti: mulierculæ aliquot a meretricio retractæ. ad Catholicam religionem rediere centum nonaginta septem: inter quos nonnullorum conuersio haud facilis fuit. sacerdos quidam descuerat ad Lutherū, consumpseratque in eius sorde, & fæce annos viginti, cum muliercula contubernali: qua viduatus cum esset, superdu-

xit alteram comitem nequitia: tum Viennam venit, vt vocem in quæstum conferret, nomine Concionatoris Euangelici: sic isti nugiuendi se appellant. Dei prouisu incidit in famulum Passauensis Officialis (notum viri nomen, munus, odium in hæreticos, tota Austria) eum suæ sectæ esse arbitratus, docet causam aduentus: hic recte simulans, Quin tu, inquit, venis ad dominum meum, tuis rationibus optime consulturum? Ad illum deductus, dissimulauit hæresim, agnito dolo: & orationem accomodans ad tempus, nihil se auditoribus exposuisse vmq̃ quod abhorreret a Catholica religione, iurauit verbis conceptissimis. cum adhuc non faceret fidē, accitus est vnus e nostris, qui hominē in pristina reduxit, meretricula abacta. Sed duo Dani neque obscura familia, neque inopi, centum triginta miliaribus Viēna distantes expetierūt, hauserūtque orthodoxam doctrinam. alius cum longius emigrasset e fide, varijsque erroribus se implicuisset, audita Patris nostri concione ita commotus est, vt se Ecclesiæ reddere cogitaret: sed cum eius conatibus obsisteret dæmon, bis terve hominem auocans propinquum Collegio, agnouit tandem pellaciam hostis, pioque animo iuxta & magno, eiecit venenum, prauarum opinionum. Alius inter proceres non postremus, ita hæreseos corruptelæ erat addictus, vt vitam sibi prius diceret, quā illam de futuram: huic etiam Deus, nec opinanti, disiectis

fictis tenebris, veritatis suæ lumen ostendit: Quin etiam adolescens vnus, cuius pater Lutheranus Minister obierat, & viuebant fratres heredes perfidiæ paternæ, consilium cepit ad nos adeundi, & redeundi ad Catholicos: quod & fecit armatus piorum præsidio aduersus vim, & insidias germanorum tumultuantium. Præter apertas nonnullorum, opertasve similitates nostrorum hortatu compressas, odia detumuerunt primariorum virorum, mulierumque, cædes & vulnera parturientium: Eorum qui carcere detinentur, aut xenodochijs, animis corporibusque consultum est. Pileariorum Sodalitas tot iam Catholicos habet, opera nostrorum, vt antiquam reuocarint consuetudinem concelebrandi augustissimum sacramentum die ipsius festo, sub vexillo: hoc qui facere negligit, expungunt: aduertit is metus hæreticos aliquos, aut etiam conuertit: Profecutus est pompam Archidux Herneſtus, nostrorumque industriam, & libenter agnouit, nec silentio præterijt: sua etiam præsentia honestauit drama, quod dederunt discipuli nostri, cum doctioribus præmia tribuerentur in area Collegij, magnifico apparatu: idemque suam erga nos beneuolentiam afsidue declarat. Nuper cum iudices constitissent legitimo in loco, quemdam damnaturi capitis, serenissimus Herneſtus mandauit eum absolui: id, quia nemini dubium, quin rogatu nostrorum, obganniebāt

malenoli, datum id precibus Iesuitarum. Legatus Pontificius ad Cæsarem, quamdiu Viennæ fuit, nostro hospitio uti voluit, estque a studiosa iuuentute oratione, & carminibus honorifice exceptus. Antonius etiam Bariensium Antistes, cum legationis munere fungitur, apud nos cœnatus cum esset, ita delectatus est breui quodam sermone habito a conuictoribus in disputatione & dialogo, ut in eorum horto postridie fuerit repetendus. E discipulorum numero sex in Societatem admissi: vnus non sine pugna: vbi enim rem audiuit ipsius pater, Dynasta, ita furenter iratus est, ut nisi, restitueretur filius, minaretur cædem multorum: scripserunt ad eum nostri moderate, & placide, & ad mitigandum hominem satis apte: cum aliquantulum resedisset ira, iter ad nos intendit cum curru, ut abreptum filium, specie alloquendi, secum asportaret: igitur cum illo cum egisset, noluit repugnare diuinæ voluntati: discedens tamen orauit nostros, ut alterum filium quem haberemus in Seminario, sibi integrum serua-remus, spem sobolis, subsidium senectutis. scholæ autem numerant auditores circiter nongentos: ex quibus plerique in Hungaria, atque Austria, præcipuæ nobilitatis. sed ut abeamus a scholis, in aliquibus fallaces caecodæmonis præstigiæ detectæ, ac depulsæ. Virgo quæ curiositate primum, dein suasu diaboli dantis se in eius conspectum, audire concionem hæretici in ani-

mum

num induxerat, a consilio deducta. Vir qui dæmonis voce (quam Dei esse persuaserat sibi) admonebatur, super globum e crystallo, quem habebat in cista, tria sacra curaret facienda, fore enim vt ex eo vaticinaretur futura, ab illa amentia liberatus. Ceterum pia virorum aliquot illustrium, & lectissimarum mulierum liberalitate multa accesserunt ad ornatum templi, quibus creuit illius religio, & magnificentia. longum est & non necessarium commemorare singulos, sed tamen eorum memoriam gratissimis animis prosequemur.

P R A G E N S E C O L L E G I V M.

TRIBVS præclara indole adolescentibus patuit aditus ad Societatem, aliquot alijs maturius tempus expectare iussis. in conuertendis ad Deum animis elaboratum in vrbe, forisque. e varijs hæresibus emerfere nonaginta: mulier in his ægrota, simul, & salutem corporis recepit: abstinerunt ab vsu calicis viginti quattuor: Iudæa quædam mulier cum duobus filiolis sacro baptismo abluta. ad conciones ordinarias diebus festis per quattuor templa, accessere aliæ Quadragesima, maiore, quam vmquam alias, auditorum numero, & fructu: sed & de his, & de Crupensi peregrinatione, eadem fere, quæ proximo anno: et Crupæ quidem sacris Paschæ ferijs panem Angelorum

gelorum manducarunt homines centum quadraginta: aliquanto plures Pentecoste, videlicet octoginta supra centum: in vrbe autem penitentes numerati mille ducenti quinquaginta: et experti quidam in morbo vim diuini sacramenti, siue cum placidissime expirant, siue cum præter expectationem conualescunt. repertus vnus, qui percepta Eucharistia superauit insidias diaboli mortem suadentis. Ad quoddam virorum cœnobium profectus vnus e nostris, cum multa in eo præclara statuit reuocandæ disciplinæ, tum etiam illud, vt mulieres ingressu prohibeantur: sed reuertimur ad urbem. Reconciliationes gratiarum nec inutiles, nec pauca: carcer aditus, adiutique vincti, soluti etiam non nulli corrogata pecunia, qui ære alieno tenebantur. nec minor ratio habita aliorum egentium: sacra templi supellex aucta. Gymnasium celebratur flore adolescentium, & numero: addidere stimulos discipulis, tum concertationes Philosophiæ, ac Theologiæ sollemnes, quibus in magna corona nobilium interfuere legati Pontificis maximi, & Catholici Regis: tum etiam præmia in repetitione studiorum, publice data. Cum litterarum studio pietas certat: magna in primis cuiusdam adolescentis constantia, qui non ita pridem ad Catholicam fidem conuersus, cum irato parente priuetur omni vitæ subsidio, mauult in paupertate apud Catholicos viuere, quam cum

animæ

animæ periculo reuerti ad domesticas opes: alter, affecla olim, & adiutor buccinatoris hæretici, illius prauitate, & hæresum varietate perspecta, ad vnam sanctamque religionem animum appulit, vbi nunc ex errorum magistro factus discipulus veritatis, egregijs moribus animum instruit, honestisque disciplinis. Meditationibus sacris exculti nonnulli: e quibus sacerdotes duo, multas ad res perutiles huic regno futuri. Pauperum contubernium propter annonæ caritatem hac hieme imminutū: et quamquam in nonnullis retinendis enituit liberalitas aliquorum, dilapsi plerique: qui tamen in propinquis duabus ciuitatibus aluntur ab vno e proceribus regni, vbi detonuerit tempestas, ad intermissum opus redituri.

MISSIO COMOTOVIENSIS.

COMOTOVIA vrbs est in Boemiæ regno non ignobilis, sed multis abhinc annis, incubante hæreseos monstro, non solum deformis, sed etiam misera: ei nunc dominatur Georgius Maior Popel, in vniuerso Boemiæ regno a Prorege secundus, vir potestate perinde, vt religione illustris: eius hortatu rogatuque missi Februario mense sacerdotes duo cum socio, siquid opis collapsæ iam Catholicæ disciplinæ afferrent. nec minus in restitutione rituum, quam in animorum expiatione

tione

tione laboratum: ac primum in baptismo. Mi-
 nistri videlicet hæretici ad quæstum omnia re-
 ferentes, interdixerant obstetricibus, ne quem
 domi, etiam in præsentî mortis periculo, ba-
 ptizarent: et pœna erat grauissima constitu-
 ta: quam cum arbitrarentur satis non esse,
 carcere eas primum, deinde etiam trium an-
 norum exilio damnarunt: ex quo factum est, vt
 multi (indignum) sine baptismo morerentur,
 et ipsorum initiamenta baptismatis erant ina-
 nia. igitur, vt cœpere nostri baptismum præbe-
 re more Catholico, attoniti ciues, nec nihil me-
 tuentes, malebant retinere domi filios, quam
 ad templum afferre nouo ritu baptizandos. ex-
 in, dierum aliquot mora timore digesto, ad pa-
 rœciam venientes (ibi enim morabantur no-
 stri) collocant pueros in templo medio, & qua-
 si deponunt semianimes: ædituus nostrorum
 admonitu faceffere iubet, quod profani arcean-
 tur: tollunt iterum pueros, & sistunt ad fores
 templi: incipitur exorcismus magno hominum
 concursu: tum vero admiratio omnes rei tam
 insolitæ defixit. peracto baptisate audita
 est vox mulieris magno natu, Gratia tibi Deus
 immortalis, quod iterum sacerdotes nacti su-
 mus, qui baptizabunt infantes ex præscripto
 summi Pontificis. super cetera mirabantur,
 & numerabant cruces in cærimonia expres-
 sas: at susceptorem pueri tantus stupor, ac ve-
 luti torpor membrorum omnium oppressit, vt
 susti-

sustinenda fuerint brachia sustentis. Secundum hæc, restitutæ obstetrices, et suum officium edoctæ: reuocatus etiam vetus vsus, vt nuptiæ religiose ac pie conficiantur in templo, interprete Parocho: itemque vt mulieres non nisi eodem perductore ingrediantur in sacramentum recentes a partu: nec minus Catholicorum multæ carimonæ, & sollemnes pompæ postliminio reductæ: et iam effingere signum Crucis in fronte, quod fere omnes pudebat, plerique gloriantur: lustralem aquam domi certatim habent, eiusque vsus experiuntur ægroti valetudini recipiendæ. Sanctissimam Dei matrem vespertinis horis, ac matutinis, bis die, campanæ admonitu salutant. Cantus librique hæretici e templo sublati: in eorum locum Catholici introducti. Atque hæc de restitutis ritibus. Nunc de expiatis animis pauca adijciamus. Conciones diebus festis tribus in locis frequentes: & successere interdû funebres non infructuosæ: ab hæresi discessere vndecim: quod non parum videri debet in agro tam inculto. sub Pascha Domini confessi centum quadraginta: sub Pentecosten, septuaginta quinque: Persuasum cuidam, vt exigeret pellicem domo, quam habebat malo exemplo: habitæ conciones, quinque ad Collegia artificum: eorum lex siue consuetudo hæc erat, vt binas quotidie horas (sic enim vocabant) ponerent in suis conuenticulis: at nostri supersticiosas eorum præcations

cationes cum Catholicis mutarunt: sic vt mane sacrificio missæ pioque sermoni, nec admodum longo, interessent: vespertina hora doctrinæ Christianæ, & pijs aliquot precibus (quas mirum est, quo labore adducti sint, vt obeant genuflexi) tribueretur. Idem instituendæ iuuentutis modus, a prandio, diebus festis, in alio templo seruatur. Ad hæc additum, vt Senatores delectum noui Senatus a re diuina, & concione publica ordiantur: vt diebus festis, ne aperiantur tabernæ institoria, nisi vespertinis precibus absolutis: vt in Parasceue exornetur Domini sepulcrum: vt sollemnia maioris hebdomadæ celebrentur sollemni apparatu: vt festus dies Christi corporis peragatur quam fieri potest pompa splendidissima: quod factum instructo atque instrato foro, & plurima face, conuentuque longe celeberrimo. Pari ratione renouatus cultus beatissimæ Virginis, & commemoratio in cælum ascendentis, eiusque laudatio, quæ fuerat intermissa. Excurritur etiam in vicina loca, & hæreseos magistrorum stultitia oratione refellitur, iuxtaque superbia redarguitur exemplo: scilicet inuisuntur ergastula, & tuguriola sordidorum, vinctique homines, ac tenues, affatu, consilio, ope, gratiaque adiuuantur: at graue illorum supercilium humilia deserit, nec nisi vnde efflatur aliquis odor lucri, se porrigit: et raro ipsi, nisi spe aliquid mordeant, vllum iter intendunt. mirabile magis illud

Iud fuit, cum tredecim homines educti e carcere laxatique nonnulli, & melius habiti industria nostrorum. Has ob res Princeps Comotouensis Collegium expetit, non solum, vt olim, cupiditate incensus, sed talibus etiam initijs in spem sublatus, religionis propagandæ.

OLOMVCENSE COLLEGIVM.

INSIGNIS laus, siue pietatem spectes, siue doctrinam, iuventutis Olomucensis. Illud est semper attentij studij præmium, & nunquam cessantis. Duodecim ex ea præclaris naturæ industriæque muneribus in Societatem adlecti. extitit suus etiam e concionibus (habitæ sunt duabus in parœcijs) fructus: ab hæresi sese recepere septuaginta, inter quos vnus propugnator hæreticorum: alter corde ita obstinato, vt omnibus esset Catholicis propter fastiditam religionem infestus. sed hunc iuxta atque illum, obsequium vicit, & patientia nostrorum: ab vsu calicis impermissio abstinenti quadraginta sex. Paschalibus detexerunt peccata, & communicarunt in templo nostro mille quingenti: persuasum quibusdam, vt restituerent opes iniuste partas. vacillantes in fide firmati. multi ad quadragintadiale ieiunium, & ad reliquam Ecclesiasticam abstinentiam adducti. mira vnus pueri in religione constantia: qui cum redisset in patriam

triam recens conuersus, moxque incidisset in morbum, a parentibus omnem licet adhibentibus machinam ad eum demouendum, mansit inuictus: mulieres aliquot prostituti corporis ad bonam mentem reductæ. cum in nosocomio laboraretur inopia lignorum summa hieme, sacerdos vnus a præpotenti viro, licet hæretico, magnam vim eorum extorsit: quod sane officium danti voluptati, vtilitati ægris, ipsis etiam hæreticis admirationi fuit. alius sacerdos, cum die ipso Paschæ corrogatam stipem offerret infirmo, isque vocaret in partem sacerdotem ipsum qui corrogauerat, respuit cum hoc dicto, Animorum nostrum est lucrum: vosmetipfos quærimus non vestra. quod dictum suspexere, qui circumsteterant omnes, non approbatione tantum, sed etiam lætitia secuti. Aldobrandino Cardinali legato Põtificio, Episcopo item Iauriensi, Hungariæ magno Cancellario, e Polonia reuertentibus, felicem rei exitum nostrigymnasij iuuentus recitatis versibus gratulata est. Idem honor est habitus Cardinali Radiuillo, cū legatione apud Cæsarem perfunctus in Poloniam rediret. Olomucensium Episcopus monasterium quoddam, quod multis annis incoluerat alumni Pontificis, & conuictores non pauci, cum repentibus dominis reddi iussisset, aliam ædem domumque assignauit, ne tot adolescentium studia optimorum languescere pateretur. Et sane magna est viri amplissimi
erga

erga Deum pietas, & in Societatem beneuolentia: declarauit illam proxime, cum Sodalitati beatæ Annæ, quæ lectissimis ciuibus constat, quo minus præficeretur, non recusauit: hâc uero, cum maiorem fecit hortum nostrum suburbanum adiecto angulo proximo, qui illum deformabat, eiusque domino uoluit alterum tantum ex sua ipsius possessione remetiri: paruū fortasse hoc, sed non obscurus cumulus maximæ liberalitatis.

(MISSIO VRATISLAVIENSIS.

QUANTO nostri Vratislauia ardentius procurant salutem animarum, hoc magis aduersarij uiribus impares, dolo pugnant: sed malitia maximam partem ueneni sui bibit. nuper composita est fabula, cuius, quod facile fuit, absurditate detecta, nobis parauerunt famam, sibi infamiam: sparferunt in vulgus, maiore sermone hominum quam fide, Iesuitam in templo summo, cum Canonicis coram, populoque uniuerso, ueligaretur summa contentione pro cultu imaginum, omnibus qui intererant, uidentibus, & opem ferre non ualentibus, abreptum e suggestu a dæmone horribili, cum interea infelix miseris ciceret eiulatus, seque & doctrinam suam tarde accusaret: ut esset alijs exemplo. quis putaret tam crassum mendaciū non statim explosum iri? uagus primum, & uari-

L ruis

rius rumor, mox ne parce mentirentur, interfuisse se quidam, & vidisse affirmabant, securi de facilitate credentium. at veritas tacita se ipsa defendit, donec falsa quæ nuntiabantur, & in deterius credita, tempore, ac spatio vaneferent. Sed audax est natio hæreticorum, & contentionis cupidior, quam veritatis. Lutheranus quidam Minister a politico magistratu ad pseudoepiscopale fastigium euectus, maledictis iaciendis aduersus doctrinam Esauitarum (ita ab his corruptoribus non tantum rerum, sed etiam verborum, dicimur Iesuitæ) præclara posuit fundamenta dignitatis suæ. et quoniam admonemur respondendum stulto iuxta stultitiam suam, ne sapiens sibi videatur, sacerdos noster, a referendis abstinens maledictis, quæcumque aduersus doctrinam dicta essent, vehementer, & grauitè pro concione refutauit: id penetrauit altius aduersariorum animos, & aperte querebantur certari conuicijs, discordias feri: responderunt Canonici, id quod res erat, nihil esse dictum a nostro non moderate, nihil aduersus hominem, sed tantum pro causa: nihil quod non lenire potius quam asperare cuiusquam animum posset. et missi sunt tabelliones publici, qui exciperent conciones, celeritatem linguæ manu sequente: repertumque est, rem ipsam cum Canonice sermone conuenire. post nubem illam apparuit Sol illustrior: multique cum ad nos accessissent

sent iuuenes studiosi, hæresim eiurarunt: atque
 in his duo non solum hæreticam scholam, sed
 domum etiam, ac parentes ipsos deseruerunt,
 vt a nostris informarentur. In vniuersum, hoc
 anno Ecclesiæ restituti triginta: in quibus in-
 tegra familia, raro admodum exemplo. Vidua
 quædam hæretica filiam miserat in cœnobium
 virginum, donec adolesceret, instituendam: pau-
 cis post annis viro despondit: reluctatur virgo
 obiectu votivæ virginittatis: sed vi tandem vi-
 cta, seu verecundia, conticuit: nec distulit vltio
 diuina: corripitur morbo ita graui, vt inter
 summos cruciatus corporis, mortem non me-
 tueret, sed optaret. rigor dein occupat omnes
 nervos, vt carens vsu membrorum, hoc a mor-
 tua interesset, quod traheret animam moribun-
 da: multis post diebus recepit sensum loquen-
 di: et ad matrem. Tu vero mihi, inquit, causa
 omnis, & origo es mater præsentis doloris, quæ
 vitam mihi ereptum ibas, vt me a sancto propo-
 sito detrusisti. at illa procumbens in genua: ne-
 que enim est facile orationem inuenire: cum
 contradici non potest: se filiam vouet, vbi pri-
 mum conualuerit, sanctissimæ Trinitati inter
 sacras virgines consecraturam. o maximam vim
 Catholicæ religionis, intra duas horas a voto
 concepto, virgo dolore omni morboque libe-
 ratur. Ergo illa in cœnobium virginum, mater
 in cœtum Catholicorum recepta. Ceterum die
 anniuersario Domini reuiuiscens, in hac par-

ua infula, diuino epulo reſecti quadringenti, e
 quibus tantū quinquaginta vnus aut alter, præ-
 bente Parocho, ſub vtraque communicarunt: li-
 cet hæretici Miniſtri tota vrbe non exigui nu-
 mero dominantur. viſitati infirmi, & muniti,
 cum opus fuit, viatico: impetratæ eleemoſyna
 pro pauperibus. nutantes in fide erecti. qui mul-
 tis milliaribus ad nos venerunt cauſa ſacra-
 mentorum, liberaliter habiti, & pie inſtructi. di-
 ſcordiæ ſublata. libri damnatæ ſuperſtitionis
 ſublati. diſtributi Catholici multorum conuer-
 ſioni. reconciliatus vir magni nominis Societa-
 ti aduerſus concubinæ aliquibus extractæ. Ac-
 tum cum diuerſis curionibus, vt ſuo munere
 diligentius fungantur, & tradendæ doctrinæ
 Chriſtianæ libentius inſiſtant.

COLLEGIUM GRECIENSE.

DA TVR opera, vt iuuentus doctrinæ, &
 pietatis armis inſtruatur ad rem Catho-
 licam promouendam: vt perfidioſorum cona-
 tibus eatur obuiam, & errantes oues ad gre-
 gem Domini reducantur. non enim ſolum pu-
 blice pro concione diſputatur contra hæreti-
 cos, & imperiti in fide inſtituuntur, ſed etiam
 inſerunt ſe noſtri in eorum ſcholas, ex oceaſio-
 ne inſcitix redarguendæ. cum ipſi contra ad no-
 ſtras etiam inuitati venire cunctentur. Porro
 ad Catholicam religionem reuocati quinquaginta

ginta quattuor. de aliquibus eorum hæc pauca dicenda. Vnum ex illis Deus conuertit clementi quadam violentia, timore iniecto: cum enim adhæssisset pellici, neglecta vxore, dæmonem videre visus primum quidem in equi hinnientis, mox in imagine suis lutulētæ. hoc viso territus cum confugisset ad preces, & ad propositum vitæ melioris, atra illa species ignem eructans faucibus, atque odorem tærrimum post sese relinquens, euanuit. igitur a sacerdote nostro expiatus, & in gratiam cum Ecclesia reductus. Matrona quædam vidua hæresi nuntium missura labitur in morbum, quem cum cacodæmonum Ministri ascriberent voto concepto, morituramque breui prænuntiarent, & carituram honore sepulturæ, non deseruit tamen inceptum: a Catholico enim presbytero munita sacramentis, vt primum potuit delata est Grecium ad sororem, vbi & vberius instructa a nostris, haberi perinde potest patientiæ, vt perseverantiæ exemplum: nam, etsi penitus amisit visum oculorum, summa perfruitur mentis tranquillitate: vt facile agnoscas non longius abesse clementissimum Deum ab ijs, qui corporis miseras æquo animo ferunt. Extra urbem similiter non instrenue laboratum. Triginta salutaribus monitis rectam vitæ rationem edocti. Cū parochus abesset ab oppido, operæ suæ vicariâ fidem sacerdos noster supposuit per duos menses: et extitit multiplex fructus: ille quidem

memorandus, quod frequenti concione persuasum populo, ut ne ante missionem discedatur a sacro audiendo: cum antea post consecrationem ipsam facefferent templo. Quod attinet ad scholas, magna huius gymnasij fama remotas etiam in gentes: ita ex Italia etiam Poloniaque mittuntur, qui nobis dent operam non mediocri sumptu. hoc anno tertia Philosophiæ classis adiecta. Serenissimorum Principum erga nos benevolentia declarata, tum compluribus argumentis, tum maxime illo, cum semel præter omnem expectationem nostram cum tribus liberis apud nos, & nobiscum, esse voluerunt de cœna, quam ipsi miserant lautissimam, ut nostris etiam superesset. actioni de supremo iudicio iterum editæ, non solum interfuere ipsi, sed omnes etiam sumptus necessarios libentissime subministrarunt. Patrem præterea Cardanæum grauius decumbentem aliquoties visitarunt. Quin et aliquando cum ciues primarij suasu hæreticorum obtulissent serenissimo Principi libellum probosum in nostros, ipsemet calumnias diluit sua sponte: ut optanda fere fuerit criminatio, quæ testimonio iudicis nihil haberet propositi, præter contumeliam, & voluntatem nocendi. Idem inutilem illam ciuium libertatem liberos ad hæreticorum scholas mittendi, ut ea discerent, quæ si scirent, dedocendi erant, graui multa repressit: multaque alia decreuit ornamento adiu-

adiumentoque Catholicæ religionis . Cum Aldobrandinus Cardinalis e legatione Romã rediens huc diuertisset, a serenissimo eodem Principe deductus est in gymnasium, exceptusque a discipulis apposita oratione, cui ipse statim paucis respondit, vt facundum, & sapientem virum decebat, cum insigni commendatione Societatis.

F V R S T E N F E L D E N S I S,
& Poetouiensis missiones.

IN MISSIONE Furstfeldensi Pater Michael Cardanæus, principio anni, perfecit, vt & reliqui ciues qui anno superiore expiari Catholico ritu non potuere, expiarentur, & sub altera specie communicarent: vt denique Parochus præficeretur populo, qui eum locum impleret: iuit deinde mandatu Principis in ciuitatem vicinam Hartpergensem, perutilem ibi operam nauaturus. id vt fieret commodius, Princeps per id tempus, iudicem quendam, qui deterreri non poterat, vt abstineret ab vfu calicis, magistratu abire iussit: duos Senatores loco mouit in eadem pice hærentes: huc igitur cum Cardanæus venisset, Deo duce, facile quod voluit impetrauit: conuersi omnes ad legitimum communicandi ritum, vno, aut altero excepto, qui relictæ veluti testes superioris cõsuetudinis. His duabus ciuitatibus ab hæresi

L 4 purga-

purgatis, Poetouium contendit: ea est vrbs vetus, & nobilis ad Drauum fluuium sita: in qua pauciores inuenit Catholicos communi opinione: igitur vt hos quoque adduceret ad veritatem, nunc paucos, nunc plures alloquendo, nunc priuatim, nunc publice, sic egit, vt sedecim redirent in viam: ab his initijs Grecium proficiscitur negotio exposcente: sed in itinere oppressus morbo, ad Catholicum virum nobilem cum diuertisset, & spes parua subesset salutis, de medicorum consilio in Collegium lectica relatus, paulo post Ecclesiasticis instructus sacramentis defungitur: magnum fuit morti decus Catholicorum mæstitia.

DOMVS PROBATIONIS BRV-
nensis.

GRANDE documentum constantiæ dederunt, præter ceteros, Nouitij duo, quorum alter matris lacrimas, quibus adiungebat & preces, coram Olomucensi Episcopo suam causam agentis: auix alter munera magni pretij per minorem fratrem transmittentis clanculum, neglexit: facile enim contemnit omnia, cui Deus vnus est omnium loco, et quamquam hic proprie Tyrones informantur, excurrere tamen subinde in proxima loca, vt perspici posset, quid legitimo tempore essent effecturi, factum est illorum opera, vt e rusticis multo plures

plures in templo nostro, quam alijs annis, sacramenta frequentarint. secundum Paschales ferias vrbanoꝝ rusticorūque confessiones auditæ amplius mille quadringentæ: exceptis interim pagis nostræ ditioni subiectis. nonaginta octo ad communionem, viginti quattuor ad religionem Catholicorū traducti. publicas ad custodias itum frequenter, ijsque consultum, qui damnati capitis tradebantur in carnificis manus: nonnulli ante supplicium hæresi liberati. ex oppido propinquo praua quædam consuetudo, qua statò die conueniebat in vnam ædem omnis ætas, ac sexus, sine vllò discrimine, nec sine periculo animarum, cum pio & prisco singulis diebus post meridiem. Deum orandi vsu commutata. Cum viris quibusdam primarijs actum est, vt festo die Paschæ, alij dent prandiū domi pauperibus: alij ad eos mittant, vel in hospitalem domum: alij denique administrent: pro suis quique facultatibus, aut captu: magna cum admiratione hæreticorum, qui alioqui nõ nisi sua mirantur. Desertores duo religionum ad sua castra reducti. Diuersorum præterea ordinum religiosi, qui a Societate nostra erant animo alieniore sine vlla causa, ita se nobis reddiderunt, vt iam solo habitu sint a nobis differentes. sub Pascha missus sacerdos vnus e nostris Nicolspurgum, mirum quam multorum fuerit vtilitati. trecenti amplius confessi: visitatæ aliquot familiæ Anabaptistarum fere nul-

lo cum fructu, sed cum spe nonnulla aliquorum conuersionis: apparuit imperitia ipforum, cum ad obiecta quædam respondere non possent. ex eorum numero resipuit vir alioqui insignis follertia, & ætate venerabilis: inuisi præterea pauperes in xenodochio, refectique muneribus Societatis. Vocatus etiam alter ad oppidum Brunæ proximum alta hæresi immersum, vt adesset mulieri Catholicæ de qua medici desperauerant: quæ tamen, vt rite instructa est super premis sacramentis, conualuit cum admiratione multorum: ex occasione factum sacrum quod iamdiu erat fieri desitum: interfuerunt circiter quadraginta: nec defuerunt qui permoti oratione sacerdotis se contulerunt Brunam, peccatorum maculis eluendi. sed nos ad Collegium reuertamur. Discipulorum numerus in dies augetur: elucent maxime qui Dei matrem patronam habent. Ceterum in hac vrbe vir quidam & mulier post purgationem peccatorum, Eucharistiamque rite perceptam, obsidione dæmonis liberati. sed ratio liberanda mulieris, quoniam difficilior fuit, in mediũ proferetur. Igitur mulieri cuidam, diabolus nunc in auis, nunc in canis, nunc in pueri faciem fæde conuersus, ita sæpe spectandum se exhibuit, vt etsi primum terrori esset, assidua tamen consuetudo si non amorem concinnarit, dempsit metum. nec defuere a diuersis machinæ diuersæ ad arcendum hostem: sed eludebat

debat omnes vetus vincendi : demum a primarijs ciuitatis ad ferendam afflictæ opem accersimur: ergo primum adalligatur collo consecrata in cera effigies cælestis agni: id adeo indigne tulit obscenus amafius , vt magnopere timuerint domestici , ne ipsamet resticula e qua amuletum pendeat, obstricto collo, excluderet spiritû: additur iteratis vicibus aqua lustralis, aliaque id genus expertæ virtutis: ipsa denique communitur Catholicis sacramentis, a quibus antea abhorrebat: irritata ob hæc magis rabies canis inferni, priuat miseram omni vsu membrorum : impingit caput in parietem, nisi accurrerent familiares, vtique diffringendum : sublatam e lecto proijcit nudam in medium hypocaustum : mulieris interea sanguinei rubent oculi, spumat os, turgēt lingua: vt omnibus, qui eam sustinerent intueri, aspectu peræque miserabilis, ac terribilis esset. suafu nostrorum instaurantur præsidia, & solidantur propugnacula diligentius: dum ad extremum ocluso omni aditu impotens animi diabolus abscessit: neque amplius redintegrauit pugnam. hoc spectaculum Catholicis multis, qui natura curiositatis humanæ accurrerant cupidine visendi, admirantibus factum, simulque gratantibus, vt in fide magis firmarentur, occasio fuit.

COLLEGIUM CRUMLOVIENSE.

STERILE solum est Crumlouienſe, iam diu ſcilicet incultum, fructus tamen vberior ſperatur in meſſe, quam in ſegete promittat: et fuit laboris nonnullum ſolatiū. ex errorum tenebris ad veritatis lucem euasere decem. Quidam qui dolore acceptæ iniuriæ malo ſe dæmoni deuouerat, certus illius, vſque ad mortē inimici, vel ſi ita res ferret, vique ad ſuā, perſequendā, noſtrorum opera, & cum inimico, & cum Deo, & cum Catholica religione reconciliatus eſt, ſummo gaudio piorum qui ad nos illum adduxerant. inimicitia præterea graues, ac diuturnæ ſedata. pecunia dolo malo poſſeſſa ad veros dominos redijt. Scholaſticorum, vt in dies ſingulos, numerus, ita, & pietas creſcit. Collegij ædificatio abſoluta. breui dabitur initium templo extruendo. Hæc domi: foris vero maiore lucro ſudatum eſt. Toparcha quidam ſtudio fidei Catholicæ reſtituendæ, oppidanis licet renitentibus in quibus dominabatur, cum amantibus monitis nihil proficeret, aut pœnarum metu, præſidio implorato ab Roſenbergico Principe illuſtriſſimo, noſtros, libentibus animis, ad eam prouinciam deſtinauit: non irritō labore: breui pijs adhortationibus effectum, vt ſeptingenti hæreſim alta voce abnegarint, ſeſeque cum Eccleſia coniunxerint:

rint:

rint: alij centum viginti, qui erant Catholici, peccata confiteretur. ea res bonos lætitia, malos si qui adhuc super sunt (fit enim, vt extra legem viuentes, quicquid meruerunt semper expectent) dolore primum, mox etiam timore affecit.

MISSIO TVROCSIENSIS ET
Scelliensis in Hungariam.

ETSI IN HVNGARIA non dum scholæ apertæ, dum expectatur locus a Cæsare decernendus, socij tamen a concionando, tradenda doctrina Christiana, visitandis ægrotis, pueris erudiendis, alijsque operibus pijs, numquam cessarunt: quibus rebus effectum est, vt maxima pars subiectorum, qui ante aduentum Societatis in hæc loca, erant hæresi infecti, reiectis erroribus, contulerint se ad frequentanda Ecclesiæ sacramenta, & plerique adducti ad percipiendam Eucharistiam, vsu calicis prætermisso: adeo vt in paruo quodam vico, vbi solum familiæ quindecim, numerati sint supra triginta, qui peregerunt confessionem totius vitæ: ita singulis Dominicis, non desunt, qui sacrosanctis mysterijs operentur. ceterorum segnitiam castigauit viri cuiusdam exemplum, qui cum ægre adduceretur ad confessionem, sine viatico decessit: stimulos addidit puella ægrotata, quæ cum vim morbi ferre non posset

posset, recitanda doctrina Christiana, alijsque precationibus quas didicerat, inuocanda sanctissima Virgine, multisque Cælitibus nominatim, adhortanda matre, vt & ipsa preces coniungeret, placidissime obdormijt. in alio pago aduersus hæreticos ita vehementer concionatus est noster, vt magnam illis offensionem, & contemptionem ad omnes paganos attulerit: iam perpeti se dicunt malle extrema omnia, quam cum hæreticis quid rei commiscere: frequentes adeunt ad rem diuinam: sed cum eorum templum per incultum, & negligentiam horridum squalidumque, in debitum nitorem lucemque restituere placeret, atque ea de re egisset Pater, tantus animorum secutus est motus, vt mulieres detracta sibi amicula e corporibus, e capitibus tegmina, cõtulerint: viri præterea, tenue vulgus & ignobile, pro se quisque pecuniolam, aut munusculum aliquod operi faciẽdo. Aquæ benedictæ utilitas, & vsus cum religione auctus. In oppidulo quoque, & adiacentibus pagis, non minor extitit fructus. supplicationes litanij recitandis die festo Sancti Marci, triduoque ante Domini Ascensum, quæ exoleuerant, instauratæ. erat videre e vicinis pagis agmina per sexum & ætatem disposita, incedentia sub Crucis vexillo, ad designata templa, cum cantico, rudi quidem & agresti, sed quod nouum indicaret concinentium studium, cum iucunda voluptate. Progressi etiam sumus

colloq

in

in vias locosque omnes, qua patet ditio Societatis, restituendis Crucibus, quas hæretici deiecerant. fremunt ipsi videlicet, multumque laborant in labenti populo retinendo: sed spes est fore, vt si diutius hæreamus in his locis, hoc quoque labore liberentur. excurritur similiter in alios pagos diebus festis explicandæ doctrinæ. fitque interdum, vt vno die explicetur decem in locis, seu concio habeatur. atque hæc de pagis vectigalibus: nam ad alios difficile patet aditus: & sunt animo obstinatiores: sed tamen intentati a nobis non relinquuntur. Concionati sumus interdum: quod si non probarunt nostram fidem, non improbarunt eruditionem: et nobilium familiaritate vtimur, e quibus nonnulli ad religionem reducti Collegium expectant. Accidit quodam loco res commemoranda. nobilis quidam paterfamilias miserat operarios in agrum die sacro sanctissimæ Eucharistiæ: neque id quidem obliuione, sed contemptu: mirum dictu, eadem hora, coorta tempestas horreum eius fulmine succendit: quo incendio, et vicinorum trium ædes conflagrarunt. Nimirum vult clemētissimus Deus non solum mortalium vocibus, sed etiam cælestium (quid enim aliud prodigia, & signa?) adimere hominibus omnem excusationem non immutatæ voluntatis.

GER-

GERMANIA
SUPERIOR.

LVNTR IN GERMANIA
Superiore socij ducēti quinquaginta sex. Ingolstadij sexaginta: Landspergæ triginta octo : triginta Dilingæ : vno minus Monachij : Augustæ vigintiquinque : Oeniponti septemdecim: sedecim Lucernæ: Halæ, & Friburgi quaternidemi: Ratisbonæ tredecim. Vitam finire quinque: Iniere Societatem vnus & viginti.

COLLEGIVM INGOLSTADIENSE.

PRAETER STATAS conciones, quas duobus in locis nostri habent, in vicinis etiam Parœcijs aliquoties idē præstitum cum fructu: excepta confessionum amplius septem millia: in ijs generales plurimæ, vel certe multorum annorum, ad Ecclesiam reuertere viginti quinque: in his vnus Caluini olim affecla, & multorum corruptor, dein Lutheri æmulator opinionum: qui cum in neutra secta securitatem reperisset, errabundus Ingolstadium venit, vbi proborum hominum liberalitate sustentatus, deque fide Catholica diligenter a-

stris

stris edoctus, inuenit animi tranquillitatem: adolescentulus quindecim annorum cum frequenter audisset nostris in scholis, ad quas itabat, de peruerſitate dogmatum Lutheri, tanto amore Catholicæ religionis exarſit, vt oblati præceptoris hæreticis libris, quos legerat parentis iuſſu, apud animum ſuum conſtitutum habuerit amplecti Catholicam fidem: quod cū pater eius audiret, repēte aduolat Ingolſtadiū, vnde, precibus, pollicitationibus, minis futuræ etiam exhereditationis, quin, & adhortationibus, ſermonibusque Prædicantium, nihil mouens, diſcedit re infecta: ſic tamen, vt ante filiū multis cum lacrimis noſtrorum fidei committat. Tres remedio confeſſionis dæmonem abſe abegerunt, nocturnis diurnisque ſpectris terrores varios afferentem. Alius anxiferis ſcrupulorum aculeis ita male accipiebatur, vt neque Crucis ſignū formare, neque exequi preces recitando poſſet, quin multa aduerſa reuertēs ad eaſdem voces ſubinde reuolueretur, non tam debilitate, lapſue linguæ, quam æſtu mentis: ex hac miſera ſolicitudine quomodo ſe expediret, ab vno e noſtris ſacerdotibus conſilium expetiit, Deoque adiuuante factum eſt, vt vna eius congreſſione, auertentis noxam ab inuito, ac docentis, vnde voluntas abſit, culpam abeſſe, non modo timore omni, ſed etiam cura liberaretur. Viri duo, e quibus alter monachus, in grauiffimo morbo cum deficere ani-

M

mam

mam sentirent, (tunc enim præcipuus voto-
 rum locus est cum spei nullus est) Dei genitrice
 suppliciter inuocata, conualuerunt. Quidam
 summo loco natus cum Bacchanaliorum die-
 bus magnam pecuniam ludendo comparasset,
 eam omnem de nostrorum consilio in paupe-
 rum vsus erogauit. Data est in scena illis ipsis
 diebus Pœnulus Plautina: qua hilare conclusa,
 accessit appendix, quæ plus haberet utilitatis.
 Processit adolescens cum muliebri schemate
 referens Pietatem, vultu, amictu, gestu, omni-
 bus ad mæstitiam compositis: tum sermone la-
 mentabili, mortui caput, quod hætenus fuerat
 in media scena, & sublimi loco opertum, digito
 demonstrans, breui quodam grauique exodio,
 percurrens omnes hominum gradus, admone-
 bat vnã tandem speciem futuram omnium, &
 quemcumque splendorem rerum humanarum
 desinere in illam vmbra. augebat religionem,
 & metum, caput ipsum, terrificum resonante
 voce, per cauatam ad id arundinem clanculum
 inspirata, reddens sapius hæc verba, Mori ne-
 cesse est. quo tristi spectaculo ac terrore occu-
 patis animis, actio tota conticuit. Catechismi
 explicatio, quæ sex diuersis in locis traditur, nõ
 solum iuuentuti natuque grandioribus fructuo-
 sa accidit, sed in templum etiam capacissimum
 transferenda fuit, superante multitudine. Cum
 extrema Quadragesima populus Ingolstadien-
 sis de more varia templa obiret, Catechistica
 etiam

etiam schola, perpetuo agmine personantibus
 vijs musico concentu, sub signis apparuit ma-
 gno certamine pietatis. Eodem tempore, in vi-
 cinis aliquot pagis, patres nostri non infructuo-
 si fuerunt: conciones habitæ: confessiones audi-
 tæ ad quadringentas: et vero cum flexissent in
 quoddam Bauariæ oppidum, iamque rumor
 peruasisset fore, vt ad confessionem omnes adi-
 gerentur, nostri, vt occurrerent famæ ita aduer-
 sæ, cum Parocho egerunt, conuocato coram po-
 pulo refutaret, quæ nullo auctore certo iacta-
 bantur: neminem cogendum: confitendi, non
 confitendi liberam omnibus potestatem fore:
 neque vltra vnum aut alterum diem calidum
 mendacium valuit. igitur illic etiam conciona-
 ti: & audierunt non paucos sponte confitentes.
 doctrina Christiana magno cōcursu hominum
 tradi cœpta: compositæ inimicitia: odia restin-
 cta. Ceterum cum propter flagrantem horam
 Caniculæ grauiora studia proferrentur, nostro-
 rum industria in varijs religiosorum cœnobijs
 vtiliter versata est: eoque nomine sibi, & Socie-
 tati vniuersæ monachorum animos deuinxerunt:
 ex eo effectum, vt e varijs Bauariæ mona-
 sterijs, in Collegio cōuictorum, pæne quinquaginta
 numerentur. De re litteraria illud scribere
 habeo, eam, & numero auditorum, & dili-
 gentia numquam feliciorem fuisse. In Acade-
 mia crebro de rebus Theologicis, & Philoso-
 phicis disputatum, quibus exercitationibus

M 2 frequen-

frequētes interfuere iuniores serenissimi Principes, & præclarum eruditionis specimen interdum dedere: quinque Theologica laurea donati: e quibus tres Pontificij alumni: libri varij, & ad rē Catholicam iuuandam appositij nostrorum opera prodire: e quibus non pauci ad diuersa loca transmisi, magno, vti speramus, multorum emolumento: officia hæreticorum crepuerunt in igne. Duo desiderabantur ad meliorem Collegij statum, quo pluribus posset prodesse: paulo ampliores reditus, & capacius sacellum: vtrique incommodo remedium pro tempore allatum est. Monasterium quoddam ad nostras rationes accessit, & templum biennio ante inceptum, consecratum hoc anno quarto calendas Nouembris. Sed de vtroque seorsum nonnulla dicenda. igitur ex occasione Monasterij excursus est in loca subiecta, & præuia exomologesi conuenere ad synaxim centum sexaginta: superstitiones etiam multæ sublata: hæreticus quidam, qui complures iam annos pro Catholico se gerebat, amissa simulatione se cum Ecclesia reconciliauit. Iam, vt adijciamus de absolute templi, & de eius initijs aliquid dicendum. Nemo auctor ipsius ædificandi fuit, nemo pollicitus est impensam: debile ipsius principium, mediocres progressus, celer exitus & facilis: ab sancta Cruce appellationem habet. Porro die consecrationis varia carminum genera, & ænigmata diei lo-
coque

coque congruentia parietibus affixa, eleganti
 pictura. Pransi in Collegio serenissimi Princi-
 pes iuniores, e quibus Ferdinandus sub vespere
 ras ad frequentissimum populum orationem
 habuit Latinam, singulari omnium approba-
 tione: & ne quid deesset ad illius diei celebra-
 tem, in area Collegij conuictorum data est tra-
 gædia Iezabel, admirabili applausu spectatorum.

M I S S I O B R V N O V I E N S I S.

BR V N O V I V M oppidum est inferio-
 ris Bavarix: huc missi sacerdotes duo
 sub initium Quadragesimæ: & quamquam
 principio non nihil commoueri videbantur, an
 iactis vocibus maleuolorum, oppidani suspi-
 caces, paulatim tamen deleniti sunt nostrorum
 consuetudine: & suspicio abscescit. Quarta
 vnus, & sexta quaque feria, diebus item festis,
 concionabatur ad populum: doctrinam Chri-
 stianam alter exponebat, ita assentiētibus ho-
 minibus, & accurrentibus, vt e quadam æde
 satis ampla migrari in aliam capaciorem fue-
 rit necesse: fructus par vtriusque labori, inue-
 terati abusus sublatis, accersitis institutis me-
 lioribus: quale fuit illud recitandi Rosarium
 Mariæ Virginis: iam enim præclara ea consue-
 tudo ita exoleuerat, vt si conspiceretur aliquis
 cum Rosario, irrisui esset. aures datæ confitē-
 tibus quadringentis quinquaginta. famosa mu-

lier a turpi vitæ ratione ad honestatem adducta. Iudimagistri ad iuventutem tum litteris, tum bonis moribus rectius informandam edocti. nosodochia visitata, non absque miserorû solatio fructuque: illud vnum plerique mirabantur, quod nostri non minus familiariter cum tenuibus, & egentibus, quam cum honoratis, & opulentis hominibus versari consueverunt. Ceterum quam grata ciuibus & accepta fuerint nostrorum obsequia, cum alias non semel, tum maxime in eorum habitu demonstratum est: nam Senatorius ordo non magnifico solum epulo, nomine totius ciuitatis, illos excepit, sed & liberale viaticum se curaturum affirmavit. recusarunt ipsi, cum hoc dicto, satis se ab illis habere, si intelligerent labores suos eorum ciuitati non iniucundos, nec inuiles fuisse.

COLLEGIUM DILINGANVM.

MEDITATIONIBVS Societatis, præter monachos quinque, Parochus vnus, & tres adolescentes, cum fructu exculti: in Societatem recepti nouem. Sodalitas Deiparæ virginis tripartita est: conflatur scilicet e maioribus, minoribus, monachis: triplex genus hominum, triplex appellatio: maximus omnium in pietate, & litteris profectus. Post acceptas ab vrbe leges, exactior disciplina.

Quidam

Quidam a praua flagitiorum consuetudine abreptus nocturna imagine hominis stricto ense cædem minantis . Monachi ferme sexaginta . e nostra enim educatione extitere Abbates perutilis cœnobijs suis; e quibus subinde alios mittunt ad eundem ludum . ad Collegium conuictorum etiam summi Pontificis Seminarium pertinet, quod ex Theologiæ dumtaxat, vel ex Philosophiæ, auditoribus constat: aliquot in messem Domini hoc anno emisit, varijs in locis apud Principes viros & frequentes populos fructuose agunt: vt appareat non ad speciem solum, quod mussant nonnulli, sed multo magis ad vsum Seminaria publica instituta . Illud vero de discipulis vniuerse dici potest, esse non de sua tatum, sed & de suorum salute sollicitos: ita, si quem e nostris per eorum patriam transire contigerit, dant litteras domum, ne tam exoptatam de peccatis confitendi occasionem præterire patiantur . In litteris etiam progressus non exigui: quod, & testantur multi promoti ad Academicos gradus, & publicæ disputationes. Cum in vicino oppido Lutherana schola assertiones nonnullas aduersus bona opera euulgasset, quidam eius loci auditor ad nostrum hominem sibi cognitum exemplar misit, ad significans permultis gratum fore, si de nostris quispiam eo disputatum se conferret: iuerunt duo, Theologis aliquot auditoribus comitati: ad eorū ingressum aspectumque,

vt pote ex improviso, admurmurante toto cō-
 fessu, magna omnes admiratio, & expectatio
 cepit: cum a Præside, superbia an formidine, nō
 inuitarentur, ipsi tandem modeste se offerunt,
 & inuitatos dudum sese profitentes pagina
 transmissa, petunt disputandi locum. Heu im-
 peritia: vt sæpe in deposcendis aduersarijs au-
 dax es, vbi absunt: cum aduenere, in detrectā-
 dis meticulosa. quid agat forex suo iudicio de-
 prehensus, & desperato effugio? fluctuatur, ha-
 sitat, vultu, colore, ac motu corporis pariter,
 atque animo varius, negat a se quemquam in-
 uitatum, esse alios audiendos, non superesse
 spatium: denique terit tempus: ægre tamen,
 pro sua modestia, nostri, vt argumentarentur
 extorsere. Inter disputandum, mirum dictu
 quam multa aliena, absona, absurda, nebulo
 effutierit: quam non solum Catholicis, sed etiā
 sibi pugnantia. difficile est enim contra verita-
 tem stare pro mendacio: denique eo descendit,
 vt negaret Fidem necessariā esse ad salutē. actū
 tamen in tota disceptatione, modeste, sine iur-
 gijs, & clamoribus. mirū fuit oppidanis, cū vide-
 runt suos Prædicantes, qui in suggestu tam ma-
 gnifice de se, & cōtemptim de Catholicis loque-
 bantur, vt vel spiritu difflatos gloriarentur
 omnem machinam illorum, repente viso vno
 vtque altero Iesuita, ita corruisse, vt haud se-
 cus quam icū pestifero sidere pauerent. Extra
 Academiam cuius etiam opera nostra num-
 quam

quam defuit. In templo magnus omnino confitentium numerus, & communicantium, non urbanorum modo, sed externorum quoque, eã ob causã vel e locis longinquis ad nostros convenientiũ. confessiones de tota vita auditæ plurimæ: ab hæresi soluti ultra viginti: scripta hæretica, superstitiosa, impudica, exusta. inimicitia sublata. cum Parochis quibusdam actum de concubinis eijciendis, deque recte vita instituenda: multi qui a dæmone putabantur obsessi, ad nos missi, consilijs & salutari confessione adiuti. Quidam, qui magica superstitione, ture, cereis incensis, mactatione gallinarum alijsque impietatibus dæmonem venerabatur: alius item, qui cum eodem bis proprio sanguine sanxerat fœdus, ad veram religionem directi. Itum sæpe in leprosoꝝ domum, & valetudinarium, cum aliquo fructu: ad ægrotos etiam in vrbe, e quibus phrenetici duo, cū ad se redissent, paulo ante mortem peractis omnibus quæ decent religionem Christianam, petita & impetrata a circumstantibus venia, diem suum obierunt. Catechismi explicatio quæ in Parœcia, superiore anno, nobis commendata est, sua eam auctoritate, & liberalitate Episcopo promouente, felices progressus habet: eius ære, plurimi libri, imagines, Rosaria partim in vrbe, partim in pagis cum fructu distributa. Iudi moderator Germanicus, quo promptius suis cum pueris Catechismum frequen-

quétaret, ab eodem donatus: eiusdem iussu, Catechismi tempore, Prætor vrbanus, plateas, & compita lustrare solet, vt nequis sit interea qui lasciuia deditus aut inertia, illam horam præterfluere sinat. Hæc domi acta. foris etiam non nihil. In pagis vicinis frequentior sacrorum vsus introductus: multi in fide firmati: cuidam persuasum, vt deponeret Iudaicas superstitiones. Ginsburgū, vt alijs etiam annis, itum diebus ieiunij maioris, ibique habendis sermonibus ad populum, audiendis confessionibus amplius sexcentis, rudibus instituendis, ægrotis inuisendis, vtiliter laboratum. eodem tempore Vertingam primum euocati: trecentaque illic confessiones plus minus exceptæ: aliaque nonnulla ex illius populi salute gesta sunt. Vicinis nobilibus, a quibus accerseremur, consilio æque, & obsequio præsto fuimus. Ferijs æstiuis sacerdotes duo Almangauiam ab Episcopo cum litteris, & viatico missi, eam præcipue operam dederunt, vt Catechismi docendi traderent rationem in Parœcijs, scholisque, & alijs locis: publicis deinde priuatisque sermonibus multa effecerunt: simultates sopitæ: mores emendati: vitia extirpata: renouatus cultus antiquæ religionis. Quodam loco accidit, vt cum multi confessione expiati se compararent ad Eucharistiam postridie sumendam, mulier de repente corripereetur pedum doloribus peracerbis: sic vt non nisi scipionis, & alio-

& aliorū adminiculo duceretur, potius quam graderetur ad templum. mirabile dictu, sumpta Eucharistia, cuius incredibili desiderio tenebatur, liberata omni molestia inter medios gratantes domum abiit exultans. sub idem tempus, alij sacerdotes duo, in varijs Sueuiæ monasterijs non sine fructu hæserunt: ac ne toties contrita persequamur, cum ad cœnobium virginum ipsius rogatu Antistitis exhortatio habetur, tale apertū est ostium rei bene gerendæ, vt sub Calendas Nouembres accerferetur sacerdos ad omnium confessiones: erat in ijs vna, nescias naturæ vitio, an dæmonis instinctu, alijs molesta, quibus, & sæpe intenta uerat eadem: eadem Patris nostri sermonibus ita demitigata est, vt ceteræ mirentur. Apud cœnobium etiam, quo tantum patet aditus virginibus illustri familia (Canonissas appellant) eadem præstita munera Societatis. Sacerdos alius e nostris, in thermis cum ageret, frequenti Missæ sacrificio, & hebdomadaria quorundam confessione communionisque, eius loci incolas ad pietatem accendit. Inde, per uigilationes hibernæ, quibus iuuenes inter puellasque, saltationes, cantiones, computationes, exercebantur, semina malorum, exactæ. Puella quædam eius loci decumbebat destituta omni fere sensu, hortatur sacerdos eos, quorum intererat, vt ad opem diuinam confugiant, postridieque sacro intersint: paruerūt illi, & puella me-

la melius habere cœpit. deinde omnino conu-
luit. Eluangam hoc etiam anno sæpius itum.
Quadragesimam totam duo ibidem sacerdo-
tes perquam vtiliter occupati fuere. Catechis-
mi schola, quam Principis munera vehemen-
ter ornarunt, nunquam frequentior. absterse-
runt sordes conscientiarum centum homines su-
pra mille: liberati ab hæresi non pauci. Deni-
que Eluacensis populus, Dei beneficio, quotan-
nis fit melior, & doctior. Est oppidum Eluan-
gæ proximum Reuerendissimo Præposito su-
biectum, situm in finibus hæreticorum, ipsum-
que propter negligentiam Parochorum infe-
ctum hæresi magnam partem. Missus eo alius
sacerdos, per partem veris ieiunio sacratam,
& posuit operam, in ea gente adiuuanda, non
solum vtilem, sed necessariam. hæreticorum
libri inflammati: rudes in fide instructi: ne op-
pidanorum filij apud vicinos hæreticos edu-
cetur, publice cautum: religionem Catholicam
respexere ducenti. His aliisque officijs illum
populum ita demeritus est pater, vt abeuntem
comploratione prosequerentur. Ceterum his
nostrorum laboribus, admirabilis Dei benig-
nitas, & piorum hominum, virorumque nobis-
lium, maxime ipsius Principis, spectata sæpius
liberalitas egregie respondit.

COLLEGIUM MONACHIENSE.

AD TERNAS conciones accessit Italica
 rogatu serenissimi Ducis. Doctrinæ Chri-
 stianæ, quæ traditur in templis quinque, nihilo
 fere minor, quam concionum fructus: sed cum
 ob veteris aulæ sacellum Italo concionatori
 concessum, deesset vni Catechistæ locus, se-
 renissimus Princeps Ferdinandus rogatus de
 suo, quod habet apparatusissimum, non solum li-
 benter dedit, sed multa etiam addidit munu-
 scula, quibus puerorum ætas allici solet: homi-
 nes vicies mille noxis soluti: hæresi tres & qua-
 draginta: obscenorum auctorum, & damnato-
 rum libri combusti: mulieres sex ab impurita-
 te vitæ ad honestatem traductæ: odiorum ra-
 dices, quæ partim tacite, partim aperte serpe-
 bant, cum fibris euulsæ. Quidam luculentæ pla-
 gæ, quam in facie acceperat, iniuriam condo-
 nauit: alij præstigijs dæmonum liberati: a me-
 ditatis sceleribus, ac præcipue a consciscenda
 sibi morte nonnulli deterriti: fuerunt & qui-
 dam, qui diuinitus se admonitos fuisse dixerunt,
 vt susceptis longi itineris difficultatibus apud
 nos peragerent confessionem. ad ægrotos, &
 animam agentes aditum frequenter, magnoque
 cum fructu. ad mortem propter maleficia dam-
 natis allatum solatium, & subsidium. Quo ex
 numero, mulier acta ad supplicium, cum forte
 obuium

obuium habuisset auctorem comprehensionis suæ, commasculans frontem, Tibi vero, inquit, libenter ignosco, ago etiam grates: plus enim mihi inimicus profuisti odio, quam amici omnes profuissent obsequio. Ad subiectos interdum pagos excurritur, & dum adulti confessione expiantur, erudiuntur pueri doctrina. Magna autem pietas Monachienfium: declarant eam cum cetero anno, tum vltimis præcipue diebus sanctioris hebdomadæ, venerantes in templo nostro instructissimum Domini sepulcrum: nec vinci se patitur Dux cum coniuge serenissima: quo tempore vidisses (nec temperasses a lacrimis) pueros Angelorum ornatu, certa de Domini cruciatibus capita, distincte, & explicate prælegentes: nam quid dicam de crebris quorundam verberationibus? per integram horam vnus grandior natu, vel prohibētibus alijs, sese cecidit: minoribus cum præfinitum esset spatium non ita longum, breuitatem temporis verberum grauitate pensarunt: votiuus peregrinationibus anniuersarijs adiuncti aliquot e nostris vtilem operã posuere. Domini Præpositi vocatu duo Oetingã missi, cum primaria Sodalitate, post Christi ferias resurgentis: post ascendentis enim ad Montem Sanctũ iuere quinque: in qua peregrinatione nihil ad exemplum illustrius fuit trium Principum iuniorum præsentia, quos serenissimus parens accersierat: ibant pedites, & pelliti, Rosarijs e collo

collopendentibus, vt habitu a ceteris sodalibus nihil differrent. Mandatu Ducis Christianissimi, pro Ecclesia, & afflictis præsertim Gallia rebus, tridui supplicatio indicta: vt viri mulieresque irent ad templa diuersa. Sex id temporis habitæ conciones: quattuor a nostris: has supplicationes consecuta est comprecatio horarum quadraginta, distributis vicibus in Sodalitates, & Clerum: spectata præter ceteros religio adolescentium vtriusque Sodalitatis. clausit ordinem cum omnibus suis aulicis Dux ipse, qui horis duabus, fixis humi genibus, ita attente orauit, vt ceteri omnes fatigarètur. Nec vero tantum suis præluet subditis pietate, sed profuit etiam non parū seueritate. Graue proposuit edictum principio anni in eos, qui verbo violarent numen diuinum. iussit id promulgari a concionatoribus pro suggestu: deintertio quoque mense, ne quis causetur obliuionem, ipsius memoriam populo renouari. Hinc multis magister officij supplicij metus. Scholas nostras frequens, & delecta iuuentus nobilitat. floret etiam, & augetur cōuictorum contuberniū: etsi propter locorum angustias complures excluduntur: ad litterarum cognitionem, & studium religionis pari cursu contendunt. Inter omnes primas tenent qui Deiparæ Sodalitio nomen dedere: sunt enim etiam intenti proximorum saluti: adducunt alios ad patefacienda peccata, alios ad deponendas iniurias.

iurias. sunt qui præcidant multis causam flagitij, nec desunt qui egenorum paupertatem liberalitate solentur. Extremum illud esset, ut diceremus aliquid de eximia voluntate, & magnificentia erga nos optimi Principis: sed quoniã nulla eloquês gratiarum actio reperiri potest, quæ adæquet minimam partem illius magnitudinis, in admiratione tacita reponatur.

COLLEGIVM AVGVSTANVM.

CONCIO quæ in templo nostro sub initium Quadragesimæ haberi solebat, mutavit in Catechismum. confluunt pueri puellæque, ipsi etiam adulti: sed inter pueros & puellas æmulatio permagna, certamen vero etiam visendum. victores exultant, victi concidunt: sed ita, ut alio die paratiores reuertantur: auget cupiditatem voluptas cantionum, & munusculorum frequentia: eiecerunt se a pravis opinionibus de religione viginti nouem: non pauci suscepto multorum milliarium itinere ad nos venerunt exonerãdæ conscientiæ: nutans in fide, & defectionem cogitans, ne laboretur erectus. Quædam ab hæreticis inducta, mox pœnitens facti, instructa, & ad illorum laqueos cautior facta. virgines duæ inter hæreticos aliquot annos versatæ, numquam adduci potuerunt, ut eorum cœnam degustarent: alia, ieiunij tempore, carnes per vim ori ingestas contemptis

temptis minis præmijsque, admirabili constan-
tia eiecit. Quidam inops rei familiaris men-
tisque, cum se in profluentem proiecisset, semi-
animis extractus, vtriusque rei remedium, Deo
dante, a nostris accepit. Prætereo adulterina
cōiugia, & illegitimos toros separatos, disfidia
inter coniuges composita, libros de rebus tur-
piculis, & periculosis in ignem coniectos, du-
bios retentos in fide: aliaque sollemnia. ægro-
ti in nosocomijs, & alijs etiam domicilijs vr-
banis, dies noctesque visitati: apud eosdem ne-
cessitate urgente excubiæ actæ: adultis caren-
tibus Confirmationis sacramento, & præ pu-
dore abstinentibus persuaferunt nostri, vt ab-
stinere vereantur: quod pudere præstet, quam
pigere, vbi prætermisio necessarij officij est
periculosa. egenis ac tenuibus familijs piorum
hominum liberalitate benigne factum. In pa-
gis duobus suburbanis Catechismi explicatio
numquam intermissa: in eorum altero, absente
Parocho, concionum confessionumque par-
fuit fructus, alio loco, puella, furore, an diabolo
impellente, nullum signum habens sanæ mentis
tranquillitati reddita. Ac ne plura his similia
conferat, Pater vnus in graui negotio euo-
catus, illustris viri coniugem non solum repe-
rit a viro alienatam, sed prope a mente deser-
tam: ac primum detractis superstitiosis nugis
cum inuolucris aureis, quas habebat ad collū,
ac reposito in eorum locum simulacro agni

N

cale-

cælestis, in cera consecrata, bene sperare iussatum deinde confessionem de tota vita vt institueret admonita: nec spes illa, aut confessio frustra fuit: prouoluta ad genua mariti, mærens, & lacrimans, vt in gratiam reciperetur postulauit: magna vis pecuniæ sacerdoti oblata reiectaque est: illud depoposcit, testificandæ non ingratae erga Deum voluntatis, daret operam, vt correctior esset Clericorū disciplina: erudiretur populus præceptis Christianis: ac, si quis irreligiose vsurpasset nomen diuinum, graui pœna sanciret: id se facturum pollicitus est regulus, quin etiam chirographo firmauit. Ceterum sacrum instrumentum ita auctum, altareque maximum tot muneribus, & operibus exornatum, vt eorum magnificentia, & liberalem ostendat piorum voluntatem, & excitet mirantium religionem: nec defuere aliquorum dona, quibus Scholasticorum pauperum, qui aliena viuunt misericordia, & Collegij egestas toleraretur. Ad discipulorum pietatem promouendam constituta Sodalitas perpetuæ Virginis, & paucis numero mensibus spem omnem vbertate superauit. Has ob res, quarto ante idus Septembris, post datum a sodalibus scenæ, ac populo, vnum e miraculis Matris sanctissimæ, recitatum est decretum confirmationis in frequenti corona virorum illustrium, tanta approbatione omnium, vt e Scholasticis tantum, delectu habito, nonaginta amplius censeantur.

Actus

Actus etiam dialogus, vt fere quotannis, in renouatione studiorum tanta spectantium voluptate, vt admirabile esset. Progymnasmatū Latinitatis auctore Patre Iacobo Pontano volumina duo (tertium enim adhuc est sub lima) ita grata, & utilia acciderunt, vt a pueris non solum ediscantur passim, & recitentur in disputatione, sed doctorum etiam virorum terantur manibus, & commendentur: id ei rei signum: quod ter vno anno impressum est Ingolstadij volumen primum: hoc quanti sit, facile ex illis intelligitur, qui fuerunt superstites librorum suorum. Fridbergensis domus suburbana, de qua proxime scripsimus, ornatu templi, & horti cuiusdam accessione, amplior, & illustrior facta.

LANDSPERGENSE COLLEGIUM.

ENOVITIORVM grege, exacto probationis biennio, ad varia huius Prouinciæ Collegia septemdecim missi: ceterorum qui exercentur, magna spes, indoles, industria: illudque peculiare studium, vt tales sint, quales eos esse nostrarum legum disciplina, & Superiores volunt. mittuntur interim ad pagos, & consuecunt imbuere puerorum mentes, & agrestium: rudimenta illa, & incunabula nostræ Societatis. Peregrinationes ad pia loca, & remota susceperunt duodeuiginti, haud scias ma-

iore defatigatione corporum, an animorum
 exercitatione: nam præter laborem, & incom-
 moda itineris, magna etiam verborum contu-
 melia, & iniurijs, ab hæreticis affecti: quæ ta-
 men omnia, illorum vicem magis dolentes, for-
 ti pectore tulerunt. varijs etiam in locis, oc-
 casione oblata, afflictis & egentibus fuere ma-
 gno solatio. Parocho in primis grauitè ægro-
 tanti, quem Nouitijs sacerdos (reluctantibus
 licet domesticis, & præstigiatores appellanti-
 bus) eo perduxit, vt eiecta concubina, e qua nu-
 merosam prolem susceperat, aperuerit omnia
 peccata, quæ vel a pueritia meminisset: et si cõ-
 ualuisse, receperit ordinaturum melius vitã,
 honesto quodam viro præsentè, data dextera,
 in id quod petebatur, fidei obligandæ. Hæc de
 Nouitijs. Conciones tum in nostro templo, &
 in Parœcia magna, tum etiam in pago ciuitati
 proximo, frequêtes fuere; auctusque numerus
 frequentantium sacramenta: verum ne quis in
 confessione rite atque ordine obeunda, præ-
 tendere possit ignorantiam, traditus est publi-
 ce modus, quo quisque totum diem secum scru-
 tetur, factaque ac dicta noctu remetiã-
 tur: eam rationem complexi homines circiter
 ducenti; cum Ecclesia in gratiam restituti hæ-
 retici nouẽ: libri damnatæ perfidiæ oblatis, ab-
 sumptique flammis. Quidam grauissimis con-
 scientiæ stimulis agitati, deque salute animæ
 desperãtes, atque ex eo numero præcipue tres,
 libe-

liberati molestissima cura, & ad spem meliorem erecti. Mulier, quæ toto fere triennio, quo sacris abstinuit, ipsa suum cor edens, & vitans vestigia hominum, errabat misera in campis, dæmone interim instigante, ut vim vitæ suæ afferret, vel aqua, vel laqueo, nostrorum suafu sibi, & hominum cœtui restituta. Alia vehementer vexata a dæmone, & vir quidam, ut arbitrabatur, a Lamij nocturnis, remedium inuenere: ab aqua lustrali illa, hic a consecrata imagine agni. destitit vnus a consilio sibi consciscendæ mortis: ab incepto alius præbendi alteri venenum. vna denique mulier, cum a pueritia deperisset adolescentulum, irrito voto, in furorem versa, cacodæmoni, qui ei se obtulerat in eius specie quam amabat, pecuniam pollicens, & alia munera, si Deo Mariæque renuntiaret, ut sunt faciles plerumque mulieres, præsertim vbi aurum refulserit, succubuit: eius deinde cōsuetudine vsa est ad annos quindecim: cum interea nō abstineret a flagitijs infandis: hæc tandem, Dei ductu, cum accessisset ad nostros, eiusdem benignitate, rescisso fœdere ab immani tyrannide liberata est. Prætermitto hic, ut in transcursu, impedita diuortia, concubinas amandatas, res restitutas, pauperum, curisque anxiorum necessitatibus consultum, ægrotis vinctisque subuentum. hæc & alia, singillatim prodi possent, si vellem: sed nos cum delectu modum seruabimus.

COLLEGIUM OENIPONTANVM.

POENITENTIVM multitudo concio-
 num fructum ostendit. Peccata apud nos
 expiarunt hominũ septemmillia trecenti quat-
 tuor: hæretici aliquot perfanati: meretrices e
 profundo libidinis, & desperationis extractæ:
 vir adductus, vt pellicem quam habebat, vxo-
 rem duceret, recreatus e graui morbo: nonnul-
 lis, quos malignus hostis furijs agitabat, indi-
 ctis precibus, & particula cõsecratæ ceræ, auxi-
 lium allatum. Idem remedium cuidam adhibi-
 tum, qui, cum ex futurarum rerum prædictione
 existimationem sibi conciliare vellet, ad da-
 monem adhæserat: hunc cum morbus adfixis-
 set lecto, sine spe valetudinis recuperandæ, at-
 que, vt indicabat ipse, voce, nutu, motuque cor-
 poris, desperata animæ salute, audiuit tamen
 vnus e nostris, nec multo post Deus sanitati re-
 stituit: & agnouit ille beneficium, animæ, ma-
 gis, quam corporis incolumitate lætatus. Furi-
 rix nescio quæ sic puerum inuaserant, vt deser-
 tos per locos, siluasque deerraret lymphatico
 discursu: is cum vi adductus ad nostros esset,
 animaduersum est habere schedulas, in quibus
 notæ non intellectæ, & monstrosa nomina de-
 scripta: illis sublatis, sacer agnus collo appen-
 sus puerum furore liberauit. Quidam insinu-
 latus furti, capitisque damnatus, cum pudore
 simul,

COLLEGIUM

simul, & dolore anxius, incluso spiritu, pœnam morte tentat præcurrere, Dei matris, cui se commendarat, auxilio prohibetur a facinore, mox etiam innocentiae compertus absolvitur. Quidam, præcipiti fere senectute, vt requiem, aut finem reperiret dolorum, quibus acerrimis torquebatur, iam se secandum, vrendumque medicis permiserat, adit ad eum sacerdos noster, causa officij, persuadet professionem fidei, damnatorumque librorum inflammatione: ipse autem his rebus magis, quam curationi medicorū, valetudinem acceptam refert. Sequeretur nūc, vt de datis cōsilijs, sublatis odijs, restitutis rebus, explicato decantatoque Catechismo, aliquid diceretur: sed illa sollemnia. In pago finitimo trimestre spatium positum exsequendis, non sine fructu, muneribus Societatis. Sodalitas Parthenia iam pridem instituta, nouisque legibus hoc anno formata, diligenter præstitit officium suum: reperti ex his qui voto se obligarunt perpetuæ religionis. Optimates, ac Principes frequentes ad nos: plurimi eo tempore, cum historiam filij prodigi populo exhibuimus: & vtile fuit multis se cognitos habuisse in aliena persona.

HALENSE COLLEGIUM.

QVO PAUCIORA de hoc Collegio scribantur, fecit casus repentinus. sacerdos

dos noster ex audita vnius confessione in nosocomio, contracto morbo, decedit: vulgatum id publice: scholæ clausæ: dilapsi discipuli: nostri partim occlusi domi, partim dimissi: sacerdotes tamen duo, quorum alter erat a sacris reginæ, alter a concionibus populo, segregati in propria scholarum domo, eximij fuere. Pentecoste gymnasium aperuit: & auctus numerus auditorum, reginæ in primis beneficio: hæc enim ad cœtum alumnorū, de quibus alias per scriptum, septem alios, eiusque exemplo Brixinensis Episcopus, decem, adiungendos curarunt. Anniuersaria studiorum instaurationi nobilitata est argumento e beati Gregorij dialogo, de puero quinquenni e sinu parentis, ob irreuerentiam diuini nominis, auulso: profuit ea res spectatoribus, non tantum placuit. e Congregatione Reginæ Angelorum vnus Roman profectus inter Capuccinos adscribendus: alter se in aliud cœnobium contulit, causa religionis.

COLLEGIVM LVTERNENSE.

SACRIS exercitationibus Patris Ignatij, plures, & cœnobitæ præsertim, suo, & plurimorum bono instructi. duodecim amplius hominum millia apud nos sacrosancta mysteria obiere: confessiones generales ducentæ sexaginta circiter recensitæ: viginti quinque ab hæresi

hæresi absoluti: inter quos sacerdos vnus, idē-
que monachus, qui cum religione amiserat, &
castitatem, ducta contubernali, quattuorde-
cim annos in Lutheri cæno volutatus. quibus
omnibus, quam attritæ vires veteris hostis,
comprobabunt exempla, quæ subijciemus pau-
ca de multis. feminæ aliquot lasciuiores vitæ
ad honestatem reductæ: quidam peccatis gra-
uis, & annis, cum leuandæ conscientiæ multas
regiones obisset, Lucernam tandem appulsus,
Deo ducente, multarum molestiarum remediū
peccatorum patefactione quæsiuit. Mulier
ab exitio voluntario, & ab horrendis spectris,
diuini agni beneficio in cerea effigie, liberata.
non defuere qui emersi e gurgite falsarum opi-
nionum præoptarunt exilium patriæ, ne in eas-
dem relaberentur. quibusdam persuasum ieiui-
nium quadraginta dierum, quod arbitraban-
tur seruari non posse. opifex vnus in hæretico
loco diu versatus, numquam adduci potuit, vt
vetitis diebus carne vesceretur. hic quoque
non canam eandem cantilenam, rescissos cō-
tractus iniustos, aut æquis legibus tēperatos,
redditas pecunias, superstitiones ereptas, tra-
ditas flammis notas magicæ artis, pauperes in
valetudinario, & carcere inuisos, auditosque.
Præter virgines duas, quæ virginitatis voto se
obstrinxere, quattuor aliæ nostris confiteri so-
litæ monasticam vitā professæ. ex his vna ma-
xime nobilis, & opulenta. Presbyteri, & vr-
bani,

bani, & pagani, partim confessionibus eorum excipiendis, partim explicandis officijs vitæ Christianæ, quod fit semel atque iterum singulis hebdomadis, instruuntur diligenter ad muneris sui functionem: curatum apud eosdem, maxime apud paganos, ad quos crebro excurritur, vt sacra supellex cultior mundiorque habeatur. ita iam noua quædam est facies omnium templorum. res Scholastica feliciter procedit. flos iuuenum egregius. ex his Capuccinorum (quibus magna nobiscum familiaritas intercedit) religionem amplexi tres: quattuor ad alios ordines se applicarunt. enituit cuiusdã singularis in castitate tuenda constantia, cum impudicam mulierem ab se abegit acutissimo clamore. sollemnis instauratio studiorum celebrata est eleganti dramate de duplici via, virtutis, & voluptatis. maiore hebdomada extrema ad Domini monumentum, eadem, aut maior celebritas, & se cædentium sodalium religio. quæ alijs annis. die dominicæ cœnæ Nuntius Apostolicus duodecim pauperum pedes, & lauit & osculatus est, populo admirabundo: eosdem deinde lauto excepit epulo, donauit argenteo. Pransus idem apud nos, cum vtroque Præto- re vrmano, alijsque viris illustribus in ferijs Pentecostes, interfuit declamationi publicæ cum magna beneuolentiæ significatione. & fuerunt etiam in nos dona et publica, & priuata. Templi ædificatio paulisper pependit, con-
cidente

cidente fornice altaris magni. et si hic casus videtur propemodum fuisse optandus, vt elegantia quædam, & decor adderentur, quæ deesse videbantur, formæ prioris ædificationis.

MISSIO LAUFFENSIS.

ZVINGA Præfectura est Rauracorû, Basileæ finitima, quæ oppidum Lauffenum, cum quinque pagis complectitur: sub ditione quidem Episcopi Basileensis, sed Lutheranae sectæ, annos abhinc sexaginta ferme pertinaciter adhæsit: Basileensibus submittentibus Ministros verbi, qui rudes incolas turbulentis, & venenatis, declamationibus, inuito Episcopo, laetauerunt: donec anno superiore, compositione cum Basileensibus facta, facta potestas vtriuslibet religionis amplectendæ. igitur Episcopus gerens curam gregis, interposita auctoritate Nuntij Apostolici, sacerdotem vnum e nostris impetrat iaciendis fundamentis. Missus est Septembri mense anni superioris, pater vnus, in concionandi munere aliquam diu versatus: cuius aduentus ita percudit ministri Lutherani animum, & vicinorum Basileensium, vt sollemnè precationem, vota que publica suscepisse dicantur, pro populo Lauffensi: sed Deus fauit rei suæ: Episcopus enim conuocato populo e suggestu, breui oratione indicauit causam aduentus, dein reliquit nostro concionandi locum. a concione

cione idem Episcopus, quod numquam antea quisquam viderat, sacris operatus est. pomeridianis horis Lutheranus Minister declamare voluit ad populum, verens scilicet ne allicerentur veritate doctrinæ: carpsit quædam e matutina nostri concione, nec tamen satis memoriter tenebat: quin etiam inferere se per domos, & circulos, vt obfirmarent animum in Lutheri dogmate, etiam atque etiam monens: sed ficta celeriter occidunt: paulatim populus patris oratione, familiarique congressu eo adductus est, vt libenter audiret concionantem: quod, et Senatus fecit, multum licet Ministro reclamante. Interea pagos etiam noster obire concionabundus, & rusticanos homines imbuere Catholicis præceptis: nec vanus labor: accedente auctoritate Præfecti Zuingensis, viri Catholici, qui additus erat præsidio nostro sacerdoti, omnes pagi se in Episcopi potestate dixerunt futuros. Tum vero Episcopi precibus, & rei perficiendæ expectatione permotus Pater Prouincialis, alterum sacerdotem subsidio misit: igitur coniunctis studijs vtrique effecerunt, vt exeunte Quadragesima trecenti accubuerint mensæ cælesti. Infremuit Minister, et ad illas machinas hæreticorum descendit, ad contumelias: quamobrem offenso populo, ipsoque Principe, pro sua potestate expulit hominem Episcopus, alterumque ei suffecit non admodum a Catholicorum præceptionibus abhorrentem.

sic

fic vero admonet populum, vt ne magistratui publico repugnet, & consulit interdum nostros de capitibus vtriusque religionis. Verum ne singula delibemus, placuit tandem diuinæ bonitati, sub fine Autumni, vt voti participes essemus. sed ad omnium conuersionem, exitum quem datura fuit industria nostrorum, casus tulit. Cœmeterium retinere cupiebant hæretici, Episcopi decreto prohibebantur, Minister vrgebat. tandem vbi vident rem confici non posse consultius existimarunt, qui adhuc persistebant in perfidia, vt sua coniungerent cum consilijs Catholicorum: ita communi voluntate, & assensione omnes sese Romanæ Ecclesiæ subiecerunt, veramque fidem tueri ostenderunt se vel effusione sanguinis paratos, & nullo vmq̃ tempore ab officio cessaturos. eodem die Lutherano Pædicanti cathedra, & Ecclesia interdixere: insequenti die Dominico tanta confluit ad rem diuinam concionemque virilis, & muliebris sexus multitudo, vt templo capi non posset. Nunc igitur, Dei beneficio, oppidum Lauffense cum tota Zuingensi ditione recepit integerrimam fidem, summamque laudem repositam putat in cura parendi,

FRIBVRGENSE COLLEGIUM.

CATECHESIS duplici idiomate Gallico, & Germanico diuersis locis magno affluen-

affluentium cœtu, fructuque celebratur: ex omni numero, puer magnam laudem habet, quem parens, neque promissis allicere, neque minis, ac verberibus cogere potuit, vt iret ad urbem Tigurinam, vbi esse intelligebat cõciliabulum damni. Statæ conciones duobus in templis haberi solitæ ita probantur, vt multæ, et diuturnæ aliquorum preces tertiam extorserint. Sunt, & qui postulent quartam pro Gallis, quorum numerus in hac vrbe non exiguus: sed nondum illis satisfactum ob iustas causas. Toto insuper aduentu Domini, vernoque ieiunio, patres duolustrarunt pagos, Germanicum, & Gallicum, magno commodo incolarum vtriusque. inter sex ac viginti, qui insipientium sectæ renuntiarent, fuit Prædicantis cuiusdam Heidelbergensis filius, qui Patris Canisij fama excitus, longo difficilique itinere ad nos contendit: interrogatus causam mutatæ voluntatis, inconstantiam dixit, & discordiam hæreticorum. is nunc memor a Deo accepti beneficij, Compostellam abiit peregre ad beati Iacobi, vt se voto exoluat. Nobilis matrona, bonorum, quæ inter hæreticos habebat, non leuem iacturam facere maluit, quam deducere in periculum, ad quam nuper redierat, Catholicam fidem. alij non pauci in recta sententia confirmati, & aduersus insidias aduersariorum instructi: superstitiones abolitæ. Duo, qui errore mentis, an desperatione, vitam sibi adimere cogitabant, iamque

vnus sibi cultrum adegerat in ventrem, alter se præcipitauerat in vndas, salutaribus præceptis instituti, & restituti pœnitentiæ: iniuste acqui-
 ta reddita: fenebre malum compressum: lites di-
 remptæ: et his similia. mulier, quæ viro relicto,
 nomen vxoris cum fide perdiderat, nostrorum
 consilio vsa, ad maritum supplex, iusta sceleris
 æstimatione reuertit: histriones aliquot, & sal-
 tatores, cum huc venissent Quadragesima, fo-
 ra vrbs, & cõpita circumibant cum tympanis,
 & tripudijs, instrumētis luxuriæ, renitente ma-
 gistratu: quærebant vnum aliquem, quo pulsan-
 te tympanum incitarentur ad saltum: cum re-
 cusasset non nemo, causatus offensam Iesuita-
 rum, inuentus est audaculus, cui tanti non fuit:
 ad eius modulationem se in numerum mouen-
 tes, ex sacris fecerunt profanos dies: sed non
 diu lætati. tres ex eorum grege repentino obie-
 runt. accersiti ægrotis auxilio fuimus, & sola-
 tio. vir quidam genere & scientia nobilis, fe-
 bre correptus, cum quemdam e nostris ad se vo-
 catum disserentem audisset de rebus diuinis,
 sic animo affectus est, vt solus cum solo sermo-
 nem miscuerit sæpius, consimili argumento: ei-
 dem, cum per noctem, oblata esset nescio quæ
 species vestis ad luxum excultæ, agnouit pella-
 ciam hostis: eum igitur vt conculcasset, decre-
 uit in posterum vti vestitu, qui non esset inter
 æquales excellens: suscipere peregrinationem
 Lauretanam: cælibem vitam agere, vxore de-
 functa:

functa: neque id promissum sanctius, quam præstitum fuit. Castellanus item magna inter suos auctoritate, paucis diebus ante extremum, piorum libellorum quos nostri suggererant, crebra lectione, ita mutatus est, ut nihil aliud magis habuerit in votis, quam ex illorum præscripto vitam finire. Præclara vero huius populi erga sacras Agni Dei imagines religio est, quibus donati, nihil sibi dæmonas, & cantatrices obesse posse, persuasum habent: quam illorum fidem Deus evidenti miraculo confirmavit. Vir senatorius aliquot sibi muneri datas huiusmodi plangunculas condiderat in arcam vestiarum: qua reclusa cum vxor aliquando vestes exponeret ad usum, flammula, ex ardenti cereo, decidit in floccos thecæ pulueris tormētarij: hic perterrita mulier, & impos mentis, ut fieri amat in subitis casibus, occlusa arca accurrit ad cereum, comprimendo igni: immane dictu, theca lignea incendio absumpta, incluso pulueri, & circumpositis vestibus pepercit: narravit hoc ipsa, & vir eius, augendæ venerationi, multisque rem ipsam ostenderunt, ut affirmationi suæ facerent fidem. Proepiscopi magna in nos benevolentia; eius rogatu in annuaria Synodo orationem habuit vnus e nostris, pleno confesso. Friburgensis Parochus, Clerique Decanus, pijs commentationibus in Collegio exerciti: salutaria quædam consilia veteri religiosorum familiæ roganti data: ut

mira-

mirabile sit labentem olim disciplinam in optimam viuendi formulã tam cito potuisse conuertiri. Senatu vtimur nostri amantissimo. accidit autem, vt controuersia quadam non ita pridem delata ad arbitrium paucorum, qui nobis non fauebant, causa caderemus: sed cum Senatorum nemo sustineret illam sententiã ad nos perferre, nobis res integra permansit. cœpti Collegij ædificationem interrumpere bellici tumultus: sed multorum ciuium insignis liberalitas erga nos eluxit: eis, vt aliquo modo grati essemus, ad pium vsum sacramentorum, rectamque morum informationem, libellos aliquot promulgauimus: inter quos iucunda maxime, grataque fuit huic populo, duorum Heluetiorum, sanctorum doctorum & apostolorum vita litteris consignata: qua tantopere delectantur, vt auctori gratiam retulerint cum singulari munificentia. Scholasticorum frequentia auxit magistrorum industriam: in repetitione studiorum Comœdia data. Congregationis Marianæ sodales sunt ceteris exemplis diebus, quibus laborat sæculum omnis lasciuix licentia, ad sacrum montem pulcherrimo ordine incessere, decantaruntque litanias numini placando. Altera item virorum instituta olim Sodalitas, hoc anno nobilitata multorum accessu. Hos felices nostrorum conatus non desunt qui introspiciant ægris oculis: et fregerunt genuinum: sed qui fructus? suam

O inui-

inuidiam coarguerunt, non arguerunt nostram
infamiam.

RATISBONENSE COLLEGIUM.

ANTE QVAM refero statũ Collegij, pre-
tium fuerit attingere aliquid de vrbe ip-
sa. Ratisbona, Augusta olim Tiberia, vrbs est
per ampla, & antiqua, quondam Bauariæ ca-
put, nunc sponte, imperij legibus subiecta:
Danubio alluitur, in quem duo alij fluuij per-
æque nauigabiles, urbem iuxta, se exonerant:
pontem lapideum habet, & principem ædem
quadratam, labore, & opere, ante alias: qua
ad occidentem, & septentrionem vergit, vi-
neis vestitur amœnissimis: qua meridiem spe-
ctat, & orientem, porrigit se in perpetuam, &
æquatam planiciem agri, ita opimi, & fertilis,
vt cum obsitum videat Germania, non timeat
annonæ caritatem. fuit olim Christianæ pie-
tatisatrix, & popugnaculum veteris religio-
nis: nunc, etsi degenerauit a priscis illis san-
ctisque maiorũ institutis, Luthero addicta, ad-
huc tamen tam multis templis, cœnobijs, Col-
legijs Ecclesiasticis, diuersisque religiosorum
familijs, conspicua est, vt ipsis reliquijs spem
faciat breui ad pristinum cultum nitoremque
redituram: id quod etiam laborat serenissi-
mus Bauariæ Dux Gulielmus, introducto Col-
legio nostro: cuius rei narrationem a princi-

pio

pio auerſam. Anno huius ſæculi octogefimo ſexto, menſe Aprili, aliqui e noſtris eo deſtinati, concionari in ſummo templo, aliaque munia Societatis exercere feliciter cœperunt: et primum ſereniſſimus Princeps ædes attribuit, quas vbi noſtris vſibus minime accommodas intellexit, mutauit cum amplioribus, ea lege, vt tractu temporum, coemptis domibus, quæ inſulam efficiant, Collegium extrueretur: ſed cum res lente procederet, caſus inopinatus, vt perduceretur ad exitum, mirabiliter eſt conſecutus: cum enim monaſterium ſancti Pauli a beato Volſango quondam huius vrbiſ præſule fundatum, prope deſolatum eſſet ob mortem Antitiſtæ feminæ nobilis, Dux, & Proepiſcopus, iunctis opibus cõſilijsque vehementer contenderunt vt nobis traderetur, & tandem perruptis difficultatibus, quæ negotiũ diſtinere videbãtur, hoc anno, tertio Calendas Martias, nouo Collegio initium ſollemni ritu, & apparatus factum eſt: quam celebritatem, viri principes, & religioſiſſimi, omni ciuitate ad ſpectandum effuſa, præſentia ſua illuſtiorẽ reddidere. igitur re diuina a Ratiſbonenſi Proepiſcopo facta, & decreto Pontificio, quo, abrogato monaſterio, inſtituebatur Collegiũ, Ducique Bauariæ commendabatur, publice recitato, Reuerendiſſimus Commiſſarius (nomẽ hoc eſt Eccleſiaſtica potẽſtatis a Pontifice accepta) Sixti Quinti Pontificis maximi auctori-

tate, Patri Prouinciali nostro, prædictum Sancti Pauli monasterium, vna cum omnibus facultatibus, & redditibus annuis dedit. inter ceteram sacram suppellectilem, est calix, & vestis, quibus, sexcentesimo abhinc anno, vtebatur beatus Volfangus, in sacro faciundo. Hac potestate accepta Pater Prouincialis orationem habuit, vt res locusque ferebat: subsecutus est concentus musicorum gratias Deo agentium, & faulæ amicorum gratulationes: viris denique primarijs epulum datum. Ergo, hoc tempore, qui de nostris Ratisbonæ morantur, in rem Catholicam diligenter incumbunt. incesserat rumor, haud dubium quin a maleuolis, concionatorem nostrum pro suggestu edixisse, se, vertente anno, in Lutheranorum profueha concionem habiturum: inuestigatus est a magistratu fons & caput maledicti, compertum est ab hæreticis fluxisse: quod cum faciunt suam magis imperitiam illustrant, et nostram fidem. et iam aliquibus lux Catholica veritatis illuxit. Hoc Iacobus Andreæ, Lutheranae sectæ apud Zubingenses buccinator, cum persentificeret, libellos famosos aduersum sacerdotem in vulgus dedit, ad quos totidem libris editis responsum est a nostro, vt clauus clauo pelleteretur. Addita deinde est altera concio in templo nostro Sancti Pauli, tempore Aduentus. In formanda quoque iuuentute, ne hæreticorum diligentia superaremur, instituta explicatio Chri-

Christianæ doctrinæ, in templo Sancti Cassia-
 ni, loco satis amplo, & commodo: neque multo
 post litterarum etiam ludus apertus: a quo So-
 cietatis munere, etsi magistratus animo esset
 valde alieno, Dei tamen concessu, voti compo-
 res effecti sumus. Itaque Octobri mense, ut fa-
 cere possemus principium docendi, Reuerendi
 Patres Scoti e familia Benedictinorum, omnē
 iuuentutem suam, quam multos annos sedulo
 erudierāt, nostræ disciplinæ tradiderunt. præ-
 celsit oratio Latina habita a scholarum Præfe-
 cto. iuuentus quattuor classibus distributa.
 Præter confessiones hebdomadarias, diuinis
 epulis apud nos pasti quindecim supra sexcē-
 tos: ex eorum numero totius vitæ rationem
 reddidere instar sexaginta. hæresim exuere
 octo: ab infami concubinato se recepere non
 pauci. Tres ad monasticā vitam rediere, quam
 deseruerant. Afflictis hominibus, atque ægris,
 salutaribus consilijs auxilijsque frequēter pro-
 uisum. a magistratu cuiusdam oppidi euoca-
 ti, ut adessemus cuidam capitis damnato, non
 vnius tantum, sed etiam, pro re nata, consului-
 mus saluti multorum. Et poterant hæc, alia-
 que distinctus scribi, non aceruatim
 componi: sed audientes quæso me-
 minerint, ad singula Societa-
 tis Domicilia edif-
 ferenda festi-
 O 3 PRO-

PRIOVINCIARUM
RHEINANARUM.

PER ABANTVR socij ter-
centum quadraginta quattuor.
Coloniae, supra Tyrones duos,
triginta octo: Treuiris in Col-
legio vndequadraginta: in Pro-
bationis Domo, quæ est illi ad-
iuncta, Nouitij triginta: Moguntia sexaginta
duo: Herbipoli quadraginta septem: Molsenij,
& Fulda, viceni quini: Heiligenstadij, exceptis
duobus in missione agētibus, quindecim: Con-
fluentia nouemdecim: duodecim Padelbornæ:
Monasterij septemdecim. Sex mercedem acce-
perunt laborū suorum. Vocati ad opus viginti.

COLLEGIUM COLONIENSE.

COLONIAE in summa æde binæ: ceteris
in templis, septem octove conciones, die
festo, habentur. harū opera abiecere perfidiam
multi: mulier in his nobilis, quæ, quadragen-
aria licet, accessit ad sacramentum Confirma-
tionis, & ad idem faciendum familiam omnem
perpulit exemplo. Quantum examen fuerit in
nostro templo pœnitentium, ex eo coniectura
est, quod vhus sacerdos, paucis diebus, ducent-
os audisse affirmat de tota vita. A flagitiosa

con-

consuetudine remotæ mulierculæ quattuordecim. Virgines duæ e cœnobio sæculum cogitantes ad saniora reductæ: quinque se Deo in religiosorum familijs dedicarunt. acres inimicitia: sæcularium iuxta, & religiosorum hominum, cum pace mutata. multorum inopia corrogatis eleemosynis propulsata. desperati adducti ad spem fructumque vitæ melioris: inter hos vnus, qui iam collum laqueo insertauerat. Mulieres duæ, in quas agere poterat dæmon ex syngrapha earum sanguine conscripta, tam immani nexu solutæ: earum alteri dæmon identidem chirographum ostentabat: sed freta præsidio diuini agni, cuius imagine munierat pectus, cum reddi sibi iussisset, tandem paginam aspexit in fauillam & cinerem conuersam. nec minor fructus e doctrina Christiana: quæ tradita in tēplis, xenodochijs, compitisque, magna populi approbatione. adolescēs e colluue Lutheri, cuiusdam e nostris sedulitate in erudendis pauperibus, ita affectus est, vt intra semihoram, cum certo periculo fortunarum, pertæsus inscitiam suam, ad Catholicos emerferit. eodem officio permota mulier, e fæce Anabaptistarum resipuit, & salutaribus aquis abluta est in plenissimo templo. Hebræa etiam, antequam baptizaretur, a nostris præparata, & instructa. In scholis maximam laudem virtutis, & eruditionis obtinent, qui Partheniæ Sodalitati nomina dederunt, siue minori, in qua adolescen-

tes quadringenti : siue maiori , quæ centum viros doctrina pietate , grauitate , nobilitate præstantes habet : ex illis decem optarunt sibi varias religiosorum familias : septem , post acceptum Magisterij insigne , & vnus præterea aptus ad ministerium domesticum , cooptati in Societatem nostram .

T R E V I R E N S E C O L L E G I V M .

L V C T V O S V S in primis Collegio fuit immaturus obitus Patris Ioannis Gibbonij , Rectoris : extremum diem clausit in vicino quodam monasterio , & ad altare beati Bernardi , qui primus eius monasterij auctor fuerat , honorifice sepultus : vir regendi , vt in Societate , peritissimus : amari cupiebat , timebat timeri : non dominationem , & seruos , sed rectorem , & socios cogitabat . sic facile sine querela obedientiam inuenias , & auctoritatem tueare . Fructus ex agro dominico non pauci . e seditiosis sectis extulere se nonnulli : restitutum magnum pondus argenti . mulier ægrota , post nuncupatum votum confessionis , valetudini reddita . sacris exorcismis , & sacrificio Missæ , ex ædibus primarij viri formidolosa spectra depulsa . Quidam pecuniosus , nostrorum opera , multorum millium aureorum summam , ad ciuium , religiosorum , Ecclesiasticorum , subleuandam inopiam , Monte , vt vocant , Pietatis instituto , testamento

mento legauit . a turpi viuendi consuetudine abducti milites, alijque: muliercularum superstitiones disiectæ: deuotiones, quibus se diabolo addixerant, reuictæ: harum maleficia latius patuere: et in idem barathrum traxerant viros, doctrina, opibus, dignitate non pœnitendis: in quibus iuuandis, cohortandisque vt seueritatem supplicij subirent animo libenti (viui enim comburuntur venefici) quanto opere desudent nostri, cognitum est vrbi, Præfectoque: hic quidem publice affirmavit, velle se tam molesto et periculoso officio defungi, nisi ad conuersionem animarum, suam operam Iesuitæ conferrent, exercitijs spiritualibus dedere operam decem: daturi erant plures, ni contagium metueretur: eadem de causa gymnasium aliquamdiu desertum. Ceterum quanta sit pietas auditorum, vel ex hoc colligas, quod discipuli superiorum classium, captiuæ mulieris a Mauris redimendæ, steterunt pro foribus templorū stipem rogantes. Catechismi explicatio, ex auctoritate illustrissimi Principis, felices habuit progressus: is cum interfuisset aliquando, ita captus est vtilitate operis, vt epistolam miserit in vniuersam ditionem, qua omnes iubet Parochos, curionesque, ponere horam sub prandio in exponenda doctrina. addidit Decanus, velle se per litteras admoneri quot mensibus de rei successu: eum latissimum esse cognouimus. At Tyronibus nostris plerisque, quod sæpe fit,

fit, non ita facilis in Societatem nostram contigit ingressus, Ponetur narratio vnius, causa exempli. Coloniae adolescens ad Magisterij gradum promotus, adscribi cupiebat in ordinem nostrum: erat ei mater vidua, nec tenax priscae religionis: cum hac, aliquot ante mensibus, crebris sermonibus egerat de vanitate, & inconstantia rerum humanarum, præparans videlicet, quod medici faciunt, ad acrem ictum: at non intelligebat illa, siue dissimulabat: tandem iuuenis, cum satis pertentasset animum mulieris, consilium aperit: fulminata mater hac prostitutione veluti improvise, in lectulum decidit: tum in furorem versa, lacerare crines, non mittere vocem, non admittere alloquium cuiusquam: ab hac velitatione rursus eam adolescens vespere aggreditur: non erat tutum periculum in mora: perstat illa hoc amplius in recusando, miscet precibus indignationem, & minas: ubi surdæ ad omnia mulieri aures, clam, domo, atque vrbe egreditur miles Christi, et, Dei impulsu, per eam portam, quæ sola carebat exploratoribus, quibus aliæ omnes matris iussu obsidebantur. elapsum statim illa animadvertit: recta ad Senatum: eius opem suppliciter implorat, accusat Iesuitas, qui filium mulieri, & orbæ, spem fessæ ætatis, & solatium eripuissent. euocantur duo e nostris, harum rerum conscij, vt putabatur: quibus dimissis, quod apparet esse extra culpam, viator publicus cum adole-

lescen-

lescentis auunculo mittitur, qui retrahat fugientem. paruit non imprudens iuuenis: et quamquam bidui iter processisset, nequa periculi tempestas nobis immineret, Coloniam reuertitur. ducitur ad Consulem vr̄bis, & principem Senatus: qui præfati, ignoscendum muliebri dolori, eum causam dicere iubent: nec fuit probare difficile: cū igitur perorasset, matrem (iam enim conuenerat cum affinibus cognatisque) submisso vultu veniã petit: at illa accidens ad genua, & flens vbertim, filium, ne se deserat, precatur. hic contra, eodem habitu corporis, opponēs precibus preces, exigit tam sancti consilij assensum: sed cum lacrimæ adhuc, & questus irriti ducerentur, exurgens, effatur, Obediendum magis Deo, quam homini. et verbum facto secutus, non contempta matre, sed mortali, neque in longum prospiciente, cælesti patri vocanti postposita, remenso itinere, quod iam pridem spe deuorauerat, ad nos victor euolauit.

COLLEGIUM MOGVNTINVM.

ESYNAGOGIS peruersa docentium extulere se quattuor, & viginti: in his adolescens, ab extrema Saxonia, Græcis litteris Latinisque apprime doctus: qui se ad lumen veritatis venisse profitebatur Patris Canisij Catechismo facem præferente. alius item ex iisdem

dem

dem regionibus, non dissimili causa: verum hic per morbum redire in patriam coactus, nedum intepuerit, duos se maiores natu incendit, eosque secum Moguntiam, præclarus Christi mercator, adduxit: qui & cum Ecclesia reconciliati: mox, ætate licet prouecta, in disciplinam nostram traditi, ab eodem perductore collectitia eleemosyna sustentantur. Sanctimonialia duæ, relicto sæculo, quod voto factoque repetierant, ad cœnobium rediere. nonnulli a pellicibus auulsi. virginum monasteriũ extra urbem, ita formatum est nostrorum præceptis, vt exularint iurgia, magis molesta, quia domestica, magis frequentia, quia muliebria: & in eorum locum pax & legum obseruatio celsit: quas, vt intelligeremus vere pœnituisse, & bona fide redisse in gratiam, illud fuit argumento, quod prostrata Antistita, nec sine lacrimis veniam petens, ceteras permouit exemplo. Elementa Christianæ legis, intra, extraque urbem, pueris tradimus: nec est rubori etiam adultis discere, sed nescire. Illud in pago quodam ita fuit utile, vt videatur res Catholica reuixisse: ignorabant videlicet pagani, quid facere, quid vitare deberent: nullum fere erat discrimen sacrorum, & negotiosorum dierum: nulla, quoquo tempore, ciborum, aut cœnæ abstinentia: de peccatis confitendi nec peritia, nec voluntas: ita propter errorẽ atque insciẽtiam, nihil rite fiebat, atque ordine: sed omnia

in te

in tenebris iacebant. aduentus nostrorum, Deo illuminante, attulit lucem: tum primum se ipsi respexerunt, et, quæ prima spes boni adipiscendi, damnauerunt malum, seque vltro tradiderunt illis in viam Domini dirigendos. exarserat duos inter nautas, in traiectu fluminis, grauis rixa: & vt est genus hominum maledicendo exercitum, post iacta vtrique probra, expediebant contos, pugnae speciem moliebantur: sed repressi ambo Catechistæ nostri opportuno occurfu, data fide acceptaque, rediere in mutuam concordiam. Res Scholastica optime procedit: auditores ostringenti: et (quod commune est omnibus Collegijs) Parthenij excellunt: non leue signum, quod in tributione præmiorum, ab ima classe ad summam, ij solum promeriti palmam, qui de Congregatione essent. ex ea nonnulli se cœnobiorum legibus obstrinxere. vt hinc etiam appareat Sodalitia Virginis, officinas esse pietatis.

COLLEGIUM HERBIPOLITANVM.

EX IIS, QUI e falsarum opinionum salo transtulere se in Catholicam cymbam, Frius Anabaptista, maritus licet, ac parens liberorum, baptizatus est. Persuasu nostrorum multi hæreticorum libri traditi flammis: qua peste cum purgata essent & nosodochia, quæ octo sunt in hac vrbe, curatum est, vt introducere-

tur

tur lectio meliorum. sed in his etiam valetudinarijs vtiliter laboratū: agrorum vnus ita effectus erat odio inimici, iraque ex iniuria accepta, vt quando vlcisci illum non posset, a se non manus abstineret: blāda hunc oratione, nostri, & ad collum appensa sacra imagine agni, tranquillarūt. Faber quidam ferrarius, post varias obitas Germaniæ vrbes, in patriam redit, uxorem ducit, hortatu Parochi fit Catholicus, ante nuptias percipit Eucharistiam: sub hac visus corripitur dæmone, & morbi genere inusitato, vt omnes miserarentur: cum caderent in irritum remedia, accersuntur nostri: et prædixit dæmon eorum aduentum. igitur, vt paruit quid agitare hominem, seque præmuniunt oratione, ac ieiunio, consuetis exorcismis pugnam aggrediuntur: sed omnis eorum conatus ludibrio erat: applicant sacrosanctam hostiam, & reliquias sancti Laurentij: tum vero vociferari diabolus clamoribus dissonis: se discessurum polliceri: deinde cunctando, prolatando, moras nectendo, & affirmando legionē esse, partem præisse, reliquos secuturos, adhuc miserum obsidebat: imperat abitum sacerdos per Christi humilitatem: & pro imperio eius, cui etiam inferna subijciuntur, exegit diabolum, hominemque liberavit. narrauit deinde faber, se aliquando, cum, suadente contubernali perito magicæ artis, legisset quemdam eius librum, vidisse ingentem cæternam dæmonum

num

num, aspectu horribili, eoque territum, abie-
cisse librum repente, & a visu Furiarum se ab-
straxisse: tamen putare, se tunc ab illis occupa-
tum, neque ante hoc tempus animaduertisse.
quippe fortis armatus, quam diu hæresis cole-
batur, erat in suo regno securus: vbi fortioris
expetitur est auxilium, Catholicorum vexillo
sublato, extrudi metuens exacuit iram. Disci-
pulorum numerus, quam alijs annis, frequen-
tior, & virtus non minus illustris: ita iuuant
pauperes pecunia, informant doctrina, opera
fouent: ædem sacram aliquot miliaribus dis-
sitam pie aliquoties visitarunt, toto in itinere
orantes: certe, adolescens quidã diuturna con-
flictatus febris, voto huius peregrinationis con-
cepto, ope beatissimæ Virginis reualuit. præ-
cipuã laudem habent, qui in Collegio Chilia-
næo versantur: ex alumnis quidem quotannis
submittuntur aliqui ad parœcias desertas: &
iam in plerisque prolapsa religio restituta.
Non iniucundum, opinor, erit, audire alterca-
tionem quamdam inter Ministrum verbi, & no-
strum alumnus. His ius habebat parœciæ a
Principe concessum: eam Minister occupaue-
rat: hora ientationis Lutheranae, quam isti
cœnam appellant, alumnus init templum,
flexis genibus ante altare preces fundit: ad-
est perfidus caupo, cedere adolescentem iu-
bet, cœnæ administrandæ: negat ille hoc
ad eum pertinere: is contra inflat, & vrget:
con-

contentio oritur, populus accurrit: tum alumnus ætate firmior, & viribus, nec ingenio solum promptus, sed vsu etiam exercitatus, concionem ascendit, & talem orationem habet ad homines circumfufos, vt omnes admirarentur, enimvero nõ irascitur Minister, sed furit, quiritatur, concit turbam: vbi multa agitanti nihil procedit, cantharum abripit cum promulside, & minuto cum popello in cauponulam ientatum diuertit. hic finis fuit festiuæ altercationis. Institutio Christiana in vrbe pagisque frequēs, & fructuosa. obitæ villæ, castellaque, bello hære sibus indicto: & alicubi baptisteria altariaque trophæorum loco statuta, Caluino eiecto. in coacta Synodo vnus e nostris interfuit, rogante Episcopo, grauique oratione exciuit omnes ad perfectam obseruationem legis diuinæ. Ceterum, cum iniecto a maleuolis igne, tria nostra horrea conflagrassent, non exiguum damnum liberalitate optimi Antistitis hoc anno refarcitū est: datis enim litteris Collegij ædificationem confirmauit: iterumque constituit, vt floreni nobis in annos singulos sesquimilleni traderentur. attribuit præterea hortum amplum amœnumque, propter aquarum peremnitatem & opacitatem arborum, laborum calorumque æstate leuamentum. idem ante vigesimum sextum Calendas Maias primum lapidem in fundamenta Collegij deiecit: et lætantur boni ædificari propugnaculum Catholicæ religionis.

SPIRENSE COLLEGIUM.

VBI PAR materia laborum, par operum fructus. et repetuntur quædam multis locis, quia multis locis eadem facta. Spira ad cœtum recte sentientium rediere vnde quinquaginta. in his vir nobilis multorum pagorum, nomine cuiusdam Principis, Præfectus: matrona etiam illustris in supremo morbo, filij precibus adducta. non paruum incitamentum confessio Prædicantis, inter libum hæreticorum, & panem communem nihil interesse: idem sacerdoti sacrum Christi corpus ad ægrotam deferenti, tintinnabulum prætulit, & facem. vir præterea rusticanus vi quadam furiosa ita agitatus, vt omnes homines odisset, obuium quemque læderet, in ipsum Deum iaceret maledicta, diuinorum beneficio mysteriorum sibi redditus, & humanitati. exercitijs spiritualibus instituti quattuordecim: inter hos quidam summo loco, qui, & matrē, & duas matronas pari claritudine generis, earumque omnem familiam ad rectam fidem conuertit. ad cœnobium apostata reuersus. Sacra supellex cumulata, rei etiam domesticæ nonnulla accessio facta, vel quattuor florenorum millibus, quæ Episcopus assignauit.

COLLEGIUM FULDENSE.

I NSTITVENDAE pueritiæ ratio in præceptionibus Christianis excitauit etiam Parochos, probato exemplo, vt iam non solum tēpla vrbis, & compita doceantur resonare Catechismum, sed & campi etiam ipsi, & siluæ defertæ. extitit suus quoque a concionibus fructus: ad imperium Romanæ Ecclesiæ se reuocauere viginti quinque: quidam, etsi primum animo perculsus, tamen vel instigante consuetudine, vel castigante praua conscientia, cum in vicinum pagum abisset, hausit bolum Lutheri: nec mora, contremuit omnibus artubus: & audire visus vocem intus loquentem. Expue miser, expue animæ venenum. interea, & timor quidam obstupescerat mentem, nec recreari vquam potuit, nisi manso eiecto. iuit continuo ad nostrum sacerdotem, vt cum Ecclesia rediret in gratiam. alius per nostros ad priscā fidem conuersus, cum reuertisset ad suos auersos a religione, increpabatur, vt amens, stultusque, etiam a mulierculis: e quibus vna vltra sexum temeraria, exprobare ei cœpit cultum Sanctorum, & simul ore sacrilego. Quid ista vobis Maria, idololatræ, quæ vobis vna est omnia, quid ferat, etiam si velit, auxiliij? Cui ille, miseret me temeritatis tuæ: sed nec diu eris inulta. vaticinium fuit. paucis post diebus infelix agitur

tur

tur in furorem, deturbatur a mente. Ceterum hic etiam illa, quæ sunt cum alijs communia. ægri in supremo certamine adiuti. viri primarij reconciliati. coniugum duorum, & quattuor familiarum discordiæ sedatæ. qui se diris deuouerat, vt inimicnm vlcisceretur, ad meliorem mentem retractus. Discipulorum, vt fructus maior, ita numerus frequentior. Qui sunt sub patrocinijs Virginis se ad omnem virtutem exercēt: ij maxime, qui educantur in Seminario Pontificis. datæ sunt populo, in patente area, fauente celo, non raro, poeticæ actiones: & perinde inclaruit scena splendido apparatu, vt insonuit plausu. Scholasticis porro, Sancti Benedicti ordinem sex, nostram Societatem vnus, complexi. Serenissimus Archidux Maximilianus Cæsaris frater, cum in Polonia esset, Collegij nostri sacerdotem per litteras euocauit: is cum socio, infesta licet hieme, iter accelerat. octiduum subsistere cogitur Noribergæ: nec cessauit interea a muneribus Societatis: mercatores Italos, aliosque Catholicos, audit, pascitque epulis diuinis, sacris quotidie operatus in æde Teutonica, magno gaudio piorum: denique cum ægre peruenisset in Poloniam, multam operam Principi ipsi, sed & aliquot præterea aulicis, atque vtilem præbuit.

COLLEGIUM HEILIGENSTAD-
diense.

SA CR A M E N T A frequentantium, vt in paruo oppido, nō paruus numerus: centum plerumque recensiti. magnus eorum ardor, qui repudiarunt falsa commenta opinionum: ij hoc anno septem supra triginta. Catechismus traditus in pagis circiter sedecim. accidit aliquando, vt totus pagus effunderetur in festas choreas, vtriculario præeunte: interueniunt nostri, & indicunt vtiliorem ludum: hæere primo homines attoniti, vt fieri solet in re subita: dein facile parentes monētibus salubria, perducti in templum, mutauerunt inanes choreas cum Catechistica disciplina. Monasteria tria exeunte Quadragesima lustrata, auditaque. Dissidebant inter se sacerdotes duo odio capitali, idque malum manabat quotidie latius, in perniciem religionis. dirempta est omnis controuersia, rogante summo magistratu, nostris adnitentibus. Octo in vno contubernio viri, nomine potius quam re Christiani, ad frugem reuersi nostrorum consuetudine, a quibus & instruebantur monitis, & docebantur exemplis. affligebatur mulier a spiritibus malignis, in tantumque vexabatur, vt cum teneretur, quattuor robustos homines defatigaret: Deus tribuit precibus nostrorum, vt expelle-

pellerentur dæmonia, tonantibus exorcismis.
 cuius rei fama cum esset peruagata vicinas ter-
 ras, multi ad Collegium delati sunt furiosi ho-
 mines, & fanatici: sed eos cum comperissemus
 atrabile teneri, curauimus medicorum præ-
 ceptis sanandos, successu æque felici. Puerum
 quemdam parentes institui voluerunt ad hære-
 sin, vt hoc veluti præsidio dignus haberetur pa-
 trimonio ipsorū. sed cum in hac vrbe versaretur,
 vel in tenebris deprauatæ hæreseos inter-
 lucente Catholica disciplina, nouit quid inter
 utrāque interesset: igitur cum iam processisset
 ætate, a patre reuocatus, tantum abest vt Lu-
 therum profiteri velit, ipsum etiam patrem
 reducere laborat ad Catholicam fidem.

MISSIONES ERFVRTENSIS & Hildesiana.

QVAE DE ERFVRTENSI Missione
 communiter dici possent, supplebuntur
 breni cuiusdam facti narratione. Saxo quidam
 a puero Catholicus, qui & aliquando sub Du-
 ce Parmensi stipendia meruerat, e magico li-
 bro voluit addiscere artem (si modo ea ars est,
 & non vanissimi cuiusque ludibrium) pecuniæ
 congerendæ: igitur cum forte rus proficisci-
 tur, experimentum capturus, ei se focium ad-
 dit quidam, habitu hæretici impostoris: qui
 multa ab eo sciscitatus (apparebat enim in al-

ta cogitatione defixus) ad extremum adiecit, scire quid animo agitaret: et refert miranti: addit, breui ditissimum futurum, si obsequatur sibi: hic interfatus Saxo, quærit, num sit diabolus: non negat. at ille territus eius nomine, aspectuque, signo Crucis frõtem armans, Christianus sum, inquit, nihil mihi tecum volo esse commercij. hic ira elatus dæmon, sub mortis denuntiatione exposcit assensum: iniecta homini mens, haud dubium quin a spiritu bono, vt ad sacerdotem nostrum adiens, auxilium expeteret, & consilium: eo admonente (res enim hæc postea prodita est) expurgata peccatis cõscientia, Eucharistiam sumit: recruduit tamen diabolica pugna: raptatur per aquas, per vias inuias, per loca abrupta: interdum ita capiuntur oculis, vt vel ipso meridie penetrare se nequeat in templi ianuam late patentẽ: alias cum se studiosius compararet ad sacram synaxim, interminatus est grauissime dæmon, id si faceret, vel in medio populo viuum discerpturum. hoc vbi audiit sacerdos, respondere iubet, se nihil habere aliud in votis, nisi, vt morem gerat diuinæ voluntati: proinde, si id Deus imperet, non recusare. telum hoc fuit acerrimum ad expellendum dæmonem. nam frendens simul, ac minitans, breui se exorsurum telam, quam sacerdos non ita facile detexat, euauit, odore fœdissimo relicto. fecit, quod dixit, bestia truculenta: paulopost parauit scenam inuidiosi crimi-

criminis, quæ omnes concionum piorumque operum fructus vno turbine abstulit. sed huius rei historiã cõuenit in aliud tempus referuari.

HILDESII vero, vt similia coniungam, ipsis Bacchanalibus, rusticus quidam ob euersum a filia vasculum ceruisiæ, talibus furijs exarsit (nempe sublata erat lætitia diei) vt imprecaretur sibi malum dæmonem, nisi eam accerrime multaret: nec cunctatus captator animarum, cuius calliditas, vt cauda scorpij, semper in ictu est, rapere maluit, quam expectare: miserum occupat. ipse, vt domum redit a symposio, arrepta securi, toruo vultu omnes facessere iubet: neque erat quisquam, qui ad armatum, ac violentum auderet accedere. vnus tamen, haud paulo fidentior, vibranti securim, & iactanti se vacua in aula, propior factus, In Iesu nomine, inquit, hic sedeo: si ea vis est animo, feri. frendere visus alter, & ira fateri impotentiam. accurrunt interea alij, & securim ægre de manu extorquent. porrigunt piacularem aquam, renuit: accendunt cereum sacrum, difflat: adhortantur, dicat, Iesu in corde meo, obmutescit. vbi casse teritur tempus, certatim atrocissimis verbis in dæmonem inuehuntur. Non est hoc tuum diuersorium, monstrum execrabile: mox aderit Parochus, qui te exturbet. Sic est, respondet dæmon, breue id faciam. post duas horas, per coactum vomitum odoris intolerandi, cum fumo, & caligine immane cre-

pans, abscēdit . rei magnitudo, seu simplicitas
 rusticorum, vulgavit factum: et valuit hoc quo-
 que ad hæreticos reuincendos: qui bonorum
 numerum augeri iniquo animo patiuntur . sed
 profuere conciones, quæ a sacerdote nostro
 habentur: ad quas etiam aduersarij ventitant,
 sic prorsus, vt fastidiant clamores rabularum
 fuorum. octo excusserunt prauas opiniones. la-
 bantes nonnulli reuocati ad perseuerandum in
 proposito, palam iam profitentur Catholicos
 ritus, vt maleuolorum sermunculos contem-
 nant. Quædam viduitatem prætulit nuptijs ho-
 minis Lutherani . Ancilla constantia parendi
 legibus Ecclesiasticis de ieiunio quadraginta-
 diali, dominum vescentem carnibus in suam
 sententiam traxit. Persuasum est cuidam Col-
 legio clericorum, vt nemini pateat aditus, nisi
 præuia fidei professione. adolescētulæ duæ vir-
 ginitatem Deo vouerunt. vna in cœnobium ab-
 dita. alia a patre hæretico semel atque iterum
 monasterio extracta, vno e nostris interprete,
 supplex ad alterum cœnobium reditum impe-
 trauit . extra urbem virgines viginti duæ ab
 Antistite consecratæ . Ceterum, institutionem
 Christianam non pueri modo, puellæque, sed
 multi etiam e Clero populoque auide frequen-
 tant . pueri Catholici illud sibi studio & laudi
 habent, vt blanditijs ac munusculis alliciant
 æquales hæreticos ad Catechismum . est hoc
 utile etiam ad exemplum. curiones enim in cur-
 rijs

rijs suis facere idem cœperunt, annuente Præ-
dofito, Epifcopo Mindenfi, inuentus eft vnus
nuper conuerfus, qui vno alterove dempto, om-
nes curiales fuos Catholicos effecit. Taceo de
litibus fublatis, de vifitatis ægrotis, de alijs,
quæ fufpicari poteftis. et inter hæc tamen, non
defunt feditiofi homines & turbulēti, qui clam
palamve, nostros, affixis etiã carminibus, pro-
fcindunt. fed ftudio Canonorum summi tem-
pli eorum audacia compressa eft.

MOLSEMIENSE, ET CONFLVEN-
tinum Collegia.

MOLSEMI, in perpetuo licet belli mo-
tu, & vastitate agrorum, operam dedere
nostri, ne vlla in parte officio deessent. Paro-
chis intra urbem, extraque, concionibus, con-
fessionibus, alijsque rationibus, allatum subfi-
dium. sacerdotes aliquot, pijs commentatio-
nibus fructuose informati. adita virginum cœ-
nobis: earumque nonnullæ, quæ anhelabant sæ-
culum, repressæ. quidam ab hæresi expiati.
octo oppidis pagisve, octauo quoque die ex-
plicatus Catechismus: quam ad rem vtilis fuit
editio septemdecim millium exemplorum, li-
beralitate virorū Ecclesiastica dignitate æque,
ac pietate præstantium. Scholæ cum conuictor-
um domicilio eundem cursum tenuerunt. A
iuuētute nostra adducta est in orchestram tra-

gœdia

gædia noua, cui nomen, & argumētum, beatus Georgius : ea sic recreauit spectatores, ipsumque in primis illustrissimum Principem Episcopum Argentinensem, vt singulos actores sumptuosis libris donarit. quanto hic Princeps amore prosequatur Societatis hoc Collegium suum, idoneis verbis dici non potest : in summa annonæ caritate, et nouam Collegij fabricam absoluit, & collegarum inopiam frumento leuauit : insuper, domum cum templo sacelloque Deiparæ virginis, ob vicinitatem magno vsui nostris futuram, attribuit. est templū ipsum, ob loci sanctitatem, multis abhinc sæculis, supplicationibus percelebre: sed temporum bellorumque iniuria neglectū iacuit diu: proin adhibetur diligētia a nobis, vt cum eius instauratione, augeatur & colentiū veneratio.

AT CONFLVENTIAM plures solito confluxerunt ad conuiuium diuinum, etiam e locis valde remotis, inquinatisque, vt præceptis Ecclesiæ satisfacerent. confessiones generales auditæ plurimæ. meditationibus nostris vtiliter dedere operam multi, Ecclesiastici, religiosique. rudimenta Christianæ legis domi forisque pluribus locis tradita : cum interim, vt puerorum ætas decepta non caperetur, pia aliquot munuscula, & sigillaria ostenderentur. Morem nostrum Parochos æmulari voluit Archiepiscopus Treuirensis, eosque vnum in locum congregatos edoceri a nobis de ratione docendi

docēdi. Sodalitati annuntiatae Virginis ab eodem sacrorum Antistite nuper exornatae decretis amplis imis, sacerdotum multorum, e quibus plerique capita rerum, illustris, & magna accessio facta. in virginum cœnobio exhortationes instituta, & confessiones excepta. Mulieres prostituta pudicitiae honeste collocata. Duo, quibus humana specie diabolus se spectandum praeberat: quos varijs terroribus agitauerat, liberati. mulier ab infania reuocata. Tenuēs videbuntur hi fructus, in comparatione eorum, quibus obtigit fertile solum: sed memento te nos in sterili laborare.

COLLEGIUM MONASTERIENSE.

COMMODOVM pedem fixeramus in Monasteriensi Collegio, cum caput extulit; quae metuebatur pestilentia, & cum absumpserit multos, nostris omnibus, Dei beneficio, & salubritate loci, pepercit. fructus extitit tum frequentium sermonum ad populum, tum publicarum disputationum Latina lingua, de controuersijs nostrae religionis: ille non poenitendus: quod multi tranquillitatem quarentes animi aestuantis, ad nos accesserunt. quidam ab inueterato pellicatu recessere. Romanae Ecclesiae manus dedere nonnulli: et iam more receptum est, ut ciues, cum argumentorum laqueos, & strophas haereticorum exire non possunt, illud
 habent

habeant dicere, eundem ad Iesuitas, qui omnia expedient. Catholici vero, si quos inuenere erroribus obnoxios, vt nos consulant magnopere hortantur, perductores eorum, si ita malint, futuri: respondet spei euentus. Catechesis Calendis Ianuarijs incepta procedit ex voto, et quoniam deterrimorum librorum hic omnia plena, impressa sunt Catechismorum exemplaria quamplurima, & in vulgus tributa. In gymnasio lectissimam iuuentutem humanitatis litteris imbuimus: ea, post semestrem spatium, secunda fama, sic excreuit, vt mille quadraginta capita censeantur. ita vacuefactis hæreticorum ludis, quibus abundat Vestphalia, vicinos magistrullos, ranunculosque in popinis clamitantes, in nostri nominis inuidiam atque obtreptionem egregie conbitauimus. Sed hæc interdum etiam risus materiam dedit. Tenebrio quidam e suggestu acerbius & contumeliosius inuehebatur in Societatem, illaque sarragine loquendi ebulliebat quædam, quæ ferre aures religiosa non possent: sed eius vituperatio, laudi nobis, compellatio, Societati etiam honori fuit. nam vbi nominabantur Iesuitæ, circum sedens populus, honoris causa, caput aperiebat: irritari hoc magis latrator, & Iesuitas iterum, tertioque ac sæpius maledictis incessere: toties populus, vbi eorum nomen audisset, detecto capite venerabatur, vt par pro pari referret: tandem cum verba iacerentur, & suo, & illorum

illorum labori, cum stomacho atque ira peper-
cit. etenim Gymnasiarchæ ingenua illa confes-
sio emanauit, vt nostris non cedat in tradendis
litteris Græcis Latinisque, concedere in mo-
deratione iuuentutis: quã non virgæ, aut flagel-
lorum metus, sed frequens peccatorum confes-
sio a vitijs freno coerceat, ad virtutem calca-
ribus impellat. vere dictum: nam pubis Mona-
steriensis ea est disciplina, indoles, et, quod in
rebus humanis summum est, innocentia, vt cum
ciues ipsi mirentur, tum etiam publicus magi-
stratus, per virum grauem, nobis gratias ege-
rit. et plerumque fit, vt cum ad nos mittantur
iuuenes agrestes, & detrectantes paternum im-
perium, cicurentur. ita porro tenaces sunt pie-
tatis, quam imbibere, vt eam, quamquam irrisi,
tueantur, & verberibus affecti. pater Luthera-
nus filio eximia virtute, die vetito, suillam ob-
trudit, adolescens repudiat modeste: iubet pro
imperio, non auditur: minatur plagas, arripit
fustem, tum vero filius domo se proripit, nec re-
dit nisi multa nocte, vna conscia ancilla: egre-
ditur & pater, filium quærit, nec inuenit. postri-
die ad nos: reposcit pignus minitabūdus, quod
non cōmiserat: nec vero habebamus, nos miti-
gare iratū adorti, lenitate orationis eo deduxi-
mus, vt placaretur filio, nec posthac ei vnuquã,
in eo, quod pertineret ad religionem, molestus
esset. Studiorū renouatio bis celebrata, & bina
præmiorum distributione, non sine scena plau-
suque,

fuque, iuuentus, & ciuitas allecta. Canonico-
rum magna erga nos beneuolentia, quam & re-
bus ostendunt. eorum exemplum sequuntur vi-
ri opulenti. ab illis donati horto saluberrimo,
ab his omni materia, templo instruendo. quin
etiam domus, quam satis magno conduxera-
mus, plane facta est iuris nostri. bibliotheca au-
cta libris, & sacrarium muneribus magni pre-
tij. At nos tantæ liberalitati, quanta possimus
industria, mutuaque voluntate respondemus.

SEDES PADELBORNENSIS.

MAGNUM OPVS, ac difficile serere in
agro Padelbornēsi, siue propter maciem
terræ, siue propter coalescentes spinas inimi-
cas sementi: sed tamen enata alicubi herba,
nisi cælestes imbres et pluuias, hominum noxæ
suspenderint, in segetem frugemque ventura.
hic certe, seu multorum consensu delirantium,
siue odio veritatis, ita infensi sunt nobis pleri-
que, atque infesti, vt eos nullo vincere officio,
nullo obsequio mitigare queas: adeo natura
comparatum est, vt quem non ames, seu bene,
seu male facta, perinde premant. Sunt quidem
aliqui Catholici, sed parum amici nobis, aut
metuunt videri: ita a colloquijs nostris, nedum
a concionibus abstinent: sed tamen opera stu-
dioque discipulorum, quos quinque classibus
ad humanitatem informamus, & illecebra can-
tionum

tionum Christianæ doctrinæ, effectum hoc anno, vt ad templum non pauci accesserint: etsi negant fieri posse sine aliqua inuidia nominis, & honoris iactura. subornarat huius vrbs Prædicans Lutheranus, acuto hominem ingenio, nec vulgari doctrina, vt audiret Ecclesiasten nostrum, diligenterque obseruaret, si quid effunderet leue ineptumve, quod postea in circulis vellicarent. magna vis diuinorum verborum, quæ de pleno pectore erumpunt. captus est concionibus, qui captatum venerat concionatoré: et qui missus fuerat, vt læderet, in comitis & conuiujs laudabat: vsque adeo, vt Senatus vetuerit in posterum ingredi nostrum templum. enimvero Prædicans id ferre non poterat: sed is quoque debacchatus in venerationem Sanctorum, a sacerdote nostro, in magna ciuium corona, tam aperte conuictus est, vt clamarent omnes, in tota Saxonia nihil esse ineptius, aut imperitius eorum Ministro. Fuit etiam quidã, qui a prima ætate imbutus veneno hæreticorum (quod in discipulos nostros refundere cupiebat) studebat intelligere, vt sciret, an vt refelleret, Catholica decreta: audiit partem in concionibus, partem in familiari sermone, & volutione librorum, probauitque: sic vt eiecerit deinde pestem, quam in animo habebat. eius exemplum duo alij secuti. Plures fluxæ fidei, aut dubiæ, ad constantiam erecti. Nónnulli, e discipulis præcipue, ita firmati,

ti, vt blanditiarum illecebræ, & machinæ minarum, ad eos demouendos adhibitæ, non impedimentum illis fuerint, sed experimentum Catholicæ religionis. super hæc libri aliquot suspecti, expiati igne. Mulier proiecti pudoris nocturnis diurnisque visis a dæmone diu exata, et cogirans, ferro, laqueo, vndis, vitam abrumperé, ad spem emendationemque vitæ perducta, e cæno libidinum aliqui emerfere. Ceterum inter tot odia maleuolorum, aliquot amicorum, per paucorum licet, solatia: ij viri nobiles sunt, Ecclesiæque huius Canonici, & nostri olim Romæ in Collegio Germanico alumni: etenim amicitiam nostram præferunt cui libet vel studio hominum, vel cognatorum propinquitatis omnino dant grande in nos amoris, & pietatis documentum: neque alio fere præsidio in his locis nititur fides: eorumdem liberalitate auxit instrumētum sacrarij, & ornatus templi. Bacchanalibus data fabula, pleno nobilium conuentui grata, probataque ipsi in primis Episcopo, qui eo die præclarum Societati testimonium Catholicæ religionis inter hæreticos conseruata dedit.

P R O V I N C I A

B E L G I C A .

ELGIUM TENVERE so-
cij ducenti octoginta quattuor.
Quot in singulis Domicilijs (ea
sunt quindecim) singillatim po-
netur. Duo e vita migrarunt. In
Societatem dicauere se quat-
tuor supra viginti.

LOVANIENSE COLLEGIUM.

LOVANII viginti septem. Vbi fere eadē,
quæ anno proximo, studia viguere. cum
enim a grassatoribus viæ insiderentur, nec esset
tutus egressus vrbe, in urbem ipsam, urba-
nosque, nostrorum se industria conuertit. Theo-
logicus ager primitias obtulit Christo Iesu
quattuor iuuenes, e quibus sacerdotes duo. So-
dalitas Matris magnæ magnos facit progres-
sus. ipsa aucta sodalibus centum octoginta: mi-
rum quantum accensa est diplomate ex vrbe
transmisso, quo, vt Romanæ adiungeretur, po-
testas fiebat. huic militant, præter Theologos,
selectissimi quique iuris consulti, ac Philoso-
phi. ex his, quidam cum ad eam vocaretur, nec
vellet adscribi ante, quam, vt parentes saluta-
ret, excurreret in patriam, captus est a prædo-
nibus

Q

nibus in itinere: putauit hanc esse pœnam cunctationis suæ. igitur concubia nocte, cum religione voti se Deo obligasset, custodibus altum dormientibus, dissolutisque vinculis, capessit fugam: mox incolumis opitulatrici Virgini. votum exoluit. Doctrinæ Christianæ explicandæ ratio in vrbis scholis reuocata, vno e nostris docente: et spes est, vt tam vtile institutum propaget, alatque æmula consuetudo. Miles non infimæ sortis tanto animi dolore conuersus est in peccatorum pœnitentiam, vt deiectos in terram oculos ad cælum non auderet attollere: non in Dominica palmifera accipere ramum, signum pacis, et victoriæ: quippe qui nondum haberet placatum Deum, & ab hoste victus fuisset: sequebatur supplicationem seorsum a ceteris, sibi ipse infensus: adeo super mærorem, pudor quidam societatem vitare, & cœtus fugere hominum iubebat: vltimus omnium templum ingressus, pectus, & os manibus verberans, ingenti luctu se ad pedes proiecit sacerdotis, spectante populo, orans, vt calcaret collum hominis ad flagitia præcipitis: odium se esse cæli, onus terræ, indignumque qui admittatur ad cuiusquam colloquium, aut a spectum: et incendebat hæc fletu, donec clementissimus Deus tristitiam discussit, & humani nubila animi diuina luce serenauit.

DOMVS PROBATIONIS
Tornacensis.

TORNACI quadraginta duo . Hic instituntur Nouitij, & recoquuntur veterani. De vtrisque singillatim . Ac primū quædam de certamine illorum . carcerem vnus, & fastidia octo mensium, ea tulit animi magnitudine, vt tandem die suo natali ordiretur initia alterius vitæ . alter ex illustri Comitum familia, patientia, & dexteritate ingenij, ita tractauit domesticos, & familiares, moram cupitis afferentes, vt ijsdem sit vsus deprecatoribus ad Societatem impetrandam . fuit & quidam candidatus iuris ciuilis, qui cum per speciem mutandi cæli, causa valetudinis, Antuerpiam venisset, peractis exercitijs spiritualibus, spiritum, quem imbiberat, adeo prudenter dissimulauit, vt ne frangeret concitatum patris animum (cuius indignatio non parum nobis obfuisset) sed flecteret, cauto consilio, lenique agendi via, eo circumduxerit, vt impelleret in assensum . Illud porro studium est omnium, vt animum vincant, quæ est optima victoria : quin et diebus festis, vt primis ab annis insuescant muneribus Societatis, teneram ætatem erudiunt Christianis præceptis : addentes interim exempla promouendæ adultæ. nec sine effectu. Ancilla quædam hæresi infecta, audito miraculo de duobus

Anabaptistis conuersis in carcere, & sibi, & hero eadem peste laboranti saluti fuit. amiserat altera pudicitiam, nisi vteretur remedio, quod a Catechista acceperat. Sunt & scholæ puellarum, quibus de nostrorum consilio virgines præfunt pudoris magistræ. hinc ille fructus, vt pleræque abnuât iugum hæreticorum, & multæ religiosam vitam sint complexæ. his scholis referunt acceptam nobiliorum familiæ obedientiam ancillarum, filiarum modestiam. Hæc de Nouitijs. At veterani certis diebus urbanos adolescentes imbuunt, mandante magistratu: forasque egressi informant agrestes, admonentque confessionis integræ, inutili pudore abiecto. Rustici multi, qui ob annonæ caritatem, vastitatemque patriæ, ad Hollandos Zelandosque profugerant, ad castra Ecclesiæ reducti. Quidam prætermisissos in baptismo ritus in templo nostro suppleuit, iubente Episcopo: qui & hominem sacro Chrismate confirmauit. Sacerdos noster Insulas (nomen est urbis) missus in ferijs Christi resurgētis, præbuit aurem multis confitentibus: persuasit, vt rediret in cœnobium, desertori religionis. Ceterū exculti plurimi meditationibus nostris, Præsules præcipue, & pastores animarum. vnus denique rusticus, aduersus potentioris impotentiam carcere ereptus.

DVACENSE COLLEGIVM.

DVACI quadraginta tres. Virgo Deo sacra e diaboli præstigijs, sacrilegij impietate, relinquendi cœnobij consilio, abstracta. mulier cum se eiecisset e vago concubitu, paupertatem inhonestis opibus præoptavit. audierunt nostri paganos plurimos, & cœnobiaz nonnulla sacramentis firmarunt. At Sodalitiũ Parthenium pro dignitate laudari non potest: numerat adolescentes circiter sexcentos. spectaculum ciuitatis, & pietatis incrementum. die festo sacrosanctæ Eucharistiæ processerunt bini, luminibus accensis, pulcherrima pompa: octodecim Societatem ingressi: vndecim ostiũ pulsant, vt admittantur: ea religio est omnium, vt opinio sit negligere pietatem, qui Sodalitatem contemnat. e Scholasticis quidam a pueritia imbuti hæresi ad priscam religionem traducti.

COLLEGIVM AVDOMARENSE.

AVDOMARI triginta vnus. Præter Catechesim, diebus festis, ternæ conciones habitæ in celebrioribus locis: et salutare multis fuere: quod morũ mutatio testatur, & frequentia sacramentorum. restitutum a tribus æs alienum non parui ponderis. trecentos

9 3 anreos

aureos redhibuit vnus, alter mille, tertius quater mille. Nobilis mulier perfidiosam hæresim abdixit: et erat in oculis, qui antea idem fecerat, fratris exemplum. concubinæ aliquot, & domicilium, & vitam mutarunt. quædam, quæ vitam sibi eripere cogitabat vel aqua, vel laqueo, vt melius, sibi consuleret adducta. in fons erat in carcere, qui, vt confessione purgauit animam, postridie solutus est, in se spõte deriuante culpã, qui admiserat scelus. Nocentes præmuniti ad extremum supplicium æquo animo obeundum. Scholasticorum non paruus fructus. Sodalitium Virginis in dies augetur: quod et dicendum de sacro instrumento, deque Collegij ædificatione. ad hunc vsu a viro quodam nobilitria florenorum millia collata.

COLLEGIVM ANTVERPIENSE.

ANTVERPIAE duodeuiginti. In ea re maxime se exercuerunt nostri, vt errantibus monstrarent viam, quæ sola ducit ad salutem: id eo difficilius, quod iam ab vrbe dedita, pacti in ea rem fœderis tẽpus exierat. et aliqui rectum iter ingressi: in his adolescens nobilis parenti, vxor coniugi, duces fuere: alter attulit secum libros, originem erroris, qui & in ignem coniecti. Multa eiusdem generis prætermitto. Quin, et vrbe etiam, quantum licuit per latrocinia, nostrorum industria egressa, multis salutem

luti

luti fuit: multi, illorum admonitu, facta tecta habuerunt præcepta Catholicæ religionis. adolescens quidam, ne offenderet apud patrem aberrantem a regula, & præscriptione fidei, opus faciebat diebus festis, & a re diuina abstinere: sed a nostris edoctus crimen exhorruit: quin, et maluit perpeti verbera, quam Deo non parere: illud affirmans, vitam sibi potius, & sanguinem, quam diuinorum præceptorum obseruantiam de futuram. qua eius constantia familiares permoti, detestati errorem suum, sacros dies religiosius exegerunt. conciones, quæ haberi solent Decembri mense, & Veris maiore parte, domi, forisque frequentissimæ fuere. De supplicatione sacrae hebdomadæ extremæ satis est illud dicere, fuisse splendidissimam, & similem anni superioris. Sodalitas Dei matris excitata plurimum consociatione Romana. Templo multiplex, & diues accessit ornatus.

TRAIECTENSE COLLEGIVM.

TRAIECTI octodecim. Eorum sedulitatem testatur primū præsidiariorū militum modestia, quam exteri mirantur: deinde vicinarum vrbium æmulatio, quæ Catechismi fructu excitæ nostros expetunt, & instruendos rudes (vt nuper fecerunt in Iudæa adolescentula) mittunt. In pagis vrbi adiacentibus præstitum, vt rediret vsus, qui pæne exoleuerat, sacramen

ti Confirmationis, templaque iniuria temporum profanata restitueretur. Germanis agris, qui e castris regijs in nosocomia huius vrbs deportati fuerunt, ita prospectum est, vt non corpori sua deesset, non animo medicina: quam caritatem admirati Hispani, dum nostros de sacra æde extruenda sollicitos vident, vltro stipendiorum partem, renitentibus licet, pollicentur: eosque imitati ciues, liberales se hactenus in ædificatione cœpta præbuere. Primum lapidem, serenissimorum Leodiensis, & Parmensis voluntate, (hæc enim vrbs Catholico regi, & Leodiensi Principi ex æquo paret) delecti primarij duo, sueta carimonia poluerunt. Qui sunt e Sodalitio Deiparæ, sub multam noctem redempto orbi dicatam, nouo exemplo, flagellis se ceciderunt, adiungētibus se Hispanis plerisque, ad voluntariam sanguinis profusionem attonita ciuitate. nec vero suis partibus defuere sodales, qui e Scholasticis coaluerūt, siue infundendis precibus, siue in procuranda salute aliquorum. Ceterum missi nostri Aquisgranum, Masecam, & Ruremundam: nomina oppidorum. Masecæ tres hæresim dedocti: confirmati vacillantes: pax duas inter familias constituta: ludi magister Catholicus subrogatus, hæretico expulso: ceteris etiam in locis æque utiles, vt eorum discessum morari cuperent tempestate lacrimarum.

COLLEGIVM LEODIENSE.

LEODII triginta quattuor. Circumcisio-
nis dies, & illi deinde, qui sacri sunt Virgi-
ni annuntiatae, & Dominicæ Cœnæ, notabili ap-
paratu, & frequentia ciuium, celebrati. fuit
etiam sua celebritas in dedicatione recentis
facelli. Mulieres quædam inopia coactæ, ma-
trisque, tum suasu, tum exemplo, multorum a-
moribus seruibant: has adhortatus sacerdos,
vt vni Deo deseruirent, adeo perpulit, vt ad ho-
nestatem traductæ desererēt primo parentem,
deinde etiam conuerterent. Serenissimus An-
tistes discipulorum animos, in repetitione stu-
diorum, cum delecti essent in singulis classibus
diligentissimi quique, muneribus accedit. Pij
commentationibus informati nonnulli ex Cle-
ro, solito cum fructu. Catechismus nouem Pa-
rœcijs explicatus: sublatus chorearum vsus, in
oblatione virginum Deo dicandarum. Nobilis
virgo, quæ frequenti mysteriorum vsurpatione,
& asperitate cilicij, ieiuniisque carnem do-
muerat, spiritualibus armis debellauerat dæ-
monem noctu insidiantem, mundum denique,
cum in cœnobium, vt abderetur, a parente ex-
torfit prope miraculo, deuicit. Missus ad oppi-
dū huius diœceseos, Quadragesima, sacerdos,
operam præclare posuit in muneribus Societa-
tis: ita vero in Catechismo tradendo, vt magni-
tudo fructus superauerit assiduitatē laboris.

COL-

COLLEGIUM BRVGENSE.

BRVGIS tredecim. Et quoniam armis circumsonat hostis, prouisum, quantum fieri per eos potuit, pietati vrbanae, vt iuuentus adiuuaretur Catechismo: cuius studium sacrorum Antistes, & Senatus, promouent, auctoritate donisque. Cautum, ne quis ex Hollandis, Zelandisque reuersus innouet se ad religionem Catholicam, nisi antea mature instructus. id quod fecere nonnulli. Pœnitentium numerus auctus, Quattuor sacrarum virginum domicilia adiuta. Mulier, quæ adulterio venenum adiecerat, irrito conatu, adducta ad salutem animæ corporisque. superstitiosi libri aliquibus detracti. Sollemnis est in hac vrbe, quînto nonas Maij, supplicatio: circumfertur sacer Domini cruor: sed cum religio vertisset in luxum, auctor fuit vnus e nostris, qui ad populum verba faciebat, vt lasciuia omnis tolleretur: ita nihil factum, visumque, quod non maxime conueniret. Posuerat priuatorum quorundam libertas (vt mos olim habebat in rerum statu meliorum) per præconem certamina, & præmia insolentiæ publicæ, qui cantando, saltando, cachinnando, mentiendo, ceteris anteissent: huic quoque leuitati occursum: vrbani Prætor præconem tridui inedia, auctores, larga eleemosyna in pauperes diuidenda, multauit.

IPREN-

IPRENSE COLLEGIUM.

IPRIS vndecim. Flandrica Gallicaque concionibus, excitati plures ad obeunda quot mensibus sacramenta. Repressa, vt alibi, in fantimonialium professione, lasciuix comes inopportuna saltatio. Monacha, quæ eiurata prima fide, innuptis nuptijs naufragium fecerat pudicitix, facinus tandem detestata, relicto scopulo cui adhæserat, arrepta tabula pœnitentiæ, inclamauit Episcopum, vt reduceretur ad portum. agrorum corporibus animisque subuentum. Fuere, qui a desperata salute, deposita peccatorum sarcina, stupentibus medicis, conualescerent. excursus a quattuor nostris ad diuersa loca: et quidem, exeunte anno, & ieiunio verno, Furnos Neoportumque: neque aliena rationi multorum, eorum excursio, seu commoratio fuit. Ceterum e cœtu Parthenio tres adolefcentes in varias religiosorum familias adlecti.

COLLEGIUM CORTRACENSE.

CORTRACI sedecim. Laborauimus inter inuidos, sed eos existimauimus, vt plerumque, virtutis tormenta. Ex concione publica, crebris adhortationibus ad moniales, doctrinæ explanatione quattuor locis, multiplex fructus

fructus . Penetrauit etiam ad oppida pagosque Collegij labor, Tornacensi Episcopo, institutos primum a nostris sacro Chrismate confirman- te. certe Menenenses, quorum, vt rebellio Flan- driæ olim calamitosa, fides perutilis fuit, tan- tum profecere, vt se ipsi mirentur, & decreue- rint publice augere reditus vicini Collegij, vt ne desit sacerdos, qui eos pergat instituere die- bus festis . Harlebeca, olim ante omnes vrbes Flandriæ memorabilis, nunc etiam, vel ipsis re- liquijs veneranda, idem studij a nobis conten- dit, magna Canonorum, & Senatus volunta- te. Sed domum redibo, vt singillatim nonnulla quam breuissime percurram . Miles nobilis propinquus Præfecti Cortracensis, cum infert se medium duobus conferentibus manus, vt dirimat pugnam, accepit vulnus in capite : do- mum refertur: accitur mulier pharmaceutica, similibus, vt aiebāt, in rebus expertæ virtutis, & sacerdos: illa, vt corporis, hic, vt vulnera sa- naret mentis . non placuit sacerdoti compar adhibens cantamina: iubet expelli : factumque est, Deo adiuuante, vt chirurgi sanioris ope sa- naretur æger cicatrice obducta . Duas sorores forma & ætate florentes militum libido abdu- xerat: sed minor postmodum pertæsa flagitij, vt reuocaret se ad honestatem, maiori fuit exem- plum, & magistra . Puella agitata monstris, ti- mebat furias, & terrebat parentes: mox reddi- ta illi quies, & pax domui, remedio confessio- nis.

nis. Graue odium inter duos fratres, & implacabile, nostrorum admonitu, Deique nutu, mutuo osculo complexuque finitum. Læserat quidam alium verbo nō acerbissimo, & quamquam veniam precatus, carcerem non effugit: hic cum grauiora metueret, pro egressu votum nuncupat Virgini Lauretanæ: idque illi cordi fuit. proripit se e custodia elusis custodibus: voto se liberat: in reditu cum denuo accerseretur, ne daret pœnas nostrorum precibus datum est. Ceterum sacra figillaria cerea diuini agni magnam in his locis venerationem habent, tum propter vtilitates alias, tum maxime propter leuamen partus: hæc spes obstetricum, hoc remedium laborantium: ita a multis expectantur. Congregatio vtraque Dei matris, amplificatur quotidie crescente numero. honesta mulier, ab ipso statim die nuptiarum auersata virum, vt non videretur compos mentis, sed nunc de se, nunc de illo extrema cogitaret, vbi maritū audiuit consecrasse se Virgini, abiecta omni, qua angebatur animo, sollicitudine, ad templum accurrit Deiparæ gratulabunda. Spē etiam ingentem ac subsidium in nostris scholis Cortracum habet, vt existant, qui religionem euersam quandoque restituant: ex ijs Episcopus in nostro sacello initiauit sacris circiter triginta: sex in varios religiosorum ordines transiere.

GANDAVENSIS VALENCENENSIS, Montensis, Sedes .

GANDAVI septem. Milites adiuti, emendata iurisiurandi, potandique, perniciofa consuetudine . concubinæ ablegatæ. tres a lupanari retractæ . perfugæ septem ad Ecclesiam reducti . adolescens spe ditioris coniugij dæmoni se addixerat, magnis ab eo promissis oneratus, quæ etiam litteris firmarat: sed insequenti nocte, vel visorum terrore, vel facti conscientia, mutatus cum esset ad pœnitentiam, ad nos confugit, factum aperit: cum porrigeret syngrapham igni tradendam, pars notarum eius inter manus contrectantium evanuit . Vir egregie doctus, & peritus linguarum, melioribus studijs tantum profecit, vt contempta vanitate, cui fuit addictior, maturo consilio Societatem nostram meditetur .

VALENCENSIS item septem. Et boni aliquid attulere ciuitati . labat hæresis, quæ aliquando regnabat . Confessionum communionumque vis, non nostro solum in templo, sed in varijs etiam parœcijs, magna, & crebra, vt, qui comparant præsentia tempora cum superioribus, mirentur. in nosocomium introducta menstrua confessio . Mulier quæ pudicitiam habebat in propatulo, ad bonam frugem adducta . Templâ, Sanctorumque imagines, vetustate, & negle-

neglectu squalentia, pristino nitore restituta. Non nemo a pellice auulsus. Reconciliati duo cognationis vinculo coniuncti, quorum vterque alteri eadem moliebatur. Itum ad oppida, vicosque adiacentes, factumque apud multos, vt oreretur cura rerum diuinarum: et alicubi conciliata voluntas pagi, quæ a nobis abhorrebat: beneficentia videlicet ad beneuolentiam iter ostendit.

MONTIBVS HANNONIAE quinque. Hic etiam mortalium animos obligauere beneficia, quod non potuerant olim promissa: et spes iam melior illuxit. Conciones Flandrica, Gallicaque frequentantur. euocatus noctu sacerdos ad ægrum veluti impotem sui, deprehendit eum, non ex mente laborare, sed ex capite: igitur curauit sanandum.

MISSIO CASTRENSIS, ET RESIDENTIA BRUXELLENSIS.

D I V I S V S fuit hoc anno per legiones castrensiū labor, quod vniuersæ copię, ob infirmio rem Ducis valetudinem, in vnum locum non cogentur. Concionibus, exhortationibus, in aleam, periurium, scortationem, peccata militaria, inuecti, tantum potuere dicendo, vt quod olim erat laudi, nunc dedecori habeatur. inuidit Satanias: excitauit Chiliar-
chum,

chum, qui dicitaret in eodem exercitu conuenire Martem & Religionem non posse: cauto silentio transmisit sacerdos, ne ferocem animū exasperaret: sed ille idem, paucis post diebus, erratum agnoscens quieuit. ita Dominicus quisque dies celebratur in castris cum frequentatione mysteriorum: et milites sunt ad bellimunia magis prompti, & ad militarem disciplinam. nec vnum solum (quod quidam dixerat pro miraculo habendum) sed multos, inuenias e viris assidue dimicantibus, inculpatæ vitæ. sacrosanctæ Eucharistiæ Sodalitas constituta. inimicitia diremptæ. pellicatus cum matrimonio mutatus, mulierculæ castris, vel sponte egressæ, vel virgis expulsæ. vna, Deo, & religioni sacra, plures annos voti immemor consumperat in lustris: ventura erat in hæretici manum, cui & dederat fidem: sed illam cum Deus respexisset, amauit meliorem mentem. Res quædam etiam accidit, quæ vt habuit vicem miraculi, fuit omnibus exemplo. Volubantur in cæno libidinis duo, nec admoniti resipiscebant: cum spernerentur tonitrua hominum, quasi sine ictu, ecce fulmen a Deo. comprehendit flamma tuguriolum, quo tegebatur, & corpora eorum absumpsit: terruit aliud in alio: enascentes ex ambustorum corporibus cū strepitu muscæ coloris nigerrimi. ita factum est prouidente clementia diuina, vt pœna ad duos perueniret, ad omnes metus.

G R O E.

GROENINGA vrbs est Frisix nobilissima, anabaptismi, alijsque præterea erroribus vt finitimæ pleræque obnoxia. eo a Præfecto Prouinciæ euocatus sacerdos, vt stationarios milites in fide siluescētes, & fere degenerantes excoleret, ita cupide exceptus est, vt superante multitudine opprimeretur. commodabat aures cōfitentibus, mane, & a meridie: sed & cum vespera noctem duceret, somnumque suaderet, fesso recrudescēbat moles illa audiendi. breui admodum tempore quingenti absoluti. hinc illa, quæ sequi oportebat. fugatæ mulieres quæ formam prostituebant, vt venderent: nonnullæ in matrimonium ab amatoribus ductæ: e quibus vna vigesimum annum egressa, ante sponsalia sacris aquis abluta est. inualuit enim hæreticorum consuetudine, seu Præsidum incuria, hic error, vt in tota Prouincia multi careant baptismo. restincta odia. restitutæ res, quæ mala fide tenebantur, obstupefactis dominis insolitæ rei spectaculo, religione etiam motis. Permo- uit militum animos centurionum quorundam casus, qui confessionem eludentes, aut procrastinantes, confossi ab hostibus cecidere. abduxerant aduersarij, in omnem occasionem semper intenti, e nostris militibus quinque, spemque fecerant libertatis eiurantibus fidem: ac primum tres, quibus vita potior fuit, interempti: duo reliqui, quibus mens melior, & constantior religio, cum beatis Claudio, & Nico-

R lao,

lao, peregrinationis ad eorum templa spon-
sione se obligassent, tandem soluti sunt: nec deest
cēturio, qui mortifero vulnere cum fuisset per-
cussus, retinuisse vitam affirmat beneficio per-
ceptæ Eucharistiæ. Duobus, qui falso putaban-
tur a dæmone obsessi, remedium allatum. Hæc
inter, sacerdos noster, si qua dabatur requies a
procuratore militari, non negligebat urbana.
Præferti nobis amicissimi familiam purgavit:
duos adolescentes illustres, ex hæreticis natos,
pluresque alios Catholice ac pie institutos, pu-
blicis concionibus accedit. Sordes porro sacræ
supellectilis, & squalor templi, damnabant ne-
gligentia sacerdotum, neque ciues id tacitum fe-
rebant: persuasum centurionibus quibusdam,
vt detractam ex instrumento suo vestem, argen-
tumque magni pretij, conferrent in vsum diui-
num. Ceterum, quoniam Episcopo iamdiu ca-
ret Ecclesia, et vbi non adest oculus domini,
res domestica perit, actum cum illustrissimo
Nūtio, regioque Senatu, vt deligeretur vir pru-
dens, & doctus cum vicaria potestate. Demum
cum redisset noster cum publicis litteris, su-
per quodam negotio ad Patrem Prouincialem,
mox repetit Frisiam: sed eo in itinere, pæne
omnibus, quibus se adiunxerat vt esset tutior,
contrucidatis, euasit incolumis.

B R V X E L L I S octo. Totidem redierunt
ad Ecclesiæ sinum: instructi multi, quorum re-
ligio non satis firma: deliramenta superstitio-
num,

num, & magicæ artis instrumenta consumpta
igne, aut reiecta. Custodiæ adiutæ. fontium
scelera prius confessione expiata, quam furca.

Statutum in carcere, nostris petentibus,
sed annuente Senatu, altare, subsidio
vinctorum, libellique pij cate-
nis appensi, in otio diuer-
ticulum, siue in mæ-
rore sola-
tium.

P R O V I N C I A
F R A N C I A .

PERTINENT AD HANC Prouinciam Domicilia octo, in quibus focij fuere ducenti septuaginta vnus. Parisijs in Domo Professa, & quæ ex ea extitit Missionis, nouemdecim: in Probationis Domo decem & septem: in Collegio septem supra septuaginta: in Collegio Mussipontano septuaginta quattuor: in Virodunensi vndetriginta, in Niuernensi quattuordecim: in Augensi septemdecim: in Biturigensi viginti. Defuncti quattuor. Additi quattuordecim.

PARISIENSIS PROFESSA, ET
Probationis Domus.

SACRAMENTA vsurpantium, vitamque Smelius instituentium, vt fit sæpe inter aduersa, & in publicis periculis, maximus numerus. Viduæ multæ, virginesque, abiecto luxu cultuque corporis, perpurgando animo orandoque solum intentæ: nonnullæ ex his honesto loco natæ, petitæ quamquam a multis, voto castitatis se Deo obligarunt. Fuerunt & quædam honestæ matronæ, quæ demptam sibi omnem sericam vestem templorum vsui misere. Abbas
illu-

illustri & locuples spiritualibus exercitatio-
nibus excultus, totum se, cum rebus suis omni-
bus, regendum Societati dedit: quo ex tempore
magna in ipso eiusque familia mutatio facta.
Sed hæc priuata. Eamus ad publica. Mirum, fa-
cta eade Catholicorum Principum in comitijs
Blesensibus, quanto opere cunctorum animi,
ad defensionem religionis, armis votisque exar-
serint. ad exemplum vnius e nostris sacerdoti-
bus, qui pueros puellasque e Catechismo, di-
cretis ordinibus, aperto illos, has aperto ca-
pite, ad quattuor vrbs templa supplicatum
adduxerat: multiplex supplicatio omnis æta-
tis, ordinis, sexusque, per octo menses conti-
nenter, in Parœcias singulas, decreta est noctu-
diuque. et diuisa erant agmina incedentium,
vt quodque ætate nouissimū, ordine primum,
plerique linteati, & quod augebat religionem,
cetera, corpore intecto: gestabant alij ferreas
catenas, quidam prægrandem Crucem: nec
deerant qui ferrent reliqua Christi supplicio-
rum imitamenta: matronæ sequebantur: dein
Clerus: plebs infima pompam claudebat nihil
immutato habitu: sed tamen bini omnes, lu-
centes facibus, vultu ad præsentem calamita-
tem comparato, quin et semel atque iterum,
qualibet hebdomada, singulæ religiosorum fa-
miliæ, illæ etiam quæ eiusmodi onere erant im-
munes, nudatæ plerumque pedes & caput, con-
spiciebantur: et eodem gestu incessuque ordo

Theologorum e varijs Collegijs, diuino numini propitiando . adnotatum est, frigidissima licet tempestate anni, vijsque oppletis niue, fœdisve luto, in tenui tantum velamine, magnam diei noctisque partem procederent, multi aetate tenera & delicato corpore, neminem peius habuisse. Materia etiam oblata exercendæ caritatis . Cum enim ætate e proximis Catholicorum castris faucij milites in xenodochia delati essent, adibantur, audiebanturque quotidie a nostris, permagna vtilitate animorum . nec minor ciuium piëtas in illis adiuuandis eluxit. medici ac vulnerarij gratis contulere operam: vestem alij ac cibos, medicamenta vulneri, & fomenta corpori . Eadem officia in Heluetios Germanosque, per ciues, ac nostros sacerdotes, certatim præstita . Sed & aliquid extitit a nobis in inuisendis ægrotis Parisiensibus, quod non longe abfuit a miraculo . Propinquus Episcopi Agennensis, continua febris dierum quinquaginta, inæquabili iam & formicante venarum percussu, deploratus a medicis iacebat: sed reddita diuinitus valetudo, adhibito per nostros liquore, quod e beati Andreæ corpore admitabiliter effluxit. eadem admota curatio ad Bernardum Præpositum familiæ Cisterciensium in hac vrbe, quæ ex noua reformatione Foliantinorum nomen inuenit . Ad eum asthmate laborantem, a principibus vrbis, quibus erat egregie carus, submissi erant medici plures

res quam duodecim, qui numquam discederēt: sed quoniam varietate sententiarum, seu malignitate morbi, vincebatur sedulitas imperantium, dum expectant medici, aut terunt tempus, æger ruebat ad mortem, stomacho excrecente, vt fractum murmur magis audiretur, quam sermo loqui conantis: & per angustias faucium traheret spiritum laboriose eluctantem: animam denique agere videretur. per id tempus, vnus e nostris qui aderat, paulum humoris admirandi instillat ori penitus arenti, refocillari visus infirmus, & stomachus detumescere. hic noster, Siluanectensis Episcopi, qui & ipse assistebat, digitos mouens Crucem imprimit linguæ ægrotantis: at ille, Dei beneficio, liberius iam meante spiritu, Iesum nomine primum appellat, dein præ gaudio concinentibus ceteris canticum Zachariæ, excipit versum, qui tum canebatur, illis præeuntibus: demum paucis post horis restituitur sanitati, non humanis eam remedijs acceptam referētibus medicis, sed opi diuinæ. Missi ex hoc Domicilio duo, qui duabus in primarijs vrbibus prouinciarum diuersarum Quadragesima concionati, magno illarum ciuibus adiumento fuere: et quamquam statim post eorum discessum occupatæ vrbes a perduellibus, ipsi tamen in longo itinere ab innumeris periculis, Deo protegente, liberati sunt. Missus & tertius ferijs Pentecostes, rogatu Meinæi Ducis Rotomagum,

R 4 vrbem

urbem in Normania principem, ne quid detri-
menti caperet res Catholica . is per semestre
spatium ciues cælesti cibo verboque firmavit,
diuina etiam fauente clemētia,coniurationem
certis indagatam vestigijs, Senatui patefecit,
effecitque prudenter & caute,vt multum se Ro-
tomagenſes illius meritis Societati obligatos
putent . Ceterum cum hætenus desideraretur
Nouitiorum ſedes noſtris vſibus accommoda,
contigit vt Henricus rex vitã functus (aliud vi-
delicet agens) ædificare ſit viſus . Namque in
ea vrbiſ parte, quæ hortis abundat, vtpote cæ-
lo locoque liberiore, non admodum diſtante a
Domo Profeſſa, ædes amplas extruxerat, ne-
que adeo magnificas, quo ſecedebat interdum
a turba: has porro ædes Dux Meinæus admini-
ſtrator regni nobis vtendas fruendas dedit: at-
que huc tredecim ex altero Nouitiatu migra-
re iuſſi: quorum omnium illud eſt ſtudium, vt
multis ſe exercitationibus fingant dignos So-
cietate, optimumque inſtrumentum victoria-
rum putent victoriam ſui .

COLLEGIVM PARISIENSE.

BIPARTITA ERIT rerum ex hoc Col-
legio narratio: ante enim priuatas, & ve-
luti pacis (neque enim omnino integra pax)
deinde publicas ac belli, quam breuiſſime per-
ſequemur. Mortui e noſtris duo, ſacerdos vnus,
qui

qui apud Rhedonas Aremoricæ Quadragesima concionatus, eodemque munere in Catholicorum exercitu, seu iter faceret, seu esset in statione, functus, multis vitæ periculis ereptus est, vt in Collegio acciperet a Deo finem laborum. Alter nondum sacris initiatus, qui nuper metitus Philosophiæ curriculum discendo, comparabat se iussus, vt docendo remetiretur: sepultus vterque in uouo nostro cœmeterio, facie aperta, more religiosorum. E multis expetentibus Societatem, vt in hac asperitate rerum, quattuordecim admissi: ex his vnus illustri admodum familia, inter conuictores educatus a pueritia, ita feliciter certauit cum parentibus (et erat pater Collegio infensus) vt vtriusque veniam sibi, illius gratiam nobis extorserit. Alij ad Societatem admirabiliter vocati. Adolescens pertæsus vitæ prioris, cum meliorem instituisset, nocte quadam, quæ secuta erat diem Dominicum, audit vocem hortantis ad perseverantiam: octiduo post, admonito similiter, et quærenti, quis esset qui loqueretur, responsum est, cognominem esse ipsius Ioannem Euangelistam: additum, vtrum velit, Cartusianus esse, an Capuccinus: de religione fortasse deliberabat adolescens: qui et dixit, faciam quod Deus imperabit. tertio die Dominico, nocturno item tempore, quasi ex compacto, redit eadem vox stimulos addens iuueni, atque exhortans vt religiosam vitam magno animo capeffat: interea

in

in manum dat illi schedulam: Sunt istic nomina trium religionum : opta quam voles: ego amplius non reuertar. ita relictus Ioannes plenus admirationis & metus. in schedula erant trium ordinum nomina. et duos quidem argentæ litteræ, nostrum (is erat tertius) aureæ exprimebant: quem & sequi constituit. Anceps alius, atque incertus quam institueret rationem vitæ, in illo fluctuantis animi æstu, ex sacerdotis sententia confugit ad Deiparæ templum, vbi tum Sanctorum Dionysij sociorumque reliquiæ visebantur: hic cum oraret supplex, diuino illustrante lumine, portu consiliorum inuento, ad Societatem appellit. Impulsi etiam alij memorabili modo. Cum vocaretur quidam a Deo, aut dissimulabat, aut negligebat. sed inter preces fundendas iratum Dominum videre visus, eiusque iussu male accipi plagis, intrare compellitur. Alij, cum in graui morbo confessionem peregisset, personabant aures eiusmodi vocibus, vt iniret religionem: quibus monitis obtemperans, concepto voto Societatis ineundæ conualuit. at alijs quattuor ægrotantibus, eadem mente iniecta, quoniam excefferunt e vita, concessum potius, vt voti fine, quam vt voto fruantur. grassatum enim hoc anno in his terris disenterix malum: qua & correptus quidam adolescens telorum cupidus & belli, nostris præsentibus moriendum sibi esse dicebat, quod vocaretur a milite, in armis candētibus:

et ar-

et arbitratus esse Angelum custodem, ad extremum vsque spiritum sibi assistere testabatur. Sed ne semper mortuos, et ægrotos. Scholæ nihil intermissæ. quod et mirum fuit in hac difficultate temporum, & vrbanis alijs gymnasijs propemodum desertis. inter auditores, flos ille adolescentium beatæ Virgini dicatus maxime excellit. ad præscriptum Patris Nostri Ignatij, commentationibus pijs permulti instructi. Totius vitæ confessions auditiæ trecentæ. restitutiones factæ non pauca. sex septem ab hæresi resipuere. Ceterum cum iam Doctores Sorbonici, alijsque Professores, quorum magnam partem nostri discipuli fuere, nobis familiariter vtantur, suosque auditores ad nos mittant gratia confessionis, magna spes tenet fore, vt vberiores quotidie fructus e iuuentute proueniant. etsi sperare etiam plurimum iubent qui sunt ætate firmiore. ex his Senator vnus in quadrimestri legatione publica, illud etiam operam dedit, vt Collegium nobis ædificaretur: qua re propemodum confecta, ex ea plus fructus cepisse legationis suæ testatus est, quam ex alijs multis ex sententia gestis. Atque hæc de rebus priuatis, & veluti pacis. Nunc ad publicas accedimus, & belli. Ter in summo discrimine cum bonis omnibus versati sumus. Primum nuntiata cæde Guisiorum in nocte natalitia: tātus enim tumultus repente excitatus est, omnibus ad arma concurrentibus, vt multi non
qui-

quidem sacris, sed sacramentorum perceptio-
 ne abstinere: et si distulerunt potius, ut quod
 omisum erat in præsens, Calendis postea Ia-
 nuarijs, & Epiphaniarum die, maiore fenore
 pensarent. at nos, in belli periculis, ad pacem
 exposcendam precibus conuersi, frequentibus
 sacris, & quinque quotidie fratribus communi-
 cantibus, aliquot præterea se verberantibus,
 post certos dies in orbem reditura vice, ad sum-
 mam usque hiemem, biduque abstinencia in
 singulas hebdomadas, Deo placendo institimus,
 ut volens propitius respiceret rem Galliarum in sum-
 mum discrimen adductarum. Alterum commune
 nobis cum hac ciuitate periculum incidit, in fe-
 rias Apostolorum Petri & Pauli, quo tempore
 Hæreticorum copijs, regijsque coniunctis, to-
 tum bellum in hanc urbem incubuit. vastaban-
 tur agri, diripiebantur villæ, oppida vi doloque
 capiebantur, toto impetu ad caput regni belli-
 que Parisios, frumento stipendioque instructus
 admouebatur exercitus: et acta res erat, nisi re-
 gis obitus interuenisset. Sed hic aliquid inter-
 ijciam necesse est. Affluxere id temporis, in
 continentia urbis, copiarum Catholicorum: ad eas
 omni ratione iuuandas. missi e nostris per duas
 tresve hebdomadas quotidie deni, plures die-
 bus festis, cum & cibos, & hortamina excuban-
 tibus ferrent: et accidit die quodam, ut incu-
 ria ne hominum, an penuria rerum, cum persisti-
 tissent ieiuni milites ad diem usque inclinan-
 tem,

tem, colligere vasa, & mouere castra extemplo iuberentur: quod ita indignum visum omnibus, vt ni mature occurrissent nostri, quantulumcumque victu, vt in illis angustijs, ministrando, iam incitatis per occultum sermonibus lacerantes ciuitatem ac duces, non abstinuissent etiam liberioribus maledictis. eo maius subsidium, quo grauior necessitas fuit. Tertium periculum, ac pæne extremum, fuit in anniuersarijs omnium Sãctorum, subita irruptione perduellium, occupatis suburbijs, amplis & opulentis, neque propius factum est quicquam, quam vt vrbs ipsa caperetur. sed suam ciuitatem custodijt Christus hostium impetu represso: eodemque die, nocteque proxima, tanta vis Catholicorum ad defendendam matrem urbium signo dato confluit, vt subito pauore consternati hostes diffugerint nemine persequente: et si relictis vestigijs barbaræ crudelitatis, onusti præda, abductisque compluribus, qui pretio redimerentur. in tanta urbis trepidatione exierunt nostri firmantes animos ciuium, minuendo metu: et ipsi etiam conuectarunt crates cæmentaque, quis portæ non clauderentur modo, sed etiam inædificarentur. Sed & eodem die, quidam e nostris discipulis qui migrarant in tutiora urbis loca, relictis parentibus, sese nostris adiunxerunt, laborum socij periculorumque, vt auderent idem, patereturue, in rebus incertis.

COLLEGIVM MVSSIPONTANVM.

MAGNVM DIVINAE prouidentiae argumentum, circumsonante strepitu, qua belli, qua pestis, nostros omnes incolumes fuisse, vno excepto, quem diuturna paralyfis absumpsit. In vrbe conciones ordinariae habitae a tribus: a duobus vicinorum pagi obiti, & per speciem instruendae pueritiae, adultorum quoque aetas exulta. Instauratae scholae abscessu pestis: ipsoque initio conuenerunt quingenti. additus ex praescripto Patris Visitatoris Professor litterarum sacrarum. Celebrata aedes nostra, tum Primicerio Metensi Cardinalis Vicario ter conferente sacros ordines, multoque muniēte sacramento Confirmationis, tum frequenti confessione plurimorum. & ad aliquos pertinuit utilitas. Duae feminae non ignobiles Catechesi a nostris instructae, & viri praeterea tres, cum Ecclesia in gratiam rediere. Multi ab angore conscientiae, aliqui a superstitionibus, domus a lemuribus spectrisque, diuino beneficio, liberata. Curiones rustici de eorum officio condocefacti. Quidam desiderio liberorum, vouit si filium susciperet, Societati nostrae consecraturum: et votum id Deo cordi fuisse ostendit vxor, virilis sexus stirpem enixa. Ex Epirotis, qui hic collocati in praesidijs equo merebant, aliquis fructus perceptus. eiectae meretrices

300

retrices, odiaque. duellum inter duos ex pro-
 uocatione certaturos cum pace mutatum. Ce-
 terum munera aliquot oblata templo fuerunt
 indicio aliquorum erga nos beneuolentiæ ac
 pietatis. Serenissimi Principis filia peristro-
 mate serico, argentoque intertexto, altare ma-
 ximum: nec vilioze materia pia quædam ma-
 trona sanctuarium conuestijt. aucta præterea
 argento facto, vesteque sacra supellex.

COLLEGIUM BITVRIGENSE.

GLISCENTE FLAMMA belli ciuilib, ad propulsandum commune periculum, in hac quoque vrbe, Christiana pietas magis exarsit: et magna extitit concionatoris nostri virtus in spe ciuium accendenda. Constituta Pœnitentium Sodalitas (beati Hieronymi patrocini-um, & a vestitu cœruleo vocabulum habet) tantos progressus effecit, vt iam centum ferme & viginti capita censeantur: edomando corpore, flagellisque, ieiunijs, & a superiore cilicio sub obsequium animi redigendo, omnes intenti. plures ab illis supplicationes in hac calamitate regni, placando numini, obitæ: cum vel in hieme media tunicati tantum, & nudis pedibus incederent, sex septem millium multitudine prosequente. magna perinde Sodalitatis fama, vt sodalium religio: sic vt affluentiu numero locus destinatus conuentibus, quia videbatur

tur

tur angustior, cum laxiore fuerit mutandus . in eam porro, cum etiam adolescentes admitti cuperent, nec laborum duritati videretur satis apta ætas, nondum egressorum annum sextumdecimum, ne voto fraudarētur, in assignata superiore contignatione, obeundis pie precationibus, subeundisque voluntarijs supplicijs, priuant vitam vel concessis voluptatibus: ita generosi surculi, quandoque in frugiferam arborem inferendi, feliciter succrescunt. ex ijs nonnulli auxere familias religiosorum: sunt etiam qui nostram affectāt. Atque hanc Pœnitentium Sodalitatem in perpurgandis animis nostra opera vtentium sacerdos instituit concionibus: idemque præstitit in reliqua iuuentute, vt Bacchanalibus interdicerent sibi plures ludorū lasciuias, quorū pretium magis fraus animorum, quam voluptas spectantium: tantaque hoc anno, quanta numquam alijs, confitentium multitudo. Heluetius miles parentibus hæreticis, cum altero milite altercatione congressus, certamine irarum pugnam conseruit, sed stratus vulnere, nihil habuit prius, quam vt accersito vno e nostris patefaceret arcana pectoris, merito hæc sibi accidisse testificans, quod recessisset a menstrua sacramentorum vsurpatione: tum venia petita ab interfecore, cumque illo reconciliatus dextera data, & cum Deo, Eucharistia accepta, plenus spei ac fidei decessit. Pueri duo deprauati a magistro non recta sentiente,

tiante, nostrorum admonitu se correxere, excusati magis, quo ob ætatem improvidi.

VIRODVNENSE COLLEGIVM.

IN HOC METV motuque rerum, habitæ extra ordinem conciones, institutæ supplicationes sacræ, castigationes corporis susceptæ. et respexisse Deum preces humilium, hostium patefactæ insidiæ, et defensa ciuitas sapius ostendit. Episcopum habemus nostri ordinis amantissimum, et cupidissimum salutis animarum: quam ad rem nobis vtitur ministris. Cum e reliquijs sancti Nicolai, qui nomen dedit nostro templo, aliquid oblatum esset, thecam publice consecrauit, grauemque habuit orationem, in qua & facundia inerat, & auctoritas dicentis, de veneratione & imitatione Sanctorum. Vnus e Tyronibus phthisi laborans, breuem vitam cum æterna mutauit, die Parasceues, cum duabus ante horis, cum alijs, vt fit, in cubiculo obambulans, prædixisset sibi migrationem imminentem. Fraxinum, pagus est sex milliaribus distans: vbi quidam e nostris aliquot diebus versatus, bisque concionatus die festo, tantum excitauit in audientibus ardorem pietatis, vt certatim confluxerint ad liberandam conscientiam onere peccatorum. recisa odia quæ inueterauerant. restitutum æs alienum quod retinebatur mala fide.

S

factum

factum vt rediret filius ad imperium patris,
quod iamdiu detrectabat.

COLLEGIUM NIVERNENSE.

NON MAGNVS NUMERVS diuina
mysteria in templo nostro obeuntium,
sed siue vim spectes inueteratae in hac vrbe con-
suetudinis, quae paulatim itur euulsum, siue ra-
tionem temporum, non pœnitendus. Spiritua-
libus exercitationibus imbuti duo: quorum al-
ter capturus consilium de genere vitæ, vocem
audiuit Italico sermone (fuerat enim olim in
Italia educatus) religiosum institutum suaden-
tis. Neque caruit etiã illud admiratione, quod
cum Pater Rector Diuione (abest tridui itine-
re) huc rediret, incidissetque in milites Socie-
tati infensos, eoque suspendium minitantes,
vbi ad eorum Ducem ipsiusque vxorem perdu-
ctus est, ita flexit vtrumque prudentia oratio-
nis, vt exceptum comiter sueta auxerint erga
domesticos liberalitate, et de suo, reddito via-
tico, quod ablatum a militibus reperiri non po-
terat (ea summa decem aureorum fuit) libe-
rum, ac ne verbo quidem inclementiore appel-
latum, abire permiserint. Optimi Antistitis
erga nos beneuolentiam testatur frequens in
ædem nostrum (etiam si longule abest) aduen-
tus, sacri audiendi. Discipuli fere quadringen-
ti, tributi in sex classes, in quarum postrema
ele-

elementarij: et ad pietatem erudiuntur: nunc quidem, quod antea factū erat a nemine, multi ambiunt nostrum ordinem: et inuentus est adolescens, quem pernoctantem in eodem cubiculo duæ mulierculæ pellicere non potuerunt sermone incesto: quod flagitium aures aspernerentur. Ceterum duo delata ad nostros (etsi fuerunt eorum pars aliqua) his litteris inferenda: quorum vnum altero admirabilius. Hoc primum. Quidam, seu inopia pecuniæ compulsus, seu sollicitatus auaritia, eo amentia prouectus est, vt cupidine potiendi quod vellet, sese dæmoni deuouere statuerit: id cogitans, extra urbem egreditur, in locum vacuū vastumque: hic contenta voce diabolum compellat, eius aspectum imperiumque expetere, syngrapham polliceri obsidem famulatus: adest ille, nec visus, eumque prope de sanitate ac mente deturbat: sed hic quoque, vt alij sæpe, malum, quod stulte optarat, tarda æstimatione perspexit, nec tamen sera. cōfugiens ad Dei auxilium cacodæmonem excussit. Sequitur alterum maioris operis. Virgo quædam annos nata circiter viginti, nobilis matronæ ancilla, etsi cupida olim seruiēdi Deo in virginum cœnobio, tamen semel anno eluere peccata confessione solebat: hæc cum sacerdoti externo (quod postea extra confessionem cognitum est) ferijs Paschalibus se aperit, sciens volensque, an quod interrogata non esset, reticet crimina nōnulla:

mox conscia sceleris ad sacram Eucharistiam
 accedere non audebat: sed inuitatu sociarum
 pudoris ambigua ac metus, tandem eo flexit,
 vt ne videretur contemprix sacrorum, sacri-
 legium contempserit: iudicium sibi manduca-
 uit: nec abfuerunt indicia numinis irati: quasi
 vrentem flammam demisisset in stomachum,
 magno licet nisu non potuit euomere: et factū
 agnoscit scelus, nec tamen conuertitur ad pe-
 nitentiam: quin potius: vt difficile est vbi se-
 mel prolapsus fueris, in lubrico consistere: al-
 terum addit. gemmas magni pretij, nec exigui
 ponderis pecuniam dominorum, furto auertit,
 iamque postposito omni timore diuini iuris at-
 que humani, ad plura flagitia se accingit. sed
 nullū facinus diu occultum, in furto deprehen-
 sa vim vitæ suæ afferre voluit. igitur inclusa in
 cubiculū, vt ab ea mente desisteret: hoc magis
 incēsa, impulsaque a dæmone ad Christum ab-
 iurandum, quod etiam sapius fecerat: et polli-
 citus erat veterator effecturum omnia quæ vel-
 let. subtractum erat e cubiculo omne instru-
 mentum cædis: at illa certa moriendi, e reper-
 ta membrana funiculum sibi contexuit, mox-
 que adalligauit ad collum: irritato conatu: vbi
 hoc non successit, in feruētē aquam immer-
 sans caput, prohibita est domesticorum accur-
 su. demum, crinibus vti voluit ad laqueum, di-
 uina semper obsistente clementia, ne perage-
 ret incepta. iam pane triduum inedia consum-
 pserat,

pferat, nec spes vlla eius salutis domi, cura tantum suberat. accersuntur nostri: hoc vltimum miseræ remedium: nec adhibitum frustra: eorum alloquio factum est, vt se ægram animi mulier agnosceret. tum, quæ magna pars est sanitatis, vt sanari vellet: postridie cum venisset ad templum, purgata sanataque recessit: nec tamen omnino finis certaminis. nocte quadam, secundum quietem, virum vidit formæ oris et maiestate venerabilem, cuius aspectu recreata cum esset, dein excitata, conspecto altero tatro ac deformi, cohorrui: et nescio quomodo cum ad hunc conaretur se adiungere, vetuit alter, qui prior apparuerat: dein mente iniecta, vt se cruce consignaret, immane monstrum euauit. narrauit hoc visum honestæ mulieri, simulque ostendit non integre confessam. ergo expiata rursus cum esset, monenteque Episcopo percepisset hostiam salutarem, omni in posterum spectro ac timore liberata est. et nunc diuina mysteria rite admodum et pie frequentat, illius beneficio, qui peccatum sustinet, vt peccantem emendet.

AVGENSE COLLEGIUM.

AVDITORVM COETVM, qui in scholis ad sexcentos excreuerat, mense Iulio armorum strepitus exterruit. sed aucta pietatis studia et religionis, indictis supplicationibus

S 3 ad

ad templa, perque ipsa templa comprecationibus in vicem obitis, hosti arcendo. tamen et si ter bello appetita est vrbs, ter deditioe pacem redemit: a Nauarro primum, mox a Meinæo Duce, postremo iterum a Nauarro: etsi ab hoc, non omnino Gallica fide: in dedita vrbe etsi crudelitas abfuit, non abfuit auaritia. Quo primū tempore hostis aduētabat, duo viri nobiles sese ad certamen prouocauerant: eos reconciliauit Pater Rector, cum pro concione legisset caput e concilio Tridentino de monomachia vsu interdicto. cesserunt interea nostri e capta vrbe, et (quamquam vagans vbique miles, et ad prædam intentus) sine infesto cuiusquam occurſu in Belgium venere. et aliquid in itinere, priuatis publicisque cohortationibus, attulerunt opis, oppidis, ac præcipue primaria vrbi quo diuerterant. tres in Collegio substitere solatio ciuium, & piorum adiumento. etsi, Meinæo Duce circumuallate urbem, portisque in hærente, a præſidiarijs militibus, qui viderent multos e ciuibus ad eos confugere, & relinquere muros incustoditos, periculo non caruere. tandem tamen Nauarro iterū imminente, de amicorum consilio, relictus tantum socius vnus, qui seruaret Collegium: isque adhuc cum rebus omnibus intactus fuit. Ceterum in altera Nauarri obsidione, incidit stratagema non reticendum. in vrbe reliqui erant milites non amplius triginta, exigui numero, sed viuidi bello: igitur

igitur, cum expectant auxilia, ne contemptu paucitatis acrius oppugnentur, disponunt mulieres in mœnibus, lucentes armis, et cuspidibus prælongis: ea præcipue parte, qua conspiciantur hostibus, et præbeant speciem virium auctarū: qua facie cum perterruissent hostem, ipsi repente facta eruptione, magno impetu, & clamore sublato, fugam stragemque late dedere. et desita erat obsideri vrbs custodibus vacua, nisi Nauarrus a transfuga edoctus de simulatione auxiliij, repetisset oppugnationem. admouebat stimulos pudor, ne a mulieribus videretur eiectus.

P R O V I N C I A
L V G D V N E N S I S.

RECENSITI NOVEM Domicilijs focij centum nonaginta duo. In Collegio Lugdunensi viginti quattuor: in Turnonensi triginta vnus: in Billomenfi, Dolanoque viceni bini: in Camberienfi nouemdecim: in Auenioneni, & Diuioneni finguli viceni: in Anicienfi quindecim: in Probationis Domo feptemdecim. Decefsit vnus. Admiffi quattuor.

COLLEGIVM L V G D V N E N S E.

IN BELLORVM METV, peftis, quæ
sex feptemve annis fuperioribus æftate re-
cruduerat, Dei benignitate, intermiffit hoc an-
no. Defideratus tamen Petrus Natalis Parifien-
fis, multarum linguarum, & politioris littera-
turæ, & quod longe maximum eft, probitatis &
modestix laude præcellens. Nouitiatus, qui hæ-
tenus a Collegio, excepto quod cœnationem
communem habebat, cetera feiunctus, Colle-
giorum contributione ægre fufientabatur, nunc
tandem, commodiffimam domum Collegio
continentem, certosque redditus annuos habe-
re cœpit, feorfum ab illo: pia liberalitate Aloii-
fix

siæ De Anceſuna grauiſſimæ feminæ, atque op-
 timæ: quæ Probationis Domum hoc anno fun-
 dauit in Auenionenſi agro: hac conditione, vt
 prementibus armis, Nouitiatum liceat ad tem-
 pus alio transferre, Superiorum arbitratu. Ex-
 terna & publica pietatis officia multa & ma-
 gna e Collegio manarunt. In tanta temporum
 iactatione exhibuerunt discipuli noſtri in ſpe-
 ciem fabulæ, e meditationibus Noſtri Patris
 Ignatij, deliberationem de duobus vexillis: pue-
 ris, quaſi Neophytis, inituris pugnam aduerſus
 diabolum, cilicia & flagella, victricia arma, a
 Chriſto porrigebantur. habuit ea res commen-
 dationem, multoſque Lugdunenſium excitauit
 ad ea ſibi comparanda. Paulo poſt, cū grauiora
 vrbi totique regno metuerentur, & exorando
 numini, indiceretur quotidie ſtatio ad aliquod
 templum, ſacroſancta Euchariftia in propatu-
 lo poſita: viſum eſt nouitio aliquo inuento di-
 ſcipulos noſtros adornare, ſi augetur religio
 plebis. igitur, albati omnes, præeuntibus, qui fer-
 ret effigiem Crucifixi, & alijs, qui Chriſti cru-
 ciamentorum inſignia, prælucentes facibus, &
 plerique nudati pedes, aſperrimo licet tēpore
 anni, litanijs recitandis, procedebant ad tem-
 plum, vbi ſtata comprecatio: quod ſpectaculo
 primum ciuitati, deinde etiam exemplo fuit.
 ſecutæ ſunt alijs diebus, prælata ſimiliter Cru-
 ce, puræ virgines, candido amictu, et earum par-
 tem nudis plantis. his ſe adiunxerunt viduæ,
 obuo-

obuolutis linteo capitibus, ne agnoscerentur. tanto magis incensa discipulorum æmulatio. ergo abiectis albis vestibus, horrenti sacco impliciti, pars corpori innexum gestare cilicium, quod ex humeris eminebat: pars manu scuticam, qua ubi ventum erat ad templum, se acerrime verberabant, vt sanguis efflueret. commotus deinde Clerus, & populus vniuersus: ibat quotidie clericorum aliquis, & religiosorum cætus, grex virginum, & numerus puerorum: nec tenebant se domi matronæ nobiles, quæ et ipsæ velata facie, in vili veste, cum cilicio interiore, votis ac supplicijs inibant templum: separatoque loco virilis ac muliebris sexus omnis ætas communicabat. hæc erant piacula pacis exposcendæ: cum illustrissimus Legatus in Galliam venit. eius aduentu quasi ignis additus incendio. edixit stationem in nostro templo ad dies quindecim, in eoque, semel atque iterum, effusæ multitudini habitu pœnitentium sacrum panem porrexit, iuxta dantis, atque accipientium, ingenti sensu pietatis. Ceterum confessiones fuere, in nostro templo, toto anno, & singulis fere diebus, frequentissimæ. Mulieres aliquot turpi vitæ multam salutem dixerunt. ab hæresi, a sacrilego mercatu sacerdotiorum, a magicis superstitionibus, resipuere nonnulli. magna denique morum mutatio, & male partorum restitutio, facta est. Quod si cœnobia virginum commoda haberentur, non deessent pluri-

plurimæ, quæ virginitatem suam in perpetuum Christo consecrarent: ægroti, vincti, extremoque damnati supplicio, visitati a nostris, adiutique. de quibus cum dici permulta possent, hoc vnum selegimus, causa exempli. In celeberrima trapezitarum vrbis platea, quidam imprudenter disploso sclopo, pium virum vulneravit: coniectus inde in carcerem: ille lecto affixus: sed post longam & difficilem curationem, morti proximus cum esset, hortatu vnus e nostris, ereptum hominem e custodia, ad seque adduci iussit, humanissime amplexatus, veniaque prosecutus, omni erroris culpa, pœnaque liberavit: a suisque impetrauit, vt perpetua obliuione, illam, quæcumque esset, iniuria, delendam censerent. Denique hoc anno, in tanta temporum calamitate, porticus, in qua duæ sunt contignationes, extructa: inferior, Collegij hortum attingit, qui propterea amplior effectus: superior, in suburbanos agros & Rhodanum, pulcherrimum prospectum habet.

COLLEGIUM TVRNONENSE.

TVRNONENSIS agri fructus, si superiorem vbertatem spectes, valde mediocres, si tristitiam præsentem temporum, ipsa etiam expectatione maiores. Beatæ Virginis Sodalitas hoc anno instituta, magno prouentu. Adolescētes bene multi, tum e castris Philosophiæ,

tum

tum ex alijs gymnasijs, ad Societatem oculos adiecerunt. Domini Turnonij non tacenda in nos liberalitas, cum matris benignitate certauit. eius filia valetudo cum plane esset deplorata, festinus quidam sacerdos noster Anicium mittitur, ad sacra, votaue de puella aegrotante, facienda. vix hic ingressus erat viam, cum ire coepit melius illius valetudo: et paucis post diebus omnino confirmata est. multorum odia restincta. ad gratiam non pauci, & concordiam reuocati. mulier a marito capitali odio dissidebat, vt neque cibum cum eo sumere, neque esse apud eum vlla ratione vellet: eoque procefferat acerbitalis, vt mortem sibi optandam putaret. haec, vnus de nostris vsa consilio, in veterem gratiam redijt cum viro. quemdam praeterea virum fortem ac potentem, qui acceptas iniurias vlcisci decreuerat, vnus e nostris oratio ad mitiora conuertit. neque vero his agri Turnonensis regionibus, nostrorum labor atque industria, circumscribi potuit. excursum item in varia, atque longinqua oppida, maxima oppidanorum flagitatione, et fructu. Pauca de multis attexam. Duo militum Praefecti leui de causa graues inimicitias gerabant, nec nisi caede expiandas: multique viri nobiles, qui ad eos placandos venerant, irriti discesserant: at Deus qui disponit omnia suauiter, iniecit sacerdoti nostro pacificationis rationem plane admirabilem: rem diuinam faciebat

ciebat utroque præfente: cum effet consummationi proximus, fratrem qui administrabat, admonet, ut graui oratione conuersus ad audientes agat de concordia: hic genuflexus, efficaci sermone, ad religionem, & ad metum accommodato, terruit simul iratos animos, et accendit: obtestatur per Iesu Christi præsentiam, per lacerum verberibus corpus, per spinis confectum caput, per atrociam vulnera, plagasque acerbissimas, unde plus amoris manauit, quam sanguinis: per supremum illum diem, quo seuerissimus idem iudex discet vitas, et crimina singulorum, hortatur, obtestaturque, ut iracundiam ponant: hæc dum frater intonat, ecce tibi a sacerdote fulmen: vertit enim se ad populum, et venerandum Christi corpus attonitis ostentans, ita per terrefecit illos aspectu numinis et voce, ut tum quidem, in mutuos ruentes amplexus, breui osculo, post modum, iisdem vescentes epulis, communi mensa, iram finierint. Sacerdos vnus in locis aliquot hæresi infectis, octoginta amplius confessiones generales excepit, magna ex parte nobilium. Ceterum tanta opinio nostrorum religionis, ac doctrinæ, ut hæreticorum Ministri, suis omnibus, nostro aditu congressuque interdixerint: qui secus faxint, arcentur concilio impiorum: ut profit etiam pœna, quibus culpa non obfuit.

COLLEGIUM BILLOMENSE.

VIS DIVINA in custodienda ciuitate, conseruandoque nostro Collegio, iuxta apparuit. Ergo illa, in hostili incurfulibera, in pestilentia (merito Deiparæ Lauretanæ, cui vota fecerant) tuta atque incolumis fuit. at Collegium in his armis bellisque, sine vlllo fere vectigali (egregia virorum totius Prouinciæ nobilium, illustris præcipue Comitum Pandani, & fratrum eius liberalitate) non solum sustentatum, sed ornatum etiam, atque auctum est. villa quoque, quæ pæne sola nobis supererat, Marchionis Cauilliaci illustris feminae auctoritate defensa. nec ommissa interea cura scholarum. apertæ ineunte Quadragesima, discipulis circiter quingentis: ijque, præuio dialogo pereleganti, allecti splendore præmiorum, dono Pandanæ Comitum, feminae illustris. aucta ciuium pietas in multitudine periculorum: declararunt supplicationes plurimæ, et quotidiana preces, circum templa. e concionibus fructus qui solet. Ecclesiasticis beneficijs inique possessis renuntiatum. æs alienum restitutum, in alia etiam vrbe, vbi noster Quadragesima concionabatur, aures præbitæ primarijs viris mulieribusque, atque vnius cœnobij virginibus, de patratu criminibus in tota vita, confitentibus. a quibusdam concubinae exactæ. monachi

nachi aliquot, ad obedientiam Abbatis, unde discesserant, reducti. hæretici nonnulli bonum consilium ceperunt. coniugati dissidentes reconciliati. lis grauis inter primores composita. alia denique ad Dei gloriam effecta. Sed non est currendum per singula, in ijs, quæ æstimata magis, quam audita delectant.

COLLEGIUM AVENONIENSE.

SCHOLASTICOS e selecta ac nobili iuuentute, frequentiores quam alias vumquam hoc anno habuimus. Qui sanctissimam Dei matrem sibi patronam adoptarunt, doctrina et morum probitate præcellunt: hi, super alia pietatis officia, custodias publicas per sæpe adire, et post sacrum factum ab sacerdote vno eiusdem Sodalitij, interdum concionem habuerunt, non sine fructu. idem in nosodochio, et orphanotrophio, præstitum: vbi etiam rudes, puerique orbi parentibus Christianæ doctrinæ elementis expoliti, et crustulis allecti. Quidam e discipulorum numero hunc in cæctum admitti vehementer cupiebat: sed cum differri placeret moderatoribus, siue moræ intolerantior, siue familiarium inductus consilio, intepuit: et fortasse isset in alia omnia, nisi nocturnorum terrore somniorum, spectrorumque horribilium, excitatus esset. vbi redijt ad pulchrum propositum, fœdæ imagines abierunt.

Ex

Ex ea Sodalitate duo Capuccinis adscripti: plures expetunt, vt in nostrum ordinem admittantur. Sacramenta vsurpantium numerus auctus. confessiones generales audita quamplurimæ. nec abfuit fructus. in hac tempestate Gallicani regni, supplicatio a virginibus nudis pedibus obita, Crucis vexillum vna illarum præferente. neque aliæ virgines defuere: et viduæ etiam non pauca, quæ cilicio zonaque rigidior, humi cubatione, inedia, alijsque supplicijs afflixerunt corpus, numini propitiando. et e virginibus quidem vna cœnobium post diuturnam probationem ingressa. restitutiones aliquot factæ. dissidia multa sublata: atque in his nonnulla, quæ intestino morbo, familias vexabant. vir reconciliatus vxori, cui venenum parabat. alia item mulier marito: gener socru, et cognatæ: frater fratri: nobilis vir alteri eadem claritudine: duo denique, qui duello constituerant finire discordiam. multi a turpi et flagitiosa vita abducti: atque in his, mulier, miraculo. habuit forte obuium hominem ignotum, qui cum obiectaret illi flagitium præteritum in confessione, admonuissetque, vt de eo confiteretur, nisi vellet detrudi in gehennam, ex oculis mirantis euauit. Nostrorum etiam industria factum est, vt complures femina, abiecto auro, gemmisque inutilibus, honestum ornatum, quam splendidum vellent. duæ hæreticis deprauatæ ritibus, ad Catholicos, totidem

tidem a gurgite libidinis ad portum coniugij
 traductæ. plurimi ab armis Ecclesiæ pernicio-
 sis abstracti. Archiepiscopus noster, cuius sin-
 gulare studium in rem Societatis, alijque Epi-
 scopi vicini, nostrorum opera vtuntur. Valria-
 cum oppidum est, hæreticorum locis vndique
 cinctum, in ditione Vasionensi, nouem circiter
 millibus Gallicanis Auenione distans: huc mis-
 si diebus Dominici Aduentus, maximique ieiu-
 nij, duo, concionibus habendis, audiendis con-
 fessionibus, imbuendis puerorum animis ad of-
 ficia Christiana, perutiles multis fuere. Simili-
 bus muneribus aliquot oppida percurfa: quã-
 quam, eo tempore vix auderet quisquam pe-
 dem ponere extra urbem, cum hæreticorum fu-
 ror auctus cæde Catholicorum principum, si-
 nitimam omnem regionem armis circumfo-
 naret. hoc tempore multorum animi firmati
 imbellem fugam meditantes, admonitique, vt
 non solum vigilando, agendo, bene consulendo,
 sed votis etiam, et Christianis supplicatio-
 nibus rem prospere cessuram existimarent. e-
 quadraginta militibus, qui in prælio cecide-
 runt, vnus cum pro mortuo derelictus esset,
 atque exutus armis, adiutus a nostris non ante
 expirauit, quam de totius vitæ criminibus con-
 fessionem peregisset. alter insigni vir pietate,
 vt præstantiori militiæ nomen daret, institutus
 a nostris, et in Capuccinorum præsidijs lo-
 catus est.

T

COL-

COLLEGIVM CAMBERIENSE.

SCHOLARVM angustia laxata: et erat discipulorum numerus auctus, nisi interstrepuisset bellum, Sabaudiensium serenissimo Duce, Geneuam, hæreticorum receptaculum, oppugnante. Diuina obeuntium mysteria frequentia eadem, quæ superioribus annis: conciones audientium, quanta esse potest, pro captu templi. Cœpta est explicari doctrina Christiana exeunte Nouembri, rei nouitate perinde, vt utilitate quamplurimos conciente. Carceri, valetudinarioque, opera præbita diligenter, valetudinario magis: ita enim erat opus in multitudine moribundorum, & languentium: quippe frumenti inopia in has regiones late dominata complures in valetudinarium compulerat, effigies, aut umbras potius, mortuorum spirantium. neque enim vna fuerunt huic populo irati numinis argumenta. excepit fames miseriarum vltima, et, quæ cum illa plerumque, perniciofa contagio: multa corpora mortalium absumpta: quæ cum inhumata passim iacerent per agros, lupos primum extiauerunt, dein, gustata humana carne, accenderunt in homines, vt nonnumquam relictis ouibus, pastorem inuaserint, laniantque. Ceterum, parum abfuit quin Collegij reditus, vt in tali tempestate, imminuerentur: erant enim
qui

qui prætexentes mandatum Ducis, decimas, et tributa imperarent: sed is, cum conuentus esset a Patre Rectore, ostendit sibi placere, vt vacationem ciuilis census, omniumque rerum immunitatem haberemus: idem, cum medio Nouembri ad nos venisset, interfuturus sacro, exposuit cupere se mitti aliquos e nostris in loca nonnulla, quæ, multos iam annos, propter vicinitatem Geneuæ, hæresis occupasset: quin et in sermone pollicitus additurum aliquid magnitudini ac dignitati nostræ ædis, quo amplior, sit et accõmodatior nostris vsibus futura.

COLLEGIVM DOLANVM.

IN TEMPLO maximo, ijs diebus, qui anni uersariam Christi Domini nascentis, morientis, reuiuiscantisque memoriam præcurrunt, conciones habitæ ab vno, magno concursu fructuque. eodem tempore, temploque, pomeridianis horis ab altero, edocti sacerdotes de officijs Christianis. confessiones auditæ permultæ. complures a pellicum consuetudine, aliqui ab iniusta pecuniæ possessione, nonnulli, qui studiorum causa huc venerant, ab hæresi abducti. nec est prætermittenda pietas aliquot feminarum, quam omni genere officiosæ caritatis ostendunt. super cetera illud proprium habent, vt alias excitent ad abluendas maculas peccatorum, in nostro templo. Anti-

T a stita

stita quædam vnus cœnobij apud nos confessa, orauit obnixe, vt mitteretur aliquis ad suas audiendas: et aberat cœnobium ab vrbe non parum: paucis post diebus iuit vnus, et opportunis cohortationibus edocuit virgines, vt in diuino famulatu angelicos spiritus æmulentur. Discipulorum quoque nostrorum magna erga Deum, sacrosque ritus obseruantia: ex ijs segregata Congregatio beatæ Virginis: nec desunt, qui nostrum institutum, si per ætatem ac Superiores liceret, auidissime cõplecterentur: additus stimulus, vbi se ad Romanam aggregatos esse intellexerūt. magnus etiam profectus in litteris: excitantur in concertationibus et declamationibus publicis, præsentia studioque ciuium Dolanorum. Tres e nostris in diuersas Burgundiæ ciuitates Quadragesima profecti. ex ijs vnus, priuatis et familiaribus colloquijs, primarios cuiusdam vrbis ad concordiam reuocauit. choreas, quæ ducebantur frequentissime, sustulit. explicauit ter hebdomada, quæ pertinent ad informandam conscientiam. multorum confessions generales accepit. Sodalitium pæne collapsum restituit: persuasitque sodalibus menstruum sacramentorum perceptionem. ab altero, multorum, in Deum ac Cælites, licentia linguæ coercita. exposita doctrina Christiana. adducti homines vt excitarent facellum beato Roccho. dissidentes reconciliati. ab eodem, cum in alterum oppidum

pidum vocatus esset remotissimum, constabilitum Sodalitium, iam pridem inchoatum in honorem nominis Iesu: et aures datæ oppidanis fere omnibus confitentibus peccata totius vitæ. Tertius ierat in montana, vt ad varia oppida, animum atque iter intenderet. conciones frequentes. ter singulis hebdomadis instituti rudiores Catechismo: ad quem pueri munusculis, adulti voluptate, quam percipiebant ex puerorum diligentia, grandæui et prouecti discendi cupidine, alliciebantur. pomeridianas horas confitentibus dabat. bis, quotquot ibant hebdomadis, sacerdotes instruebat. Sed et constituta pax inter eos, e quibus vnus ita peruicax iræ, vt aliorum frustra fuisset omnis labor in eo mitigando. reuocatus vsus ter quotidie salutandæ Deiparæ ad pulsum æris campani: itemque vigilem seruandi ignem ante sanctissimum Christi corpus: qui olim aboleuerant. Reuocatus idem sacerdos sub ferias Pentecostes auxit numerum pœnitentium. mulier conscientia stimulos, quos aquæ potu esuque panis simplicis retundere non poterat, confessione euellit. eodem altera beneficio a diaboli insidijs, vt se in profluentem conijceret suadentis, liberata. Sublatæ choreæ anniuersariæ e vestibulo templi, vanaque consuetudo, qua equus instratus floribus, candelasque accensas gestans in fronte, inibat templum, ducente anicula, omni populo prosequente. ad-

eo manebant adhuc vestigia vetustæ superstitionis .

COLLEGIVM ANICIENSE.

VT IN HAC difficultate rerum et temporum, Aniciensis Collegij initia non improspere fuere . Conciones in templo beatissimæ Virginis, nostroque in sacello, quam utilissimæ : adducti ciues, vt quantum in ipsis est, exequentes cuncta humanis consilijs, spem tamen omnem ac subsidium in Dei clementia, frequentique vsu sacramentorum, haberent . mira erga nos illorum beneuolentia, lætitia vero, susceptum propter superiore anno Collegium, tanta, vt eam crudam veluti ac recentem nondum concoxerint: eam sperant, vbi res publicæ melius fluxerint, auctum iri. promouent interea, pro viribus, cultu sumptuque rem nostram domesticam, et suppellectilem sacram. nec minus ipsorum incrementum pietatis: ad sacrum conuiuium, in ferijs natalitijs, accedere circiter sexcenti: atque ex ijs aliquot primores vrbs. tenera ætas imbuta initijs disciplinæ Christianæ, tanta mortalium voluptate, et, vt fit in rebus nouis, admiratione, vt dictarent vulgo, pueros puellasque septennes doctiores esse, quam homines magno natu. Ceterum, cum in hoc tumultu adirentur a supplicibus templa Eucharistia proposita, eaque
ma-

magnifice adornarentur augendæ religioni , nos etiam nostrum sacellum, pro nostra tenuitate, instruximus , non eleganter illud quidem, sed tamen, vt appareret mundities , et cura : et viderunt illud ciues , et magno etiam studio visendum putarunt. Iam quotidiana munia Societatis, et pæne vsu contrita, sileantur. Quid enim dicam noui, si memorem non raro itum in nosocomium , publicasque custodias ? ibidem conciones, non fuisse inutiles ? non paucos ab ineunte ætate repetita confessione expiatis ? pecuniam non leuem ad dominos redisse ? mulieres a turpi quæstu ad pudorem & sanctimoniam reuocatas ? Sunt tamen , quæ sine piaculo taceri non possunt. Confessio ægroto cuidam , & corpori medicinam fecit, & animo. Alius, cum collo subnexuisset quædam ad minuendos ardores febrium , plus adiuuenti reperit in particula cerea agni cælestis . idem remedium mulier in pariendi doloribus experta . hæretici aliquot ad rectam sententiam reducti. impij impudique libri nonnulli, ignibus addicti. Duo, qui parentes pulsauerant , scelus agnouerunt: nostris præsentibus , veniamque petierunt genuflexi. fiduciaria sacerdotia reiecta . energumena liberata. ab ignauo otio lusuque aleatores retracti . et quamquam in armorum strepitu bellique, intutum erat adire suburbia, tamen in oppido quodam , per quadraginta dies sollemnis ieiunij, vnus e nostris opera quotidie concio-

nantis præclare stetit. monialibus, sacerdotibusque confitentibus aures præbitæ. piæ supplicationes indictæ. restitutiones factæ. hæreticorum libri exusti. Atque hæc de vrbanis rebus, externisque. Auditores habuimus fere quingentos, in sex classibus, præter eos qui docentur de finibus bonorum malorumque, in religione Christiana: numerus non paruus, si spectentur tempora, sed fructus, quam pro numero maior. spectaculis deleniti quidam, qui erant infensi, vario epigrammate, Episcopus Anciensium, cum scholas inuiseret, exceptus. Ceterum, in preces intenta ciuitate, nostrorum quoque discipulorum pietas enituit. Super vespertinas preces quotidianas in nostro sacello, semel atque iterum, albat, et nudati pedes, processerunt cum facibus, sacrisque monumentis redemptionis nostræ, tota ciuitate spectante, nec temperante a lacrimis. tantus est ardor tenerioris ætatis. non semel procacium muliercularum choros et circulos disturbauerunt irruptione facta, vt turpes cantilenæ in litanias sacras verterentur. e multis qui ad ineundam Societatem animum appulere, vnus admissus: prudentius enim visum est matura deliberatione vti, ne aut illos postea pœniteat consilij, aut nostros celeritatis.

PROVINCIA
AQUITANIA.

CONTINUIT SOCIOS centum et viginti. in Collegio Burdigalensi quinquaginta duos: in Tolosano triginta octo: in Ruthenensi et Auscitana Missionem quinos denos. Cooptati nouem.

COLLEGIUM BURDIGALENSE.

INSTAURATIO templi auxerat numerum pœnitentium: sed exortæ tempestate cedentes, ex vrbe discessimus. qua de re prius quam dico, ne excidant e memoria, duo breuiter perstringam. Burdigalam quidam appulerat, nauemque egressus, quod esset ante lucem, expectabat dum portæ aperirentur: ecce in ambulanti in pomœrio, homo ignotus in longo pallio, pecuniam sponte offert ingentem: miratus ille non quæsitam largitatem, tantoque magis dolum suspectans, recusat: verebatur dæmonem: et certe ita erat: ab eoque sublimi raptu intra urbem in nosocomij aream deportatur: hic præter expectationem repertus, rogatusque quomodo intro penetrasset pedem ianuis clausis, quod factum erat, exposuit: dein accersito sacerdoti vni e nostris narrauit, se, cum inimicum

micum haberet, sæpeque sollicitaretur ad pacem, hac execratione vti solitum, Tum tu me diabole, quocumque voles, asporta: nunc videlicet, pace facta, id sibi accidisse. admonuit hoc exemplum multos, vt abstineant a simili execratione. Scotus adolescens ex frequentatione nostrarum scholarum, hæresim, in qua erat innutritus, abiecerat: graue id popularibus suis, dæmonique: et auertere conati, illi verbis, negataque pecunia: hic rebus, oblataque noctu specie horribili decrepiti senis, ac nisi desisteret sententia, malum minantis: sed et illos constantia vicit, et hunc effugauit salutiferæ signo Crucis obiecto. Nunc pauca de migratione. Nostrum quamdiu fuere Burdigalæ, etsi communiter accepti, vtilisque, tamen, vt quidam erant in vrbe natura dissimiles, ac diuersa volentes, non carebant obtrektoribus: sed hi ostendebant magis nocendi voluntatem, quam nocerent: hic tamen annus, aditum, qua nocerent, aperuit, cum sublato habuere spiritus post cædem Guisiorum: qua videlicet nuntiata, non occultare hæretici gaudium suum: partim Iesuitas miseros, omnique orbatos præsidio, irridere, specie miserantium. Quis enim iam vobis in vrbe tutus locus? ita ne per contumeliam eijciemini? Partim conuiciari, et minari aperte: hi exterminandos dictitabant, agendos in patibulum, proijciendos in flumen, igni cremandos: et erant qui per sancte deierarent, non
ante

ante mortis limen adituros, quam senum denumve Iesuitarum sanguine sæuum odium expleffent : nec parcebant interim Catholicis ad templum nostrum aduentantibus: quasi hac nota a regijs (sic enim appellari volebant partem alteram) distinguerentur . quin etiam hoc additum ad eos perterrefaciendos, vt in eorum foribus,incipientes a nostris,creta minioue effingerent,et (si postea deleri contingeret) ferro insculperent, patibula: quasi ijs iam fuiffemus omnes addicti . illud omnino maturandum,vt quandoquidem iam res Catholica claudicaret, rueret omnino, Iesuitis eiectis, altero pede amisso . et noster discessus multis ante mensibus, voto factum præueniente, an insita hominibus libidine alendi de industria rumores, aliquorum sermonibus dilatus est: quem vbi audiuit hæreticus ægrotans in lecto, illico in medium cubiculum exiijt, vt ostenderet perceptum gaudium ex nuntio, non solum animo gratum, salubre etiam corpori fuiffe . at multis e locis ad Patrem Rectorem litteræ, quibus viri principes, vt ad se e nostris bini, terni, quaterni, et ad nonneminẽ etiam viceni mitterentur, effusis precibus orabant. Ceterum non est dubium hominibus viui pectoris, quin vera causa cur eijceremur, esset religio defensa, reliqua obtenderentur. et iacta sunt prius aliqua semina, in hunc ferme modum . Propinquæ erant feriæ beatæ Magdalenæ, quibus auniuersario

fario

fario ritu exponunt discipuli nostri scriptio-
 nes in publico, specimen pietatis ac doctrinæ,
 quæ ab omnibus legantur. visum est hoc anno
 augere celebritatem, ad vrendam hæretico-
 rum inuidiam, et Catholicos confirmandos.
 verum ne quis nobis obiectaret calumniam
 ingenij, Pater Rector pridie eius diei, Prore-
 gem Senatūque conueniens, certiores facit,
 cautum studiose a præceptoribus, ne quid pro-
 ferretur a discipulis, quod in regem regiosve,
 quamuis callida interpretatione, flecti posset:
 iaci tantum in hæreticos communia. exorat
 proinde, vt eorum potestate id fieri liceat, ne-
 que id cuiquam fraudi esset. igitur ipso die,
 circumuestitur area peripetasmatis, peripe-
 tasmata membranis, in quibus argumenta va-
 ria, et ingenij monumenta, ænigmata, theses,
 emblemata, aliaque, e quibus alumnum Socie-
 tatis agnoscas. accurrit multitudo visendi stu-
 dio, pars etiam carpendi. boni admirari, atque
 extollere industriam adolescentium: crabro-
 nes alij circumire, et figere aculeos. enimue-
 ro ferendum non videbatur, Luthero, Caluino,
 Serueto, et alijs hæresum fabris ex officina in-
 ferorum, quorum imagines illic depictæ, inuri
 notas: et mussantes conquerebantur. At Ca-
 tholici mirabantur, iuxtaque gaudebant: tum
 conuersi ad hæreticos. Nihil agitis aduersum
 Iesuitas. gliscit in periculis eorum dignatio,
 et vt palma, nituntur contra pondus: vel a-
 lumni

lumni eorum disciplinae prouocant vestros ma-
 gistros . Hoc altius penetrabat aduersario-
 rum animos , quia vera ferebantur . ipsi etiam
 adolescentuli , si quos agnouissent seminatores
 zizaniorum (patebat id temporis liber adi-
 tus ad urbem) digito monstrabant , eosque ad
 disputationem , ac solutionem ænigmatum in-
 uitantes , manu ac vi pertrahentes , irride-
 bant illorum silentium , indicem imperitiæ ,
 testem impietatis . eo magis tacita odia , et
 erumpere gestientia , coquebant intus aliquid ,
 cuius non ante tonitru audiretur , quam exi-
 steret flamma . aditi sunt , tentatique , Prorex
 et Senatus . nec difficile fuit trahere in partes ,
 seu pretio , seu ambitione corruptos . prætende-
 batur quippe nomen regis : et duodecim aureo-
 rum millia dicuntur impensa . decretum est de
 nobis expellendis . ceterum , vt iure agere vide-
 rentur , tria calumniabantur : primo , quod pro
 fuggestu regem non laudassemus : dein , quod vi-
 tantes hoc crimen , non haberemus amplius cõ-
 ciones publicas , ne Politici (Politicos vocant
 quorum specie fulciendi regni , religio vacil-
 lat) offenderentur : postremo , quod nos si in vr-
 be adessemus , obuiam iretur multorum consi-
 lijs , quos perniciofa libido teneret alienæ po-
 tentiæ gratificari . sed tamen non satis causæ ad
 eijciendum . intendatur aliquod crimen : elicia-
 tur quæ sit Iesuitarum de rege , a seclis que sen-
 tentia . subodorari non erit admodum difficile ,
 et

et multorum credulitas nostram opinionem affirmabit. Hæc illi, nihil magis metuentes, quam ne hæretici viderentur. Quibus ita compositis, multorum auribus oculisque obseruamur curiosius, si quid diceremus, faceremusve, e quo arcana nostra perspicere, et speculari sensus abditos possent. cum essent tecta omnia, et aduersum insidias clausa, quia palam effici nihil poterat, dolum machinantur. Vnus e Seuiris (publicus magistratus est, Iuratos appellant) in frequenti templo nostro ad confessionem accedit: nec multo post, quasi non accepta absolute, discedit indignanti similis, et minanti: tum recta ad Proregem, ac principes Senatus: hic plenus iræ, seu recte simulans, incertum an apud conscios fabulæ inceptæ, de negata absolute conqueritur, quod a rege esset. omnes a prandio ad Archiepiscopum, imagine cognitionis: eo Rector Collegij, et sacerdos de quo erat quæstio, accersitur, cum vterque nesciret, quid causæ esset: sed vt venire, statim pernotuit. Seuir enim ille, sermone vultuque composito, quod ij faciunt, quibus malum potius sub lingua, quam in lingua, sacerdotem nostrum criminari, vt vno videlicet accusato, socios omnes inuisos, deinde etiam suspectos reddat. tria verbo obijciebantur, magna ad speciem inuidia, nulla culpa: denegata absolute, quod regiarum partium esset: offensi multorum oculi animique, in pleno templo: non habitata

bita ratio existimationis publici magistratus. hæc ille suo more exaggerabat: namque et facundia homini aderat (quam et e nostris, gratus discipulus, olim didicerat) et accipiebatur pronis auribus fauentium incepto. Ad ea noster paucis. Multos sibi auditos eo die, nec facile omnium meminisse: tum, sacramentum confessionis diuinum esse, atque arcanum: in quo quod quisque audiuit, ignoret tamen necesse est: habitum semper a se, atque habendum, honorem debitum magistratibus. Quod lenire debuit responsum, tamquam præcisa spe persequendi criminis, exulceratum animum magis accendit. postero die cum res relata esset ad Senatum, in consilio prudentium, veritas non indignuit patrocínio. iactata magis accusatio-
ne, quam peracta, accusator irrisui fuit. At ille non tolerans infamiæ, peruolat ad regem, suam causam agit, aufert decretum, vt quicumque concionantur posthac, regis defendant factum, eumque populo commendent. commune videbatur decretum, sed erat peculiare in nostros. nec dubium, quin si haberent concionem, aut obtemperatio esset obnoxia, aut prætermissio videretur superba. Sed iam ante, hoc periculum prospicientes, sibi silentium indixerant: quod cum lacerarent hæretici, Catholici ægreferrent, ipse etiam magistratus iuberet solui, prolata est publice e volumine nostrarum legum, lex illa, qua si intercedat bellum

lum

lum inter principes Christianos, in alterutram partem propensiores esse prohibemur. quo responso retusa lingua maleuolorum, sed non repressa violentia. minantur, nisi faciamus imperata, exturbaturos Collegio, bonisque. at nostri, magno animo, immensum patere orbem, cunctaque bona in Deo sita: proinde omnia potius, et vitam ipsam, quam quicquam non salua conscientia faciant, esse amissuros. ubi minæ irritæ, descenditur ad blanditias: subornantur amici, ut id nostris persuadeant: verum his quoque frigentibus, vltimum telum insonuit. die Sabbati venit in Collegium iudex rerum priuatarum, et regis nomine edicit, ut, quoniam Collegium esset prætorio proximum, ad multaque vtile his temporibus regi, intra viginti quattuor horas vrbe cederemus, effemusque in loco nostro ad Sancti Macharij, qui ab vrbe distat viginti millibus: non nisi confecto bello redituri, ut edictum percrebuit, volant, e vicinis oppidis, Dynastarum litteræ nostris repentium: et domum nostram Catholici, cum multis lacrimis et lamentatione flebili: diceres certamen mæroris edidisse. Magistratus cum cernerent tantam vim ciuium ex omnibus ordinibus in Collegio, verentes ne quid conciretur turbæ, sub noctem et ipsi veniunt, imperantes ut facefferet vnusquisque: sed auribus surdis: ni nostri, quod potestate illi non poterant, caritate obtinuissent. discipulorum
tamen

tamen ardor non ita facile repressus: quin et presentibus Seuiris, scamna euellunt, effringuntque, quod negarent permissuros, vt in aliorum vsum verterentur: relatum ad Proregem: extemplo armati mittuntur, disponunturque circa domum ea nocte, ac die consequenti, prohibendo ingressu. ea res nostris, vacuo iam magis tempore, locoque ab interuentoribus, parando discessu, colligendisque sarcinulis, non inutilis fuit. etsi non defuerunt qui liberaliter obtulerunt viaticum, vestemque communem, vt in vulgari habitu fallerentur hæretici ad excipiendum attēti. cum discederemus, optimus quisque amicorum, et plerique ciues, vt quique amantiore religionis, ruere in nostrum complexum, doloremque gemitu testari: irridentibus contra quibusdam, et offerentibus sudaria, quis lacrimæ abstergerentur. O ignaræ mentes hominum, et nesciæ vicissitudinis rerum. Quo die nos Regis edicto Burdigala pellebamus, eo die Rex ipse, qui edixerat, e vita depulsus est. Ceterum, ne nos amici prosequerētur, vnus e Seuiris, cum staret ad portam vrbis, prohibuit. at nos compingebamur ad Sancti Macharij, vt simul opprimeremur omnes (seu hoc suspicio multorum, seu fama tulit) nisi antea oppressus ille vnus fuisset. hoc porro nuntiatum cum esset, afflixit quidem animos aduersariorum, sed audito aduentare exercitum, rem nostram Machariensem fere euertit.

V igitur

igitur qui commigrarant Burdigala, ante expectatum abiere, ne in hæreticorum potestate essent: idemque parantibus reliquis (ij erant septem, incolæ loci) tâta est mutatio facta animorum in oppido, vt quibus antea nō nimis æquis utebamur, vltro ad nos venerint, atque ipse etiam Præses, pollicentes publica fide, nihil mali nobis, ipsis viuentibus, fore: neque enim cuiquam nostrum, nisi per eorum, sanguinem hauriendum. At Burdigalæ relictum ita triste desiderium sedulitatis nostræ, vt multi conquirentes solatia, ad videndum desertum templum, gymnasiumque non aliter irent, quam solebant olim ad audiendum: nonnulli ab vrbe discesserint, quod eorum aspectum exulcerantem animos ferre non possent. Ita ne, tanto labore sumptuque, Iesuitæ ædem suam Collegiumque hæreticis instaurabant? Iis videlicet vocibus liberi aliquorum questus audiebantur. Sed amorem illorum, in nos etiam absentes, experti duo e nostris, qui cum e Brasilia reuerterentur in Hispaniam, a prædonibus capti spoliatique in Burdigalensium portum appulerant, ignari nostri discessus: ita enim benigne ac liberaliter excepti sunt a Catholicis, certatim munera, vestem, viaticum, ceteraque necessaria, conferentibus, vt collaudatâ eorum humanitate, quamplurima fuerint remittenda.

P E T R O -

PETROCORIENSIS, ET CAMAR-
facensis Misiones.

PETROCORII sunt in hac prouincia
vetusti ac nobiles : missis iam diu litteris
nostros expetierant : et duplicauerant preces,
cum egrederemur Burdigala : ita satisfactum
voto illorum . huc venerunt viginti , magna
gratulatione ciuitatis , deductique incredibili
frequentia omnium ordinum in Collegium pu-
blicum : omniaque abunde statim subministra-
ta . ægre id fuit vicinis Burdigalensibus hæresi
infectis : et audiuntur minæ : sed eas Petroco-
rij, præ studio Catholicæ religionis, atque erga
nostros beneuolentia , contemnunt : nobisque
adornant amplum Collegium ac stabile , vbi
tuto esse possimus . quo cura industriaque ma-
iore respondemus illorum beneficio et volun-
tati . Conciones , tribus continuis mensibus ,
ad diuturnam explendam sitim, accurrente po-
pulo , frequentissimæ : confessiones multorum
hominum millium , vniuersæ vitæ fere omnes .
restitutus priscus mos audiendi sacri, et exter-
minatus qui irreperat impia verba iaciendi
in Deum . et nunc dies festi , statæque carimo-
niæ , coluntur ita pie , ac sancte , vt exuto fere
irreligioso omni ritu , quasi ad messem ierint ,
non ad sementem faciendam , legentes fructum ,
grates agerent Deo, per quem factum erat , vt

meterent, quod non seminarant. Gratum etiam præbuere miraculum discipuli, cum edicto Iubileo Pontificio, indictisque publicis supplicationibus pacis exposcendæ, in multitudine inundante ad facellum nostrum, conspiciantur angelica specie Christi Crucis insignia præferentes, et pulcherrima symphonia opponentes preces diuino numini: ut quam veniam iure præsentis defensionis non possent, patrocinio antiquæ miserationis obtinerent.

C A M A R S A C V M oppidum est viri nobilis, qui e nostris Burdigala discedentibus, duos impetrauit, non sine eius voluptate, et utilitate oppidanorum. namque (quod antea religioni vix erat) peierare, scelestæ lingua Deum violare, non habere sacris, negotiosisque diebus discriminata opera, desistere. nobiles nonnulli in fide firmati. persuasum tribus, ut designarent domi sacrarium fundendis quotidie precibus, rei que diuinæ audiendæ. frequens sacramentorum vsurpatione introducta. cum duabus familijs pari nobilitate, iam triennium dissidentibus, nostrorum rogatu monituque, effectum, ut posito diuturno odio in gratiam redirent: et quoniam parum differt a similitate tacita concordia, placuit, ut matres familias se vicissim inuiserent domi, æqua lætitia ipsarum, et totius oppidi gratulatione. duæ etiam mulieres non ignobiles reconciliatæ: hoc profecto iucundius, quod earum vna,

in templo ab altera veniam petijt, multis inspectantibus, non ignara in simili certamine esse optimum vinci.

MISSIO ALBATERANA.

APPENDICVLA Burdigalensis eiectionis, Albaterrana etiam Missio fuit: atque huc tandem, longo circumitu, hæreticis obsidentibus militarem viam, difficile emerferunt duo, et cupidissime accepti. plerumque oppidi est hæresi corruptum. hoc magis nostri vires intendere, diuisis inter se officijs. concionatorem alter egit, alter Catechistam: neutrius labore pœnitendo. Vnus e Toparchis, dissimulato intellectu, an quod ita putaret postulare rationem rei familiaris, apud se hæreticum habebat: admonet noster, quale portentum aleret domi, neque id vtile esse. at ille, Reduc si potes errâtem in viam: id erit honestius, quam eiectionem. Itur ad hominem, iacebat in lecto aspectu horridus, facie squalidus, contractis nervis, oculis introrsum actis: diceres deformitatem corporis cum turpitudine certare ingenij, dignumque animo domicilium inuentum: erat hic multa claritudine generis (quo vsus instrumento ad multa facinora) sed eam sceditate hæreseos obscurabat: ducebat familiam inter Calvinistas, et habebat aliquot adulescentes, quos infatuaret docendo. Leniter

primo noster, et molli brachio, sed premebat
 ramen hæreticum: ille cedebat, paulatim sese
 in arcum includens: tandem eo redactus est,
 vnde effugere non posset. quo animaduerso,
 exclamat furenti similis, allatrare Toparcham
 ipsum, nostros lacerare, in circumstantes con-
 uicia iacere ore spumanti: cum obloqueren-
 tur nostri, obstrepere, obstruere aures, inter-
 fari aliquid ipse contumeliosis vocibus, non
 tam vt daret responsum, quam vt ipsi ne exau-
 direntur: nec dubium fuit, quin arguerit timo-
 rem detrectatio certaminis: a quo discessit no-
 ster, clara quidem fama, sed sterili victoria.
 igitur ad alios iuuandos opera conuersa. Con-
 firmati aliquot vacillantes: ruentes erecti: do-
 cti alij veritatem: sed pudore quodam, seu ma-
 turitate deliberationis, errorem abijcere di-
 stulerunt: spes est, vt quo segnius incipiunt, con-
 stantius persequantur. etenim nostri operis
 scopulus et mora, Toparchæ mater fuit: hæc e
 popularibus suis alios pudore et probris, mul-
 tos laude et hortatu accendens, minis et polli-
 citationibus, qua auctoritate, qua efficacitate
 orationis, nostrorum conatus interuvertere,
 quos numquam nec visu, nec congressu digna-
 ta est. Sub huius vmbra hæretici in his parti-
 bus latent, eique se præbet filius, veneratione
 magis materni nominis, quam voluntate, ob-
 sequentem. in his tamen difficultatibus, nostri
 quantum potuerunt, visitandis ægrotis, adiu-
 tandis

tandis morientibus, audiendis valentibus, cælestique pane reficiendis, Societatis munia non intermiserunt. et ingenti solatio fuit, vir magna pietate et prudentia excellens, Abbas, ex iniqua nobis parente, carissimus filius, quo fere vno stant Albaterræ Ecclesiastici, laicique, qui fidem Catholicam tuentur. neque id ignarum hæreticis, eius agros prædiaque bello inuadentibus, et vastantibus ferro. Ceterum, opera egregie posita pueritiæ instituendæ. res noua initio visa, et pro habitu animi vnicuique accepta: laudare Catholici, et admirari: calumniari improbi, et obterere. ter hebdomada explicabatur doctrina Christiana, mittebatur per urbem ædituus, qui ære tinnulo diei horæque admoneret: certum in locum fiebat ingens puerorum concursus, tanto ardore discendi, vt quasi diuinarent breuem nostram commorationem, breui omnia perceperint: ipsi interea enarrare domi, quæ audierant: domesticos instruere: iusiurandum neque usurpare, neque pati posse: si quem audirent negligentem numinis, deterrere grauitate supplicij obiecta: libros quoscumque conquisissent, auctores improbitatis, comburendos afferre. frequens illis fuit cum hæreticorum liberis de rebus fidei concertatio: vt dolerent parentes, nostrosque socios non tam lacerarent ex occulto, quam contumelia, palam, iurgioque lacefferent. tanta est hæreticorum in hoc oppido licentia.

Sed nos eorum procacitatem malevolentia incitatum stimulis, fregimus patientia, et taciturnitate sedauimus. Iam Catholici admirati filiorum fructum in Catechismo, vltro eosdem obtulerunt litteris imbuendos: recusationem ademit vitata suspicio exigua benevolentia, vel fuga laboris. enimvero excanduit ludimagister, iramque et probrosis sermonibus, et missis litterulis ostendit: sed hunc quoque modestia placauimus: ita, quos educabat domi adolescentes nobiles, et ingenio praestantes, ad nostros deducebat. visendum porro fuit, et summa voluptate visebatur ab Albaterranis, cum bis hebdomada (neque enim par erat sapius fieri, propter distantiam locorum) adolescentuli bini progrediebantur ad templum sacro audiendo, ita composito corporis habitu, incessuque, vt latarentur omnes, et qui maxime vellent laedere, non laudare non possent. Visum deinde, vt iuuetus adeo docilis, ad perceptionem salutaris Eucharistiae institueretur: iam appetebat dies sacer omnibus Sanctis: octauo ante exposuimus rationem recte confitendi, praecipuaque et admonita rite communicandi: confessi in peruigilio: die festo, quemadmodum et alijs diebus, procedentes ordine ad templum, ita rapuerunt omnes ad admirationem sui, vt viri mulieresque certatim accurrerint, auidis oculis inusitatum spectaculum haurire cupientes. Nec tantum in oppido labora-

bora-

boratū, sed etiam in vicinis pagis: et labori fructus pro portione respondit. Cum euocati deinde essemus per litteras, amanter, et caute, præmonuimus nostri discessus, quem ita grauiter tulere, vt locus ipse, in quo eramus, repletur lacrimis puerorum: ipsi etiam parentes tacitum dolorem continere non possent. tum difficile fuit persuadere multis, vt ne iniquo animo ferrent, si non acciperemus eorum dona, neque pateremur, vt nos longius ab oppido prosequerentur.

COLLEGIVM TOLOSANVM.

TOLOSA QVOQVE creuit Burdigalæ ruinis. Accessere focij triginta, et, quæ Deo habenda est gratia, per medios licet hostes (a quibus alij multi spoliati vinctique) sine vlla noxa . neque hoc sine eiusdem numine, quod Agenni (vrbs est Tolosam inter et Burdigalam) vir est honoratus et pius, qui liberali hospitio accepit nostros, adiutosque opibus, et tutos itineris duce, non aliter dimisit, ac si eorum omne periculum præstare deberet. atque is est, qui anno superiore vnum e nostris, captum ab hæreticis redemit aureis sexaginta: qui alios duos nec regredi nec progredi valentes, omnibus vijs ab hoste circumfessis, quinque menses apud se habuit, coluitque multa comitate, in speciem fratrum: et nactus deinde oppor-

opportunitatem temporis, ipsemet suis equis
 Tolosam adduxit: qui denique tres adolescen-
 tes euntes ad Tyrocinium (sed insequenti equi-
 te iussu parentum, vt comprehenderentur in
 via, non satis tutos) noctu in castellum pro-
 pinquum, dein quinto post die deuijs itineribus
 et flexis, declinantes viatorum occursum, ad
 nostram sedem deducendos curauit. Igitur
 Tolosæ auctus nostrorum numerus, auxit et
 fructum, centum, antea actam vitam confesio-
 ne aperuere: multi ad varia religiosorum cœ-
 nobia se recepere: complurium repressæ libidi-
 nes: odia placata: vnus inimicum excipere, al-
 ter vxorem confodere cogitabat: vterque a
 patrandò scelere deterritus. Adolescens sep-
 tem octo ue annis diuinorum mysteriorum præ-
 sidio caruerat, quod in vrbe hæretica esset, sed
 tenax tamen religionis, non potuit vñquam,
 nec blanditiarum lenocinio, nec minarum ter-
 rore mutari: is nunc relicta patria, parentibus-
 que, Tolosam venit, vt agens inter Catholicos
 et compenset iacturam præteriti temporis, et
 sibi prospiciat in futurum. Verum, vt hic inui-
 olatam fidem inter hæreticos, ita et virgo, quæ
 nostrum templum frequentat, pudicitiam in
 media libidinum flamma seruauit. Dolo per-
 ducta erat in cubiculum viri præpotentis, diu-
 que tentata precibus, abhorrebat a flagitio:
 adijciebatur summa diuum millium aureorum,
 contestatio amoris, proponebatur solitudo, si-
 len-

lentium: quod nemo sciret, vix factum videri. at illa obijciebat contra pulchritudinem pudicitia, et sponsum virginum Deum, omnia tuentem. Quin, potius iugulari me iube, quia nec pretij magnitudine, nec mortis supplicio adduci potero, vt aut sponsa Christi esse desinam, aut incipiam esse impudica. tu vide quam turpem rem animo agitasti: te enim decebat non magis maiorum nobilitate, quam moribus, pluribus antistare. Admiratus iuuenis virginem virilis animi, noluit amplius sollicitare, quam ita intelligebat in pudoris Deique amore constantem.

M I S S I O A V S C I T A N A .

QVO IN STATV esset Missio Aufcitana, diximus anno proximo. nempe duos e nostris versari in ea messe, efflagitatum ab vrbe Collegium, missasque super ea re litteras ad Patrem Prouincialem, vt cum Patre Generali conficiat. Cum res adhuc in expectatione esset, principio huius anni, ciues vrgere, vt suscipiatur cura instituendæ iuuentutis, propter discessum externorum moderatorum, institutore carentis. et res erat ante oculos, vt contradici non posset. Sub festum Epiphaniarum, in magna inopia frumenti, librorum, supellectilis, rerum omnium, quinque classes aperta: ex quo et nostris magna materia patientiæ, et ciuibus
beni-

benignitatis oblata est. ij, etsi caritatem anno-
næ auxerat bellum, et grando fere interemerat
spem omnem præsentis anni, propterque re-
pentinis hostium impetus prope fames time-
rerur, victum tamen ac vestitum, vt his tempo-
ribus, abunde suppeditarunt. ac primis quidem
septem mensibus nouem e nostris, dein cetero
anno, duplicato numero fuere. Tres, quadragin-
ta diebus ieiunij verni, in tribus oppidis Ausci-
tanæ diœceseos concionati: quod et interfuit
priuatæ multorum salutis, et publicæ. nam vsu
compertum est, omnibus circa oppidis dissimu-
lantibus, seu desciscentibus, pacemve ab hoste
redimentibus, tria hæc indixisse hæreticis bel-
lum, inuictis animis, aduersus ea, quibus cete-
ra terrebantur. id cum virtuti concionum tri-
butum est, tum etiam frequenti esui agni cæle-
stis. ceterum in his oppidis nihil iam desideres
Catholici ritus. Sigillariorum ex ære, ceraue, sa-
crorum Rosariorum item, globulorum piacu-
larium, imaginum cubiculariarum, lustralis
aquæ in ædibus priuatis, vsus introductus: vt ra-
ros iam reperias e viris etiam primarijs, qui
non Rosaria, more gentis, pro armillis ferant.
librorum vero, e quibus impiæ opiniones, aut
mores impudici, magnus numerus extortus. ca-
pita legis Christianæ in oppidis, ipsaque in vr-
be explicata: et quoniam de plano præ multitu-
dine, non exaudiri vox Catechistæ, coactus in
superiorem locum ascendere. Canoniorum se-
cunda

cunda erga nos voluntas: neque his concedit Proepiscopus. illi maiorem ædem meditantur: temporarium interea struunt sacellum, ornamentaque. at Proepiscopus cœptam domum proximam Collegij ædibus adiunxit: non mediocrem deinde pecuniam obtulit comparandis libris, et promisit daturum suam bibliothecam nostræ instruendæ. confessionum generalium numerum inire haud promptum fit. sed huius sacramenti virtus, interdum absoluta anima corpus quoque liberantis, in ipsius Archiepiscopi domo declarata est. Nobilis adolescens graui morbo implicitus, desperatis rebus, ad confitendum de peccatis animum appulit, paulo post habere cœpit melius, et recreatus omnino venerationem auxit salutiferæ confessionis. ea causa urbem intra, extraque, ad ægrotos frequenter accersimur, ipsoque in itinere magno in honore, etiam ab hæreticis habemur. quod cuidam sacerdoti accidit, qui cum diuertisset ad hæreticum notum, ac nobilem, ab eo liberaliter acceptus, habitus, dimissus est: cum solutione pecuniæ, quam Collegio debebat, vicinis stupentibus. sed hæc dicta quasi in ordine: nunc sparsim aliqua delibētur. Nōnulli, qui obtentu valetudinis, iubente quidem medico, sed Parocho nesciente, vescerentur cibis alioqui illicitis, adducti vt id facerēt permissu Parochi, fuerunt ceteris exemplo. Mulieri, quæ voluntario ieiunio conficiebat corpus, sed (vt pernici-

caci.

cacitate humani ingenij, nobis placita complectentes, debita plerumque negligimus) diebus festis abstinere a templo, persuasum a nostris, ut ne astu diaboli abruptam potius contumaciam, quam securum obsequium vellet. Curio, quod interuersis curiæ redditibus, curiales deseruerat, nostrorum admonitu curionatum abdidit. Aleatores, ganeones, impuri, impudicique, diuini nominis numinisque contemptores, coerciti. infames mulieres eiectæ. Actum quoddam in oppido, vbi hæretici multi, cum aliquibus, quibus luxus corporis, et desidia cordi, ut esurialibus ferijs ab escis vetitis, etiam in aliarum inopia, abstinerent. Eodem in oppido firmati debiles in fide, et labantes erecti: fructu præcipuo Catechismi: cui primo interesse etiã hæretici cum fremitu, deinde cum tacito consensu. Urbanus carcer, et xenodochium aditæ ægrotorum, victorum, aliorumque pauperum confessiones exceptæ. Vesana mulier, et ut rumor erat, a dæmone correpta, sacrosanctæ Eucharistiæ mysterio refecta est. Abducti aliqui a fenore exercendo. Cum haberetur conuentus virorum nobilium, in quo iureiurando se quisque obstringebat futurum, fide erga Ecclesiam Romanam, vsque ad vltimum inuicta, vocari placuit sacerdotem nostrum, qui oratione habita eorum esset concordia probator, et testis. quod et in alio oppido factum, multis abnuentibus. Redeamus ad ordinem interruptum. Sacellum,

cellum, quod nobis apparari diximus, apertum est die Virginis annūtiatæ, magno ciuium concursu: attamen maiore, per eos dies, quibus rite indicta statione, supplicationeque ad certa vrbs templa, propter Gallicos tumultus, ad nostros erat veniendum: augebat religionem fax plurima accensa, et spectata pietas Scholasticorum nostrorum, siue communicantium, siue litanias concinentium. Communicandi autem vsus, octauo aut quintodecimo quoque die, iam frequens in vrbe: idque factitant primores ciuium, maxime Scholastici. horum tanta ad religionem propensio, tanta docilitas, tanta erga nostros beneuolentia, vt cum obsequio ducantur magis, quam imperio, nihil simile magistri se inuenisse testentur: matutino domi orant Deum, vespertino sedulo introspiciunt conscientiam. pædagogia et contubernia quotidianis litanis personant, excipientibus reliquis, vno præeunte. Inuenti qui oblatos redditus Ecclesiasticos repudiarunt metu peccati. Omnino spes est, vt tenelli malleoli crescant in vires, quarum maturus fructus, quamlibet diligentis vinitoris voto, laborique respondeat.

R V T H E N E N S E C O L L E G I V M .

VT LEVIS SCAPHA maiori adiuncta nauigio, eodem cum illo rapitur cursu, seu portum intratura, siue scopulo allidenda,

da, sic res plerumque priuata idem subit periculum, quod publica: nec facile vtramque discernas. Hactenus Ruthenense Collegium, in columi vrbe, priuata incommoda non sensit: nunc eadem laborante, damno propior fuit. ita in calamitate publica defuit. vectigal annuum, quod præbebatur in Comitijis prouinciæ. noster tamen idem fuit tenor, urbem intra extraque, non infructuose laborando. Vrbs Mauriacensis, unde superiore anno discessimus, interuisa: adiutique doctrina Christiana, et concionibus, et pueri, et parentes. eadem opera atque utilitate, oppida diœceseos Sancti Flori adita nonnulla. At Ruthenis, remittente peste, repetita studia litterarum, maiore discipulorum ardore, quam numero: quadringenti, nec multo amplius, fuere. Quadragesima verba facta ad populum quotidie, mandatuque Antistitis lustrata tabernæ librariæ, librique damnati, in media vrbe, loco celebriore combusti. Deiparæ Congregatio ac religio, multorum opificum accessione, aucta. Confessiones de omnibus vitæ peccatis audita quinquaginta. Mulier a marito falsis appetita criminibus, miseriarum remedium, non corpore iaciendo in flumen, quod facere moliebatur, sed abluenda anima peccatorum sordibus, de nostrorum consilio, quæ fuit. Duos inter fratres, aliosque complures, discordiæ sedata. Nobilis mulier vigesimum iam et quintum annum Calvinum secuta

ta cum ancillis duabus, Deo fauente, nostrorum ope resipuit: et iam huius eleemosyna Collegium iuuatur. sequuntur quædam miraculis non absimilia. Hæreticus in Prioratu Collegij, altare beato Ioanni, vbi etiam eius reliquiæ, sacrum, cum moliretur euertere, attactus repente comitali morbo (Sancti Ioannis in hoc tractu appellant) ab incepto, malo coactus, abstinuit. Conspirauerant in quadam domo, ad vnum ininterficiendum, rustici fere viginti, et cœtum illum nefarium ad supremam vsque noctem extraxerant, cum interea tacta de cælo domus, prostratique omnes iacuerunt in pavimento, quasi ob metum defixi: tandem post horam, vbi surgendi potestas fuit, hic pectus, ille brachium, alius manum, pro se quisque partem aliquam corporis correptam cæco igne lamentari: admonet vnus e nostris discipulis, vt adhibeant aquam piacularem: factum: dolor abscessit. Ex adolescentibus qui ad nos ventitant, vnum erysipelas inuaserat, lue grassante, vt mortem adduceret: nec a medico spes vlla: admonitus a nostris remedio eiusdem aquæ reuoluit. Laborans mulier e partu, atque, vt res docuit, conceptu iam præmortuo, particulam cælestis agni, quam a nostris acceperat, tumentivtero religiose admouens, fetum edidit exanimem: chirurgus, qui iam ferrum et vncum expedierat, vt vi extraheret, admirante.

P R O V I N C I A
A R A G O N I A.

I V V N T N O V E M L O C I S
focij ducenti quadraginta sep-
tem. in Domo Professa Valenti-
na triginta: in Collegio triginta
septem: in Gandiensi triginta:
in Casaraugustano quadragin-
ta octo: in Bilbilitano vndecim: triginta quat-
tuor in Barcinonensi: in Gerundensi viginti-
sex: in Balearico vigintiduo: nouem in Domo
Probationis Tarraconensi. Quinque ingressi
Societatem. Egressi e vita octo.

V A L E N T I N A P R O F E S S O R V M
Domus, et Collegium.

I N D O M O P R O F E S S A Valentina ni-
hil defuit nostrorum studio, atque industriae.
habitæ conciones non pauca, in templo maxi-
mo, et nobilibus Parœcijs vrbis, magno prouē-
tu. aditus carcer, auditusque: et adiuti suppli-
cio damnati: quo etiam tempore ad densam
multitudinem habita cohortatio efficax, cum
suspensa fontium corpora, plena adhuc animæ,
ac spiritus, astantem turbam, vel mouerent
spectaculo, vel terrerent exemplo. Iustrata etiã
vicina oppida, et tempestiuus remedijs multo-
rum

rum salus restituta. Ceterum coemptæ oppor-
tunæ aliquot ædes dilatandis agnustijs templi.

DISCIPVLO RVM numerus crescit, et,
vt sæpe alter ex altero oritur, etiam fructus: ex
utroque deinceps Collegij fama. Verberatio
hebdomadaria sexta quaque feria vim suã ob-
tinet: neque omittitur Catechismi explicatio
per vicos et compita. subuentum et paupertati
collectitia eleemosyna: inuenti viri nobiles,
qui singuli trecenos aureos ad hoc opus contu-
lerunt. additus Collegio amplus ager, non leue
foundationi adiumentum.

COLLEGIVM GANDIENSE
et Cæsaraugustanum.

GANDIENSI accessit Philosophicum
curriculum. rudimentis Christianis infor-
mati pueri, ac neophyti: horum, vt in reliquijs
Saracenorum, non paruus est numerus. fuit
etiam in finitima oppida fructuosus excursus.

CAESARAUGVSTAE magnus ar-
dor sociorum: inuisunt ægrotos, afsistunt ani-
mam efflantibus, lustrant, audiuntque, singulis
hebdomadis, detetos in carcere: ad patibulum
vsque damnatos prosequuntur: sparsum diuini
verbi semen in summo templo, et in alijs cele-
brioribus: et apparuit vbertas fructuum. Di-
missi sacerdotes in finitima loca, eodem euen-
tu. illud præter cetera insigne, et frustra ab

alijs tentatum, oppidum, propter quorundam discordiam, diductum in duas partes, ad concordiam redisse: et grates actæ Societati a lacrimantibus præ letitia. Ceterum in vrbe quoque, et in oppidis, Catechismi vsus extitit, ac fructus. Scholasticorum Sodalitas auctior facta.

BILBILITANVM, ET BARCINONENSE Collegia.

ETSI NVLLAE in Bilbilitano scholæ, adolescentium tamen Sodalitas sub Dei paræ patrocínio condita: et magna religio omnium, ac disciplina. adiuta cetera vrbs, pagique adiacentes, vt vnico verbo complectar plurima, muneribus Societatis.

BARCINONE haud paulo maior laborum materia, non solum propter gymnasium percelebre, vbi duo Theologiæ magistri, sed quoniam, et in excursionem pacificatæ ciuitates duæ, magno bono vtriusque: et in vrbe ipsa duo proceres, cum summa admiratione regni, et huius vrbis, Episcopi que gratulatione. Accessit aliud, quod magis indicauit nostrorum studium in salutem proximorum, et auxit ciuium amorem: pestis. semestri spatio duodecim milia sustulit: vt vrbs ipsa importuosum quoddam mare videretur, non tam propter corporum nauium fractarum, quam propter hominum stragem, vbique iacentium. hac tempe-
state

state nouem e nostris proiecerunt se in fluctus
 vt alios ab æterno naufragio eriperent: sex
 merfi ex ipsis, tribus enatantibus quidem,
 sed inuidentibus felicitatem illis, qui extre-
 mum posuissent spiritum in perseuerantia ope-
 ris, et ostensione Christianæ virtutis.

GERVNDENSE COLLEGIUM.

MIRABILIS e matutinis pomeridianis-
 que sermonibus ad populum fructus, vt
 annua confessio verterit in menstruam: et mor-
 talium quamplurimi sint venia mutati. Capi-
 ta doctrinæ Christianæ exposita a primoribus
 patrum nostrorum, præeunte Patre Prouincia-
 li, ciuitate admirabunda: et pudore suffusis,
 præ auctoritate magistrorum, illis qui doce-
 bantur. Obierunt duo patres diæcesim vni-
 uersam, et excitatus vsus sacramentorum. in
 vno oppido, cum e suggestu accusasset sacer-
 dos paucitatem communicantium, insequenti
 die festo accedere ad communionem sexcenti
 quinquaginta. pacificati dissidentes. peccan-
 tes correcti. ingressis nostris quoddam oppi-
 dum, diditus est rumor aduersus famæ illorum:
 metuebat scilicet dæmon procellam imminen-
 tem: sed cum breui veritas diluxisset, magnif-
 que beneficijs affecissent oppidanos, vt pauci
 fuerint, qui non se cum Deo reconciliarint, e-
 uanescente mendacio, duplicata gloria disces-
 sere.

tere. Ceterum, cum qui erant in carcere, vt in anno aduerso frugibus, conficerentur fame, auctores fuere, vt designaretur aliquis stipendiarius emendicandæ: magnum victorum subsidium: et diuitum, vt liberaliter frumentum, argentumque suppeditarent, incitamentum, nec refecta solum illorum corpora cibo, sed etiam animi pane cælesti.

DOMVS PROBATIONIS TARRACONENSIS, et Collegium Balearicum.

TARRACONENSIS ciuitas nostri ordinis amantissima, ideoque studiosissima diuini cultus, auxit caritatem, cum in metu vicinæ pestis, Pater Rector vocatus in Senatum promisit nostrorum operam, vel cum præsentis periculo vitæ, nemini defuturam. grates a ciuibus actæ: quibus etiam persuasum, vt, quoniam pestis est ultio irascentis Dei, deleant peccata materiam iræ. cessabit enim punire parentis virga, si nihil inuenerit in filio, quod puniatur, duo coniugij nomine prætexentes flagitium, conuertere se ad honestatem. idem fecerunt mulieres nonnullæ impudicæ. coactum æs ad inopiam subleuandam. Quadragesima in perillustri oppido concionatus vnus, præclare multa instituit, restituitque. patrem, filiumque exercentes odia, qualia fere solent esse proximorum, implacabilia, reduxit in mutuam concor-

cordiam: sic vt, cum veniam peteret supplex
filius, non sustinuerit preces mitigatus pater,
et in mutuos ruerint amplexus, oppido colla-
crimante.

IN BALEARICO magnus ad doctri-
strinam, virorum etiam, mulierumque concur-
sus. huius, et concionum tanta utilitas, vt vn-
decim sacerdotes confitentibus non satisfac-
ciant. noua Collegij ædificatio hoc anno cœpta,
(cum vetus angustum esset) sic vrgetur piorum
liberalitate, vt excitatis parietibus, prope e-
tiam sit absolutum tectum. et tamen id

longum insulanicis insita cura morta-

lium animis, ea propere per-

ficiendi, quorum uti-

litatem præce-

pere.

S A R D I N I A .

EGVNT IN SARDINIA
centum duodecim. in Collegio
Sassaritano quadraginta duo:
triginta duo in Caralitano: in
Probationis Domo viginti: in
Ecclesiensi Collegio octo: to-
tidem in Algarenfi. Duos cum abstulisset Deus
submisit nouem.

COLLEGIUM SASSARITANVM,
et Caralitanum.

IN SASSARITANO, humanarum, di-
diuinarumque litterarum studia florent: et-
si humanarum quoque intra domesticos pa-
rietes institutum est Seminarium, vbi magistri
futuri informentur. Toto anno non in nostro
solum templo, sed in alijs quoque, populus pro
concione instructus: et consecuta ea morum
mutatio in plerisque, vt esset index rerum sin-
gularũ texendus. sed hæc vos existimare, quam
me scribere melius est. Deiparæ Congregati-
o in eum numerũ excreuit, vt congeminauerit.

DE CARALITANO eadem diceren-
tur: sed tenebo institutum. Sacro die Circum-
cisionis, qui aperit annum, ad frequentem vi-
rorum cœtum feminarumque, in templo no-
stro,

firo , concionem habuit Episcopus Alensis ,
quamplurimis diuinæ pietatis atque erga nos
benevolentia notis , insignem . Diebus maio-
ris ieiunij quattuor e nostris concionati in va-
rijs templis .

DOMVS PROBATIONIS, ET
reliqua Collegia .

DOMVS angustia laxata . sacra supellex
aucta, numerusque confitentium .

IN ECCLESIENSI ternæ conciones
diebus Dominicis, vt fileam alia tempora, ha-
bentur : mane prima luce ad inopem verecun-
damque turbam (etsi ditiores etiam non fasti-
diunt) vbi multum diei processit : et vespere,
iam die consumpto . E supplicatione multi-
plex fructus .

ALGARENSE Collegio initium datum,
primo lapide in eum ab infulato Episcopo sol-
lemni more coniecto: ea res, quoniam alia qua-
dam ex causa fuit etiam memorabilis , breui-
ter repetetur. vaticinatus erat vir quidã igno-
bilis, et pastoriciam vitam agens, Algarense
vrbi exitium ante diem tertium idus Nouem-
bres : atque, vt sunt superstitiosi interdum ani-
mi, cum corripuntur metu, multis persuase-
rat : admonebat vates indicendas supplicatio-
nes, fundendas preces, aliaque, numini propi-
tando, sed verebatur Antistes leuitatis notam,
si ha-

si haberet fidem somnio hominis ignoti : aut
 incuriæ, si omnino negligeret : igitur medium
 consilium tenuit : hortatus est populum, vt ne
 peccando offenderet Deum, et veteres macu-
 las confessione aboleret. ineunte Nouembre,
 inter tonitrua et fulgura, ingens procella ef-
 fluxit, decussit nonnullorum ædes, et in his e-
 tiam partem nostrarum : nec deerant quæ la-
 bem minitarentur. pauebat iam tota ciuitas,
 et querebatur diuinum non credita cecinisse.
 lætabantur quidem nostri hoc timore conuer-
 sos multos ad pœnitentiam, superstitionem ho-
 minum, et credulitatem, vt nescio quæ somnia
 haberent pro oraculis, ægreferebant : adeunt
 Episcopum, orant ponendo primo lapidi Col-
 legij edicat diem illum (is erat festus Sancto
 Martino) quem exitialem rusticus vrbi prædi-
 xerat. verum dies, sereno cælo, et Sole illustri,
 inter superiores, et aliquot qui deinde conse-
 cuti sunt, turbidos, vanam fuisse prædi-
 ctionem hominis ostendit : auxit-
 que ciuibus lætitiã, dictitan-
 tibus, prænuntiationem
 exitij in initium rei
 salutaris fuisse
 conuer-
 sam.

PROVINCIA
CASTELLANA.

DE HAC VNIVERSE nihil accipi:reperi computando (præter eos qui in Compostellano, de quorum numero nihil diferte perscriptū) socios quadringētos sexaginta duos. Valisoleti in Domo Professa, et in Collegio, quadragenos: in Numantino viginti sex: in Salmanticensi quinquaginta vnum: in Locroniensi, Segouienſi, Palentino, videnos octonos: in Montis regalis triginta tres: in Medinensi, Burgēſique tricenos: octodecim in Ouetenſi: in Probationis Domo Villagarſiæ triginta octo: in Bellimarenſi ſex: in Pampelonenſi quattuordecim: in Areualenſi, quod nuper inchoatum, nouem: in Abulenſi tredecim. Vnus confecit diem vitæ extremū. Adiuncti in Societatem vigintiduo.

DOMVS PROFESSA VALLI-
foletana.

NULLVM OFFICIVM a noſtris defuit, in ijs, quæ ſunt propria Societatis. confefsiones plurimæ: pacificationes vtiliſſimæ: redintegrata inter coniuges concordia: multi diuino obſequio addicti. Deſeruerat quidam

dam religiosorum familiam, in qua vixerat diu, inhæserat mulieri, quæ et facta ei mater trium liberorum: sed, Dei beneficio, opeque et consilio nostrorum, e veneficijs emerfus redijt ad habitum, et mentem priorem. nonnulli etiam sacerdotes, atque vnus diaconus, e vili ministerio, quo tolerabant vitam, inopia cogente, nostrorum auxilio erecti. cœnobita vnus, non solum permittente, sed ipsomet rogante Cœnobiarcha, traditus est nobis regendus. conciones omnino salutares: æternæ interdum, et quaternæ: tribus interim exceptis, qui pagatim concionabantur. adiuta etiam sacris sermonibus, vt multorum precibus satisfacere-
 mus, Domicilia virginum. Carcer persæpe aditus, cum magno victorum, eorumque qui ad triremes, vel ad patibulum ducebantur, bono opera cuiusdam e nostris restituta piorum iurisconsultorum patronorumque Sodalitas pæne euerfa: eius munera subsidio solatioque victorum hæc sunt: bini per hebdomadas, recurrente vice, pransis explicant doctrinam Christianam: suscipiunt eorum causas: ægrotantibus succurrunt: adducunt sacerdotem causa confessionis. Instituta altera in rem muliercularum, propter pauperiem formamque periclitantium: inuenti denique, eodem auctore, quorum onus professioque est inertem turbam, et incuriosam, diebus festis, ad sacrum, et Catechismum adducendi: accedit interdum verbis,
 pecu-

pecuniæ pondus, non leue incitamentum: iisdem nosodochia curæ magno cum fructu. Data etiam initia in hac vrbe Seminario Anglicano, auctoritate Catholici regis: eam ad rem perficiendam adiecerunt nostri consilio studium, et gubernandi laborem. Ceterum ad quattuor oppida missiones quattuor factæ: et in vno, sedatæ discordiæ virorum nobilium, quorum reconciliationem frustra inceptam omiserant multi pudore irriti conatus. Pellicem ablegauit vnus, cum qua sex annos vixerat turpi exemplo. Multorum subleuata paupertas. Nosodochij cuiusdam res et rationes, restitutæ, magno commodo ægrotorum. neque illud tacendum, quod in vna missione, iuncti indissolubili concordia Episcopus, Canonicique, qui antea dissidebant. At nos experti sumus largam beneficentiam nonnullorum. Quidam iuuenis aureos nongentos: huius exemplum secutæ duæ, vna aureos trecentos, mille altera, et quingentos, testamento legarunt. hac pecunia redempti sunt census.

VALLISOLETANVM, NVMANTINUM, Salmanticense Collegia.

TRES IN VALLISOLETANO Theologiam docent: quinque humanioribus literis iuuentutem informant: magna vtrinque spes, et fructus. sed cum Collegij inopia plerisque

que nota esset, ad aliquot annos assignatum ve-
ctigal aureorum trecenum . Externi multi pijs
exercitationibus instructi . Sodalitas Virginis
magnum præbet vrbi specimen pietatis , cari-
tatis , corporis despicientiæ: cum obeunt my-
steria , cum dant operam valetudinarijs , cum
ter singulis hebdomadis Quadragesimæ cor-
pus affligunt verberibus in nostro templo.

E NVMANTINO nouem in vicina lo-
ca de more missi . Hebdomadaria hic quoque
per Quadragesimam terna diuerberatio: sed di-
scipulis, cum primoribus ciuitatis, alijsque, qui
exploratum venerant, communis. nexi in car-
cere adiuti .

AT SALMANTICAE in visendis cu-
studijs publicis, præbent se comites multi disci-
pulorum, e prima nobilitate: habemus enim in-
uentutem ad religionem valde propensam: ita
cum plures optarint varia cœnobia, tredecim
nostrum ordinem maluerunt . In varia oppida
excursionem quattuor factæ: concordati discor-
des: in vna trecentæ amplius confessiones ge-
nerales exceptæ: litanias beatissimæ Virginis
cum commendasset noster e suggestu, ita per-
mouit auditores, vt cum auide expeterentur
ab omnibus, quattuor millia exemplorum non
fatis essent.

LOCRO-

LOCRONIENSE SEGOVIENSE,
et Montis regalis Collegia.

LOCRONII, urbem intra extraque opera compluribus nauata: apud Calaguritanos restituta odia, et ad frugem reuocati permulti. Expetuntur a Locroniensibus scholæ, earum utilitate perspecta. Vnus reliquit Collegio moriens aureos mille: tantumdem ferre pecuniæ alij sponte obtulerunt.

IN SEGOVIENSI circa moribundos plerumque operæ enituit: sed, et statuta pax inter equites, magna lætitia ciuitatis, quam pæne distraxerant. e discipulis multis, qui petebant Societatem, vnus voti compos effectus. breues aliquot missionses, et frugiferæ factæ.

IN MONTIS REGALIS vigent studia litterarum. Præter scholam de officijs Christianis, et alias, quibus pueri docentur, cœptum est curriculum Philosophiæ: auctus numerus discipulorum, vt iam numerentur mille trecenti: e quibus plurimi a primis vsque incunabulis puerilis doctrinæ, ad eam vsque scientiam, quæ apta est sacerdotio, se peruenisse lætantur. Iam quoniam, vbi præmia dantur meritis, ibi est æmulatio meritorum, inditum est cettamen ingenij, carminisque: plus quadringēta poematia extiterunt: et in maxima

ma corona, celeberrimaque pompa, donatis victoribus, reliqui excitati. in doctrinarum contentione, pietas non neglecta. complures contemptis honoribus, exuto amore cognationis, ut vnum Deum sequerentur, reliqua posthabuere. Ceterum, et expeditiones aliquot dierum quinquidenum susceptæ perutiles multis: tres, quæ mensem traxerunt, ut dierum numero, magnitudine fructuum antecellunt. penetrata oppida horrida atque inculta, et cultiores mores perdocti oppidani concionibus et exemplo.

C O L L E G I V M M E D I N E N S E .

FRANCISCA MANSONA fundatrix Collegij mortua est: ea cum sibi finem vitæ adesse intelligeret, testamento cavit, ut annuus honor foundationis nemini mortalium haberetur, sed Dei genitrici: proinde offerretur cereus ipsius imagini, quæ colitur in nostro templo. quod cum fieri cœptum esset, illustri apparatu, in ferijs beatorum Petri et Pauli, auxit frequentis vrbis lætitiâ, et sanctissimæ Virginis venerationem. oblata etiam a viro quodam nobili duo millia aureorum alieno ari soluendo. neque intermittitur ædificatio Collegij. Vnius obitum e nostris compensarunt quattuor in Societatem recepti. Ceterum hic quoque, nostrorum labor in multorum commo-

commodis egregie versatus. finitæ aliquorum
controuersia, et discordia, quarum affinitas
ad plures pertinebat. pœna capitis nostrorum
hortatu duobus remissa. cetera, etiam si non
ponantur, ex recordatione superiorum anno-
rum, nemini incognita.

COLLEGIUM BURGENSE, PA-
lentinum, Legionense.

BURGIS QVOQVE in componendis
inimicitijs nostrorum opera fructuose de-
sudauit. hoc enim præcipuum in Hispania cur-
riculum industriæ, est tamen quiddam pro-
prium Collegio Burgensi. Decretum est in Co-
mitijs regijs, vt in præcipuis aliquot Hispaniæ
urbibus Mathematicæ explicentur: capita hu-
ius urbis, quæ est Castellæ caput, (multi licet
sefe non offerrent solum, sed etiam inferrent)
provinciam nostris detulerunt. ædificata scho-
la in Collegio, ære publico: quo non iuuenes
modo, sed et viri illustres, e tota vrbe con-
fluunt discendi cupiditate.

PALENTIAE urbana conciones, et ex-
cursionibus anniuersariæ, quamplurimis pro-
fuere. commentationibus spiritualibus multi
dedere operam cum fructu. Templi ædificatio
aliquot ab hinc annis incepta quotidiana ac-
cipit incrementa.

LEGIONENSE Collegium auctum cur-
riculo

Y

riculo

riculo Philosophiæ, numeroque discipulorum: multus omnium labor, et profectus: eorum præcipue, qui sub clientela beatæ Mariæ Virginis. est vrbs ipsa ad radicem montis, quem circum, supraque, imposita oppida frequentia: difficili quidem aditu, sed nihil imperuium caritati. ita præter duos missos ad præcipuum quoddam oppidum ieiunio quadraginta dierum, qui et se porrigebant in conterminos pagos, compendio animarum: duo alij amandati in montana et siluestria, lustrauere oppidula, villas, pagos, ad diœcesin pertinentia: hoc magis copiosa messe, quo sementis laboriosior fuit. ex magna hominum multitudine quos excoluerunt docendo, nemo fere non purgavit generali confessione animum, excisis stirpibus vitiorum, quo facilius virtutum semina singuli exciperent, et vberiores fruges efferrent. instructi deinde Parochi ad custodiam agri commissi, ne aut oblimentur fata, aut inter fertiles segetes infelices auenæ succrescant. Nunc dicerem de repressis simultatibus, ni viderer in hoc Collegio diutius immorari commemorandis rebus, quas in alijs cursim percensui.

OVETENSE, COMPOSTELLANUM, et reliqua.

OVETENSIS Collegij ædificatio, liberalitate Magdalænæ Vllœ fundatricis, vrgetur

urgetur in dies, et perinde speratur futurum ad diurnitatem stabile, quam ad speciem incundum. nec minus belle creuit ædificatio spiritualis, in explicatione Christianæ vitæ, et doctrinæ. in carcere constituta Sodalitas aduersus periuriam, et licentiam linguæ: restitutaque consuetudo pane collapsa, alternis saltem diebus, apparatus prandium ad pauperes mittendi. æque constitit missionum fructus: trium præcipue in tria oppida, toto ieiunio Quadragessimæ: in quibus illud non silendum, conglutinatam amicitiam duorum virorum nobiliū, qui infestissimis animis in mutuam perniciem ruebant.

EX COMPOSTELLANO plurimum operæ positum in rusticis adiuuandis: et quamquam incolarum plerique repentino Anglorum aduentu erant perterriti, auditi tamen a duobus bis mille de peccatis confessi. Duo alij obierunt saltuosa quædam castella arduo accessu, traductique homines ad rerum diuinarum cogitationem. ex ijs mille detexerunt crimina totius vitæ.

PAMPELONENSIS, Bellimarenfis, Abulensis Collegiorum, et Domus Villagarfiæ in exercendis muneribus Societatis communia: nec frustra repetenda. Qui Abulæ erant hoc amplius. patefactus diaboli dolus, quo adolescentem mirabilium concupitorem, et facilem inanibus irretierat, vt etiam specie fan-

citatis multis imponeret.

AREVALENSIS principia recte habent: utilis puerorum informatio, variorumque institutio hominum, ut sciat unusquisque quid deceat officium suum. in gratiam reducti multi, qui inter se discordabant. exitum etiam in adiacentia oppida: itaque aucta pietas in vrbe, forisque, vr Ferdinandi Telli Gusmanij fundatoris, et maior fiat quotidie benevolentia, et liberalitas illustrior.

PRO-

111 2 1 2

P R O V I N C I A

T O L E T A N A .

OMPLEXA EST Domici-
 lijs quattuordecim socios quin-
 gentos vigintiunum. in Toleta-
 na Professoru Domo quinqu-
 gintaseptem: in Collegio Com-
 plutensi duos supra centum: in
 Madridiensi sexagintaunum: in Toletano quat-
 tuordecim: in Ocaniensi vigintiseptem: vnde-
 viginti in Conchensi: septemdecim in Talabri-
 censi: in Placentino vndetriginta: in Securi-
 tano quattuordecim: in Villaregiensi Domo
 Probationis septuaginta: in Collegio Murcien-
 si quinquaginta: in Huetensi vnde viginti: in
 Bellomontensi vigintitres: in Carauacensi vi-
 ginti. Naturæ concessere quindecim. Auxere
 Societatem tres ac triginta.

D O M V S P R O F E S S A T O L E T A N A .

E Q V A T T V O R, qui e vita cessere, vnus
 fuit Pater Alphonfus Deza, qui cum quin-
 que fere annos, auctoritate magis quam impe-
 rio, Domui præfuisset, grauissimo correptus
 morbo, paucos dies decubuit, et occubuit. ne-
 scias maior ne cura ciuitatem, nostrosque, eo
 ægrotante, an mortuo, dolor inceserit: fuit e-

nimis, cuius et vitam amor, et mortem luctus
 communis, insignem fecere. Ceterum ad no-
 stram ædem magnus pœnitentium concursus,
 vt diebus celeberrimis communicent ad duo
 millia. Vt in frequenti vrbe, euocamur ad æ-
 grotos quotidie. Nullus est deinde carcer, nul-
 la puerorum schola, nullum nosocomium, quo
 non sæpius hebdomada nostri subsidio mittan-
 tur. adiuti etiam qui agebantur ad supplicium.
 in præcipuis cœnobijs virginum cohortatio-
 nes habitæ: et earum confessiones exceptæ.
 Doctrina Christiana sollemni more decanta-
 tur: explicatur pueris adultisque, diebus Do-
 minicis, in platea per ampla: ad extremum ad-
 hibetur concio cum ingenti vtilitate. Toto e-
 tiam fere anno, sex e nostris sacerdotes obie-
 runt diœcesim, cum labore peræque ac fructu.
 At in vrbe actum de remittendis iniurijs, de
 abigendis pellicibus, de vitijs exterminandis,
 adiutus sæpe diuini verbi pabulo, auditusque
 cœtus mulierum, quæ se emerferunt e gurgite
 libidinum. Pium Sodalitium, quod proxime
 diximus excitatum vtilitati eorum qui in car-
 cere attrinentur, quotidie et virorum numero,
 et magnitudine operum augefcit. hi super ce-
 tera id sibi studio ducunt, vt diebus festis ho-
 mines egentes ac fordidos adducant ad rem
 diuinam audiendam, quod alioqui facturi non
 videbantur. Alterum, virorum principum,
 et opulentorum Sodalitium non minus vtile,
 aliquo-

aliquorum obitu elanguerat: huius illud erat propositum, vt in peruigilijs Christi nascentis, et existentis ab inferis, obæratu nexique, re cum creditoribus composita, dissoluerentur: sed vnus nostris oratio effecit, vt restitueretur opus inceptum ad gloriam Dei: atque hoc ipso anno omnes debitores, cum satis esset factum eorum æri alieno, e vinculis emissi. qua in re non parum enituit benignitas Cardinalis Toletani. Dux Feriæ in nobis amandis fouendisque antiquum suum obtinet. is obiturus oppida ditionis suæ, vnum e nostris habere voluit comitem viæ, et socium laborum, in ijs quæ pertinent ad officium Christianum: nec consilium illius vanum, aut nostri sacerdotis opera inutilis fuit. Ex hac Domo, quod factum est quinque annis continuis, itum Quadragesima ad Pontem Archiepiscopi (oppidum est huius diœceseos) omnesque ad cælestem mensam rite præparati, et ad mutuam concordiam multi adducti.

COMPLVTENSE COLLEGIVM.

E CENTVM VIGINTI duobus, qui fructuose exerciti commentationibus Patris Nostri Ignatij, summæ spei adolescentes viginti sex in Societatem nostram adscripti. De publicis custodijs verbo instructis, confessione purgatis, menstruo conuiuio reffectis: de

iisdem fere muneribus erga pauperes in xenodochijs, de doctrina Christiana, vicatim pagatimque tradita, de exercitationibus litterarijs, de ceteris denique officijs nostri ordinis, quæ dici possent, sunt cum annis superioribus communia. huic proprium, quod, vbi auditum est de obitu Patris Alphonsi Dezæ, qui multos iam annos sacram Theologiam in hac florentissima Academia summa cum laude docuerat, tanto cupido cepit omnes religiosorum ordines celebrandi eius exequias, vt communi parenti parentare velle viderentur. præ ceteris extitit studium Academiæ: nam et decreuit honorem patri amplissimum, et edixit omnibus, quos habet subiectos, contra iurisiurandi formulam commissurum, quicumque faciendo funeri non interesset. igitur conuenere in nostrum templum, qui dabant operam litteris, ex omni atate atque ordine, quanta non alias multitudo, et ipse Gymnasiarcha stipatus nobili Professorum et Collegarum corona, tantum cum pompa, et significatione maiestatis, vt religiosum licet hominem, et absentem mortuum, profecuti sint ijs sollempnibus pietatis, quæ tantum debentur extinctis in ipso munere docendi. Sed memoria Patris Alphonsi, vsque in antiquorum ingeniorum comparationem euecti, constituabat illum præsentem ante oculos omnium, et ius fasque videbatur cunctis, vt lacrimis non minus, quam laudibus debitis desiderium

rium

rium commune testarentur . Sed a pompa vocor ad pompam , a tristi ac funebri , ad festam lætamque : ad eam , qua Sancti Didaci circumlata reliquiæ celebri spectaculo . Ornata erat vrbs tota ad imaginem templi , semper quidem et alias frequens , eo autem die ita referta omni hominum genere , e locis circumiacentibus , vt vix capere posset . qua ferebantur reliquiæ , spectacula multa , ac subita meniana erant edita , sedes nobilium : nec minus disposita altaria per vias , pulcherrimo ornatu , vbi intet quiescerent , qui ferebant . auxit venerationem diei pompæque Philippus rex , cum filiis , et sorore Augusta : erat ipse cum suis in tabulato præcelso , contra altare , materia pretiosum , et lucens face plurima , quod struxerant nostri : qua longe porrigebatur paries , vestiebatur regali peripetasmate , super quod extensa carmina multigena , argumentum rei , et legentium oblectamentum . Congregatio Deiparæ constituta anno superiore in Collegio nostro , in dies fit melior atque auctior : aucta etiam nostra domus , et supellex templi , atque ædificatio suburbana . sed hæc omitti possunt : illa non debent , quæ effecta , cum Dei auxilio , in excursionem frequenti ad oppida vicina : quamquam hæc quoque cum modo . Confaburo vrbs est Carpitanorum peruetus et clara , beatum Gregorium Ostiensem Episcopum , cuius viuentis mortuique experta est sæpe patrociniū , tutela-

tela-

telarem habet : ipsius die anniuersario vocatus est vnus e nostris ad concionandum, tanto concursu hominum, vt cum intra templum, capax licet et amplum, plurimi non admitterentur, suggestu posito in limine concionari debuerit : et securus tantus animorum motus, vt sacerdotem cuperent apud se versari ad aliquot menses: verum discedendi necessitas vrgebat. Pridie Ascensionis Dominicæ ad oppidum venit, Manzanares vulgo appellant : erat in hoc oppido, cum curiales dissiderent a curione, a clericis monachi, optimates a popularibus, tanta animorum voluntatumque distractio, vt discordantibus membris, nihil aliud timeres nisi corporis interitum. triduum hic posuit pater, et adiuuante Deo auctore pacis, flexit omnes ad concordiam : atque ex mutuo nexu diuersitatis effecit complexum insolubile. Hinc profectus in alterum oppidum (Vallem rupium indigitant) comiter et officiose admodum exceptus est. et propius aberat dies Pentecostes: verum, tantum tenebat oppidanos desiderium audiendæ concionis, vt feria quinta priore, fuerit habenda, tanto in hominum coetu ac silentio, vt nec similem vmquam attentionem concionator, nec populus ipse viderit frequetiam. par extitit fructus. Confirmatum Sodalitium, institutum anno, ab eodem sacerdote, et Mariæ Virgini sacrum. sodalium porro munus est intendere animum in salutem proximorum, propria

pria non neglecta. multorum præterea amicitia reconciliata bono publico: et aliquot mulieres ita conuersæ ad pudorem, deserta nequitia, in qua diu habitauerant, vt admirabile sit, quantum lumen virtutum ex illis tenebris enituerit. Cum sesquimensis in hoc oppido noster esset commoratus, Almagrum se contulit. Almagrum oppidum est Oretanorum, frequentia ciuium, et soli vbertate inclytum, et caput militiæ Calatrauensis: hic quotidie sermo habitus ad populum: bis hebdomada explicatæ quæstiones de officijs Christianis: diebus festis tradita capita diuinæ legis, alliciente cantu. instituta piorum Sodalitas, cui a præcipua Christi corporis veneratione cognomen est: eius cura menstrua Octouirum est, quattuor e Clero, totidem e plebe: nec credibile quanta fuerit omnium lætitia, quo primum die indicta supplicatio nouæ Congregationis. Narrari hic de excursionibus alijs eiusdem sacerdotis, complura possent. sed nos breuitatem sequimur, perstringentes fere communia, sed tamen necessaria non omittentes.

MADRIENSE COLLEGIUM
et Ocaniense.

MADRIDII habitæ conciones in sacello regio, sacrarumque cœnobio virginum

ginum nudis pedibus incedentium (vbi Maximi-
milianī soror Augusta) et nostro in templo,
alijs denique locis, quo nostri vocantur: nec
verbum vacuum reuertit ad dominum. vitæ
emendatio in multis, generalis etiam confes-
sio, et frequens Eucharistiæ perceptio, secuta
est. mulierculæ aliquot meretricium cum cœ-
nobio matrimoniove mutarunt. reliqua cum
alijs annis communia.

A T O C A N I A E sacerdotis cuiusdam
in adiuuandis proximis virtutis indefessæ, fu-
nus quam maxime potuit popularibus studijs
concelebratum est. Domi forisque conciones
frugiferæ. institutione fidei, præeunte cantu, et
præmio consequente, formati pueri rudesque
in foro frequenti. virgines multæ angustias cœ-
nobij opulento coniugio præoptarunt. Pueror-
um virtus nostris magistris adolescit. auxit
eupiditatem discendi elegans drama splendi-
dumque, datum per eos in publico, magna spe-
ctantium gratulatione. Regiæ Angelorum
Sodalitia duo, virorum, adolescentiumque, et
studio et numero crescunt. De adolescenti-
bus hoc addam: lætum esse ciuibus, gratumque,
cum matutinis sacris ad ostensionem sacrosan-
ctæ hostiæ, calicisque salutaris, nudato capite,
reiectoque pallio, expediti extollunt accensas
faces, in morem regiæ cohortis: ex his nonnulli
in varios religiosorum ordines se contulerunt.
Conuictorum, quorum domicilium adiunctum
ædibus

ædibus nostris, minor quidem frequentia hoc anno, sed maior industria fuit. Adulta æstate, nostrorum Seminarium qui in Prouincia ad humanitatem informantur, in hoc Collegium translatum est: atque eorum profectus expectationi respondet. Ceterum, quoniam Ocania cingitur quasi corona nobilium oppidorum, missi frequenter nostri in paratum agrum et fertilem, diuini verbi semina iecerunt.

COLLEGIUM MVRCIENSIS E
et Carauacense.

IN MVRCIENSI Collegio placuit figi domicilium Theologorum. et iam sedecim censentur. nec deseruntur studia Latinæ linguæ. Bacchanalibus data est Tragœdia apparatus et magnifica, beatæ Ursulæ, et sociarum undecies mille: sub idem tempus, vnus ex illis virginibus caput in templo nostro collocatum. Sacrum instrumentum auctum: et spes est Collegij rerum meliorum: nunc enim premitur ære alieno. Cum inimicis in gratiam, et cum Deo, nostris adnitētibus, rediere nonnulli. admirabile spectaculum præbuere duo facinorosi homines damnati ad mortem: ij vsi consilio auxilioque nostrorum, tanta lacrimarum vi, propter recordationem Dei offensi, tanta rursus lætitia, propter debitam scelerum pœnam imminentem, gradiebantur ad
suppli-

supplicium, vt alacritate subeundæ pœnæ voluntariam pœnitentiam testarentur. Piorum cœtus, in procuratione xenodochij et carceris suscepta vtiliter perseuerat, eamque ad rem vtitur ope nostrorum. singulis mensibus nexi confessione purgantur, recreanturque Angelorum pane, mox etiam conuiuio frugali.

CARAVACAË in erudienda iuuentute, pueritia instituenda, audiendis, adiuuandisque ægrotis, obeundis pagis, opera fructuose impensa.

BELLOMONTENSE COLLEGIUM.

SCHOLAE QUATTVOR, discipuli amplius sexcenti, plures futuri, si aut annonæ, aut disciplina nostrorum laxior fuisset: at nostri instituti est, vt non numerentur auditores, sed æstimentur: pluris enim est paucitas astricta legibus, quam multitudo licentiæ impunita. Et huius tamen paucitatis non exiguus fructus. Existit ex ea Sodalitium Deiparæ, religiosorum rudimentum hominum, siue incrementum. Præpositus quidem Franciscanæ Prouinciæ Seminarium suum appellat gymnasium nostrum: e quo, vno anno, accepit adulescentes viginti: vnus in Societatem adscriptus: nec desunt alij qui eodem desiderio tenentur. Ceterum reliquo etiam oppido opera data: octo sacerdotes destinati audiendis confessionibus.

fectionibus Quādragesima : ex his vnus totius
vitæ sexaginta amplius accepit. de fructu om-
nium, etiam me tacente iudicari potest. Lu-
panar, magna pernicies oppido non ita ma-
gno, nostrorum admonitu sublatum, difficili
admodum principio, sed non improspere fine.
custodiæ quorundā beneficio subleuata: adiuti
suspēdij subsidio solatioque nostrorum. Cū
omnia fluerent ex sententia, mors intercessit
Dominæ Franciscæ Pontiæ a Leone fundatri-
cis nostræ, quæ illustri loco nata, virtutū expe-
rimentis, et nobilitatem generis, et infirmita-
tem sexus, supergressa est. omnes illa procos
exosa, propter Christi amorem, virginitatem
seruauit: tantaque patientia, et robore mentis,
vix intermittentes languores corporis, et an-
gones animi tulit, vt admirationi esset. mortua
est cum annum ageret trigesimum: reliquit no-
bis annum censum aureum millenum, oliueta
præterea duo, et tria vineta non inculta, atque
in his fundum ornatum instructumque, cuius
supellex, etiam soluto ære alieno, mille aureis
æstimatur. funere magnifico eius corpus ela-
tum sepultumque est, vniuerso ducente Clero
cum precibus, Belloque montensi Senatu, et po-
pulo, non sine lacrimis persequēte. Nouem dia-
les fuerunt exequiæ, et per dies singulos con-
cilio in nostro templo, honori mortuæ: nec ma-
gis solatio superstitem, quam æmulationi po-
sterorum: eius enim exemplum secuta alia no-
bilis

bilis virgo, post suam, ac sororis mortem; legavit magnam pecuniam alendis adolescentibus, qui dare operam litteris paupertate prohibentur.

COLLEGIVM HVETENSE.

INEVNTTE IVLIO sex e nostris ad animarum messem profecti, suos manipulos retulerunt. Sedatae lites, odia composita, plebs rusticana Christianis initijs instructa. Quodam in oppido vir accepta alapa ita exarserat, vt dictitaret iracundiam non nisi sanguine posse restringui: at eam sacerdos molli sermone ita infregit, vt ipsemet vltro accideret ad illius pedes, cuius vltionem meditabatur. In altero vir reductus in gratiam cum Parocho, a quo periculose dissidebat. Rurfus in alio vnus erat ita infestus infensusque Curioni, vt pestifero mendacio accusaret illum violatae confessionis: atque id eo animo, vt eius exemplo ceteri a confitendo deterrerentur. hunc quoque ita placavit Deus, vno e nostris interprete, vt petierit veniam multis praesentibus: et retractatio criminis in satisfactionem cesserit. Vxores duxerant duo inuitis parentibus, propterque eam causam inter illos irae ac rixae: sed hi etiam nostrorum opera reconciliati. Mitigatus similiter sacerdos, qui vnum iam annum cum quodam e ciuibus gerebat inimicitias plusquam

quam ciuiles. Ceterum, vt aliquid de vrbe ipsa. Scholastici omnino quadringenti, pluris fructu, quam numero faciendi. ineunte anno recitata oratio perelegans ad eos excitandos, exeunte, data comœdia, admirabili artificio, augendæ pietatis. Instituta etiam Congregatio sacerdotum magno delectu: ex ea speratur fructus, si ad Romanã aggregetur præcipue, quod flagrante studio contendit.

SECVRITANVM, PLACENTINVM,
Talabricense, Collegia.

EX SECVRITANO egressi focij in vicinos pagos: et fuit pretium egressus. In quodam oppido constituta Sodalitas, cuius cura et industria in Eucharistiæ cultu. primarij duo viri discordes pacificati.

NEC MINVS laboratum in Placentino. Dum excurrunt nostri, mulieri, quæ voluntaria morte subtrahere se properabat atrocitati mariti, persuasere, vt retineret vitam, seseque cum illo reconciliaret. Duo item, priuata odia, e quibus magni tumultus metuebantur, publicis vtilitatibus remisere. quod et impetratum a duobus alijs paribus, eodem euentu.

TALABRICAE grauis peste, et contagione annus, morbo nostros affecit, eisdemque materiam attulit opis afferendæ laborantibus. et vtroque tempore eorum religio spectata est, Ter ad varia loca sacerdotes dimissi, ad ea

Z

præ-

præsertim, quæ hæctenus inculta: et spem afferre
leges vberissimi prouentus: ea ne luxuriet, tem-
pestiua repetitione prouidendum est.

COLLEGIVM TOLETANVM, ET
reliqua.

IN TOLETANO Collegio Scholastico-
rum disciplina et pietas efflorescit: multi se
in portum religionis contulerunt, ventos alij
ferentes expectant. itum frequenter a nostris
ad ægrotos, in publico valetudinario, domive
decumbentes. cum sacerdos egressus esset do-
mo, causa negotiorum, euocatus repente est
ad hominem moribūdum, quem vox sensusque
defecerat. dat se ipse in preces, Deum orat tan-
tisper ad se redeat ægrotus, dum prospiciat a-
nimæ. exauditus est. experrectus æger mun-
uit se Ecclesiastico omni instrumento, demum
placidissime obdormijt. Sodalitium beatissi-
mæ Virginis, quod pæne consenuerat, insta-
ratum est vnius e nostris concionatoris indu-
stria, tam lætis incrementis, vt fere præstiterit
exaruisse, quo tam feliciter reuiresceret. habi-
ta est eo die opportuna concio in templo, cui-
us parietes decorabantur carmine, sericoque
apparatu pulcherrimo.

CONCHENSE COLLEGIVM tum
domi erudienda pueritia litteris, Christianis-
que elementis: quod fit læta ciuitate, celebra-
que pompa: et quattuor mulierculis e turpiore

vita

vita collectitia stipe honeste collocandis (vt duo aureorum millia dominis restituta, aliaque similia, mittantur) tum etiam foris, non inutiliter laborauit. In Celtiberiæ finibus populi sunt, re non multum ab nomine abludente, Infatuatos appellant. ita locorum asperitas hominum quoque ingenia efferauit. rarus apud eos sacerdos: religiosorum ordo fere nullus: ignotum omnino nomen Societatis. rogante Episcopo Conchenfi, ad cuius procuracionem pertinēt, duo e nostris eo destinati, alloquio cōgressuque, cum partem temporis nullam ab ijs adiuuandis sibi vacare paterētur, breui ita profecerunt, vt ex feris immanibusque mites redderint ac mansuetos. Igitur auditæ conciones: auide cōfessio vsurpata: percepta religiose Eucharistia a multis: nec quicquam sine lacrimis: grates quippe agebant Deo, cuius beneficio tãquam emersi e tenebris illata luce lætabantur.

VILLA REGIA Tyrones informat, perficit veteranos: vtrumque magna diligentia: frequenti enim exercitatione non languescunt otio, et comparant se ad assiduos labores in vinea Domini tolerandos. Schola puerorum et vtilitate crescit, et numero. Vocamur etiam ad oppida vicina, non sine fructu. Ceterum Fundatrix nostra adhuc superstes, aucta re domestica domoque, cumulauit suam erga nos beneficentiam. nostrum est gratias illi apud Deū agere, et fateri beneficia, quæ accepimus.

PROVINCIA
BÆTICA.

LVIT IN quattuordecim Do-
micilijs socios quadraginta-
duos, supra quadringentos.
In Hispalensi Domo, et Cordu-
benfi, Granatensique Collegijs,
sexagenos: in Collegio Hispa-
lenfi sexagintaquattuor: in Montelano septua-
ginta: viginti septem in Vaezano: in Malacen-
fi, et Xerenfi videnos: in Marcenenfi, Gadita-
no, Triguerenfi, duodeuicenos: in Sedibus Eccl-
zenfi, et Cacorlana quaternos: tres in Vbeda-
na. Sedecim participes Societatis effecti.

PROFESSA DOMVS HI-
spalensis.

ET SI SVVS EST nostrorum fructus in
ipsa vrbe, ita vt plurimum, duo triaque ho-
minum millia participant cælesti cibo: bona ta-
men pars colligitur e pagis propinquis: nam,
et in multis vsurpatur pietas defueta ex longo
interuallo, et in aliquibus inueterata vitiorum
consuetudo abolefcit. illustris porro Ossunen-
fis missio fuit: in ea positus sesquimensis. Ca-
techismus in foro exponebatur, et in templo:
vtrobique admirabili concursu: pœnitentium
nume-

numerus tantus, vt opera cum die incepta, ad multam vsque noctem perduceretur: et adhuc inauditi aliquot relinquerentur: eorumdem tanta vis pœnitendi, vt nullam recusent pœnæ seueritatem: ita nouis Christi militibus, cili- ciorum fuit, et flagellorum armamentarium instruendum. fructus non solum labori nostro- rum, sed etiam voto par fuit. reconciliati plurimi: et sub ipsam concionem, latante au- ditorio, non pauci: pagellæ aleatoricæ, librique obsceni offerebantur sponte, vt igni traderen- tur. nocturni lasciuios cantus in pudicos piosque mutati: caute deinde, et sapienter pro- uisum, ne incepta adeo salutaria post nostro- rum abitum euanescerent. Ceterum vrbs ipsa omnem lapidem mouet, vt obtineat Collegij foundationem.

HISPALENSE COLLEGIVM.

DECV RRI cœptum hoc anno studium Dialecticum: septuaginta amplius sunt in cursu: lætum ingressum lætiorem fecit sua præ- sentia Gaditanus Antistes: datum specimen persæpe Theologiæ, Philosophiæ, Rhetoricæ, ingenti plausu: in templo maximo incitandis ingenijs studiosorum præmia bis publice data: e quibus nostri discipuli magnam partem ab- stulerunt. ipsi porro octingenti. Rosarium quo- tidie, et litanias sanctissimæ Virginis recitant

genuflexi, in gymnasio, magistro præfente . neque intermiserunt vſurpationem flagellorum per Aduentum, et Quadrageſimam . aliquot ſe in varijs religioſorum familijs, quattuor in noſtra, diuino obſequio manciparunt . Sodalitij Parthenij leges nuper ab vrbe tranſmiſſæ religioſe ſeruantur . Magnus etiam non ſolum in ſtudijs litterarum, ſed in adiuuãdis etiam proximis, ardor animi, impetusque noſtrorum; Nautica turba, et inops, docentur a Theologiæ ſtudioſis capita legis Chriſtianæ. quod etiam factum ab vno ſacerdote quotidie in varijs ludis, vbi pueri inſtituuntur . Diebus feſtis conueniunt in Collegium viri circiter quingenti, qui interrogantur docenturque de rebus cognitu neceſſarijs . Salubre multis inuentum : quo et peccata vitantur, et vinculo quodam coniunguntur animi confluentium : ſic, vt vbi aliquis ex eo numero emoritur, quamuis tenui ac paupere cenſu, ab omnibus efferatur, iuſtoque decoretur (quo alioqui fortalſe cariturus erat) honore ſepulturæ .

C O R D V B E N S E, E T G R A N A T E N S E Collegia.

N O N N O V A E S T, ſed tamen magna pietas diſcipulorum Cordubenſium (cenſentur ſeptingenti quinquaginta, in quibus Parthenij excellunt) ſiue in vſu ſacramentorum, ſiue in exercendis muneribus caritatis . tanto maius,

maius, vt par est, apparet studium nostrorum. Ex ijs, qui dant operam Theologiae, diebus Dominicis, aliquot adeunt Paroecias, de more explicantes pueris summam religionis. quod etiam circum compita, ab iisdem, et in carcere, sedulo efficitur. Sacerdotum duorum quadrimestris expeditio magnas utilitates attulit oppidis multis, pagisque, quos percursauerunt docendo. Ceterum ante diem vndecimum Calendas Octobres, circiter meridiem noctis, orta atrox tempestas, cum sauo terrore fulminum, impetuque ventorum, magna calamitate affecit praedia suburbana, deiecitque turrim Collegij cum aere campano: qua, et subito casu incubans fornici cuiusdam facelli, eum concussit minuitque. At ciuitas iniferatione commota largam contribuit pecuniam damno refarciendo.

GRANATENSIS gymnasij exercitationes litterariae ab accommodato dialogo repetitae. Domi, decem e nostris priuatis scholis informantur ad studia humanitatis, ipsi videlicet mox magistri futuri: incumbitur etiam ad lucra animarum: mane, diebus festis, obeunt nostri capacem urbem, et infimam plebem occupatam nihil agendo, opportune importune instantes, compellunt intrare templum audientiae rei diuinae. exeunt et a meridie, vt erudiant indoctos, quos adducunt deinde ad templum numero ingenti: ingressos excipit vnus accom-

modata cohortatione, seu narratione pij exempli . sunt , et parati sacerdotes , qui dent aurem confitentibus : et fratres nostri , qui cogitantes confessionem præparent ad recte confitendum . datur etiam opera in valetudinario decumbentibus . Hæc inter , tres profectioes susceptæ : de quibus ordine aliquid dicendum . Itum est Oscam : nomen est vrbis antiquæ : vbi sunt commorati ad dies quinquaginta , concionando , audiendo dies noctesque continuato labore , Catechismum docendo , nosocomia , et custodias publicas inuisendo , discordes pacificando : quod postremum opus , quo desiderabatur magis , vtilius fuit . Percursa etiam a sacerdotibus duobus septem castella , vicique huius ditionis : bimestre spatium fructu superante : et præsidio multis subsidioque fuere : in his cuidam , qui finem miseriarum præcipiti in puteum corporis iactu quærere cogitabat : quamquam profuit quoque , vt liberaretur ab infania , auxilium beatæ Annæ , quam in magno curarum æstu suppliciter inuocabat . Puella probri insimulata , ita crimen Christiano animo tulit , vt ignosceret eius auctori : illam sibi dicitans speciosam fore vltionem , si daret operam , vt vita refelleret maledictum . Denique adita castella Granatæ , inædificata montibus , Maurorum olim receptacula , nunc Christianorum quidem domicilia , sed rudium adeo , vt elementa nostræ religionis omnis ætas sexusque

abem

que

que pariter ignoret: septimo quoque aut octavo mense, interesse contingit rei diuinæ: semel anno concioni: raris vtuntur Parochis, qui, et ipsi indigent magistris. exceperunt nostros benigno vultu: et quamquam in docendis illis, ac dedocendis, super ceteras difficultates, rerum inopia laboratum est, tamen magnitudo utilitatis fallebat sensum laboris. excursio bimestris fuit: nec obiri potuere omnia oppida, seu quoniam ipsa multa, siue quia imminabat hiems, insuetis corporibus vix ferenda. amorem suum erga nostros demonstraerunt maxime oppidani in eorum discessu: cum confusis vocibus flentes orarēt reditum maturiorem. Ceterum Granatæ deterriti quidam a viro innocente flagitij inculando, quod supra bonum atque honestum facere decreuerant. Denique eo die, quo pro concione enarratur historia Mariæ Magdalænæ in pœnitentiam versa, tetigit Deus mentem mulierum aliquarum ambitiosæ pulchritudinis, vt eius exemplum sequerentur. abiecit vnus propositum interficiendæ vxoris; nec defuere in templo, qui odiū se deponere testabantur mutuis amplexibus.

MONTELANVM, VAEZANVM,
Malacense, Collegia.

IN MONTELANO genus quoddam febris, quæ vulgabatur contactu, incidit in ple-
rosque

rosque nostrorum, neque vllam extinxit. Con-
suetudo prælegendi e pijs libris aliquid vespere
re diebus festis in externorum conuentu, non
intermittitur. In quodam oppido quadragin-
tadialis expeditio, importunas consuetudines
abolendo, illicitas pactiones rescindendo, eos
qui tenentur in carcere, adiutando, perutilis
fuit. Multi e nostris discipulis in diuersis ec-
clesijs religionem complexi.

EX VA EZ ANO etiam missiones utiles
factæ. At in vrbe, Aduentus, Quadagesimæ
que singulis hebdomadis, quarta quaque sexta-
que feria ad nos discipuli Academiae publicæ
confluunt, corpori flagris affligendo: ijdem
duobus e nostris hortatoribus, et ducibus, die-
bus Sabbati adeunt carcerem, vt vinctos sub-
leuent solenturque. excursions suburbanae bre-
ues, sed fructuosæ fuere.

MALACENSIS: oblata materia decla-
randa caritatis. Quo enim tempore classis
Hispaniensis, naufragio facto, ferebatur Ocea-
no, delatæ huc sunt naues Neapolitanorū duæ,
turribus ac tabulatis alleuatæ in speciem ca-
stellorum: morbidi milites, et rerum om-
nium egeni, vtraque vehabantur: tum nostri,
omni eorum procuratione suscepta, partem
ad Collegium ducunt, partem ad valetudina-
ria, et ad piorum domicilia: dederuntque ope-
ram, præparantes quod erat futurum vsui ac
rebus ægrotantium, vt nihil eis deesset: ita bre-

ui om-

ni omnes conualuere: prosperum deinde nacti
ventum, soluere in Italiam de acceptis bene-
ficijs nobis gratias agentes. suam etiam beni-
gnitatem ciuitas ipsa in ædificatione templi
Collegijque ostendit.

COLLEGIUM MARCENENSE, GA-
ditanum, Triguense, Xerense.

DE MARCENENSI, Gaditanoque,
præter vsitata, illud vnum dixerim: ex
vtroque binas profectioes ad numerosas bi-
nas ciuitates cum fructu extitisse.

IN GADITANO, graui periculosoque
morbo correpti multi, Dei beneficio, euasere.
excurrere interim in oppida vicina conciona-
bundi, et inneterata aliquorum odia, qui mult-
tis abhinc annis, non mutuum modo collo-
quium, sed etiam aspectum vitauerant, restin-
cta. Vnus qui notam falsi criminis cum ferre
non posset, ter collo restem circumdederat, ut
infamiae remedium a laqueo impetraret, ad
meliorem mentem reductus. Ceterum, cum ca-
ritas annonæ sollicitam haberet ciuitatem, pau-
peres laborantes fame, sacerdos pro concione
commendauit: ipse dein, cum exisset facturus
periculum ciuium liberalitatis, per multum fru-
menti corrogauit paupertati sustentandæ. Pue-
ris elementarijs in hoc Collegio et Marcenen-
si nauatur opera diligenter. nec est paruus la-
bor in tanta strepentium multitudine. in Mar-
cenensi

cenensi scilicet quadringenti: ita plerumque cum indulgentia non est intellecta, adhibenda seueritas, vt sentiatur: qua tamen in re, tenerum non infirmatur æuum, sed informatur ingenium.

DE XERENSI intelligi possunt eadem, etiamsi non dicantur.

ECCIZENSIS, CACORLANA,
Vbedana, sedes.

ECCIZA vrbs est Bætica frequens, et opulenta, inter primas: Aftygin antiquis dictam volunt: in hac, cum templo carerent nostri, diuque vsi essent alieno, vt liberarent Parochum molestia, domi suæ ad tempus fecere, cui esset nomen a Sancto Fulgentio, quo Ecciza vrbs suo olim Episcopo gloriatur. et est, vt nunc quidem, angustum, instructum tamen, et accommodum vsui nostrorum. hoc ita acceptum fuit ciuitati, vt super oblata munera, voto se obligarit, quotannis diem anniuersarium ita celebraturam, vt sollemni pompa veniatur ad templum. Ceterum, cum indituri essemus sacrosanctam Eucharistiam in tabernaculum, idque facere vellemus priuato officio, non est permillum: indicta communis supplicatio, et celebris, qualis visitur festo die sanctissimi sacramenti: omnesque religiosorum ordines, prosequente vniuersa ciuitate, confluxere ad nos, mirabi-

mirabili gratulatione: ciues præterea a Catho-
lico rege, ex publico agro, ad quadriennium
impetrauit tantum seponi, quantum satis sit
ad conficiendos millenos aureos, adiuuandæ
ædificationi Collegij.

CACORLANIS nimium longum vide-
tur, dum sedes mutetur cum Collegio: et iam
rex facultatem cõcessit. quam ad rem multum
profuere commendationes, et vota vicinorum.

NEC MINVS Senatus Populusque Vbe-
danus ampliorem nostrorum numerum expe-
ctat: egerunt cum Iaensi Episcopo de vrgendo
negotio: is ad quinquennium septena millia as-
signauit. ac uere ciuium studia nostri magnitu-
dine officiorum: neque enim alijs artibus
retinetur, quam quibus ab initio
parata est, populorum

beneuolen-
tia.

PRO-

P R O V I N C I A

P E R U A N A .

VO PRIMVM ANNO an-
 nalescribere cōpimus, resque
 duorum annorum octogesimi
 sexti septimique coniunximus,
 anno videlicet abhinc tertio,
 non paruus a me labor susce-
 ptus est in explicandis capitibus, quæ non e di-
 gestis commentarijs, vt fert consuetudo, sed ex
 multarum exemplis litterarum, fuere confi-
 cienda. Nunc distinctius accipi res anni octo-
 gesimi septimi: annorum præterea duorum con-
 sequentium, octaui et noni: de quibus iunctim
 scribemus. Ac de octogesimo quidem septimo
 non repetam, quæ sunt clare perscripta: si quid
 esse videbitur, quod afferat maiorem lucem
 narrationi, seu voluptatem audientibus, addi-
 to breui admonito, ne lateat quod agitur, suis
 locis reddemus: sed, meo more, simpliciter tan-
 tum, vt res ipsa intelligatur. igitur, ab hac velu-
 ti præfatione, rem ipsam aggredior.

LABORAVNT in Peruana Prouin-
 cia, posteriore anno: recentiore enim nume-
 rum magis animus audire expetit: sex Colle-
 gijs, Residentijs tribus, tribus item Missioni-
 bus, socij centum octoginta nouem. In Colle-
 gio Limensi cum adnexo Nouitiatu octoginta
 septem:

septem: in Cuschenſi tres et viginti: in Potofi-
 no, et quod proxime acceſſit, Chitenſi, terni-
 deni: in Arequipenſi duodecim: decem in Lu-
 lienſi: in Sancti Iacobi duo: in Miſſione ad San-
 ctam Crucem quinque: in Tucumana tres: to-
 tidem in nouo regno Granatenſi. Priore anno
 demortui ſex. Poſteriore decem. Illo, in eorum
 vicem ſubſtituti viginti quattuor: hoc vero, no-
 uem. Sed auxit numerus ſubſidio ſociorum ex
 Hiſpania venientium, qui omnes incolumes læ-
 tique Limam appulerunt, per uigilio beati An-
 dreæ: tribus exceptis, qui Carthagine flexe-
 runt in Granatenſe regnum: et quodam alio,
 qui cum Panamæ remanſiſſet, paulo poſt morte
 ſublatus eſt. In hac porro nauigatione, ſiue in
 nauis ipſa, ſiue, cum aduerſa tempeſtate quie-
 ſcendum fuit, in aliqua terra, excitandis ad Dei
 amorem, erudiendiſque conuectoribus, remi-
 gibusque, verbo et exemplo, noſtrorum indu-
 ſtria et vigilantia, quæ debuit: diceres Colle-
 gium, et puſillam urbem vna nauigare: ita di-
 ſtributis temporibus, muneribusque, diuiden-
 te horas nautico ſigno, nullum fere prætermi-
 tebatur, quantum patiebantur anguſtiæ loci ac
 temporis, quaſi urbanam erga multitudinem,
 officium noſtræ Societatis. ad Dominicam in-
 ſulam cum claſſis applicuiſſet, nauæque, quan-
 tacumque quiete temporis ſimul corpora reſi-
 cerent, animosque longa nauigatione defatiga-
 tos, noſtri in littore plicalitem aram expoſue-
 runt,

runt, vbi vno sacrificante, communicarunt ceteri, insigni prorsus spectaculo. nemo enim aspicebat, quin cogitaret, non sine lacrimis, immaculatam hostiam, et incruentum sacrificium offerri Deo, in illo tractu, vbi truces homines ac feri, luporum animos et inexplebiles sanguinis habentes, ipsorum etiam barbari barbarorum, humanis corporibus vescerentur. Carthagine, a matrona quadam nobili et opulenta, ægre et cunctanter, nec nisi Prætoris iussu excepti sunt: apud eam cum essent, ita emollierunt immitem animum mulieris, comitate et alloquijs officia prouocantes, vt recedentibus non solum recusaret omnem mercedem domus conductæ, sed vltro cunctas opes, ipsumque adeo filium puerum optimæ indolis quem habebat vnicum, Societati offerret. Atque hæc vniuerse. Nunc singula persequamur.

COLLEGIVM LIMENSE.

A MAXIMO HVIVS Prouinciæ Collegio quasi a capite ac seminario, plurima in proximorū salutem officia extitere: multique e nostris, sacris ordinibus initiati, ad adiuuādos alios in varijs locis, vt succederent veteranis nouitij, fessis integri, de more submissi. ac sedecim quidē anno priore: quo etiā sacerdos vnus, post quā sex et triginta annos in Societate expleisset, grāde omnino spatiū mortalis æui, defatigatus

tigatus magis, quam saturatus laboribus pro
 Christo susceptis, ad eorum præmium euola-
 nit. Nullum est Societatis munus, quod non di-
 ligentissime obeatur a nostris. Triplici homi-
 num generi operam nauant, Hispanis, Indis,
 Aethiopibus. Horum capita amplius decem
 millia censentur. rudi omnes et agresti homi-
 nes ingenio, et ad cæleste conuiuium compel-
 lendi. Indorum mitius est genus, et ad pietatem
 propensius. ad hos atque ad illos, diebus Do-
 minicis quaternæ conciones, in templo foris-
 que, corrogantibus vndecumque fratribus
 quantam maximam possunt multitudinem, ha-
 bentur. Vtrorumque Sodalitates domi nostræ:
 et prælucent sodales reliquis virtute, et exem-
 plo: horum admonitu, nostri occurrunt plerum-
 que multorum nequitia, obscenis ludis, ebrie-
 tati maxime: est enim gens plurimum effusa in
 vinum, quo plerumque incaléscente, excitantur
 sanguineæ rixæ. Catechesis Quadragesima
 feruet, cum sequestra æstate litterarum studia
 proferuntur: etsi posteriore anno, ad aliquod
 tempus res Scholastica intermissa, sauiente pe-
 ste: reuocata deinde, pluribus discipulis morte
 amissis. Congregatio quæ sibi beatae Virgi-
 nis sine macula conceptæ præscripsit nomen,
 nouis aucta decretis Pontificijs, ad peccatorum
 veniam consequendam, donataque insu-
 per vno capite e sacro choro vndecim millium
 virginum, quæ morte vicerunt, permagnos in

pietate et doctrina processus habet. Seminarij
 Martiniani, quod inceptū perfectūque est sua-
 su nostrorum, maior nunc cura suscepta: de-
 gunt in eo iam duo e nostris, vt ope consilio-
 que adiuuent res Seminarij, animosque conui-
 ctorum: et spes est redditus propediem auctum
 iri. nam præter aureos millenos quingenos sta-
 tos ac follemnes, duo millia a rege Catholico
 perscripta dicuntur. ita imminuta cura rerum
 externarum, amplior erit collegarum nume-
 rus, et arctior illius Collegij disciplina. Non
 parum etiam auctum vectigal nostri Collegij,
 accessione hereditatis, quam vir nobilis mo-
 riens, et cum vxore in templo nostro sepultus,
 testamento reliquit. ea, nisi altera interuenis-
 set, huius Collegij fundationi, superioribus an-
 nis, satis videbatur futura. multum etiam ac-
 cessit ad ornatum templi: impensa omnis au-
 reum tribus millibus æstimetur: non minoris:
 nec vestem numero intextam auro, quam vir
 pius et locuples misit ad amictum sacerdotis,
 et altaris, sacro faciundo. Est e numero nostro-
 rum fratrum, vnus mirus artifex pingendi, vt
 eius nomen toto regno inclaruerit. is præci-
 pua Christi Domini mysteria rettulit in tabu-
 las viginti sex, altas vlnis vndenis, quindenis
 latas, quibus et ædem circumuestijt, tanta cum
 elegantia et cura, vt intuentium oculos longa
 teneant admiratione defixos, magna autem
 communiter omnium erga nos beneuolentia:

sed

sed et nonnulli infesti: e quibus vnus cum in sacerdotem nostrum quattuor ante annos graue crimen confinxisset, et perseueraret in contumacia, repentino correptus morbo, eundem accersijt, a quo cum esset supremis tribus sacramentis instructus, vocibus morientibus, retractauit dicta, idque voluit litteris consignari: conualuit postmodum, non sine miraculo, seque abdidit in cœnobium religiosorum. Nec minus hoc miraculum, quod quidam narrauit. Cum abstersisset confessione maculas mentis, eo ipso die, immemor propositi sese rursus fecidauit: nocte quæ consecuta est proxime, tale est ei visum obiectum. Angelus tutelaris duos libros manu habebat, in vnum referebat nomina aeternis flammis addictorum, innumera: in alterum cælo dignatorum, perpauca: atque ex hoc expunxit nomen ipsius, et transcripsit in illū: at is subito dolore ictus deleturum se lacrimis, et confessione peccatum quod admisit, pollicetur: cum faceret fidem, statim se translatum in priores tabulas esse conspexit. Sed hæc videlicet contrita, et cuilibet tempori cōmunia. repetemus quiddam anni posterioris proprium: ab hoc veluti exordio. Alter annus agitur, ex quo atrox pestilentia hanc oram vniuersam infedit: Carthagine primum se extulit, quæ Lima abest leucis septingentis versus Septemtriones: inde Chitū se extendit, Potosiumque ac Peruanam omnem regionem,

qua ad Austrum vergit, peruagata est: sic ut
 Chilense etiam regnum, haud procul freto Ma-
 gallanico, per horrificam stragem via sibi fa-
 cta penetrarit. iisdem fere locis, ut proxime est
 scriptum, non ita pridem tremuerat terra: ut
 vere constet philosophari affirmantes post ma-
 gnos terrarum motus fieri plerumque pesti-
 lentiam. sauum malum, ac funestum, quale
 numquam fuisse meminere homines: atque haud
 scio an litteræ testentur. Aliæ pestes, de qui-
 bus audiimus aliquid, aut legimus, certos in-
 tra terrarum tractus angustis finibus se tenue-
 re: hæc leucas amplius mille ducentas, a Gra-
 natensi regno ad Chilense, longe lateque per-
 uasit: illæ varietate temporū aut locorum ob-
 languerunt: quippe nec durarunt diu, nec un-
 quam fere aliter, nisi hieme exarsere: hæc vlli
 tempestati non cessit, circumque fere omnes
 terras depopulata est, situ licet ac natura di-
 stantes: earum aliæ nimio æstu torrentur: aliæ
 rigescunt frigoribus: sunt quæ perpetuis im-
 bribus inundant: arent aliquæ, ne leui quidem
 guttula inspersæ: sunt diuersa inter oppida va-
 stæ solitudines, longa telluris marisque spatia
 interiecta: hæc omnia pestis vno habuit ordi-
 ne, nec cuiquam loco pepercit: aliæ denique
 nullam hominum ætatem, aut condicionem e-
 ximiam habentes, vna lue quamplurimos com-
 prehendere: hæc, quod mirum sit, in indigenas
 dumtaxat sæuiens, corripuit omnes, quibus-
 dam

dam tantum exceptis, exacta ætate: Hispanos, et qui ex alijs gentibus erant accolæ, præterijt. Pustulæ erant immundæ, et papulæ ardentes, quibus quasi inustis, vt fit cum sacer ignis serpit per membra, rubebat corpus, et in prominentia vlcera in solidam crustam concredebant: eodẽ malo aridæ fauces, et ab alto trahentes grauem spiritũ, commista querela premebantur, vt exilem vocem et eluctantem vix redderent, infusum liquorem vix acciperent, et plerumque in os canaliculo inserto: sic periere multi anima interclusa: non pauci amisere vtraque lumina oculorum, multo plures alterũ, tabe erodente. genus morbi dixisses, grauius, quam vt oratio exprimere, acerbius, quam vt natura hominum perferre queat. tætrum e corpore odorem iaciebant omnes, nec nisi compressis naribus tolerabilem. et erant applicandæ aures ad fœda ora confitentium, vocis via septa vlceribus coeunte. rem omnino miseram, et ante hoc tempus inauditam. erant qui pellem sibi toto e corpore, erant qui e vultu, qui e manibus, membranam crusta obductam et fænie, deriperent. exuias tristes. infelicia simulacra, non homines videbantur, nec quicquam in illis præter vocem poterat agnosci. ægrotis domus repletæ, et funeribus, acerborum causam luctuum dolorũque, ac plurimam imaginẽ mortis, visu audituque simul attonitis afferebant. nec minus miserabile erat, quod vbi quis-

que ægrotare cœpisset, mærore statim ac desperatione prostratus, non magis recuperationem valetudinis, quam celeritatem mortis optabat. et nemo fere assisitebat, præter nostros, morienti, quod auidi contagia morbi metuerentur. quod si quis, officij causa, pudore victus aut misericordia, accederet, eodem gurgite abripiebatur mergendus: augebat faciem miseriarum, quod horrida cadauera, et miseranda, sine funebri cantu, aut campanarum pulsu, nedum sine exequijs, et pompa, festinatibus manibus exportantium obruebantur terra, ne mortuorum causa, moribundi deferrentur. trimestri spatio tria amplius millia Indorum Limæ extincta. Pleni fuere immensi laboris, hoc tempore, socij: super insitam curam, necessitate ipsa, quæ segnes quoque impelleret, stimulos addente. cum lucis principio egredientes domo sacro peracto, sacrosanctum oleum deferebant, inungendis infirmis: redibant cum Sol meridie se inclinasset: exibant iterum, et regrediebantur sub noctem: idem recurrebat opus cum Aurora diem ducente: quamquam ne nox quidem vacua erat, qua subinde accersebantur. Quod si, quæ hic a nostris ad Dei gloriam gesta, enumeranda essent, non maior appareret Ilias malorum ciuitatis, quam filua bonorum operum. quotus enim quisque ex affectis, non totius vitæ maculas confessione eluit? non omnia sacerdotis mandata libenter,

ter, prolixè, celeriter exhaustit? male parta restituerè, a turpi pellicatu se remouere, cum inimicis redire in gratiam, infidelem animũ, et quem hætenus Christianum nomen nudum obumbrauerat, lustralibus aquis purgare, communia erant. Magna vero res est, et ultra quam credi potest, admiranda, quantopere expeterent Indi sacramentum extremæ Vnctionis: quã sine illo exire metuerent. quod omnibus in locis similiter animaduersum. in Nosodochio, vbi per duos menses fuit sacerdos cum socio, auxilio laborantium, cum quaternos denos plus minus quotidie fœda lues auferret, Indus quidam, qui iam ex morbo videbatur conualuisse, contenta voce sacerdotem orat, ne patiatur se discedere non ante perunctum. cum sanæ mentis non haberetur, An non videtis, inquit, virginem pulcherrimam, quæ me in viam inuitat, admonetque supremæ vnctionis? non vanum fuit visum, aut irritum votum. vbi mos gestus petenti, decessit. et quamquam mihi destinatum est persequi breuitatem: hoc tamen loco reponam aliquid, licet ad annales minime pertinens, et leue fortasse memoratu, quod opinor non erit ingratum nostris, qui scrutantur secreta naturæ. Mulier grauida, cui, correpta cum esset morbo, detractus est sanguis venarum sectione, et cucurbitulis, fetum edidit prope maturum, qui in paruulo corpusculo, iisdem locis, quibus mater scarificata est ferro, cicatricum

tricum imaginem referebat. fuerit hæc breuis
egressio. E nostris, contacti peste quotquot
orti in his regionibus, præter fratrem vnum,
qui cum dies noctesque assideret decumbenti-
bus, eosque, ad corpora leuanda sanguine, et
manu curaret, et ferro, propter multorum sa-
lutem remansit intactus: de qua alioquin actû
erat, ipso laborante. Tres tamen e nostris, sa-
cerdos vnus, et fratres duo, peste amissi: etsi,
per idem ferme tempus, tres alij varijs affecti
morbis, sacerdotes duo, et frater vnus obi-
ere. Grauis in his omnibus iactura, sed in Patre
Hieronymo Portillo, vtique grauissima. Is pri-
mus Societatis nomen in has oras inuexit, ante
hos annos duos et viginti: is rem nostram mul-
tis in locis fundauit, auxitque. insignis vir pie-
tate, ac meritis, magnaque apud omnes aucto-
ritate, quam ei cani quidem et rugæ, sed multo
magis integre sancteque acta superior ætas af-
ferebat: haud facile multos inuenias, qui se in-
uictos magis præstiterint a labore: tantæ vero
fuit, in conuertendis ad Deum hominibus, in-
dustriæ ac dexteritatis, vt ingentem nostris re-
liquerit luctum, et æmulationem virtutum:
quantum vero Indis mærorem ac desiderium,
deklarauerunt lacrimæ mulierum, virorumque
templum illud ybi sepeliendum erat corpus, mi-
seranda lamentatione complentium. Ceterum
in diuersa loca excursus sæpius a nostris. Cum
pestis consenuisset domi, et foris esset adulta,
sacer-

sacerdotes duo missi cum socio, ex Archiepiscopi præscripto, oppida quadraginta peragrarunt: quod si prætermisum fuisset, magnam partem qui decesserunt, sacramento confessionis, extrema omnes vnctione caruissent. igitur dum alter sacerdos, socio sermonum interprete, dat aures confitentibus, alter venatui animarum intentus cum iter facit per loca inuia et abrupta, aberrat a via, nec sine numine: incidit in hominem semiuivum, ac vix spirantem, quem simul atque auditum absoluit a peccatis, sacroque oleo ad pugnam extremã inunxit, vita destituit. et quamquã sæpe illorũ vita, in longo et laborioso itinere, cuius difficultas narrari vix potest, in extremum adducta est, laborem fructu pensante libenter omnia tolerabantur. nec minor fructus aliorum in alijs expeditionibus. Designatus Procurator huius Prouinciæ cum Romam nauigaret, in naui qua vehebatur, plurimum profuit conuectoribus suis. super cetera instituta, illud fuit non contemnendum; multorum mercatorum diuitum ludendi licentiæ coercendæ: vt nefas esset vltra certam quamdam summam lusum extendere: vt in Dei nomen violantes aut Cælitum, imponeretur multa, mox animarum, quæ purgante igne luunt commissa, alleuamento futura. Eundem sacerdotem præsentis mortis periculo eripuit bonitas diuina: maius æneum tormentum, dum in portu Panamæ, magna vi disploditur, lætitiæ signifi-

gnificandæ, dissiluit repentino impetu, sed proximum non attigit. Duo item patres cum socio Porosium destinati, sollemnibus Christi corporis ferijs, Guamangæ (vrbs Cuscum versus distat leucis octoginta) pedem fixerunt. dies hic posuerunt octo. Indorum vnus animos, alter Hispanorum, concionibus excitans, confessionibus expurgans: tam utilis iucundusque vterque vtrisque, vt eos ab se ciuitas inuita dimitteret: de domicilio Societati constituendo cogitaret. et assignabat vnus domum, ac trecenos aureos nummos, alter quadringenos: reliquum ciues ipsi concedebant: Indi ad ædificationem templi Collegijque operam et laborem pollicebantur. visum est non reijcere quidem, sed differre ad tempus, vt cresceret dilatione cupiditas, et hoc veluti experimento notior fieret constantia petentium. ita autem probarunt nostri operam suam Indis Hispanisque, vt eorum aduentus semper fuerint apparatus, et discessus acerbi.

C V S C H E N S E C O L L E G I V M .

INTER EOS, QVI dederunt se nostris meditationibus ad pietatem excolendos, quidam fraudatæ pecuniæ summam, quæ accederet ad aureorum duodecim millia, restituit. Permultorum iræ rixæque placatæ. Vidua primaria, quæ lucrosam sibi litem, sed iniustam, sextum

sexum iam annum aiebat, graui oppressa morbo, exigua in spe traiebat animam, et agi videbatur de illa, deque re aureorum trecentorum millium in iudicium adducta. ad eam cum se admitti cuperent nostri, aditu prohibebantur: bono tamen dolo cum irrepsisset sacerdos, frustra habitus, domum reuertitur: nempe ad expugnandam muliebrem pertinaciam septem auaritia, maior erat machina adhibenda: insequenti nocte pauidam et vecordem conscientia spectrum mariti perterrefacit: e vestigio sacerdotem accersit: de eius sententia, multis presentibus, testatur, nihil sibi esse iuris in eam causam, quæ habebatur controuersa: quin et aduersarijs quantum insumpsissent, iussit rependi. paucis post diebus valetudini restituta est: et nunc sacrosancta mysteria in templo nostro religiose frequentat. Præuæ consuetudines, quæ a paruis feminibus, irriguæ voluptate, ita altas radices egerant, ut viderentur excindi non posse, stirpibus euulsæ. hoc dum fit, fieri non potuit, quin offenderentur animi aliquorum. et fuit, qui de nostra fama detrahere cogitauit: idem autem percussus morbo, in eoque usus consilio auxilioque nostrorum, mentem ad saniora conuertit. Indorum salus (in vrbe quinquaginta millia, extra urbem intra trigesimum lapidem ducenta millia numerantur) strenue procuratur: et laborem compensat tum fructus, tum ipsorum erga nostros beneuolentia

tia. confitentium priore anno (nam de posteriore dicetur suo loco) admirabilis concursus. ut, dum qui prius venire, prius expediuntur, plerisque quintumdecimum diem expectare contigerit: interea illorum animi Catechesi, et cibo corpora instaurabantur. etsi apud nos quotidie triceni pauperes, saepe etiam quadragenari aluntur: in his cæci aliquot sunt tanta memoria, ut (cum omnia didicerint quæ pertinent ad doctrinam Christianam, multa teneant exempla, quibus et illa gens maxime capitur, et præcepta firmanantur) rudiores instituunt. ij dimissi in varia oppida curionum rogatu, eisdem negotio præficiuntur. Sed iam communia omittantur. Manarij, gens est armis ferox, et seruitij insolita, montibus munita et siluis, quarum solitudinibus animi quoque instruuntur: sagittas armant veneno: atque ita gemino vulnere hostem infectantur: et non nunquam ingentem stragem Hispanorum edidere. Huc penetrauit vnus e nostris, Deoque duce effecit, ut aliqui eorum Christiana sacra complecterentur. ex ijs viginti, accepta fide publica, ad Coiam (ipforum lingua reginam sonat) accesserunt. est hæc vltimi regis filia, e nobilissima Ingarum stirpe, cum illustri pioque in primis viro Martino Garzia, e gæte Loliolæa, qua Patrem nostrum Ignatium cognatione attingit, matrimonio iuncta: ad hanc igitur cum venissent, eique munera obtulissent, quæ

quæ secum afferebant, ostenderunt legationis causam non esse aliam, nisi ut secum adducerent aliquos e Iesuitis, quibus magistris ad fidem vterentur: proinde orare eam, et obtestari, ut quandoquidem e suis olim regibus duceret genus, ipsorum ne legatio frustra esset: pollicita est illa, se, quantum posset operam daturam: agit ea de re cum Patre Rectore: mox etiam Manarij ad Collegium missi, et accepti peramanter a nostris, donatique: discessere deinde, ut referrent quid esset actum: redituri propediem, ut adducerent quos impetrassent: duos interea pueros Dynastarum filios obsides reliquerunt. Quod si ad eos datur aditus, qui hactenus fuit interclusus, spes quædam nos obtentat fore, ut magnam Evangelio ostium aperiatur. Ultra enim Manarios patefcunt regiones per amplam sedentium in tenebris, et umbra mortis: nec nisi per illos est transitus: sed lux ipsa mundi viam se sequentibus: hi porro lucem in eam credituris ostendent. Templum octo ante annos inchoatum, absolutum est ea dignitate et amplitudine, ut hoc nouo terrarum orbe, fere nihil illustrius. ad illud supplicatum est in ferijs Christi corporis, tanta gratulatione populorum, et multitudine, ut prope excedat fidem. concurrebatur quasi ad communem lætitiâ, vel e remotis locis, ab Hispanis Indisque: et celebritas pompæ, et species templi insatiabilibus oculis lustrabatur a cunctis. Per ipsos octo dies, inter apparatus

ciuita-

ciuitatis, et sollemnia religionis, ludi magnifici ac splendidi erant instructi: simulacra edebantur pugnae, aliaque ludicra Indorum, patrijs insignibus veterum res gestas referentia. sed bidui tantum spectaculum fuit, horridum, caput attollente Inuidia, quae, ut saepe fit, vrget, qua potest, infamia intactos. data est in scena conuersio beatae Magdalena, tanta actorum venustate et elegantia, ut admirantium oculis lacrimae excuterentur: pronuntiatae orationes Hispanae Latinaeque apud Hispanos, Indicae apud Indos, a pueris Hispanis Indisque, aequa dicentium laude, et audientium approbatione. variae excursionis de more huius Collegij factae: magnique fructus percepti ex Indis: ut facile est persuadere illis, qui se amari intelligant. etsi etiam ipsi sunt Societatis nostrae amantissimi. leue est quidem quod sequitur: sed quoniam non ingratum erit auditu, nec ita longum, non erit narrare absurdum. Cœnobita quidam, ut ipse nobis postea retulit cum iucunda quadam hilaritate, cum iter faciens prima nocte diuertisset ad oppidum Indorum, ex similitudine nigri habitus tegente caput galero, et tenebris, acceptus pro nostro, humaneque tractatus est, res omnes, quae essent necessariae ipsi, iumentoque, multis hominibus certatim conferentibus: et intellexit ille errorem: sed quoniam utilem experiebatur, modestia vultus, et moderatione sermonis dissimula-

mulabat : verum , vt difficile est alienam personam diutius sustinere , nescio quid prodidit hominem : et simulatio patefacta : tum labi paulatim officia, et homines ipsi defluere : atque is, cuius modo cubiculum non capiebat cupidus obsequendi , ita derelictus est ab omnibus, vt et a quo ministraretur aqua , puerum desideraret : tantum est erga nos studium Indorum: quod et alias declararunt. Cum enim auditum esset, de matre vnus e nostris, quem ipsi vnice diligebant, demortua in Hispania, eius exequias, nobis inscijs, publice celebrarunt, sacerdoti etiam externo, qui id nobis narrauit, vt pro ipsius anima aliquoties sacrificaret, largam pecuniam obrulerunt. Hæc atque alia, Indorum erga nos beneuolentiam significantia, tanta sunt, vt noster labor in ijs excolendis, et obeundis oppidis, pro debito fere haberi possit . In quadam perlustratione oppidorum , sacerdoti nostro quiddam accidit, cuius narrationem paulo altius repetemus. Canonicus Cuschenfis, vir qui ætate et consilio ceteros anteibat, cum pro Episcopo diæcesim inuiferet, in sacerdotem quemdam, prout erat commeritus, animaduertit : quod cum iste, vt est fontium natura , qui supplicio affecti odere iudicem, grauius ferret, reponendæ iræ cupidus scenam in eum acerbi criminis parat, ex quo non modo fortunarum et opum, sed vitæ etiam et famæ in periculum veniret. cum ferueret

ueret accusatio, in accusatorē incidit noster, qui Cuschum iter intendebat causa iudicij: suspicatus id quod erat, hominem seducit remotis arbitris, et primum varijs sermonibus eius animum tentat: ad perterrefaciendum, grania affert exēpla, quibus a Deo affecti homines maledici: tum comiter sciscitatur, an quæ detulisset de Canonico, vera essent: cum vultu ille, atque voce, æstum præferens animi, incerta implicaret responsa, nec obscura apparerent indicia trepidæ conscientix: dein aperte hominem commonefacit, ne alterius famam lædendi libidine, suam ipse animam perditum eat, neue tantum concipiat scelus, quo, incertum an noceat alij, certissimum sese in exitium trahat. At ille modo numen horrescere, modo odium, vltionisque cupiditatem in consilium adducere, ratione illud, hoc ira suadente: sese miserrimum omnium, ac scelestissimum appellare: nunc frontem ferire, nunc femur: sæpius tamen eo reuoluebatur, vt diceret, malle se crudeliter excruciatum millies mori, feralibus inferorum flammis addici, quam inultum impunitumque desistere ab incepto: turpique opertum infamia, et probrosum, digito ostendi in omni vita. erumpebant interim lacrimæ, et, quasi tortore aliquo conscientia interius cruciante, non loco, non mente consistere. implere hortum (ibi enim res agebatur) fremitu, gemituque, vt appareret certamen animi fluctuantis.

Quatri-

Quatriduum est in hac contentione consumptum: cum maxime arderet dimicatio, et propius noster abesset a victoria, aduersarium vacillantē admonet, vt confessione culpæ pacem veniamque a Deo impetret genibus flexis: cum perstaret nihilo fecius: Hic mane, inquit noster, dum ab eo precatum: valebit fortasse apud Deum, si minus persona, at certe causa rogantis. simul hoc: simul cōcedit in cubiculum proximum, et flagellum in manu, et in corpore plaga: quarum exauditus crepitus hominem repente mutauit, non sine Deo: exeuntem sacerdotem medium amplectitur, flens flentem: Me me, inquit, pater: adsum, qui feci: quin tu sine nocentem verberari: et flagellum de manu extorquet. Tum vero idem ingressus cubiculum, sic atrociter, nec finis memor, nec modi, se cedere, vt quater nostrum satis esse clamantem non audierit. ita irruptione fuit opus: et vis adhibenda. at ille deficientibus viribus, iacuit semianimis. cum affusa aqua reuocasset spiritum, sub vesperam, in parte domus quam maxime reducta, in locum remotum, atque abditum, ipse et sacerdos conueniunt, cum Prætorē oppidi, publicoque tabellione, et tribus præterea testibus. Hic ille crucifixi imaginem manu tenens, et prouolutus in genua, multis cum lacrimis precatur veniam a Deo, aperit culpam, et Canonicum, quem insectabatur, et quemdam præterea Indum liberat inuidia cri-

minis falsi. tum facta peccatorum confessione,
 conditoque testamēto, in quoddam cœnobium
 se abdit: id stabile ad pœnitentiam, id fidei vin-
 culum ratus . vulgavit hoc fama per totum re-
 gnum: Prætor is qui interfuerat, testes eius rei
 litteras, atque indices ad Proregem dedit: un-
 de etiam aucta existimatio Societatis . quam-
 quã eam solitis artibus dæmon oppugnare non
 destitit. sed nihil fictum diuturnum: veritas pa-
 tuit: et, vt cereretur, qui procerum regni et-
 ga nos esset animus, ea tempestas videtur e-
 xorta . damnatus impostor, qui et se ipse indi-
 cavit morbo correptus: eique pœna, nostris
 deprecantibus, quod oppido gratum quamplu-
 rimis fuit, imminuta . At sacri Quæsitores,
 quorum apud hæc gentes maxima potestas,
 edixerunt, ne quis in posterum religiosam ali-
 quam familiam propter inuidiam verbis obte-
 rat, neue cuiquam religiosorum propter simul-
 tatem obstrigillet . Atque hæc fere priore an-
 no . Nam posteriore pestilentia desæuijt, quæ
 et nostrorum auxit laborem, et vtilitatem de-
 promptit . igitur, cuius hætenus audiebatur
 strepitus in suburbanis, sub mensem Septem-
 brem torrentis more incubuit in urbem: con-
 uersi animi frequentibus nostrorum concioni-
 bus ad numen placandum, edictis supplicatio-
 nibus ad tēpla: et cū iam multi oppressi essent
 morbo, sacerdos publice cohortatus est om-
 nes, vt ægroti cura, et largitione sustentarētur.

eius

eius oratione commoti mercatores, eam procurationem sibi depoposcerunt, quam et sustinerunt egregie per integrum mensem. Interim, ut in re misera, pulchrum erat videre, dominos famulis seruietes, consistentes ad lectum, et quasi essent ab agris, quæ morbus, aut necessitas ferret, seduloque, et assidue ministrantes laborantibus: et plerisque in domibus quinquagena, sexagena mancipia iacebant. at nostri, inter se regiones urbis partiti, ne qua supremæ opis indigeret, agros audire, oleo sancto inungere: quamquam hoc posterius, superfluo numero consentium, prætermisum. equo vehebantur medici, aliptæque animarum, iuuandæ festinationi: nec iam a mulieribus, puerisque lacrimantibus vocabantur, sed trahebantur certatim ad lectulos ægrotorum: ipsi autem non sacra solum præsidia, sed pugillares etiam e nucleis pineis, et e saccharo pastillos, ægrotantibus ferre: erat enim quidam e nostris, qui in sæculo fuerat medicamentarius: hic super alia, aquam linendis oculis, rosaceam, mulsam, ablucendis faucibus, exiccandis pustulis, unguenta, aliasque confecturas parabat: eaque omnia ianitor multo mane quotidie petentibus dabat. Toto hoc tempore multæ res acciderunt, e quibus carptim nonnullas, et ut quæque memoria dignæ videbuntur, absolvam. Quidam in vitiorum cæno diu multumque volutatus incidit in morbum: tum secum peccata recogitans, et

B b

a

diui-

diuinæ diffidens clementiæ, fratris vxorem,
 cum qua turpiter vixerat, interimere, et cruen-
 tas deinde manus sibi afferre statuerat. igitur
 cum grauiter illam vulnerasset, sese in profun-
 dam paludem tentauit immittere: inde tamen
 cum reuocatus esset a quibusdam, quos factum
 non latebat, omnem respuebat medicinam: do-
 nec tandem admisit sacerdotem: itaque con-
 uersus est in pœnitentiam, vt postmodum con-
 ualescens dissolutam vitam cum religiosa mu-
 tarit. Alter cum multos iam annos in plura
 flagitia se ingurgitasset, morti proximus volens
 confiteri, obstructis faucibus non poterat: im-
 ponit eius capiti sacerdos reliquiariam thecã,
 in qua frustillum sanctæ Crucis: tum ille libe-
 riore spiritu meante. Vbi istud, inquit, quod
 habes manu, pater, meo capiti infedit, loqui
 possum. tum confessionem peregit. Cum ad
 alium, qui varijs terre batur cacodæmonum
 monstris accessisset sacerdos, ipso in ingressu
 auditæ confusæ voces, mutuo excedere hortan-
 tium: simulque ingens motus excedentium. at
 ille peccatis pariter absolutus, molestiaque
 omni liberatus est. Vnus cum eodem morbo
 teneretur, Indorum superstitioni obnoxius, se-
 se e lecto proripiens, domum nostram se con-
 tulit, vt si moreretur, per ianuam baptismi in-
 grederetur in cælum. alius Indus Christianus,
 quasi mori certus, singulorum domos obibat,
 apud quos se offendisse olim recordabatur, pa-
 cem

cem, ab illis veniamque, mox etiam com-
munitatem petebat: quod in crastinum esset migratu-
rus. veram fuisse praesagitionem mortis, rei
exitus comprobavit. Sed et iuuenis quidam pe-
ste tactus, ac metu mortis, dum admissas cul-
pas deflet, Deumque orat, ut sibi condonet, pro
magnitudine misericordiae ipsius, videre visus
virum aspectu habituque venerandum, in eius
fletum irrupentem, et contractis supercilijs
affirmantem, nihil esse quod speraret vllius li-
berationem culpae, aut veniam errati: miseri-
cordia videlicet diuina in iracundiam versa.
Tum vero aegrotus sese miserum lamentari, su-
blataque spe veniae, de animae salute actum es-
se dicere: aderat parens, consolabatur aegrum
animi, auertendo cogitationem a seueritate
iudicis in clementiam patris: dum vel extre-
mus halitus sit homini, in Deo sperandum. ma-
rentem interea, et inopem consilij, arctior som-
nus amplectitur: ex quo non nisi post horas
septem excitatus, rupit hanc vocem. Gratia
magna Iesu Christo, qui me ex inferorum tene-
bris eripuit, et e profundo lacu. Narravit post
hac nonnullos a se visos, et duos praeter cete-
ros (quos postea remotos longe in distantibus
locis, certis nuntijs et litteris acceptum est
diem suum obiisse) deploratis nouissime re-
bus, miserum lacrimantes, cum horribili eiu-
latu. addidit etiam a se alia audita visaque, quae
persequi longum esset. Ex Indis, quorum opera in

domesticis rebus utimur, domi nostræ decessere tres: eorū vnus ob vitæ innocētiam, mirāque simplicitatē omnibus carus, supremis temporibus correptus est somno, vt plerisque mortuus putaretur: experrectus deinde exposuit se per quietem vidisse amœnissimos hortos voluptarios; in quis pulcherrima virorum agmina mulierumque, in veste auro cruceque conspicua, plurima luce coruscantium: in his aliquot nostris sibi cognitos memorabat. Cum sacerdos noster hoc tempore inuectus publice in peccata causam malorum, admoneret homines, vt exterriti aliorum pœna, conuerterentur ad penitentiam, quod aduersa casuum non noceant, nisi præualeant illicita: quorum animos sanare debuit, exulcerauit: vt quisque erat sibi scelerum conscius, se notari putabat: nec clam ferebant iram aduersus admonentem: sed cum aliquot ex illis repentina morte corripuisset diuina ultio, in officio reliqui fuere. Ceterum in diuersa loca expeditiones susceptæ, earumque fructus fileantur: vnus quidem sacerdotis industria nonaginta a pellicibus auulsi. hoc sit positum gratia exempli, ex quo reliqua cōiectes.

COLLEGIUM POTOSINVM.

MONS POTOSIVS, ad cuius radices Potosium oppidum, cui nomen dedit, argenti metallis abundat, neque in alia parte terra-

terrarum, tot sæculis, tanta fertilitas: eam ob
causam Hispani hic multi, Indi longe plurimi,
occupati in opere faciendo: cuniculis per ma-
gna spatia actis cauatur terra ad lucernarum
lumina: multisque mensibus ab operis non cer-
nitur dies. eruuntur lapides, e quibus quartam
quamque partem argentum reperias. operarij
descendunt ad fodinas, rursusque ascendunt
per scalas penfiles e corio crudo, octingeno-
rum graduum millenumque, candelam fini-
stra, dextro humero portantes pondus permi-
sto argēto: quin etiam interdum illa altitudine,
ac longitudine ascensus, oboritur vertigo ocu-
lorum, tenebræque, et lassitudo etiam tanta, vt
deficientibus animis viribusque, decidāt non-
nulli: et reperti sunt, qui sese abiecerunt cum
onere, vt voluntaria morte depellerent mortis
metum. Quingenti, anno superiore, nocte, cui
dies Deiparæ nascēti sacer illuxit, dabant ope-
ram lapidi cædendo, cum interea collapsi for-
nices obstructo ore cuniculi, viam spemque om-
nem ademere exeundi. et iacebant in mærore,
ac tenebris, timore iam, atque opinione sua
æterna nocte damnati. fama est obtulisse se il-
lis dæmonem imagine Dynastæ, vt in se ma-
nus conuerterent, suadentis: melius consilium
vt se beatæ Virgini, cuius imago Copacabani
colitur, commendarent, menti sedit. et videre
illam visi, noua cum luce oculis speque animis
exorta: ita hac illacque discurrētibus dimotus

lapis aditum ad aliam fodinam ostendit : qua singuli ingressi : neque enim erat capacior : et mox ad optatum cæli lumen emerferunt : non sine miraculo . eo ipso die , sollempni supplicatione , vt grates agerent liberatrici Deiparæ , ad eius templum inter media gratulâtium agmina processere lætantes . Breuis facti narratio (etsi extra rem Collegij) quia pertinet ad honorem Matris magnæ , prætermittenda non fuit . Nunc propria videamus . Vnius e nostris consilio vnus restituit aureorum vndecim millia : alter sex millia : terna millia non pauci : bina millia multo plures . breuia hæc dictu , sed non leuia æstimatu , si quis cogitarit , quam sit difficile , alienum , non dico reddere , sed facere capiendi modum , vbi nulla est mensura cupiendi . sublatæ inimicitia multorum , compressa etiam pugna duas inter partes : et stabant vtrinque armati quinquageni . Vir quidam , quemmersum in freto rei familiaris , desperationis fluctus agitabat , cum captata solitudine apud Deum deploraret de miserijs suis , et , vt sût immodici in calamitate mortalium animi , conquereretur se quasi neglectum , hanc vocem audire visus . Domo mea consilium pete : illa est refugium calamitosorum . hic ille sumpta fiducia , At quæ est domus tua ? Societas Iesu respondit . Igitur confestim ad nos spei plenus : nec fefellit euentus . Idem fere accidit alteri , sed dissimili fine . Flagitijs hic erat multis , et facinoribus

ribus coopertus, nec se mutabat in melius impunita peccandi licentia: cum die quodam sub vesperam descenderet e monte argentifero, vidit hominem eo habitu, quo esse solent patibulo candidati, vocanti similem, manuque innuentem: sequitur inops consilij: cum paulum processisset, ad se redit: terrore subito Crucem Christi signat in fronte, et imago dilabatur: intellexit dæmonis ludibrium: e vestigio ad Collegium, ita exanimatus, ac tremens, ut neque vox, neque mens, neque lingua cōsisteret: postquam terror resedit, eius causam aperuit: neque ante discessit, quam peccatis absolueretur: dein leuitate humani ingenij ad flagitia plerumque præcipitis, metu recedente, priora scelera cumulat nouis: auctor est mulieri, qua turpiter utebatur, ut maritum interimat: neque occultum diu fuit parricidium: dedit pœnas infamis vxor cum duobus conscijs: ipse aliquamdiu se occultans, comprehensus tamen mortique addictus, ut narrabat, inter suprema, prodigij fidem impleuit. firmatus est ab vno e nostris sacerdotibus, quem acciri iusserat. Hic idem sacerdos, cum iter faceret aliquando, diuertit ad semirutas reliquias veteris cuiusdam ædificij, ut apparuit, Deo ducentem: nempe ibidem erant Indi circiter sexaginta: apud quos cum de more sermonem habet de rebus diuinis, reperit inquirendo, duos et viginti Christianæ religionis expertes. igitur adduxit

duxit omnes nostrum in prædium, quod aberat
 miliaribus sedecim: hic illos vigintiduos infor-
 mauit, abluitque baptismo: reliquos sacra con-
 fessione purgavit. sed et eodem loco frater
 vnus e nostris curator rei domesticæ in Indum
 incidit morti proximū, nondum Christi fide su-
 scepta: hic vbi interrogatus, præuiaque Cate-
 chesi instructus, baptizatus est, breui post tem-
 pore animam dedit. duo præterea sacerdotes,
 in excursionibus, septuaginta duos supra du-
 centos Christianos fecerunt. quodam in oppi-
 do Indus, furoris intolerandi, qui apud oppida-
 nos leues, et superstitioni obnoxios diuinum si-
 bi honorem poscens, se pro Deo venditabat,
 graui affectus supplicio est, vt errore alij libe-
 rarentur. sacerdos noster hoc loco, causarū que
 spectant ad fidem, quæstionibus præest: is cum
 concionatur in foro, hominem Luthero infe-
 ctum, (eum ne, de cuius insania modo dixi-
 mus, an alium, e capitibus transmissis non satis
 liquet: sed illum, vt suspicer inclinatur animus, et
 punitum propterea, quod atrocitati facinoris
 execrandi adimebatur liberatio pœnæ, etsi da-
 batur regressus ad pœnitentiam) ad meliorem
 sententiam reduxit. Idem sacerdos iuuenem
 Anglum cum Francisco Draco archipirata ar-
 cta propinquitate coniunctum (allisa naui ad
 ostium Argentei fluminis captus, cum alijs mul-
 tis perducebatur Limam) obuia comitate, nec
 falsa amoris significatione ita emollijt, vt pau-
 lo post

lo post Limæ hæresim eiuravit . Hæc fere prio-
re anno . Iam et de posteriore quædam subij-
cientur . Puer Indus vix quartumdecimum an-
num egressus , cum accepisset in quadam con-
cione (quinquæ habentur dies festis .) quicum-
que non profiteantur Christianam fidem ad in-
ferorum supplicia detrudendos , concionatori
retulit , parentes suos adhuc versari in Genti-
lium erroribus : eosdemque postea obtulit salu-
tari aqua lustrandos . At matrona quædam
iamdiu innutrita cælestium præceptorum di-
sciplinis , nescio quam ob causam , an abiectio-
ne , et humilitate animi muliebris , amissa spe
cælestis vitæ , de præsentis etiam decedere pro-
perabat . igitur restim suspendit e tigillo , mox
obdita parte funiculi , altera firmiter in nodum
coacta , immisso capite laqueum induit : sed
dum pede altero fulcimentum repellit , vt re-
stis deiectu ponderis adstricta spiritum exclu-
dat , pulcherrimos iuvenes aspicit duos in can-
denti veste , cumque illis vnum e nostris sacer-
dotem , non incognitum sibi : his incusantibus
factum , mulieremque admirantibus , cur se per-
ditum iret , cum iactura tot bonorū fructuum ,
quos seminarat in vita , funis disrumpitur : et ca-
dit ipsa similis mortuæ , multum sanguinem
ore et naribus eiectans . vt recepit spiritum , di-
scussa oculorum mentisque caligine , visum re-
putans secum , et faciem pericli , quod erat stul-
titia commissum , pœnitētia correxit . Magnum

hoc

hoc : maius quod sequitur . Indus quidam inquieti vir animi , et ad extremū perditus , cum crescentibus in dies vitijs , eo processisset , vt nullum sibi videretur receptum habere ad pœnitendum , in dolorem vltimum furoremque conuersus , mori destinarat : sese in fluuium rapidissimum iacit : sed cum relabentium vndarum impetu , atque innoxio volumine , in littus fuisset reiectus , certus relinquendæ vitæ , in siluam penetrat nutricem ferarum , vt quem respuerant aquarum fluctus , vorarent bestia . immane dictu , et quod prope superet fidem , tigrides , leones , pantheræ , aliaque id genus animalia , quibus scatebat silua , humanum licet sitiant sanguinem , et carnibus vescantur , cum viso homine paulum consisterent , fugam rapiebant . at ipse in se crudelior , quam ipsæ fuissent immanes feræ , præ ardore iraque non compos sui , cum lænam vidisset catulis incubantem , accessit impudentius , vt eam irritaret catulis abreptis : sed illa , non violentia mota , non iniuria accensa , raptorem sequitur lento passu , perinde vt se feram esse obliuisceretur , matrē meminisset : dum tandem , ipso confidente , apprehensos mordicus catulos in vastam solitudinem retulit concito cursu . Stupor animum , et quidam veluti torpor tenuit membra mirantis : tum vero ad se rediens . Quid cogitas hominum profligatissime ? ecqua erit finis miserationum tuarum ? si res carentes sensu te repudiāt ,
refu-

refugiunt, rationis expertes? nepe maculari metuunt aquæ ab sorpto: feræ attactò corpore tam infando: quin tuas ipse sordes confessione abluis, et vitam emendas? hæc ille secum. Sed grauiſſimum est imperium consuetudinis: cum exitisset noua peccandi occasio, effudit omnem memoriam optimarum cogitationum: in grauiora se scelera immerſit: dein iter facienti oblata est ſemel atque iterum facies horrenda: et vox accidit ad aures. Quantum ſuppliciorum te com meritum putas tantis ſcleribus? iam tandem tibi gladium per viscera exige, et infelici dextera occumbe. his viſis auditisque, ad nos accurrit, ita perturbatus et pauens, vt non color, non vultus ei conſtaret: nec prius abiit, quam alteram inſtitueret rationem vitæ, priore detecta. Ceterum hic quoque a noſtris, et conſilio prudenter, et exitu feliciter, prouifum est, vt quæ inſtabat peſtilentia, quam minimam ſtragem daret. nouem noſocomia inſtituta. corrogata ad hanc operam aureorum millia viginti duo. cautum, vt affecti omnes huc reciperentur: ad eosque curandos viſendosue admitterentur tantum homines prouectæ ætatis: adoleſcentes arcerentur ingreſſu, huic morbo magis obnoxij. Quæ a nobis hic geſta, ſuper ſeſe deo communibus. addam de immaturo exitu Patris Barptolemæi Iacobi. Non ita diu in hoc Collegio fuit: quattuor videlicet meſes, non amplius: ſed ſi computes fructus, difficile ad fidem

fidem est existimare totidem annis tam multos extare potuisse. per callebat Indicarum diuersarum gentium linguas duas: a suauitate loquendi nomen sibi inuenerat apud populum: Mizqui Simi appellabant: quod apud illos sonat melleam linguam. nempe, quod de Nestore et Xenophonte accepimus, ex eius lingua melle dulcior fuebatur oratio: sed ita tamen, ut cum delectatione aculeos etiam relinqueret in animis audientium. vel hoc tantum erit argumento: quod cum in suo huc aduentu octoginta duntaxat reperisset in Sodalitio piorum, quod domi nostræ cogitur, plus mille quingentos in decessu reliquit: amorem erga eum totius populi, in quo adiuvando, contagione pestis animam effudit, vniuersorum dolor, et celebritas funeris declarauit: tanta autem templum ipsum, viasque ferentes, inundauebat multitudo cupiditate videndi, ut quo componi posset, fores fuerint occludendæ: nec aliunde magis argumenteris, quorum vita iucunda est mortalibus, eorum mortem esse acerbam. Sacra supellex aucta lychnucho pensili argenteo, et lipsanotheicis duabus: singula dona binis aureorum millibus æstimantur.

AREQVIPENSE ET PACENSE
Collegia.

HAEC DE AREQVIPENSI accep-
ta sunt. Vir nobilis, colaphum mercato-
ri in-

ri incusserat: eam ob rem coniectus in carcerem. at mercator vsus consilio nostrorum cum illum conuenisset, veniam ab eo suppliciter petere occupat, multis admirantibus, liberatque vinclis. Aliæ insuper sublatae sunt discordiæ maioris periculi: auditi multi de tota vita. emendati complures. in varia loca excursu multiplici fructu. Hæc priore anno. Vberior materiã posterior præbet. Indus erat quidam ita incuriosus salutis, vt quæ commisisset crimina, hariolo Indo exponeret, grauesque pœnas ab eo impositas persolueret, more Gentilium: hunc quoque tetigit clementissimus Deus: ergo cum subisset pœnitentia, tantus eum dolor cepit facinoris admissi, vt non nisi diuenditis facultatibus omnibus non modicis, distracta etiam veste pauperum subsidio, petitum veniam accesserit. At mulieris Indæ cura laudatior: communicabat frequenter, orabat Christum sponsum, vt quo integriore corpore, et liberiore anima a sordibus, migraret ad cælestes nuptias, euocaretur in ferijs Catharinæ martyris: hoc enim erat et ipsi virgini nomen. exaudita ipsius vota ostendit euentus. dicta die percepit Eucharistiam summo affectu, dein redijt domum: at in templo nostro sacra continuabantur: cum extolleret sacerdos cælestem hostiam venerandam populo, dareturque, consuetum eius rei signum, audiijt ipsa: tum repentino delibuta gaudio. Tuum ego, inquit,

quit,

quit, o Iesu benignissime, corpus sæpius suscepi, nunc me in cælum transfer, vt tuo iucundissimo aspectu fruam. eaque illi suprema vox fuit. felicem dixeris virginem, non tantum vitæ religione, sed etiam opportunitate mortis. Sex e nostris diuersis temporibus adiacentia prædia, oppida etiam longe dissita obierunt: et difficile iter emensi, plures casus superarunt. Sed accesserunt solatia fructuum perceptorū. multos e vitiorum cæno, multos e superstitionum tenebris eduxerūt. trecenti amplius, breue intra tempus, Deo acquisiti: e quibus nonnulli magistratum inter suos gerebant. aliqui ætate iam confecti, ad illum diem reseruati, beneficio diuino. Vni cuidam claudo mancoque, vt impertitum est baptisma, conuersi statim ad vsum pedes, manusque. quæ res miraculo omnibus, multis etiam incitamento fuit. Haud facile exprimas nostrorum aduētus ad quascumque terras Indorum: multo minus discessus. ibi lætitiæ videas, hic mæroris certamina. in vtroque immodici Indi. nihil compositum ad ostentationem. sed hæc cur distinctius ponantur nihil necesse habemus.

NEC SVAE ETIAM defuerunt excursionis e collegio Pacensi. Aliqua eorum capita ordine memorabuntur. Multi, qui nihil, præter nomina, et acceptum olim baptismum, habebant Christianorum, instructi, et petita a Deo per confessionem acceptaque venia mutati.

tati. Indus, vt natura est gentis, intemperans, effuderat se in omnes libidines, quas haud ita pridem male coercitas, qualiscumque Christianæ professionis reuerentia tardauerat: huius dormientis fauces ita dæmon aliquando oppressit, vt cum sanguine videretur exitura vita: mulier, quam canis ingenti magnitudine laniaturus accesserat, beatissimæ Virginis opem inuocauit: huic affuit Dei mater, illi Christus: et vterque remedium præscripsit peccatorum confessionem. Audite nunc exemplum memorabile, quod propter rei atrocitatem per totum regnum fama vulgauit. Quidam ad turpem concubinatum Indam feminam pellexerat: quam cum aliquando ad infestum torum vi minisque compulisset, prouecta nocte cælum tonitru concuti, tremiscere terra, densasque inter tenebras micare ignes, et per fenestrarum rimas effundi, vt ferirent oculos animosque adulterorum: cadit interea scissis nubibus largiffuus imber, cum grandi grandine crepitante super tectum: hic mulier subito pauore correpta, Virgo, inquit, Maria fer opem: tuere me obsecro. at vir ferox, et impius, mediam complexus. Tace, sis, stulta: scilicet auxilium vllum ferre potest Maria. abscidit extremam vocem fulmẽ subitum, quod intonuit, et adhuc loquentem auellit ab amplexu mulierculæ, quattuorque aut quinque passus eiecit extra lectum: et flamma corripit arida nu-

trimenta: surgit mulier perterrita, miserum
 inclamat, excitat, peruellit: nempe exanima-
 tum metu, non exanimem putabat: trahit digi-
 tos pedum, corruunt: pedes ipsos, diuelluntur:
 hoc illa magis pertimuit: conantem domo egre-
 di, et mortuum extrahere, impediēbat ignis in-
 trorsum repellēs: ad extremum vociferata hor-
 rendum, conciuit vicinos: et ægre protracto
 informi cadauere, reperiunt hominem, mirum
 dictu, hiantē ore, sine vllis dentibus, sine lin-
 gua: omnia præterea membra ita soluta, et flu-
 xa, vt vel leuiter contrectata, manum sequeren-
 tur. Hic finis impuri impudicique hominis fuit.
 at mulier alieno malo edocta, quamquam extra
 periculum, non extra metum, cum vndequa-
 draginta millia passuum confecisset, ad no-
 strum templum se contulit, melioris vitæ insti-
 tuendæ. Ipsum porro templum quod a sanctis-
 sima Trinitate nomen accepit, perelegans ta-
 bernaculum, aliaque nonnulla, quibus nuper
 auxit, liberalitate piorum, visenda habet. Al-
 tero anno, Inda quædam mulier sexaginta mil-
 liaria pedibus emensa, ad nos accessit causa ba-
 ptismi: hac præfatione vsa, quod cum graui af-
 flictaretur morbo, maxime ægram habuerit il-
 la cogitatio, ni Christiana esset, relinquendum
 corpus inhumatum, prædam alitibus ferisque.
 Quodam in loco cognitum est adhuc montes
 ipsos prisca formidine venerationem habere:
 huc cum venisset sacerdos cum Cacicio (no-
 men

men est veterum Antistitum Maumetanæ superstitionis) rogatu incolarum, aqua lustrali expiatis montibus, statuit victricis trophæum Crucis. Quin etiam Cacicius, cum ex oppidanis aliquot pauentes vidisset, et abstinentes ascensu, ridens eorum irritum metum, primus ascendit. et, Quam timenda, inquit, maiorum numina, quæ pedibus nostris proculcamus. inter hæc grates Deo agebantur, qui illato lumine, tam crassas tenebras ex ipsorum pectoribus expulisset.

CHITENSE COLLEGIVM.

QUO MAGIS progredior in Peruana Prouincia, maior mihi aperitur campus: sed sequar compendia, vt ea percenseam, quæ vos intelligam non nolle: a superuacuis et perse cognitis abstinebo. Quid sit Chitum: quam longe ab vrbe Lima: quo primum tempore nostri introducti: scriptum est litteris, quibus duos annos cõiunximus. Igitur, vt exerceri hic cœpta munia Societatis, mirum quantum nos amare cœperunt fere omnes, præcipue Indi. Hi vero libentissimis animis ad nos venerunt, vt audirent verba salutis: cum antea, id vt facerent, nulla vi subigi possent. gaudent videlicet affabilitate sermonis, et humanitate perspecta: difficile est exacto affirmare numero confitentes. matutinis pomeridianisque con-

cionibus qui interfunt, summa amplius septem-
 num millium concepta. nec dispar est magnitu-
 do fructuum. hoc vno verbo plurima compre-
 hendi. sit vnum atque alterum exemplum pro
 multis. ex vna domo decem pellices extrusa.
 Sodalitium institutum: id enim compertum ad
 Indorum animos excitandos valere quam plu-
 rimum. nemo admittitur, nisi post longa expe-
 rimenta: scrutantur apud quos delitescant con-
 cubinæ, et hortantur expellere: conuocant ho-
 mines ad concionem: sunt præsto ægrotis, eos-
 que opere adiuuant, et lautiore cibo. in sollem-
 ni pompa sacrosanctæ Eucharistiæ, processere
 sodales, agmine composito, cum candidis faci-
 bus, veste ipsi intima rubra, extima alba, con-
 spiciendi: eo ordine, silentio, incessu, vt efflue-
 rent lacrimæ ex oculis admirantium: quo etiam
 die, data est, magno apparatu, tragœdia de
 conuiuio Assueri regis. Sed hæc, et alia tam
 digna exempla, tam breuiter, nisi maioribus
 vrgerer, non referrentur. Nunc, quoniam in
 rerum commentarijs qui missi sunt hoc anno,
 est diserte perscriptum de terræmotu Chiten-
 si, deque eo rettuli nonnulla, prout acceperam,
 biennio ante in Collegio Limensi, quæ con-
 gruerunt, vt præmonui principio huius Pro-
 uinciæ, non repetam: sarciam si quid erat omis-
 sum, ne nostrum officium desideretur. Cum
 vndaret terra, et fluctus more volutaretur in-
 festa, vt dudum perscripsimus: non domos so-
 lum,

lum, sed montes etiam ipsos, collesque subuertit. Indorum multitudinem, quæ eo tempore in reducta valle Baccho operans, recenti musto obruebat calorem mentis, collis supernatans operuit, magnaque inuoluens vmbra faciem loci prioris abscondit. Alibi Indos ducentos quinquaginta simili strage obrutos affirmant. Nulla fuit familia, quæ alios mortuos, alios discerptos non luxerit. ex vna tantum domo, illustris femina, cum septemdecim filijs nepotibusve oppressa, trimula dumtaxat puella, quam nutrix ægre extulerat, superstite. Et fuit terra mota tam ingenti clade, vt sæpe, prænuntiã pestilentia: nimirum Deus, qui suspendit interdum plagam, quo feriat fortius, flagello insonuit, vt præsentem ætatem coerceret metu, posteram incitaret exemplo. Sed quoniam hac de peste, eiusque natura, satis superque diximus in Limensi, non habemus necesse repetere. dicam illud vnum: in vrbe Chito, intra spatium bimestre recensa esse mortuorum capita amplius quatermille, exceptis infantibus, quorum vix centesimus quisque effugit. pellicum porro permagna strages: interiire supra duomillia: deterior enim magis sexus quam virilis absumptus. Ceterum multi, propinquante morte, horrendis monstris exterriti: nec defuere, qui cum efferrentur feretro, reuixerunt, magna admiratione metuque exportantium. sed et vnus experrectus sacerdotem magnopere

expetijt confessionis faciendæ. Tempeſtas hæc magnam noſtris materiam præbuit caritatis, magnam patientiæ exercendæ. vbi remiſit in vrbe, conſedere in loca proxima, quæ conſtitabantur, peræquo labore et fructu. Indorum ſodaliū pietas maxime enituit: aderant ægrotis, eoſque auxilio et alloquio iuuabant: mortuos inſuebant in funebrem tunicam, et ſepulturæ mandabant. nullum omnino Chriſtianum officium ab illis prætermiſſum, licet præſenti periculo. At nobis decem aureorum millia in ædificationem domus, et comparationem ſupplectilis attributa: in annos ſingulos aſignati aurei ſeptingeni: et factum eſt ſcholarum initium, a tenui, vt ferme omnia, principio. nunc quidem diſcipuli centum quinquaginta, ea felicitate ingenij, vt quamuis magna polliceantur. et dederunt primitias duo in Societate recepti. Sequenti anno ſecuta rerum conuerſio, quæ tamen in melius ceſſit. Cum enim migrandum noſtris eſſet in ædes commodiores, exorta eſt tempeſtas, et turbo: et iam ceſſerant veteri domo: ita vtrinque excluſis, habitandum fuit ſatis anguſte: intereâ quattuor bipartiti Paſtum Concamque (nomina ſunt vrbium) et ad alia etiam oppida ſe extendere. conſecuta illa ſollemnia. ſedatæ inimicitia: peccata compreſſa: vaga multorum libido ſanctiſſimis matrimonij legibus coercita. quibus rebus affecti Paſtenses litteras ad Præſidem Chitenſis regi

gni composuerunt, orantes, vt coniungens auctoritatem suam cum voluntate ipsorum, impetraret a nostris lōgiorem commorationem. Hæc inter, discussa est illa caligo, quæ tenebat: et nostri, Calendis Ianuarijs anni octogesimali noni, in laxiorem domum, magna gratulatione ciuitatis, et apparatu celebri, adducti: restaurata scholæ, quæ defluerant: Philosophia etiã explicari incepta: e diuersis religiosorum familiarijs aliquot auditores habemus. Fecunda fegetes, et vber in hoc regno, e quo aditus ianuaque ad regiones etiam disiunctissimas, quæ dicuntur inaluisse ad messem: vt ex communi quidem voto, sed quod maxime tempori conueniat, orandus sit dominus messis, vt mittat operarios in messem suam. Ceterum priore anno Pater Ioannes de Hinosoza decessit: is quanti fieret viuens ab vniuersa ciuitate, pompa funeris procurata a Clero, et dolor vniuersorum ostendit.

SEDES IULIENSIS.

IULIENSE OPPIDVM incolis frequentissimum, in Parœcias quattuor distributū excolitur a nostris. De eo, quæ proxime scripsimus, valde admirabilia, transmissa etiam nuper: et quidem prudenter. nam cum vererentur, ne amitterēt litteræ superiores, et defraudaretur Societas cōmemoratione rerum ma-

gnarum, maluerunt in eam partem peccare
 quæ esset cauior. Ego actum non agam: nisi
 quod reponam hymnum, quem vti accepistis,
 beata Virgo docuit hominem, quem liberauit
 inflatione tibiaram. Dudum verba ipsa non
 acceperam: nunc accepta reddo, eodem fere
 numero, atque ordine, quo descripta sunt In-
 dica lingua: sunt enim talia, vt propter breui-
 tatem metri referant anapaestum: et seruaui,
 quantum potui, simplicem illam dictionem, re-
 motam ab omni lenocinio. vtinam conatus
 euentui respondeat. Sunt autem de Christo pa-
 tiente.

*Pater en noster, genitor noster,
 Rigidis clavis in Cruce fixus.
 Cor transfixum cuspide amoris.
 Cruor e toto corpore manans,
 Omnes circum proluit artus.
 Cernis ne caput, decliue caput,
 Caput hoc, flauæ simile aristæ.
 Viden, vt cingunt spineaserta,
 Usque ad tenerum fixa cerebrum.
 Patris, heu, nostri cerne capillum,
 Sparsum, incomptum, sanguine fædum.
 Oculi tristes, lumina madida,
 Roseas lacrimas large effundunt:
 Fluxisse putes molle corallum.
 Heu, confudit iam decus oris,
 Pallorque genis sedet exanguis.*

Etiame

Etiam ne manus, atris ne manus,

Patris nostri pulchræne manus,

Ferro affixæ sanguine rorant?

Os mellifluum patris nostri,

Pro me misero iam conticuit.

Extra Solymæ mœnia terræ,

Crucis exiuit mole grauatus:

Et pro scelerum mole meorum,

Extra Solymam crucifixus obit.

Ex filo ipso videtur longior fuisse hymnus, sed hominem rusticum cepit obliuio reliquorum. templum porro illud, Deiparæ sacrum, tamque multis et magnis inclytum miraculis, visitur in celeberrimo olim fano Ethnicorum superstitionis, et quotidianis pæne prodigijs auget Christianorum numerum, firmatque sobolem succrescentem. est autem ita sanctum apud omnes, ac religiosum, vt a maculoso, et impuro adiri, nefas putēt: maculæ prius eluuntur apud nostros, et crimina expiantur. hinc magna domi frequentia, animos confessione purgantium, et corpora reficientium cibo. Larilares populi sunt agrestes, et barbari, vitam vagam, inopemque persequentium, quam venatu sustentant: miseros ob hoc vnū dicas, quod referāt feras: nisi essent miseriores, quod Christum, quem agnoscere est vita æterna, adhuc quidem minime agnoscunt. Sex principes il-

lius

lius gentis ad nostros miserunt, se de ipsorum sententia consilium vitæ capturos: expetierunt locum oppido extruendo: eo sexaginta viri, cū vxoribus, et liberis, cōmigrarunt: ac spes est fore, vt propediem exuti barbaris erroribus, moribusque, Christum induant, et viuendi disciplinam mitiorem. Ceterum mittuntur nostri varias in partes, et narrant mira relatu: vt de aliquibus adductis ad extremum vitæ ludificatione diaboli, sed subito visu affatuque cælestium admirabiliter ereptis: aliaque id genus complura, quæ quoniam, quotannis audiuntur, quamuis præclara, prætermitto. ita enim comparatum est, vt frequens consuetudo non parum detrahat de rerum magnitudine: et homines rara magis, licet parua, quam magna, si sint consueta, delectent. Alterius anni pestilentia, et laborem auxit nostrorum, et fructum. igitur, cum pestifera tempestas, toto effusa Peruano regno, in Iuliensem quoque agrum affectaret viam, nostris visum est dare operam, vt obuiam iretur aduentanti, præmunitis animis cælesti remedio, ac supplicationibus pijs. adhibitam cohortationem publicam, vt in præfenti malo, tantus sequutus est ardor animorum, vt sacerdotes omnes, affectorum non secus, et cupientium morbum anteuertere, interdium, noctuque, sine vlllo discrimine, vel a prima ætate repetitis confessionibus, obruerentur: quanta id diligentia fieret, curaque, vidissetes

les ex non occulto mærore, et claris lacrimis
confitentium: eadem erat omnibus sollicitudo,
aut potius formido iniecta: quin, et in confusa
multitudine inuentus est, qui alta liberaque vo
ce, vt exaudiretur a cunctis, et crebro singultu
interficiendo verba, se accusaret, quod, cum tot
accepisset a Deo beneficia, memor et gratus
non fuisset: quod sacerdotes non perinde vene
ratus esset, vt eorum dignitas, et sanctitudo po
stulabat: quod denique plura admisisset, qui
bus multorum oculi, aures, animique offende
rentur: orare proinde, vt veniam petenti da
rent ipsi, et a Deo immortalis coniunctis pre
cibus impetrarent. non facilis existimatio est
(vt efficacius mouent exempla, quam verba)
quam sint hoc viso quasi face subdita, flam
mati animi prius incensi. responsum est vni ab
omnibus, vt vnicuique conscius subijciebat
dolor, diuersa quidem voce, sed fletu consonan
te. Ex agris etiam commeabant rustici, pasto
resque: et qui per ætatem non poterant pueri,
senesque, humeris subuectabatur: fuere aliqui,
qui largo pretio emerunt ventionem, vt quali
bet iactura rerum, defatigatione corporum,
peruenirent ad locum, vbi leuarentur animi one
re peccatorum: quibus audiendis sacerdotes,
cum occupatam operam haberent, fratres sin
guli per nosodochia distributi, in solandis æ
gris curandisque, nihil cessabant: ita et sanati
multi, nec quisquam mortuus, qui non ante ani
mum

mum peccatorum fordibus expiasset. Ergo dū
 augetur numerus cælestiū, et in obscuritate tē
 porum elucet Christianorum industria, dæmo-
 nis inuidia exarsit. conueniunt ministri ini-
 quitatis, capita conferunt venefici, percurfant
 lectulos ægrotorum, occulte inspirantes vene-
 num. Nimirum, hanc luem ingruere, conspici
 aceruos funerum, numerosque languentium,
 propter auitam religionem relictam: ad quam
 scilicet reuertantur: hoc solum esse remedium.
 Hac illorum oratione, magis pestifera quam
 ipsa esset pestis, vt in calamitate sunt plerique
 superstitiosi, infecti sunt nonnulli, qui antea
 non satis integri: horum augebat amentiam,
 quod finitima oppida, in quibus adhuc vestigia
 antiquæ superstitionis, erant intacta, nec vllum
 cōspiciebant funus: cum immanem in modum
 fœuaret clades Iuliensis. sed excitauit se ipse
 Deus, cui curæ mortalium vltio: et tarditatem
 supplicij grauitate pensauit: quiescente Iu-
 lia, vicina oppida pestilens annus infestabat,
 per id tempus, quo intermissa satio, minaba-
 tur etiam famem. Ceterum super multos, quo-
 rum perspecta est in Deum fides, vt in casuum
 aduersis, eluxit pietas viduæ opulentæ, ac no-
 bilis. Vnicum habebat filium, et posteritatis
 spe, et magna ingenij morumque indole caris-
 simum: agebat annum duodecimum: quæ ætas
 maxime petebatur a peste. ob hoc mater ma-
 gis sollicita. illuc cuncta vergere, vt prospice-
 retur

retur adolescentuli salutem: et adhibuit quidem humana præsidia, quæ excogitarat ingenium vsu edoctum: sed spem omnem ac fiduciam in diuinis habebat. Arietes quinquaginta (sunt maiore corporis habitudine, quam nostri, forma camelis non valde dissimiles) in pauperum vsu distribuendos dedit: rem præterea diuinam faciendam curauit: cui interfuit ipsa, non vt olim, comitante cœtu matronarum nobilium, sed stipante turba mendiculorum, quos ipsa conquiserat, vt per eorum ora transmitteret preces ad Deum, exaudiendas, vel tuendo filij corpori, ne inuaderetur morbo, sic enim dicebat, vel si aliter visum, animæ leuandæ. filius post paulo peste corripitur: nec propterea secius mulier in officio: orat sacerdotē, vt quandoquidem domo ipsa egredi non possit ægroto affixa, adducat quotidie quā multos velit pauperes, pro salute filij liberali stipe donandos. Deo acceptum donum, votumque: cum aliorum, qui simili afficiebantur morbo, tæterrimus spiraret odor oris et corporis, ipsius adolescentuli ita erat suavis ac iucundus, vt exotica vnguenta crediderint nostri, qui illum inuisebant: verum, cum deinde scrutarentur omnia, compererunt non ex arcula vlla, aut e pyxide, sed e corpore ipso efflari, atque e spiritu ægrotantis: qui deinde sanitati redditus, ingenti parentem, atque oppidum totum lætitia cumulauit. Sed et pueri Indi (tercentum

tum

tum erudiuntur a nostris) magna affecerunt oppidanos voluptate , cum magno apparatu exposuerunt in scena , in fabulæ morem , quod patrocinium receptorum hominum in fidem et clientelam suam Angeli præstent .

PANAMA SEDES, ET SANCTI
Iacobi.

PANAMA vrbs est in isthmo , duo maria , a meridie et septemtrionibus finitima , arctis faucibus dirimente : quem in locum , commercium multarum gentium , mutui vsus quotannis contrahunt ad tres menses . magnus hic nostrorum labor , siue in negotiatorum æquitate tuenda , et rerum contractarum fide , siue in audiendis confessionibus ex utroque mari confluentium . quamquam , anno superiore , spectata est eorum fiducia , atque constantia in Deum . cum enim aduentare diceretur classis archipiratae Angli , trigintaque miliaribus non longius abesse , et qui ætate erant , aut sexu imbecilli , quidquid poterant rerum opumque secum asportantes , in tutiora dilaberentur : nostri vrbe non cesserunt , auxilio solatioque remanentium : nec vero destiterunt , ante paschales ferias , adornare ædem aramque sepulcralem Christo Domino , sollempni instructu : quod cum alia templa facere timor prohibuisset , mirum est , quam res illa fuerit omnibus , seu visenda

fenda propter speciem, siue propter opinionem contempti periculi iucunda. Ceterum prauæ aliquot consuetudines abolitæ. Aethiopes, quorum hic magnus est numerus, confessione purgati, et concionibus imbuti. neque ipsius vrbs terminis nostrorum caritas se continuit: in vltiora etiam se porrexit. Cum ad portum, qui appellationem traxit a nomine Dei, Hispaniensis classis vtraque appulisset, et bellica, et oneraria, eam ad prouinciam duo destinati, ita pressi sunt multitudo negotiorum, vt fere opprimerentur. illud admirabile, nec silentio prætereundum: cum enim tanta sit grauitas huius cæli, vt ab externis, corpore sustineri vix possit, ex quo et sepulcrum Hispanorum nominatur: tantaque esset vis ægrotantium, vt maximam partem, nosodochio lectulos non sufficiente, in nuda humo iacerent, grauis sacerdotis nostri oratio, et multo magis exemplum (ipse enim suum lectulum eo comportandum curauit) ita permouit homines pecuniosos et nobiles, ipsos etiam principes classium, vt ad inopes ægrotosque certatim fragula mitterentur, et fomenta: fueritque id temporis, locus ipse similis institutis veterum Christianorum: qui, quacumque ex occasione, infirmos muneribus et cura sustentabant. sacerdos item alter cum socio missus Mexicanum versus, cum classe, quæ aduersus impetum piratarum erat instructa: et fuit pretium mittendi.

mittendi. ipso in cursu (Mexici ne, an alio in oppido, quo diuerterunt: nam de hoc neutrum habeo diserte præscriptum) sacerdotem quædam extrema iam senectute, Erasmi illius, numquam sine execratione nominandi, olim discipulum, valdeque cupidum nostros videnti, cum sacerdote altero reconciliauit, a quo grauitèr dissidebat, cum offensa multorum,

SEDES SANCTI IACOBI, Limesi Collegio adnexa, multiplex Societatis munus utroque anno egregie tutata est. puellæ, pueri, mulieres, viri, distributis temporibus, ad doctrinam Christianam instituuntur. Dominicis diebus sub vesperum conueniunt plurimi, præcipue e Sodalitijs, qui post auditum sermonem de rebus pijs, sese flagellis acerrime accipiunt. Templum porro ipsum amplum est, et magnifice instructum, cui additum sacellum pulcherrime pictum, dicatum nomini beatæ Virginis, quæ Cæsarangustæ in Aragonia colitur supra columnam: atque hoc ipsum, postridie Calendas Februarias, summa omnium gratulatione. statimque a concione inuentus est vir nobilis Aragoniensis, qui aureos centenos quotannis sacello assignauit.

EXPEDITIO TVCVMANA.

TVCVMANORVM regio latissima, in spatio ac cælo in Orientem, Paraguais, qui sunt

sunt finitimi Brasiliæ, in Occidentem, Chilenfi regno obtenditur: Peruanis in Septentrionem inspicitur: Australia eius per vastos, ac desertos locos ad fretum vsque Magallanicum excurrunt. Hinc ad omnes illas provincias perfacilis aditus, per planiciem ita patentem, vt plaustrorum velocitate bina millium passuum millia superentur. magna temperies cæli: nec caret tempestatum varietate: sic tamen, vt calores magis, quam frigora sentiat. Ceterum, propter immensitatem camporum, adeo ventis obnoxia, vt eorum impetu arbores radicitus euellantur: eam ob causam, multis in locis colunt Indi subterraneas speluncas. nullæ hic venæ argenti, aut alterius metalli, gossipij magna vbertas, quod in filum a deo subtile artificij manu deducitur, vt sit etiam vtile in intimam vestem: nec Italicum linum desideres, incolæ frequentissimi: sed variæ linguæ: eorum præcipue, qui ad ripas fluminum, imitissimo omnes ingenio, et ad pacem potius, quã ad arma propensi: verum si lacessantur, indomiti: sagittas et ipsi inficiunt veneno: plerique auitam superstitionem tuentur, diabolo addicti: pauci Christum induere: sed ita negligentes religionis, vt ignorent penitus, quod profitentur. ad has tenebras pellendas, quartum iam annum missi sacerdotes duo cum socio: sed et ex Brasilia accesserunt quinque: vt ex vtraque parte nouum hunc orbem videatur Societas esse cõplexa.

plexa. sedulo nauatur opera Hispanis Indisque. de Hispanis nihil agā, quos sacerdos vnus, qui hanc prouinciā sibi depoposcit, magnæ vir auctoritatis, facultate, a sacrae fidei Quæstitoribus concessa, in officio continet, obiens vrbes quatuor, diuersis inter se locis, tota prouincia distantes. res Indorū persequar paulo diligētius. In vrbe Sācti Iacobi, vbi Episcopi, Prætorisque sedes, et caput totius regni, nostri sedē habent, domo temploque ædificatis: ex eoque varia in oppida fructuosæ peregrinationes susceptæ: ferme in hūc modum. Vbi ventum est in oppidum, cognoscunt primo de Cacicio (Cacicios iā scitis esse capita rerū) quot sint in oppido nondū facti Christiani: e Christianis, quot turpi pellicatu implexi: illos vt abluant, hos vt rite coniungant. Principio diei omnes in templum cōuocantur: factō sacro, vbi Christiani solum inter sunt, ceteris admisis verba fiunt ad cunctos: tum ad meridiem vsque Ethnici instruntur: baptizantur a prandio ad vesperam: dein Ecclesiæ ritu coniugia celebrantur, et aures dantur confitentibus. ad hanc rationem dies omnis consumitur. confessionum numerus iniri non potuit. sacra aqua tincti ab vno Patre Alphonso Barzana per illud tempus excursionis (ex quo de reliquis coniectes) sexies mille, sexcenti: copulati matrimonio ducenti supra quinquies mille: et hic quopue fructus caro constitit nostris: cubile illis plerumque, terra,

tento-

tentorium cælum, maidum cibus: frumenti ge-
 nus est, pauper culis hominibus cum mutis ani-
 malibus commune. et tamen inter hæc omnia
 animis vigeant. Pater idem Barzana cum
 Calsaquenses (nomina sunt populorum) His-
 pani subegissent, mitioribus præceptis ad
 Christi cultum erudit, breui tempore imbuen-
 dos. His feliciter transactis, redijt ad urbem
 Sancti Iacobi, vbi et audiendis multorum con-
 fessionibus vel ab ipsa pueritia, operam posuit
 omnino salutarem. Septuaginta duo iam gran-
 des natu Christiana sacra susceperunt. Post
 hæc cum super quinque linguas, Cacæ etiam
 (Calam scripsi in litteris superioribus, et ita
 legeram in commentarijs) sibi subsidium com-
 parasset, qua in his terris plurimum vtuntur,
 exijs septingentos informauit ad fidem, quin-
 gentos triginta septem a peccatis absoluit: mul-
 to plures, a soluta libidine ad sacrum matri-
 monij vinculum adduxit. primum Barzanam
 patria ipsorum lingua audiuerunt Indi verba fa-
 cientem, non secus illum admirantes, ac si de
 cælo lapsus fuisset. abiit deinde Tucumanum,
 ea est vrbs, vnde nomen prouinciæ, mira vber-
 tate soli, et hominum luxuria. hic, præter alia
 re Christiana gesta, Iubilei tempore octin-
 genti amplius auditi, eorum maxima pars nu-
 ptiarum legibus astricti. hinc se ad Sulenses In-
 dos contulit, Hispanis admirantibus. Homi-
 nes illi sunt immanissimi: ni malis feras dice-

re in specie humana. foeda omnibus paupertas: maxima opes arcus et sagittæ: reliqua negliguntur: venatu victitant: tanta prorsus audacia, vt non multis ante annis Hispanorum urbem succenderint: et adeunt interdū ad Hispanos, certis temporibus, operis faciendi: sed Hispanorum nemo se ipsis committere audet. ita indomita habetur gens, et omnino infociabilis. sed tamen Barzana, vno puero comite, obtulit se præfenti periculo, eius tantū fretus auxilio, cuius causa laborabat. igitur mitigauit Deus efferatam gentis sauitiam, quo esset utilior constantia sacerdotis. excepere barbari nostrum, saltantes pedibus ad strepitum cymbalorum modulantium: quin et cientes simulacra belli, magna lætitiæ significatione: et colere pari humanitate. Ipse autem ex ijs, varia per loca, adiunxit Christo duomillia septemdecim: nuptijs rite coniugauit mille quingentos sexaginta duos. sed tantum emolumentum non fuit sine opera impensa. trananda sæpe flumina: viæ inuiciæ pedibus perumpendæ: superanda itinerum longitudo, pertenui sæpe cibo, quem afferrent herbarum radices euulsæ: ea denique perpetienda, quæ vel iuuenem robustis viribus, ne dum Barzanam, affecta iam ætate, defatigare potuissent. etsi tantam rerum difficultatem, vt sæpe fit, morbus excepit. denique tumentibus, et vlcerosis pedibus, post nonnumquam mensem redijt ad Sancti Iacobi, plenus laborum,

rum, et fructuum, erecto animo, corpore afflicto. venienti occurrerunt Indi Diaguia, facto agmine, vt ad se flecteret orantes: illum sibi magistrum dicentes, illum patrem, illum matrem, illum sibi, post Deum, omnia. Recepit Barzana, vbi se refecisset aliquot dierum quiete, ad illos rediturum. Lustra vit deinde, vbi se paulum confirmavit, pagos propinquos, et in ijs, nonaginta sex capita lucrificavit: aliaque gessit vtilia salutis animarum. quod et fecere alij in varias partes dimissi. ex hoc enim domicilio patet aditus in regiones diuersas: et certatim vndique expetitur. sed quota pars operariorum ad tantas terras? nuper cognitum est ingentem Hispanorum multitudinem in media barbarie contineri. Hi quinquagesimum ante annum, cum Malucas peterent, Magallanico freto superato, vi tempestatis facto naufragio in barbarum littus eieci sunt: euadere sapientibus ignotorum montium asperitas obstitit, et feritas incolarum. Igitur barbaris permitti propagarunt vitam, et genus. nulla ex parte facilius ad illos transitus, quam ex Tucumano. et omnes eo tenentur eundi desiderio. Sed sacerdotibus duobus destinatis, reliqui sunt in statione ac vigilia, vt quocumque opus fuerit accurrant.

MISSIO IN PROVINCIAM SAN-
ctæ Crucis.

SUPERIORIBVS litteris traditum est,
tres e nostris, multorum accitu, ad prouin-

D d 3 ciam,

ciam, quam Hispani Sanctæ Crucis appellant, iter direxisse, sacerdotes duos cum socio communi. a quibus quantum sibi pertimuerit dæmon, vel ex eo conicij potest, quod annum plenum atque integrum posuerunt, opportunitatem transitus expectantes. Sed tota de hac prouincia, et moribus hominum, quædam necessario ponenda, exceptis ijs, quæ alias diximus, vt apud quos laborent nostri facilius intelligatur. Distat a Suquisachenfi et Potosina vrbibus, idest a fine Peruani regni, non procul: cingitur, Orientem versus, prouincijs latissimis, vbi homines crudelitatis infandæ: regio ipsa, vt olim scripsimus, æqua et plana: polium Australem conspicit ad gradus prope duodeuiginti: et quamuis torreatur caloribus, interim afflatur vento, sic frigido, vt afficiat corpora. bona incolæ sunt omnes et integra valetudine: vita longissima: quam multi ad centesimum vsque annum, nonnulli ad decimum præterea extendunt. venatui indulgent. solum gossipij ferax, vt diximus de Tucumano: infecundum frumenti vinique: abundat maicio, et oryza, communi cibo: frumentum enim et vinum a Peruano regno accersitur, longa difficilique vectura: sed præsertim vinum, per abrupta scilicet viarum, et ardua montium: vt vnus plerumque cadus centenis aureis æstimetur. hæc porro inopia vini est causa, cur nostri in sacrificando parce admodum de eo delibent: nec

plus

plus, quam includeretur in nucis putamine: quam et Deus aliquando, non sine miraculo, suppleuit. fama enim est apud Paraguasos diuidium cadi non adeo magni per annos quindecim suffecisse quinis sacerdotibus quotidie facientibus: sic vt eodem semper esset in flatu, et numquam imminui videretur. quod tamen vinum, simulatque ex Hispania nouum allatum est, confestim euanuit: vt appareret illud diuinitus contigisse. Sed redeamus, vnde discessimus. Ferarum genera, ad Sanctæ Crucis, diuersa ab Hispaniensibus permulta. in ijs Struthio-cameli: quorum in nidis quadragesima quinquagesima oua reperiuntur, tantæ amplitudinis, vt in vnius diei victum satis sint hominibus trecentis: nec desunt viperæ, et pestiferæ serpentes. redditum est proxime de Sonalijs, quæ suū ipsarum aduentum tinnitu indicant, vt ne ob sint imprudentibus. huc addendum, quod sunt hebeti oculorum visu, cis tertiam vlnam: natura prouidente, vt quo virus illis nocentius, minorem habeant facultatem ad nocendum. Flumina plurima, et auctu pluuiarum imbriu late stagnantia, vt vtram in partem fluant non facile dignoscas. vrbs ipsa in accliu colle, ex quo et vniuersæ prouinciæ nomen Sanctæ Crucis in monte. alluitur riuulo ab initio Quadragesimæ ad diem vsque dominicæ Ascensionis pisculento. Hæc quoque, vt alia quædam, sunt posita in annalibus superioribus: sed si

quis utroque componat, illos comperiet præsentibus vel illustratos, vel correctos fuisse: certe nihil iteratum sine causa. quod etiam admonui de Peruana prouincia scribere aggressus, mites sunt incolæ natura, nec inhumani: ceterum, si irritentur, intractabiles. Itatini finitimi feroces, ceteros mortalium habent contemptui, solos Hispanos in pretio, a quibus se iactant oriundos: gens acceptarum iniuriarum apprime tenax, ut nesciant obliuisci. Mulier quædam grauisimo affecta morbo, cum esset morti proxima, dolere vehementer cœpit, et conqueri: nec lacrimis parcebat: scitanti herocauiam fletus (is erat Hispanus) quia, inquit, ante hos annos viginti a te colaphum accepi, cum essemus ad Paraguaos: eius iniuriæ dolor mihi adimit vitam. adeo verum est, quod vulgo iactatur, Qui facit iniuriam scribere in aqua, qui accipit in are. Vestium nullus usus: femina tantum folijs, aut corticibus arborum aduehlant corpus: vbi traditæ sunt nuptum, minor cura tegumentis: cum tamen Hispanorum oppida adeuntur, sumitur amictus in egressu deponendus: vbi sæuit frigus, quod fit plerumque flante Austro, domi se continent, totos dies iuxta focum atque ignem agentes: exeuntes titionem gestant manu, eumque identidem applicant ad stomachum, flatu subinde vim eius reuocantes, ne obtorpeat. comam non nutriunt, sed diuerso tonsu se a ceteris Peruanis distinguunt.

syncl-

incipit alij, alij occipitium, quidam dexteram
partem capitis, quidam sinistram acutis con-
chis, ad eum modum quo nos nouaculis, abra-
dunt. sunt etiam, qui circumtonso capite lon-
giores capillos relinquunt in vertice, eumque
morem, longa sæculorum serie, a viro quodam,
cui Paicumæ nomen, prædicant accepisse: eum
beatum Thomam Hispani arbitrantur, a quo
Indorum illud nomen non valde abhorret: et
perhibent Paraguais euangelium annuntiasse:
quin etiam quodam in lapide, si velis credere,
pedum ipsius vestigia monstrantur. cataclysmū
agnoscunt, eoque duos, Paitacurum, et Paia-
mandren, vt nusquam postea comparuerint, ra-
ptos fuisse, multæ singulis vxores, octo, decem,
plures, quot quisque potest alere. neptis auo nu-
bit. sunt et apud illos, quæ impediunt matrimo-
nium contrahendum, et quæ dirimunt contra-
ctum: sunt etiam, quæ iniustum licet, contra-
ctum non soluunt. sancta coniunctionis vincu-
la, et affinitatis. a saturo concepto, dum edatur in
lucem, secubant vir et vxor: carneque et pisci-
bus abstinent, sollempni ieiunio: vbi mulier pe-
perit, si quidem marē, auus superstes, aut alius
quiuus genere proximus, nomen imponit: ar-
cum et sagittas offert: si feminam, auia filo
quodam alligat furas, non sine cærimonia:
pater interea, per dies aliquot, in lecto quie-
scit: vbi surrexit, religio est animal ferire,
vel leui ictu: quod is ad infantem pertineat:

comesse

msb

comesse quodlibet dentatum, etiam piscem: ad vxorem accedere, donec puer primis plantis vestigia insistat. vt puella excessit annum, parentes virum destinant (is est proximus a cognationis gradu secundo) ad illum addeunt, arcum, sagittas, et ligonem afferunt, symbola sponsalia: si accipiuntur, extemplo gener oppigneratus abducitur domum, vt proceret rem familiarem focerorū, donec puella nubilis fiat. quod, si adolescentulus petere occupet, fert se ad foceros cum fasce lignorum: si placet sponsus, vterque admittitur. nulla apud illos Deorum simulacra: dæmonem solum venerantur, ei primitias offerunt frugum messisque: in venatu piscatuque, quod studium apud homines præcipuum, ei se addicunt totos, deuouentque: non tam spe boni adipiscēdi, quam mali arcendi cupidine. namque et eorum corporibus assidue nocet. Indus quidam ad alterum e nostris sacerdotibus accessit, verberibus male acceptus, liuenti corpore, et cruento: mox se a dæmone (Thoborococi appellant) ita tractatum, propter neglectas primitias dicentem, vox pariter et vita defecit. Sed id inter eos, qui Varai, idest bellicosi, nominantur, frequentissimum: quod nisi oculis vidissent nostri, superaret fidem. Certis anni diebus lymphata mente in siluas aguntur, vastamque solitudinem, et inconcinnis saltibus, vocibusque inconditis Candire inclamantes (de illo absurdam

dam

dam nescio quam texunt fabulam, iam inde ab eluione orbis terrarum) per præruptos scopulos, densaque arbuſta, per ardentem etiam prunas, et mortiferas serpentes incedunt, sine vlla noxa. ex horum numero bacchantium, mulier quædam ad sacerdotem deducta est: cum interrogaretur, an se dæmoni addixisset, diras respondit mihi sum omnes imprecata: ergo iam pœnas luis sacerdos inquit. tum ad eius collum cum arculam alligasset, in qua Sanctorum reliquiæ, furor resedit. mox facta peccatorum confessione (erat enim Christiana) penitus liberata est. Hæc porro narrabat, se, in illa insaniam, nescio cuius impulsu coactam, vt hac atque illac discurreret, et Cædite nominatim sæpius appellaret. Funerum ingens superstitio. Vt mulier viro tradita est, funebrem tunicam sibi atque illi perpolite textit, in qua cadauera insuenda. vbi desperata est ægroti valetudo, propinqui plurimum arenæ congerunt, in qua deponatur semimortuum corpus: eum existimant lectum esse quam mollissimum: et aliquot ante mortem diebus moribundo adhuc viuenti et videnti sepulcrum effodiunt: dein cadauer rubro nigroque illinunt, horrendum in modum: diuersis plumis exornant: arcum, et sagittas, reliquaque arma apponunt, quibus olim vsus in bello: non nihil etiam cibi, et potionis: cadum ex maicio in similitudinem vini corrupto: anatem præterea, et gallinam, et post vltimam con-

clama-

claminationem, admonent vt festinet fugam, dū
 suppetit commeatus. coniunctissimus quisque
 attonso capite luctum ostentat. octauo post
 die a præcone indicuntur exequiæ: et conue-
 niunt frequentes. sed pridie eius diei, vt habea-
 tur hic mortuo honos, sese vino ingurgitant,
 post annum instauratur funus eodem ritu, et
 repetitur ornatus comptusque capitis, toto
 anno neglectus. Varai non adeo superstitiosi:
 nec tamen funerum negligentes. vt quis mor-
 tuus est, qui sunt ex eodem genere, ad parie-
 tem solumve allidunt caput, corpus etiam ex
 alto præcipites agunt, quasi quærentes mortē,
 per speciem mæstitiæ. mira diebus festis crude-
 litas: si quem in prælio ceperunt, eum per illos
 dies nigro purpureoque colore depictum, a-
 dornatum plumis, repletum mero, quo lætior
 contemnat mortem, alligant arbori: is, vel ab
 ebrietate, vel a desperatione, animo sumpto
 (neque enim se redimi vlla ratione pateretur)
 contumelijs iaciendis in circumstantes, pro-
 brisque fœdissimis, instigat vltro ad cædem,
 tum testulis coniectis in faciem carnificis, ex-
 probrans virium infirmitatem, adeo incendit
 hominem, vt vix tandem, ligneum pugionem,
 duratum olim ad ignem, terque quaterque
 magna vi adigens in caput, medium diffin-
 dat: accurrunt statim mulieres, et (quod hor-
 reant aures) recentes a morte artus, et ad-
 huc tepidos auide deuorant, laniatu infando:
 tanta

tanta est diaboli potestas in illas gentes . nar-
rauit etiam Hispanus, magnæ vir auctoritatis,
quiddam hanc ad rem mirifice pertinens. No-
ctu iter faciebat cum indigena viarum et ser-
monum perito : ad radices montis audit non
procul, duos verba facientes ; quærit de comi-
te, qui sint : Indus (inquit ille) cum dæmone
colloquitur . tum curiositate humani ingenij,
cum accessissent propius suspenso vestigio,
Indus solus repertus : et interrogatus vbi nam
esset alter , qui loquebatur , diffugisse respon-
dit ad eorum aduentum : tum orauit vt apud se
requiescerent illam noctem . domus erat longa
pedibus centum , et late patens , vt aliæ in illo
tractu, nullis distincta contignationibus, aut
cubiculis ; nullum in ea instrumentum , aut su-
pellex, præter pharetram, et arcum, ac rete
pensile pro lecto , cui , hiberno tempore, sub-
sternunt prunas ad rigorem frigorum mollien-
dum . Cognouit Hispanus huc sæpe dæmonem
se afferre : ergo cum clamculum in pariete IE-
S V S N A Z A R E N V S carbone scripisset,
audiuit iratum diabolum attulisse mortem do-
mino , dein amplius eam domum ingredi non
esse ausum . In hanc incultam et agrestem
siluam, qui e nostris destinabantur, tertio idus
Apriles, huius sæculi anno octogesimo septimo
Copachuncho (id est vltimum Peruanæ regni
oppidum) cum comitatu militum viginti, ca-
put casside, pectus thorace tecti, metu Cirigua-
norum,

norum, cum calceis ex cannabe, quoniam magna pars itineris pedibus erat conficienda, capessiuerunt viam: diuinum numen in rebus etiam paruis sapius experti: nam iumento, quod portabat duos vini cados ad sacrum faciendum, ex alto decedente, crebroque allidente illos ad saxa, neuter cadus offendit: aliorum omnium cadi effracti: transferunt sacerdotes Vapaim flumen, vt assolet, rate, id est, connexis inuicem lignis ne dissoluantur: ea homines Indi, ad corpus adalligatis funibus, inter natandum trahunt: biduum positum in sarcinis vectoribusque transportandis: in postrema vectione, ligna multa aqua madentia, ruptis vinculis submerguntur: et traxissent secum fratrem nostrum, socium sacerdotum, si nare nescisset. perituris vtique sacerdotibus, si hoc contigisset illis ignaris natandi. ceterum cum fluuij, plana, vt diximus, loca inundassent, per continuas aquas erat iter faciendum, maximo cum labore, et discrimine vitæ, vix equis enatantibus. Nusquam diuina prouidentia defuit: nam cum pernoctare non liceret in aqua, ad iusta interualla cuniculi (alti sunt cubitis binis, lati bis senis passibus) quos in sicco formicæ effoderant maiusculæ, diuersorium dabant: capiunt cuniculi singuli homines octonos denosue. equi, ne pedibus intumescant, connexis lignis superponuntur: nec deest pabulum, extantibus herbis in aqua, vltra bipalma-

palmarem magnitudinem: ipso in itinere, e-
 comitatu duo baptizati morti proximi: alter
 tribus, ad summum, guttis, quæ remanserant
 in cucurbita: alioqui desiderasset baptismum.
 ex hac ianua cælû ingressi. Hæc repetita sunt,
 quoniam in superioribus litteris paulo alter
 erant rescripta. Ceterum quam gratus omni-
 bus nostrorum aduentus fuerit, vix æstimari
 potest. Domus erat apparatus et instructa, vt
 desideraretur nihil, multa admodum reijce-
 rentur. Pecuniæ hic apud Hispanos nullus vsus:
 res veterrimo ritu, permutantur: templum,
 domusque summa ciuium lætitia a primis fun-
 damentis ædificari cœpta, breuique ad tectum
 et fastigium peruenere. Quarto die ab aduen-
 tu, is fuit feria secunda Pentecostes, alter e pa-
 tribus sermonem habuit ad populû: nusquam
 maior gratulatio: manabant omnibus præ gau-
 dio lacrimæ, recordantibus, vigesimo iam et
 sexto anno, ex quo conditû esset oppidû, nemi-
 nem auditum fuisse concionantem. Die sacro
 sanctissimæ Trinitati, cum sacerdos vterque
 in eam gratiam sacrificium Deo obtulisset, de-
 derunt se linguis, quas vtilissimas videbant
 fore, addiscendis: alter cum fratre socio Gor-
 gogoquæ, qua finitimi plures vtuntur: Varæ
 alter, quam Brasilia tota, Paraguaorumque
 et Itatinorum regio; alijque populi longe di-
 stinctissimi communem habent. igitur, Hispan-
 nis duobus vsi interpretibus et magistris, prima
 rudimen-

rudimenta ediscere, et ad compendiū redigere
 cœperunt, in eis que ita profecerunt, homines
 ætate licet prouecta, vt quartum intra men-
 sem, Catechismum, rationem audiendi con-
 fessiones, reliqua que plebi necessaria primi
 reddiderint, magna omnium admiratione, et
 utilitate plurimorum. mirabantur autem non
 magis Indi: qui eos arbitrabantur vel esse de
 cælo demissos, vel ex se genitos, cum pueri es-
 sent abductos in Peruanum regnum, nunc de-
 mum rediisse: quam Hispani: quippe quattuor
 mensibus tenere linguam, quam ipsi viginti an-
 norum spatio vix percepissent. Nec tamen in-
 terea nostri, dum Indorū ediscebant linguam,
 nihil agebant. Hispanis confitentibus matuti-
 no operam dabant: reliquum tempus consu-
 mebatur in discendo: dein cœperunt diebus
 festis Indorum agmen cogere ad templum:
 mulieres erant mille quingentæ: par virorum
 numerus. iam qui Christo nomen dederant,
 peccata confessione expiabant: quod num-
 quam antea factum: sic vt nemini, nisi ceteris
 auditis, iterum liceret accedere. explicabatur
 interea doctrina Christiana: res et propter vti-
 litatem expetenda, et propter nouitatem iu-
 cunda: et nunc, interdium, noctuque totam vr-
 bem strepentem audias Indorum virorum, mu-
 lierumque (quinquageni centemque Hispanis
 singulis deseruiunt) alternis, vel coniunctis
 vocibus, Christianam doctrinam concinen-
 tium.

tium. cum primum Gorgotoquen linguam sibi comparauit alter e sacerdotibus, in finitima oppida excurrit: plurimorum, qui titulo tenus videbantur Christiani, confessiones excepit. Ceterum ne cuiquam victus causa esset molestus, permutatione acuum, vitreorum globulorum, et aliarum rerum ceteroqui parui pretij, quæ illic magno æstimantur, cibum sibi socioque parabat. eorum qui baptismo abluere, vel confessione expiati sunt, numerus iniri non potuit. ex illorum numero non paucis, qui confecti morbo senioque, post baptismum, eo ipso die, siue postero decessere, baptismus ipse prerogativa fuit caelestis triumphus, sed cum tres operarij non satis essent ad tantam mensuram, submissi alij sacerdotes duo, quorum alter Gorgotoquen, alter Chanensium linguam cepit ediscere. Ceterum vnus ad Itatinos profectus est. Est Itatinorum gens effe rata et barbara, quippe finitima Touis humana carne vescentibus, et iaciendarum sagittarum peritissima: vnus de eorum Cacicij, vbi audiuit a nostris profectionem parari, attulit munera, farinam aliaque cibaria gentis, vt illis vesci consueffent: orauitque maturarent proficisci. Igitur sacerdos vnus die sacro nascenti Virgini, cum socio ex Hispano patre, matre Itatina (neque enim licebat cum pluribus) magnam sui desiderium relinquens Indis Sanctæ Crucis, qui eius manum certatim exosculantes, multis cum lacrimis, prosperum iter precabantur,

E e

cabantur,

cabantur, discessit. celebrabatur ipsius aduentus, quacumque iter faceret, sollempni gratulatione, festisque lusibus, ritu gentis, præcipue pilæ. de hoc lusu, quoniam hactenus ignotus, breuiter aliquid dicendum. Pila est e cuiusdam resina arboris compacta, leuis tamen, et quæ minimo pulsu magis resiliat, quam folliculus quicumque: eam porro non manu impellunt, aut pede, sed capite, et, si forte, cubito, mirantium accipientiumque dexteritate: et est magnum victori præmium. Nec deerant viri principes, qui se suaque oppida permitterent Patris voluntati. Vbi venit in caput prouinciae, sacrosanctam Crucem incredibili omnium lætitia erexit, et locum quemdam constituit, quo conuenirent, quasi ad templum. incredibile est, quantum sit vniuersi populi in sacerdotem nostrum obsequium, et obseruantia: ergo imbuuntur præceptis Christianis, nonnulli etiam salutari aqua abluuntur. tam felicibus initijs vnum præcipue obstat, quod singulis vxoribus non sunt contenti: et quo nobilior quisque, aut opulentior, eo pluribus nuptijs ambiuntur. in hoc præcipue est laborandum. sed fuerunt aliqui rectum iter ingressi: inter hos, Cacicius, quem paulo ante dicebamus attulisse munera, Christianas partes ita amplexus est, vt iam verbo castiget dubitantes, et tardiores instiget exemplo. Per solui anno priori. Venio ad posteriorem. Quattuor igitur sacerdotes in prouincia

Sanctæ

Sanctæ Crucis, frater vnus. Pro se quisque suam linguã edidicere: at frater duas: et singuli partiti sibi prouinciam, regiones obeunt, moribus, sermone, locisque maxime distantes: de quibus separatim dicendum. Vnus ad Varaos concessit: de quibus etsi posuimus supra non nulla, hæc alia adijciuntur. habitant in locis proceritate arborum opacissimis: earum præque feraces fructuum, Peruano regno, nedum Europæ, ignotorum. poma sunt infra magnitudinem pyri, nigra extrinsecus, intrinsecus alba: nascuntur in ipso trunco arboris, non sub folijs: ita densa, vt corticem operiant. Inter Varaos nullum honoris discrimen, aut dignitatis: se ipsos inter se æquales esse iudicant, finitimis superiores: quos etiam bello captos, opere exercent, eosque ita contemnunt, vt rogarint adolescentulum comitem sacerdotis, an et Varai in suscipiendis Christianis sacris, eadem aqua, qua reliqui, eodemque ritu essent abluendi. at noster, vt vel ab ipsis primordijs Christianæ humilitati assuescant, seruos, vel primos, vel cum dominis promiscuos baptizabat. et prouiderat dæmon futurum aliquando, vt hi ad Christum conuerterentur: propterea insitum erat in omnium mentibus, rei, quæ sub aspectum non caderet, nullam esse fidem habendam. ita mussabat apud eos, non minus diuina fides, quam humana, vel elusa, vel eiecta. Nunc quoniam gens est nimia animi, et

Ecce 3 semper

semper aita cupientis, suis ipsi artibus edocti sunt, vt standum putent promissis, nec minus gloriosum esse, pro fide cōtra perfidiam, quam pro obedientia pugnare contra cōtumaciam. Sacerdotem nostrum in magna veneratione habent, contra quam facere soleant erga suos. Cacicios, et Curacas: quibus videlicet raro obtemperant, nisi fortibus in bello, aut iubentibus iucunda. nihil igitur non agunt ex ipsius arbitrio: quo etiam præcipiente creati sunt magistratus, Hispanorum more suis virgis insignes. Non minimum etiam amorem erga eum declararunt hoc facto. Erat ei aliquo eundum, per viam impeditam ac difficilem: hoc vbi acceptum est vulgo, mulieres, pueri, senes, sponte egressi, certatim deiectis arboribus, amorisque impedimentis, purgarunt iter, feceruntque vt superari facile posset, ad nouem vsque miliaria, quo intendebat. Scytharum more nullam habent ciuitatem: domos facile mutant, et supellectilem: etsi hæc illis omnino curta, aut, præter arcum: et sagittas, grandesque cucurbitas, quas minutis quibusdam vtenfilibus stipat, potius nulla. plures uxores habere decorum est: a reliquis abstinent. filiorum exortum parentes trimestri ieiunio excipiunt, certa que ciborum abstinentia. trimi pueri, aut quadrimi depelluntur a lacte, tum eos ad omne crudelitatis genus exercent: bello captos illis permittunt sagittis perendos: qui certo ictu expositum

positum interfecerit, laude et præmio, insuper etiam interfecti cognomine honoratur. hi luxus infantium: hæc iuuenum æmulatio: quin et viri ipsi in magno nominum ambitu sunt, pro numero scilicet occisorum in bello. e crudelitate enim ac cæde genti nobilitas: ad eamque excitari se volunt impositis nominibus canū, tigridum, aliarumque ferarum animantium. Lunam nascentem ingenti clamore, totiusque corporis iactatione venerantur. nulli dij. nulla deorum imagines. nulla formula, aut consuetudo iurisiurandi. religio nulla. septem dæmonum genera et nomina agnoscunt: eos vt colant, malorum, quæ ab ipsis inferuntur, mortis etiam, timor facit. sunt tamen superstitionibus maxime dediti. ineuntibus bellum, si sagittæ deciderint, si lectorum pensilium funes rumpantur, pro omine habetur: venefici inspectas sagittas reijciunt, probantur: infelices illæ, et, si retineantur, hæsuræ in corpore retinentis: hæ certæ, et numquam frustra mittendæ. ceterum cum se Luna curuare cœpit in cornua, vt colliment, brachia: vt celerius currant, furas et femora, plurifariam incidunt: mox puluere e combustis corporibus ferarum rapacium, aut velocium aspergunt: eodem modo mulieres, brachia, faciem, crura, quæ postea cuiusdam arboris succo (cœruleus est, atque omnino indelebilis) ornatus causa perfundunt. Sed hæc eorum consuetudo affligendi

punctiunculis corpora, communis est, non secus, atque apud nos, flagellis verberandi. hac formidine pueri coercentur: pueri inquam, nam in adolescentes, et natu grandiores nulla animaduersio. furti crimen apud eos ex omni memoria ignotū: et ideo magis vitatur, quam si vetitum esset. nihil venale: si quis veste, aut re alia careat, donatur ab his, qui abundant. mortuorum corpora contingere nefas: eos tamen lacrimis et lamentatione prosequuntur. mulieres, continuantes diem ac noctem eulando, ieiunæ cadaueri adsunt, tunduntque parietem capite, et pauimentum crebra corporis volutatione verrunt. mitius viri se gerunt, ostendunt defuncti sagittas, arcum, et clauam (claua enim magni ponderis in prælijs Varai vtuntur) non sine eius laudum, et rerum præclare gestarum in bello commemoratione. totos dies octo peraguntur hæc tristitiæ imitamenta: noctes interea ducuntur insomnes: aut a somno reditur ad vociferationem et luctum. quibus autem lacrimis et conclamationibus prosequuntur funera, iisdem etiam excipiunt carorum aduentum: vt iam nostri, ab effusa illa comploratione, vel decessisse aliquem cognoscant, vel accessisse. Atque hæc de moribus Vararum, qui nunc paulatim, Deo annuente, mitigari, et ad humanitatem traduci cœpere: et apparent in eis aliqua vestigia bonitatis. Repertus vnus, qui in illa plures vxores

res habendi licentia, vitam castam et cælibem duxerāt, iam annum quinquagesimum: interrogatus, vllōs ne stimulos sensisset, igne sue libidinis: plurimos, respondit, et acerrimos: sed omnes illos, quod admoneretur animus, vni Deo, cui placeret castimonia, morem gerendum esse, superatos: is nunc ablutus baptismo in suscepto vitæ proposito libentius perseuerat. baptizati præterea mille ducenti: ad vnius matrimonij iugum se contulere amplius sexcenti: in hoc potissimum, apud has gentes, cardo vertitur rei Christianæ. hoc magis, sempiternus Dei hostis hominumque, infensus: per veneficos, suos illos ministros, sparfit hunc sermonem, quotquot tacti essent aquis piacularibus, breui morituros: et impositum est nonnullis: sed improbitatem mendacij rei euentus refellit. duo pueri, qui iam instructi, se a baptismo metu mortis subduxerant, repentino obiere: e baptizatis, adhuc quidem, pauci, nec nisi ætate extrema. Ceterum in viginti etiam regiones diuersas Christianæ religionis fama peruasit: exque ijs, Cacicij et Curacæ nobiles, nonagesimum et centesimum annum agentes, secumque ducentes, et filios, et nepotes, ad Patrem accesserunt, vt omnes baptizarentur. Inter eos quidam diuinitus, vt res ipsa docuit, permotus, ita magno elatoque animo differuit, dictitans venisse tempus depellendæ caliginis, quæ tam diu illas terras obsederat, gratesque

agens Deo auctori luminis, a quo referuatus
 esset in illud tempus, vt ardorem excitaret, in-
 nouaretque in mentibus audientium: et im-
 pleret homines certioris spei, quam quantam
 subijcere potuisset, aut senis auctoritas, aut
 oratio eloquentis: solent enim viri principes,
 albente celo, vel inumbrante vespera, adhor-
 tationem adhibere ad certamen inituros. Sub
 idem tempus Ciriguani montani, qui Tucuma-
 num regnum diuidunt a prouincia Sanctæ Cru-
 cis, et vtrinq̃ue intercludunt aditum, alioqui
 feritate terribiles, ad urbem Sanctæ Crucis
 Legatos de pace miserunt: cum quibus sacer-
 dos, qui sui colligendi, solet peregrinam expe-
 ditionem urbana commoratione distinguere,
 cum per eos dies redisset, ita locutus est, Va-
 raa lingua, quam etiam callent Ciriguani, vt
 incenderentur animi, et inuiti oculi lacrimis
 undarent. excipiens orationem eius, vnus e
 Legatis, qui reliquos atate anteibat, Quid mi-
 rum, inquit, si nos ab omni humanitate alieni
 habemur, et sumus, ad quorum aures num-
 quam talia verba acciderunt, animos penetran-
 tia, nec nisi relictis aculeis recedentia? Proba-
 runt vehementer laudaruntque nostram in-
 struendorum Christianorum rationem, orna-
 tum templi, omnemque Ecclesiasticam disci-
 plinam. quod si pax et concordia firmetur, cer-
 tum est sacerdoti, ad illos erudiendos profici-
 sci. quod et ipsi vehementer expetiere: turpe
 rati,

rati, atque adeo conquesti, præferri sibi man-
cipia (Indos a Sancta Cruce intelligunt) ea in-
re, quæ sit omnium vtilissima. Hæc de illo sa-
cerdote, qui edidicit Varaorum linguam. alter
enim, qui Gorgotoquensibus operam nauat,
adiunxit Christo quingentos viginti: a vaga li-
bidine abduxit plures sexcentis: hi partem in
vrbe, partem versantur in oppidulis adiacen-
tibus: magnopere capiuntur veritate, et suauit-
ate Christianæ doctrinæ: inter matutinum tē-
pus ac pomeridianum, septenæ octonæue horæ
in illo opere collocantur: plus negotij est in eis
dimittendis, quam accersendis: sponte veniūt,
nec discedunt iniussi. Sed in oppido quodam,
quintodecimo ab vrbe milliario, dum sacerdos
neophytos perinde ac cathecumenos ad pieta-
tem erudit, affertur repente Ciriguanos aduen-
tare cum armis, seruitutem et mortem mini-
tantes. et erāt, qui dicerent vidisse. terror hinc
in omnibus, pauorque, et latior ex incerto. igitur,
vt in extrema desperatione, inopiaque con-
siliij, conclamantibus, sacerdos persuadet im-
belli turbæ, vt fuga latebrisque sese eripiat pe-
riculo: viris, quibus ætas apta ad bellandum, vt
magno animo excipiant veniētes: cetera enim
Deo exercituum curæ fore. ipse adhortator
erat in medio agmine finem rei expectans. sed
breui quieuit et rumor, et terror: præmissique
exploratores, omnia tuta nuntiarunt. credi-
tum est falsam speciem obiectam astu dæmo-
nis.

nis, rem Christianam, vt solet, obturbare cupientis. Tertius sacerdos procurat Chanensium vtilitatem, eorum lingua, quam nullo fere magistro præeunte aggressus, excoluit, Indorum duorum tantum vsus adiumento, et fratris nostri ingenio, qui, super Chiuichicocensem, Chanensi etiam operam dabat: quæ cum ita essent, vterque seorsum ab altero lustrabant terras, circuitu millium triginta: etsi diebus festis, quoniam non aberant procul, in vnum locum conueniebant. tractabat vterque hominum genus mansuetum, et simplex, mira morum facilitate, ad amicitias colendas æque et contrahendas natum, et nescium irasci: si quid rapiatur, etiam si vxor, quandoque redditur, ignoscunt: et sæpe ex iniuria gratia est orta. pollent memoria, præcipue pueri, sic vt e singulis oppidis aliqui doceantur, qui deinde cum redeunt ad suos, subdocent capita legis Christianæ: vt minimum nostris, cum eo veniunt, sit laborandum. at indigenæ venerari nostros, vt patres: colere, vt magistros: amare vt ex se ortos. quippe qui teneant eamdem linguam. et obseruatum sane est, nullum maius esse vinculum amicitiarum, quam linguam communem. miserantur superiora tempora, quibus ignorabantur tanta bona: gratulantur præsentium felicitati. ex vtraque gente adhæserunt Christo, bis mille centum. e quibus nonnulli, eodem die, aut sequenti, obierunt. totidem fere matrimonio

nio coniuncti, illegitimas nuptias repudiarūt. et e Chanensibus quidem multi olim, a sacerdote quodam, vt in transcurso, fuerant tincti: sed ignaros rituum ac religionis, nec Ethnicos diceres, nec penitus Christianos. ita magnus labor positus in eis docendis primum, deinde audiendis: quamquam, ob temporis angustias, aucti præcipue, qui a morte propius abessent. ad vnus mulierculæ confessionem euocatus pater in quoddam oppidum, reperit miseram insutam in tunicam funeream, in conspectu sepulturæ apertæ, more gentis, a mortua nihil differentem. extrahi iubet, imponit capiti particulam sanctissimæ Crucis, statimque illa, recepta potestate vocis, et mentis, culparum maculas confessione absterfit. Superest quartus sacerdos, qui dum linguam Gorgotoquen addiscat, commoratur in vrbe, Hispanorum vtilitatibus intentus. eorum animos frequentissimis concionibus ad pietatem excitat, et criminibus purgat. elucet inter ceteros, Prætoris in Deum religio, in nostros beneuolentia: templum constructur, pro condicione loci, satis magnificentum, et amplum. ciues materiam conuectant, Prætor operas absoluit. spes est, intra quatuor menses, perductum iri ad culmen. data opera est Prætoris adhibito, vt suburbani pastores et agricolæ, qui rarius ad urbem cōmeantes sacrificio missæ rarius intererant, singulis diebus festis rem diuinam audire cogantur. a diffie il;

princi-

principio tā salutare consiliū prosperos habuit
 euentus. Veniunt perpetuo agmine, ad sacro-
 sancta myſteria, et ediscunt præcepta Christia-
 na: numerati sunt interdum bis mille sexcenti.
 ex eo, inertia omnis et lasciuia rusticorum ex-
 pulsa. sed Prætoris ipsius humanitas iterum me-
 rapit. Erga nos animum habet vere paternum:
 ita præſentes fouet, absentes tuetur. is litteras
 ad Patrem Prouincialem dedit officij plenas:
 nostrorum industriam commendās, qua decem
 hominum millia ad Christum dicit esse conuer-
 ſa: nouamque lucem, et quasi mentem eorum
 aduentu additam esse ciuitati: orat eundem,
 hortetur Patres, et pro sua auctoritate admo-
 neat, vt laxent sibi, pro re bene gesta, aliquid
 laboris, et interdum, quantocumque spatio
 temporis, simul animos corporaque remittant,
 ne opprimantur vires mole negotiorum. Hu-
 manum consilium, sed prope necessarium: quie-
 tem enim excludit magnitudo vtilitatis per-
 spectæ. Idem Pater, vt Gorgotoque lingua se
 succinxit, ad varia loca egressus, auxit Chri-
 stianum gregem capitibus ducentis septuagin-
 ta sex: aliaque multa gessit e re Christiana,
 quæ, quia communia sunt, et contrita iam vsu,
 relinquātur. Vix credi potest, quam latum cam-
 pum hæc prouincia aperuerit Societati. nam,
 vt regiones alias præteream, Prætori, ad Tim-
 buos eundem est, cum manu numerosa: atque
 vrbs ædificanda ex Proregis præscripto. id si
 fiat

fiat, ut spes est, plures e nostris mittendi sunt,
aut ingens animarum seges deferenda. Sed hac
de re quoniam in superioribus reposui,
(etsi pro Timbuorum, fuit transcri-
ptum Timbiorum, facili lapsu)
plura addere su-
perfedebō.

P R O-

P R O V I N C I A
L V S I T A N I A .

BTINVIT LVSITANIA
duos supra quingentos. In Oli-
siponensi Domo sexaginta: in
Collegio quinquaginta vnum:
in Conimbricensi eiusque Resi-
dentijs centum octoginta: in
Eborensi centum et duodeuiginti: in Portuen-
si quattuordecim: in Bracarensi viginti se-
ptem: in Brigantino viginti: in Funcalensi
quot in Portuensi: in Angrensi duodecim: in
Angolana Residencia sex. Finem vitæ fecerunt
duodecim. Initium Societatis vigintiduo.

D O M V S P R O F E S S A,
et Collegium Olisiponense.

EMIGRARVNT E VITA Pater Leo
Henricus perfectæ vir sanctitatis: et Ga-
spar Andradius adiutor operum, qui semper
sui muneris officijque rationem cum laude
persoluit. intenta in proximos nostrorum in-
dustria nihil remittit. Pœnitentiæ Euchari-
stiæque sacramenta, vt cum maxime, vsur-
pantur. Conciones frequentissimæ; nec mo-
dici fructus. in oppido quodam celebri odium
sane pertinax concionatoris admonito cessit:
dextera

dexteræ inter viros primarios datæ: id quod oppidanis gaudium attulit, et exemplum. Femina sex ad honestatem a turpitudine retulere sese. duæ mox in matrimonio stabili collocatæ. ex eodem cano viri quattuor emerferunt: quorum vnus sibi vxorique melius consulens, pellicem exegit, datis in eius nuptias aureis centum viginti. ad hæc, periclitanti multarum pudicitia mature subuentum. mulier virilis animi, opulentum virum ac nobilem, qui eam pellicere conabatur, voce firmata monitisque nostrorum, et, quod caput est, sacramentis, quæ frequentabat interim, infregit. Domus quædam erat in vrbe, vbi flagitijs virtutum studia prætendebantur: ea vt omnino clauderetur auctores nostri fuere. Mulieres tres e mortis periculo ereptæ. res per fraudem et dolum partæ, dominis redditæ, cum magno pondere argenti. Quidam, bona omnia sibi lege ablata nostris deprecantibus recepit. Duo falsum testimonium dixerant, ex quo vnus exturbabatur bonis: id vt reuocarent, nostri effecerunt. obuiam itum vni, dum per ementita regia diplomata in ipsius regis famulatum, aliosque honores, falsis percriptionibus intendit. in vsum egentium dati aurei ducenti quinquaginta: mendici vestiti noem. Sed et mulieribus quibusdam, quas inopia prohibebat egredi domo, collata vestis statui consentanea. Sex et viginti educti e carcere,

cere, in quo tenebantur, ære alieno vel soluto,
 vel remisso. Vincti prandio semel atque ite-
 rum recreati: hoc exemplo ciuis adductus
 haud paruum frumenti numerum obtulit in
 pios vsus: in nostri etiam templi ornatum ac-
 cessere aurei mille. ardor institutionis Chri-
 stianæ nihil resedit: foueturque multorum li-
 beralitate, vt tributis muneribus permulti al-
 liciantur. Sacrarum quæstionum Præses et su-
 premi Senatus, ad moriendum vicinus acciri
 iussit e nostris sacerdotem vnum, cui pectoris
 arcana committeret: de cuius sententia, bona
 sua, quæ amplius viginti millibus æstimaban-
 tur, Sodalitio Misericordiæ, optimo exemplo,
 legauit. Ceterum, quamdiu Angli hanc vr-
 bem obsederunt ingenti ausu, nostris non de-
 fuit occasio faciendi multa patiendique pro
 Christo: sed huius rei seriem exquisitius narra-
 re superuacuum puto. Hæc de Domo Professa.
 IN COLLEGIO EXCESSIT e cor-
 pore Franciscus Martinus, per annos fere vi-
 ginti duos in domesticis muneribus virtutis
 exercitæ. Discipulorum numerus ascendit ad
 duo millia: nec minor est numero profectus.
 multi sæculo valere iusso in varias religio-
 rum familias se abdiderunt. Nobilissimi qui-
 que, præsertim e Congregatione Parthenia,
 cum suis præceptoribus, diebus feriatis fere
 omnibus, ægrotos in nosodochijs omni offi-
 ciorum genere prosequuntur. exeunte Maio
 propter

propter tumultum Anglicanum gymnasium
 siluit. Collegium continens vrbi diuino pror-
 sus beneficio non intutum fuit. in eo pater Re-
 ctor duoque fratres remanserunt belli exitum
 expectantes : ceteri cum domestico instru-
 mento vel intra urbem se receperunt, vel ad
 tres Residentias Collegij: cum interea in vici-
 na oppida excurrerent cum fructu non pœni-
 tendo. Sub Anglorum discessum redierunt in
 Collegium, et redintegrata studia litterarum
 sexto Idus Quintiles.

CONIMBRICENSE COLLE-
 gium cum Residentijs.

DIEM CLAVSIT VITAE extremum
 Pater Antonius Paciecus post annum
 duodetrigesimum Societatis: magnum dedit
 viuens in pertractandis animis exemplum dex-
 teritatis, et decumbens in perferendis dolori-
 bus, patientiæ: mortui deinde fratres duo:
 sedecim recepti. res domesticæ externæque
 feliciter cessere. Gymnasium perquam celebre
 e florente iuuentute vberimos fructus tulit.
 splendidissimus quisque spiritalibus medita-
 tionibus exerciti. ad ergastulum aliquando a
 nostris comportata cibaria, conciones crebro
 habitæ, missique qui commodarent aurem
 confitentibus: horum hortatu vincti ad per-
 legendos libros pios, et ad explorandam quo-

tidiano examine conscientiam adducti. Cuius-
bus etiam opera præbita non indiligens. Duo,
quorum alter alteri alapam impeggerat, iras
inter se gerebant longe acerbissimas: quod
nisi intercessisset sacerdos, de percussoris vi-
ta fortunisque actum foret. Cuidam sacra-
mento Eucharistiæ interdixerat Parochus,
quod conceptum animo odium numquam e-
uomeret: hoc cum ipse negligeret dulcedine
speratæ ultionis, admonitus tandem a nostris,
agnouit quam pestiferum venenum in pectore
gereret: resipuitque. In vicina oppida pa-
gosque excursus lucro animarum. Quoddam
oppidum ardebat odijs capitalibus: ea re-
stinxit vnus e nostris: simulque libellos, qui
circumferebantur, omneque instrumentum
inimicitiarum incendit. aliquorum cædes in-
hibitæ. Vnus cum efferato animo inimicum
peteret, districtum iam gladium, vaginæ, se
seque humanitati reddidit, occursum nostro-
rum. Oppidi cuiusdam Præfectus cum liti-
gantium causas componere per se ipse non
posset, diem vnum, quasi vadatis omnibus,
dicit, quo se iudicio sisterent: cum conuenif-
sent, ducit eodem agmine ad vnum e nostris
concionantem: quos noster deinde, non secus
atque arbiter et disceptator, diremptis litibus
æquos ab se placatosque dimisit. alibi a turpi
lucro mulierculæ aliquot abductæ, et traditæ
maritis iusta cum dote. Aduentu et Quadra-
gesima

gesima sacerdotes duo ad Algarbienses desti-
 nati, operam ac studium proximorum com-
 modis impenderunt. Itum quoque Viseum,
 et Mirandam, Episcoporum rogatu, quibus in
 urbibus nostri partes omnes sui muneris ex-
 plerunt. At Mirandæ grauis contentio inter
 duo Sodalitia de principatu incessus, bono
 publico, sedata. Lamecum (nomen est urbis)
 alius profectus, mirifice Clero, quem erudit
 de officijs Christianis, populoque utilis fuit.
 prætereo rapinas cædesque repressas: restitu-
 tiones factas: petitam ab inimicis veniam,
 dextraeque porrectas: aliaque, quæ enumera-
 re longum esset. vnum aut alterum breuiter
 exponam. Duæ quorundam domus aleatori-
 bus patebant dies ac noctes, nec claudeban-
 tur turpitudini: ex quo magna pecunia venie-
 bat ad dominos, cum infamia, atque anima-
 rum offensa: illum e nostris vnus perpulit vi-
 concionis, hunc sua præsentia, vt disturba-
 rent perniciosos cœtus, et clauderent scele-
 rum officinam. Ad Conimbricense Collegium
 pertinent Residentiæ duæ, Canalensis, et San-
 cti Felicis: in hac sex focij, in illa quattuor
 commorantur: neque eorum officium deside-
 ratum est in procuranda salute animarum.

COLLEGIVM EBORENSE.

DECESSERVNT Pater Rodericus de Brito, et Consalius Aloisius frater: quorum hic amplius triginta, quindecim ille annos in Societate egerant. sex accesserunt: in his vnus e flore nobilitatis Lusitanæ, quem non ita post germanus frater Comes Vidiguerius cum inuisere velle dixisset, et a violento peiora metuerentur, (neque suspicio erat frustra) abnuere nostri: hic ille a rege præsidium petit: seponitur tyro Olisipone apud Algarbiorum Episcopum, libero ad eum aditu cōsanguineis: de quibus omnibus, Deo duce, egit triumphū. adiuuet, is, qui incepit, militem suum. Frustra enim sunt humana consilia, nisi cælestibus auxilijs perducuntur ad exitum. eorum qui nos audiunt numerus pertinuit ad mille trecentos: quorum profectum, vt cetera taceam, declarant illa. Vnus sollicitanti feminæ obstitit peregregie, causatus id genus flagitij non cadere in eum, qui esset discipulus Societatis: quin et flexit animum mulieris, et ad confessionem adduxit. relicto alter pallio in manibus impudicæ, Iosephi simile, in re non dissimili, renouauit exemplum. tales sunt alumni nostrorum disciplinæ: e quibus etiam, vt anno proximo, extiterunt in custodias publicas officia caritatis. Vnus enim eorum, ex omnibus religiosorum familijs

familijs sacerdotes accersijt, qui audirent con-
 fidentes, tum serico peristromate locum instru-
 xit, et Eucharistia rite atque ordine imperti-
 ta, splendidum epulum omnibus dedit: ipse ce-
 terique studiosi famulantium ritu ad mensam
 ministrarunt: dignum exemplum quod et poste-
 ri imitentur. E Catechismo maximi fructus:
 id cum ignotum non esset Archiepiscopo, Cu-
 rionibus omnibus Parochisque mandavit, pro
 suggestu admonerent curiales, eosque quos ha-
 berent subiectos, suos vt quisque liberos fa-
 mulosque mitteret ad nos in præceptis diuinæ
 legis erudiendos: simulque adiecit quiddam de
 nostrorum laudibus, vt eorum, credo, docendi
 diligentia, et aliorum discendi cupiditas inci-
 tarentur. Idem cum certos viros mitteret,
 qui inuiserent tractum suæ diœceseos, sacer-
 dotem nostrum cum socio illis adiunxit: quo
 inconsulto nihil agebant. Hic nostri e re mul-
 torum aliqua fecerunt. illam ditionem grauis
 vrebatur annona: Archiepiscopus per litteras
 edoctus grandi pecunia subleuandam curauit.
 mox alios per diuersa loca destinat, vt simili li-
 beralitate reliqui fruerentur. quamquam nos
 quoque tanti viri humanitas attigit. mille enim
 aurei tributis, Collegij ianux, quod vnum maxi-
 me desiderabatur, extruendæ. Atque hæc qui-
 dem eiusmodi sunt. Nunc enim vocat me iu-
 cunda memoria Patris Emmanuelis Fernandi:
 qui cum primus e Societate in agro Transtaga

no diuini verbi semen spargit, publicæque peccatorum licentiæ euellendæ maxime intentus, pellices amicasque ab amatoribus impudicisque hominibus multas abigit, id iniquo animo ferentibus, ab eorum vno, cuius nomen nunquam promere voluit, in itinere vulneribus multis affectus, Eboræque defunctus est. nulum id temporis nostrum Eboræ templum: itaque in templo maximo conditus. hoc tandem anno transportatum corpus in ædem nostram, cum monumentum aperitur, ingens mortaliū turba conuolat. eorum hæc vna vox, ad Sanctum, ad Sanctum: et apparuere indumenta trigesimum post annum incorrupta: cum vero pro se quisque, vt religio suadebat, aliquid concerperet, vestis minutatim discerpta: vix impetrari a multis potuit, vt ab ossibus manus abstinerent: inclusum in arcam, quam fieri mædarat Archiepiscopus, aliquamdiu manet in facello: post triduum sollemni pompa omnibus Paræcijs indicta, effertur, componiturque in nostro templo, magna veneratione totius ciuitatis.

P O R T V E N S E E T B R A C A R E N S E

Collegia.

IN P O R T V E N S I conciones assidua, magna frequentia auditorum. Christiana doctrina in nostro templo vrbaniſque Paræcijs strenue

frenue peræque et vtiliter tradita. Profuit nostrorum opera aduersus sacrilegia, incestus, adulteria, aliaque non minus fœda peccatorum portenta. quidam, ne patraret homicidium quod animo agitabat, vnius e nostris oratione deterritus. Lamecum, rogante Episcopo, ierunt Quadragesima sacerdotes duo: quo fructu, argumento sunt, impunitas, et iurandi licentia coercita: abortiones impeditæ: reconciliationes gratiarum factæ. Tres viri nobiles aliorum famam iniuste lacerantes criminationem cum laude commutarunt. Quidam, qui tertium iam annum gerebat cum altero inimicitias, nuperque in templum venerat cum duobus sclopis minusculis, vt interficeret inimicum, audita concione, abiectis armis, deposuit et nocendi voluntatem. turpem concubinarum consuetudinem deseruere nonnulli. Hæc propter, atque alia, Lamecensi Episcopo ciuitatique iniecta cupiditas, vt Collegium efflagitent.

I N B R A C A R E N S I, homo Turca præcultus ad baptismum. huius conuersio, quoniam admirabile aliquid habuit, breuissime attingetur. Famulus is erat viri nobilis, a quo, diu licet multumque admonitus, adduci nunquam potuerat, vt Christianus esset: accidit aliquando, vt ægrotanti domino temporarium altare cum effigie Deiparæ in cubiculo esset locandum: hanc iussus Turca reuincit læta fron-

Ff 4 de, her-

de, herbisque virentibus: postridie mane herum adit, precaturque, vt suscipere liceat religionem Christianam: rogatus vnde nouum pectori consilium: hæc, inquit, imago (ea cum diceret, venerabatur sanctissimam Virginem) affuit mihi per totam noctem, blandisque admonitis, vt fierem Christianus præcepit. et verum fuisse visum, docuere lacrimæ, quæ confundere se cum salutaribus aquis, cum acciperet baptismum. Archiepiscopus, vt primum ad Collegium venit, exceptus est in templo appositis versibus, et oratione Latina: paucis post diebus, simili apparatu discipuli in gymnasium salutare venientem. is non solum laudator est nostri ordinis, sed etiam fautor. Sermo de Domini excessu haberi publice hoc anno cœptus est, ex præscripto Patris Generalis, prima luce: et magna tamen, vt alias semper, cum haberetur de nocte, comploratio orta. Quidam, quem exacerbauerat iniuria, vt dictitaret eius obliuisci non posse, mitigatus a nostris veniam petenti remisit. Virginis magnæ matris Sodalitium it melius in dies. Feria tertia Pentecostes, sacrorum Antistes, qui et ipse est ex eadem Sodalitate, sodales ceteros Christi corpore impertiuit: vesperi recitatus in gymnasio dialogus: sub hæc, Sanctorum tutelarium nomina, vt cuique obtigerant, data: singulorumque laudes versu celebratæ: auxit ea res venerationem Sodalitij, et numerum admitti cupientium.

tium. Chaues (oppidum est) postulante Catharina Principe iere nostri Aduentu Quadragesimaque, magno cum fructu proximorum.

BRIGANTINVM, ET FVNCALENSE Collegia .

HOC ETIAM ANNO Brigantinarum sedatæ discordiæ, quarum, vt difficilis est exitus veterum iurgiorum, non alius finis, quam multorum pernicies, ostendebatur. quidam sacerdotem externum, per fossio clamculum pariete, haud dubie domi oppressisset, nisi sacerdos e nostris talia molientem ab iniquo conatu repulisset. Confessionem vnus reformidabat non secus, ac mortem: quod persuasum haberet, quicquid admisisset, de scripto recitatum iri a Parocho, cunctis audientibus, in templo. sed is nostrorum hortatu a tam praua opinione atque obstinatione animi discessit. Mulier, cui ob paupertatem, menses iam octo, in carcere male erat, vt emitteretur a iudice est impetratum. Nexi quoque recreati aliquoties cibo, et ad vnum absoluti omnes per sacramentum Pœnitentiæ de criminibus totius vitæ.

IN FVNCALENSI non defuerunt forcij muneribus Societatis: in multorum pacificationem se se vtiliter interposuere. Vir honestissimus in foro fuste pulsatus, vltionem septennio

ptennio cogitarat: is deinde, re a nostris ita composita, reum supplicem ad templi limen humaniter complexus in gratiam recepit, mirantium exemplo. Quemdam, qui vxoris et liberorum oblitus alio concesserat, ad sustentandam familiam rerum omnium indigam sacerdos e nostris reuocauit. Femina vi concionum commota ingenium excogitauit, quo se eriperet ex amatoris consuetudine: cum venientem domum conspexisset e fenestra præcella, Aut ne ingredi, inquit, aut ego me hinc præcipitabo. substitit ille admirandus, retroque reflectens gradum, noluit experiri quid posset femina, vbi ad meliora animum flexisset. Publica inclusis custodia delata sunt a nostris Scholasticis subsidia vitæ. Acta huius Collegij claudet res miraculo haud eximenda. Duo seruitia puteum in Collegio præaltum perpurgabant: in medio opere puteus ruit, laborantesque in præceps trahit, atque operit. concurritur repente ad egerendam terram, lapidesque inque eo labore, cum alijs succederent alij, consumuntur horæ tres et triginta: nostris interim vota sacraque facientibus: tum demum reperi putearij incolumes: nec caruit ea res admiratione, vniuersa ciuitate ad spectaculum confluyente.

ANGRENSE COLLEGIVM, ET
Sedes Angolana.

IN ANGRENSI censentur discipuli ter-
centum septuaginta: nec parum proficiunt:
ij præsertim, vt assolet, qui de Sodalitio Dei-
paræ. gratum fuit diploma Pontificium, quo
concedebatur sodalibus peccatorum remissio,
a Patre Generali transmissum: et propositum
sollemni gratulatione. fuit pompa insignis. ef-
figies augustissimæ Virginis explicatum diplo-
ma manu habentis circumferebatur, thesa-
exornatissima, humeris sodalium. Varijs locis
visebantur actores dramatum, cantoresque
audiebantur: Dei matris laudibus celebraba-
tur via omnis, et personabat. dum tandem lon-
go circuitu reditum est in nostrum templum
vestitum splendide, ornatumque, vbi Episcopus
ante sacrificauerat: et intererat militum cœ-
tus: de quorum pietate quoniam scriptum est
annis proximis, nihil repeto: quod ea audire,
non necessarium est scientibus, et dicere, bre-
uitatem profitenti minus opportunum. Cete-
rum doctrina pueris de more explicata: itum
sæpe in valetudinarium excipiendis confessio-
nibus ægrotorum: adnitentibus nostris educti
e compedibus nonnulli: multorum item inopia
subleuata. Vni, quem Episcopus ter anathe-
mate perculerat, ad absolutionem impetrata
venia, et remissio culpæ.

A N-

ANGOLAE nihil nostris antiquius, quam
 ut et Lusitanos in officio contineant, et indige-
 nas rite baptizatos ad Christi ouile perducant.
 Oloanda, insula, quæ regi Aluaro paret, tota fe-
 re Christianam religionem complexa est. Vni-
 uersam terram nostri perlustrant, magnamque
 vim infantium atque adultorum aggregant
 Christo. Sobæ aliquot (nomen hoc Dynasta-
 rum est) cum ex insidijs Lusitanos conarentur
 opprimere, in scelere deprehensi, et capite
 damnati sunt. ex his vnus, cum quo prius no-
 stri egerant de baptismo, mori voluit Christia-
 nus, ad eandemque mentem vnum e con-
 iuratis adduxit. ita optabile ambo-
 bus fuit, vel cum aliqua molestia
 mori terris, vt tam felici-
 ter cælo renasce-
 rentur.

PRO-

461

P R O V I N C I A

B R A S I L I A.

RASILIAM HABVERE
focij centum septuaginta. e qui-
bus in Baicensi Collegio septua-
ginta : in Sedibus duabus huic
Collegio adnexis, Ilheorum nē-
pe, Portusque securi, decem: in
singulis quini . In Collegio Fluminis Ianuarij
triginta duo: in Præfectura Spiritus Sancti tre-
decim : In Residentia Sanctorum, septem : sex
Piratiningæ : quattuor in Tucumana expedi-
tione : In Collegio denique Pernambucensi vi-
ginti duo. Debitum naturæ soluit vnus . Socie-
tatis vinculo se obstrinxere septem.

BAICENSE COLLEGIUM.

TENTATI MULTI varijs morbis, sa-
næ natiq̃: ereptus vnus Pater Antonius Go-
mesius, vir propter egregias animi dotes, vel
admiratione, vel amore dignissimus . Pater
Christophorus Gouea Visitator, rebus omni-
bus prudenter constitutis, in Lusitaniam reuer-
tens, tantum nobis in discessu doloris repen-
dit, quantum in accessu attulerat voluptatis.
Scholasticorum, vel e remotis locis disciplina
causa concurrentium, magna iuxta frequen-
tia,

tia, et industria. Sodalitium sub patrocinio vocabuloque vndecim millium virginum iam pridem institutum, nūc, cum Deiparæ Virginis Sodalitio coniunctum, prosperum cursum habet, præside et gubernatore, illustrissimo Episcopo huius ciuitatis: cuius ope natalis virginum concelebratus apparatu magnifico: suauitate videlicet concentus in vespertinis precibus peruigilij, et elegantia dramatis populo dati. Primo vespere, sublustri adhuc cælo, pulcherrimum capessiuere oculi spectaculum: vbi e loco edito, plurimi orbis versatiles, sulphureo suffecti puluere, et ad emicandum instructi, concepto igne, innumeros radios cum fulgore strepitumque vibrauere, scintillis coruscantibus, ut stelliferum labentem imbrem imitari viderentur. erat etiam iucundum videre coronatam turrim lychnis ardentibus, admirabili artificio: cum interea campana æra, tinnitu: et fragore, bellica: repercussum inter, et flammantem æra, afficerent visum auditumque horrida voluptate. ipso autem die celebrata supplicatio, magno ciuium apparatu, concursuque exterorum, quos pompæ ludorumque fama conciuerat. communicauit virorum mulierumque multitudo quamplurima: Assueri deinde historia a nostris discipulis pulcherrime acta. postridie facta decursio equitum in simulacrum belli: et victores præmio donati. nihil omnino defuit in ea celebritate, siue ad gaudium plebis,

plebis, siue ad sollempnia religionis. Ceterum, præterquam quod in nostro templo: concionati etiam nostri, rogante Episcopo, frequenter in æde maxima, et alijs in locis magno cum fructu. ad bonam frugem conuersi permulti. aliquorum inimicitia, atque inter hos, duorum, propter exortam litem iudicialem, composita. Nobilis quidam vir, falsam suspicionem quam de famulo habebat, illius sanguine: acceptam alter iniuriam, veneno, diluere moliebantur: vterque, de consilio nostrorum, ab iniquo conatu depulsus. Filius se ab obsequio patris seduxerat: et par coniugum ab amore matrimonij: persuasit vnus e nostris, illi, vt ad imperium paternum: his, vt ad communem torum reuerterentur. Vir ita exarserat in vxorem fugitiuam, vt collegisset iam pecuniam e venditione omnium rerum, quam secum auferret, illa interfecta: sed hunc quoque, immutator cordium Deus, oratione nostrorum, ad saniora conuertit. Perditæ aliquot mulieres a turpi vita retractæ. aliæ constantes aduersus minas, et impudicorum promissa, opera nostrorum, ne idem sæpius experirentur, in tuto locatæ. Et excitata erat tempestas terribimo spiritu diaboli, sed eam lenis afflatus diuini numinis sedauit. Mancipia, quæ ex Angolano regno huc aduehuntur, materiam nostris afferunt, siue in egestate, necessaria: siue in ægrotatione, remedia: siue in morte, solatia

solatia conferentibus, exercendæ caritatis: et ex ijs aliquot baptizantur. eadem opera fructusque constitit in tribus Indorum pagis, quibus nostri præficiuntur. in his mira paganorum pietas, quam, et sedula purgatione animi, et atroci corporis diuerberatione testantur. Confessiones tum in his pagis, tum domi exceptæ, duodecim millium summam efficiunt: e quibus centum generales. Communicantium numerus, nouem millium et octingentorum circiter fuit. Centum quadraginta quattuor salutari aqua tincti: ex his vnus sexagenarius (qui e remotis regionibus accesserat, hoc vnum exposcens) statim a baptismo animam reddidit. Quinquaginta legitimo matrimonio iuncti. Pari fructu per Lusitanorum villas duo perpetuo excurrunt. in his, quo melius Aethiopum mentes formentur Christianis moribus, Sodalitates aliquot instituta Christianæ doctrinæ: ita specie honoris utilitas inuecta. hac in excursionem confessi octies mille: de omni vita centum viginti: ad sacram synaxim venire bis mille ducenti. centum et octoginta sacro fonte renati. sollempnibus nuptijs copulati centum et viginti. atroces discordiæ sedatæ. In vxoris cædem virum quemdam ob incerta suspicionum furor armauerat, sed nostrorum industria exarmauit ferocem animum, suspicionibus euanescentibus. actum cum altero, vt in publico veniam peteret a

ret a Parocho, quem allatrauerat: idque exemplum vtile compluribus fuit. nonnulli abstracti a consuetudine impuræ libidinis pudicitiam adamarunt.

SEDES ILHEORVM ET PORTVS Securi.

CONCIONVM FRVCTVS domi forisque in Ilheorum sede non spernendus. Quidam, alienato a nobis animo, ac dissentire manifesti, nostrorum beneficio mitigati: atque in his vnum cum orta tempestas rapuisset in prærupta, eripere naufragio: dein cum e labore incidisset in morbum, assidue inuiserunt. Haustum alter venenum erroris, quod auide retinebat, eiecit. Neque vero cum Lusitanis datur opera, Indi neglecti: edocti in nostro templo initiamenti fidei, et concionibus instructi: subleuati ægrotantes, et saccharariæ operæ interuisæ, adiutæque, difficultatem itineris vtilitatis dulcedine compensante. eorum, qui apud nos sacramenta obeunt, frequentiam testantur a peccatis absoluti homines quater mille, refecti epulo cælesti bis mille quingenti, baptizati sexaginta quinque, iugati ritu Christiano duo et quadraginta.

EXTITERVNT in Portu Securo discordiarum aliquot tempestates turbulentæ, sed posuerunt, diuino fauente numine, interuentu

G g

nostro

nostrorum. Duarum familiarum animos iracunda incenderat, ut extrema vellent: adolescens vulneratus ab altero iniuriam reponere meditabatur, iamque erat oppidum in duas factiones distractum: viri aliquot propinquitate coniuncti, iracundiam cognationi praeferentes, odio erant et genere iuxta cogniti: innocenti capitale crimen intentatum erat ab aduersario: epistolis editis matronarum illustrium fama periclitabatur: his omnibus incommodis, sacerdotes nostri, Dei prouisu, salubriter ac dextere occurrere. Crebrae hinc missiones tum ad Lusitanorum pagos, quorum vnus caret Parocho, tum etiam ad Indorum, propinquos. Indi autem in tutiorem locum adducti, ne paterent ita crebris barbarorum incurfibus: commodiore etiam templo et capaciore instructo: et iam laudabilem agunt vitam procul omni tumultu.

MISSIO AD PARAGVAOS.

DE PARAGVAIS scripsimus aliquid annalibus annorum octogesimi sexti septimique coniunctorum, in Prouincia Peruana, est Prouincia e Peruanis regionibus maxime remota, ad oram amnis, quem Argenteum vocant, multis Hispanorum urbibus oppidisque nobilitata. Huc accersiti duo, ex eorum numero qui annis superioribus in Tucumanum missi. Cupide excepti prae paratum solum inuenere seminibus diuini

diuini verbi late spargendis. cum enim ea gens careret sacerdote, nullumque fere haberet vsum sacramentorum, eorum aduentu melior forma extitit regionis: ex itinere, vno tantum in loco cum essent, audire confitētes mille trecentos, omnes fere de criminibus vitæ totius: ducentos abluere baptismo: centum, et quod excurrit, sanctitate matrimonij illigarunt: pacificarunt multos: ad vitæ sanctimoniam adduxere nonnullos: quæ singula enumerare, longum magis, quam necessarium esset. in his tantis occupationibus, quamdiu in hac vrbe commorati sunt, singulis diebus vicatim ducentes agmen puerorum, docuere capita religionis. Atque hæc gesta in aditu prouinciæ: quæ huc retulimus, quoniam suscepta expeditione iussu Patris Leonardi Arminij, e Collegio Baicensi ad idem Collegium videbantur pertinere.

COLLEGIUM FLUMINIS

Ianuarij.

EXPIARVNT animas sacramento penitentia hominum sex millia quingenti: confirmarunt Angelorum pane quattuor millia. multorum discordia mutata est cum pace, impudicitia cum amore castitatis. Discipulorum magnus in litteris et pietate profectus: in afficiendo verberibus corpore, affligendoque cilicijs, durissimi: diligentes in aliorum vitijs

Gg 2 coer-

coercendis: declaratum id maxime, cum vnus precibus, et lacrimis, cuidam viro, quæ infederat peccandi libido, extorta est. Indorum pagis nostrorum curæ commissi laborarunt hoc anno grauissimis morbis: et quamquam complures opportune subleuati, aliqui non euaserunt: ex horum numero Martinus Alfonsus, vir bello egregius, rerumque fortiter in hac ora gestarum memoria insignis. is auctor olim vt hac vrbe Lusitani alijsque oppidis potirentur: eas ob res illū rex Sebastianus inter equites Christi ordinis adlegit. nec pietatis erat studio minore: atque id tum tota vita, ex quo renatus est fonte baptismatis, tum maxime in supremis declarauit. in his pagis aperuere peccata homines bis mille: excepti cælesti conuiuio circiter mille: celebratæ nuptiæ quinquagenæ: Christianæ religioni dedere nomina centum: mulier in his annorum sexaginta, quæ cum morbo grauis è longinquis terris huc venisset causa baptismi, eodem momento conualuit. hoc miraculo confirmati multi, alij erecti.

P R A E F E C T V R A S P I R I T V S

Sancti.

IN SEX PAGOS descripti nostri Indis operam nauant, cum tamen Lusitanis non desint: et constitit fructus laboris. Aduentus Patris Prouincialis magna affecit homines voluptate:

luptate: obuiam iuere venienti, domumque deduxere admirabili frequentia: et dati ludi indices lætitiæ, more sollemni. Hac fama commoti Indorum principes, vel e remotis oris, accedunt rogantes mitti aliquem ad initiandum populos fidei Christianæ. Hos inter Tuiupabucus, vir acumine ingenij, et firmitate iudicij, vel cum Lusitanis cõferendus, excitatus colloquijs Patris Prouincialis, ex continente innumeram prope Indorum multitudinem ad nos adduxit Christianis præceptis imbuendam. Ceterum in his pagis baptizatorum summa ad trecetos, confitentium ad tria millia, communicantium ad mille quingentos, matrimonia contrahentium ad nonaginta, ascendit. magnam porro venerationem habet aqua lustralis: et apparet effectus, mirabilem in modum. eius videlicet aspersu morbi effugantur. Puer carens ambulandi vsu ab Inda matre brachijs asportatus ad templum, ablutusque vnda salutari, suis pedibus domum, sine cuiusquam adminiculo, reuertit. eodem remedio vnus atque alter e leti faucibus erepti. Ipsi porro oppidani beatum Mauritium Thebæorum Ducem inuictum, cuius reliquæ in templo nostro, præcipue colunt, et eius patrocinium persæpe experiuntur. Ponetur vnum atque alterum exemplum. Celebrabatur natalis dies Mauritij, maximo mortalium concursu, plausuque: cum interea puer intentus spectaculo ex editissimo loco in aceruum lapidum

subiectorum cadit: aduertit casus quamplurimos: et accurrere contritum existimantes: is autem inuentus est sanus atque incolumis, Mauritij nomen appellans: neque vlla apparuit offensa. mansit tantum rubicunda lineola, index beneficij, cinguli in morem totum corpus amplexa. Ex oppidi primoribus vir quidam, ingrauescente morbo, deferri se iussit ad templum, vnde, pie osculatus cum esset reliquias, recepta sanitate discessit. illud etiam auget religionem. quod numquam proferuntur reliquiae (proferuntur autem non raro) ad euocandam pluuiam, quin imber largissimus exundet. Has ob res crescit in dies Sodalitium sancto Mauritio sacrum, et cultus sacramentorum. quod vel maxime indicant absoluti peccatorum nexu quinquies mille, termille diuina dape refectioni.

RESIDENTIAE SANCTORVM
et Piratiningæ.

DE RESIDENTIA Sanctorum hæc pauca ponentur, omisis communibus. Puellæ aliquot, quarum pudicitia obstabat inopia, in loco tuto atque honesto locatæ. Reconciliati nonnulli, tanto maiore gaudio, quanto presentius periculum metuebatur.

PIRATININGÆ trecenti facti Christiani: in Residentia Sanctorum septuaginta: his duobus in locis, per confessionem, peccatorum

torum sarcinam deposuere octomillia : quinque millia percepere Eucharistiam : iure conubiorum confociati viginti.

COLLEGIUM PERNAMBUENSE.

IN MAGNO mercatorum cōmeatu propter opportunitatem portus, magna vis confitentium, et ineuntium pacta de consilio nostrorum: sua etiam vtilitas concioni, quam et testatur pax inter discordes sæpe cōstituta. inter naucleros seditio, quæ cruentam cædem minitabatur, compressa. e sorde libidinum ad legitimas nuptias traducti amplius quadraginta. Qui in nostro templo Christi corpore pasci, fere quattuor millia censentur. Ex his vnus caelesti cibo confirmatus, ea patientia, et constantia, oblatam sæpe certaminis occasionem reiecit, vt eodem die in suam amicitiam aduersarios retraxerit. Et agnoscunt oppidani industriam nostrorum, eamque sibi gratam esse ostendunt liberali eleemosyna. tria millia aureorum hoc anno contributa: quam ob rem processit Collegij exædificatio: excitataque turris campanaria cum horologio, nostris externorumque vsibus maxime opportuno. Nec vero in oppido se tenuit nostrorum labor: foras etiam se intendit. igitur, in excursionibus Christo per baptismum aggregarunt ducentos: acceperunt confessionum duo millia: spon-

falia

salia constituere inter paria octoginta: discordes sedarunt: atque in his vnum eo prouectum amentia, vt sacro in loco sacerdotem interficere meditaretur. De Paraiba oppido, anniuersariaque ad ipsum profectio, scriptum est annis superioribus. Eius Præfectus, perspecto nostrorum fructu, de Collegio fundando cœpit cogitare, eaque de re certiore vult facere regem: neque diffidit de eius liberalitate, et assensu. eodem studio Dux alterius loci duas obtulit parasangas, in quibus excolendis elaborare possumus. At nostri, propter paucitatem operarum, spe dilata in posterum, vnus tantum pagi procuratione suscepta, extruxere templum, in quo occupatam operam habent, non sine fructu. Præfecti erga nos beneuolentiam declarauit pax inter ipsum et Hispanorum Ducem constituta: ita ciuitas olim in duas diuisa partes cum periculo mutua cædis, concordia coaluit. ex quo permagna confessionis et communionis sacramenta frequentantium copia veluti ab radice pullulauit.

DEFUNCTVS SVM, Deo adiuuante, Patres Fratresque summa obseruantia colendi, hoc etiam anno, vt alijs proxime duobus, opere difficili atque arduo conscribendorum annalium. auxit difficultatem eius dilatio, cui, confectioem aliarum rerum, quæ in dies superueniunt, cum iussus anteuerto, iniiecimus manum eo fere tempore, quo oportuit esse perfectum.

fectum . ita vno mense octo Prouincias e longioribus absolui, nec satis integra valetudine. neque erat fortasse festinato opus: sed verebar, ne procrastinatione moram curamve arguente, apud ignaros causæ, viderer aut citius potuisse scribere, quam vellem, aut melius voluisse quam possem. Ceterum, si alterutrius inopiæ fama subeunda est, malim profiteri deesse mihi facultatem scribendi, quam vobis, quibus debeo, iuxta Deum, omnia, gratificandi voluntatem. Valete. E Collegio Romano Decimo Calendas Decembres. M. D. XCI.

*Liber Societatis Jesu Paderbornæ
1596.*

Omniū in Christo seruus

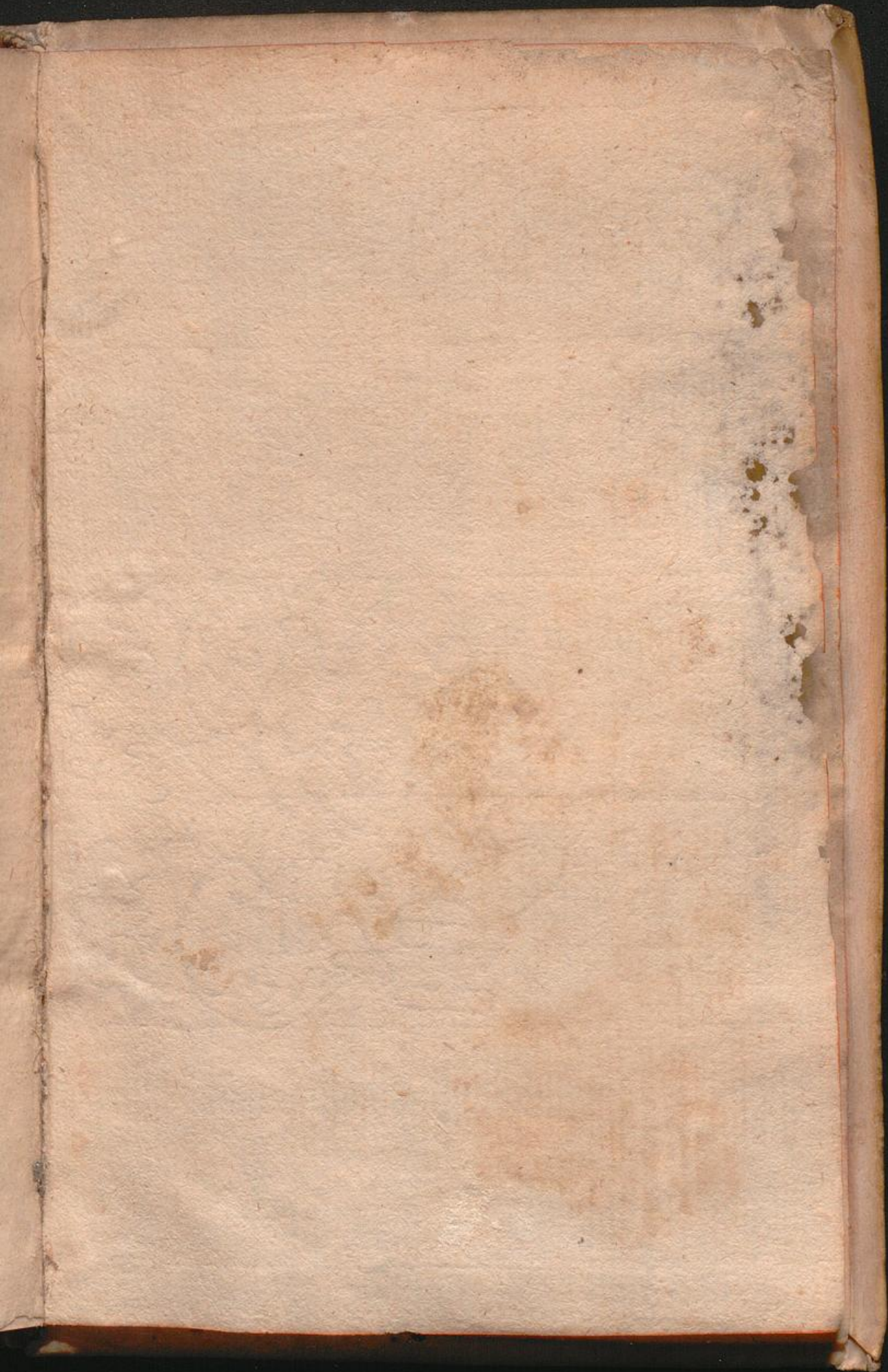
Franciscus Bencius.

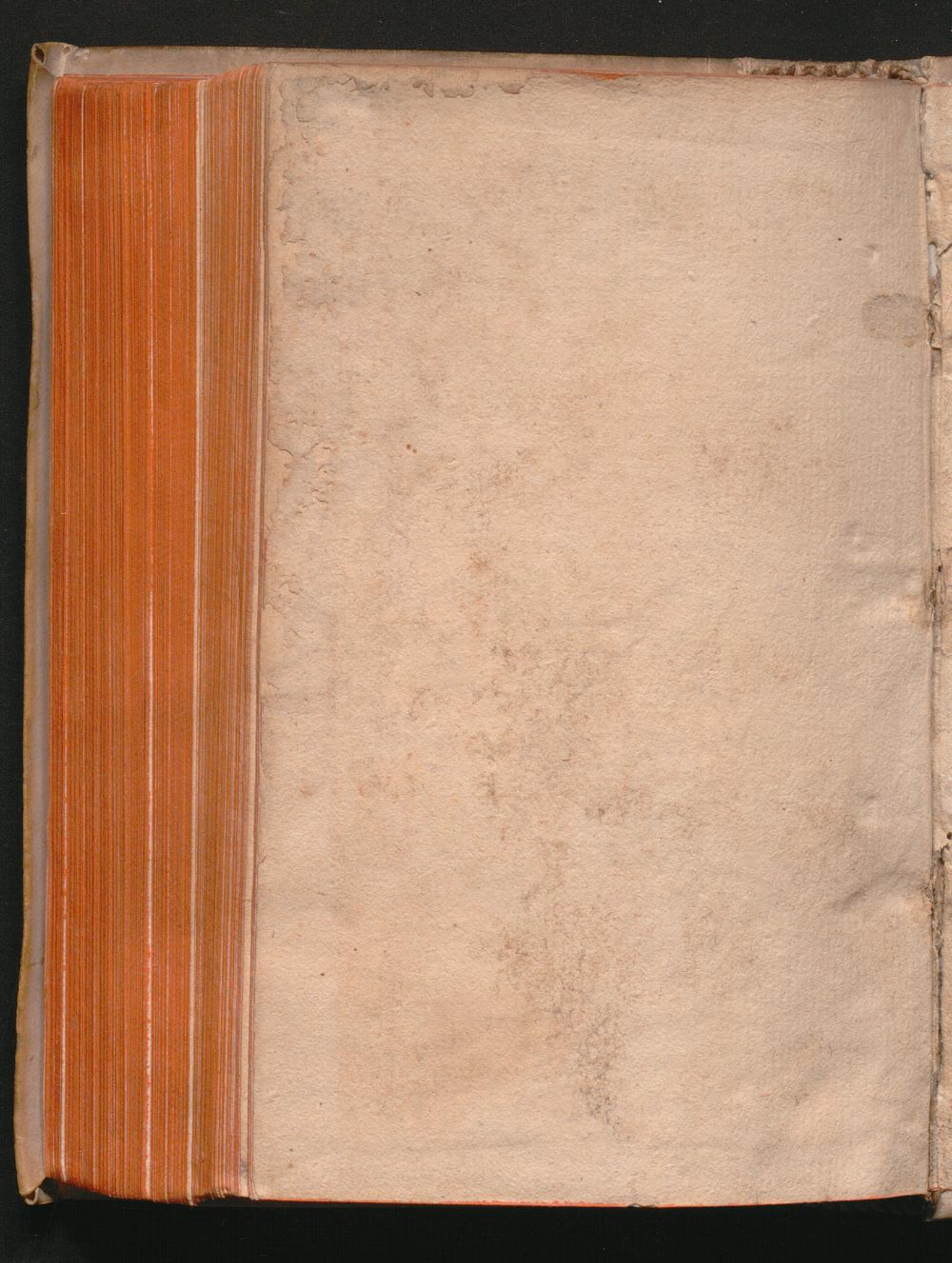
<i>Pag. Vers. Errata</i>		<i>Corrige.</i>	
4	7	infamiz	infantiz
24	29	cepimus	cœpimus
67	23	proijciens	iaciens
78	9	præsciberet	præscriberet
87	16	carcerem	carcere
88	18	Accademia	Academia
104	19	Aliquod	Aliquid
144	27	grauissime	grauissimo
	28	morbos	morbo
160	27	repentibus	repetentibus
166	22	probosum	probrosum
181	8	tragædia	tragœdia
197	16	quam	quem
204	10	occidunt	decidunt
205	1	sic	hic
211	1	auerfam	accerfam
233	2	Prædofito	Præposito
234	22	meditationibus	meditationibus
235	14	MONASTERIENSI	MONASTERIENSE
252	18	Pharmaceutica	Pharmaceutria
266	27	difenteriz	dysenteriz
271	19	corpore	corpori
329	15	e supplicatione	e triplici concione
332	8	erecti	erepti
422	4	conicij	conijci

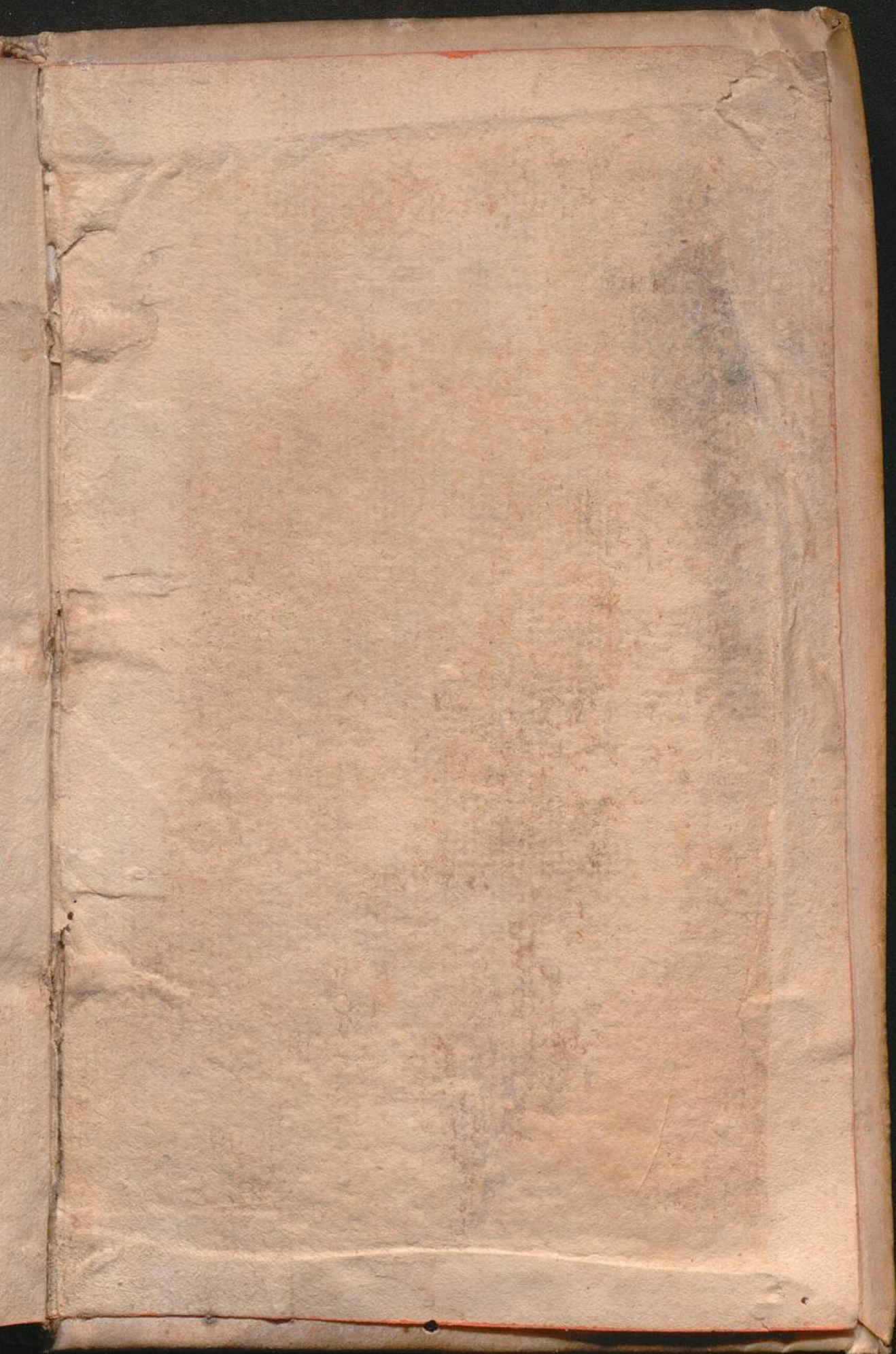
Sunt et alia, præcipue in interpunctis. sed
 ea animaduerti facile, et inter le-
 gendum corrigi possunt.

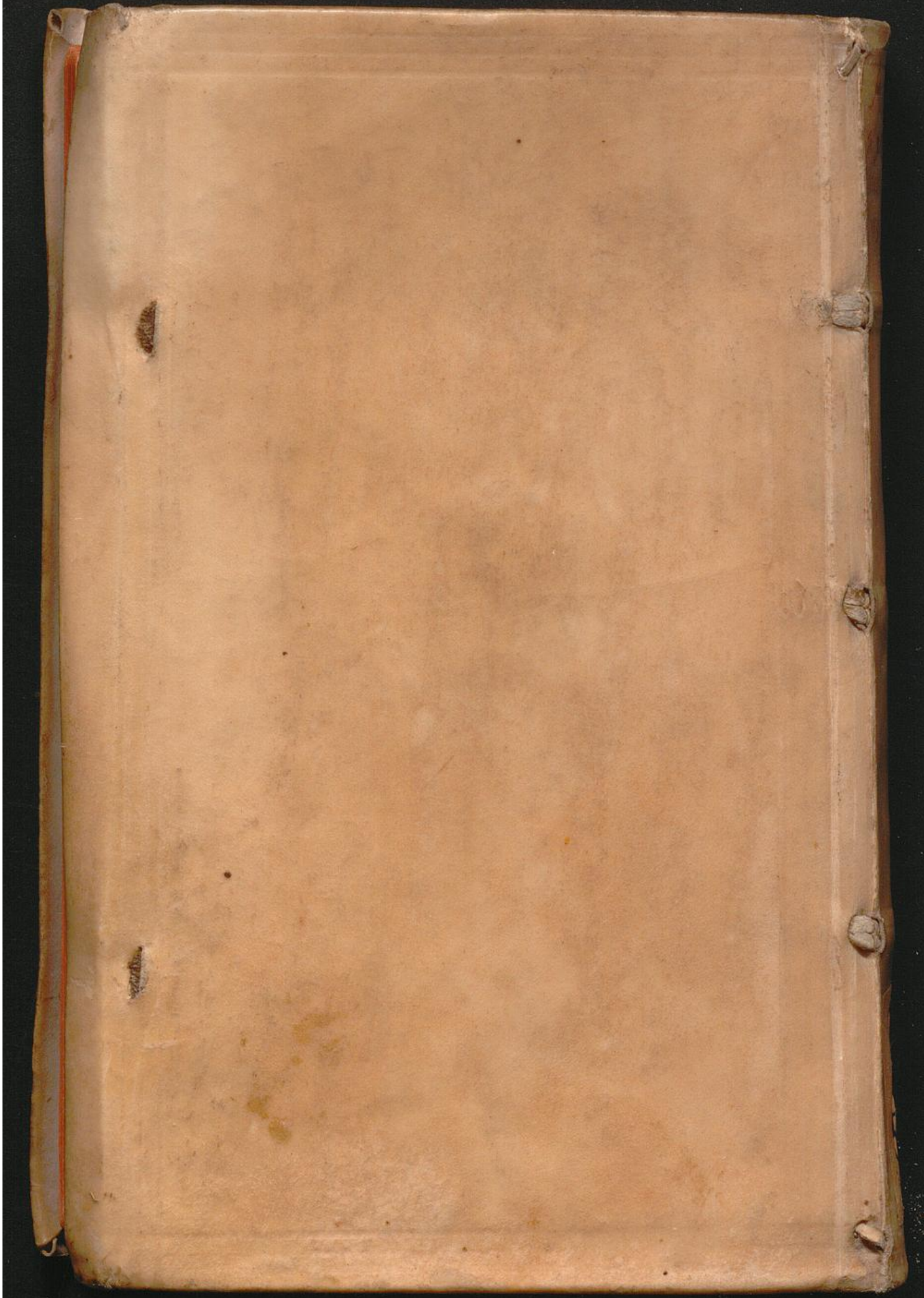
[Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to fading and bleed-through.]

[Faint text at the bottom of the page, possibly a title or a section header, also appearing to be bleed-through.]

Annuaire Societatis
a' 1589. et 1590
nentes annorum
1591 et 1592.

1586

Th
5171